

Protokoll

KIRKEMØTET 2007

Øyer, 12.-17. november

**Det 24. Kirkemøtet i Den norske kirke
ble holdt på Øyer
fra mandag 12. november til lørdag 17. november 2007.
Møtets forhandlinger fant sted på Quality Hotel Hafjell.**

Kirkemøtet på internett

Taler og vedtak fra Kirkemøtet er tilgjengelig på <http://www.kirken.no>. Der finnes også taler og vedtak fra kirkemøtene i perioden 1997-2007.

Protokoll Kirkemøtet 2007
© Kirkerådet, Den norske kirke 2008

Opplag: 170

Bestilles fra:
Kirkerådets materiellekspedisjon
Postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo
Tlf. 23081200
Faks: 23081201
E-post: materiell@kirken.no

Innhold

Åpning av Kirkemøtet 2007 _____	1
Konstituering _____	2
Himmelens og jordens skaper _____	4
Saksliste _____	5
Komitéinnstillinger og vedtak _____	6
<i>KM 1/07 Innstilling fra protokollkomiteen</i> _____	<i>6</i>
<i>KM 2/07 Valg og oppnevninger</i> _____	<i>7</i>
<i>KM 3/07 Orienteringssaker</i> _____	<i>7</i>
<i>KM 4/07 Truet liv – troens svar. Kirkens vitnesbyrd i lys av klimaendringer og arbeid med miljø, forbruk og rettferd</i> _____	<i>10</i>
<i>KM 5/07 Kirkemøtets forretningsorden</i> _____	<i>31</i>
<i>KM 6/07 Plan for diakoni</i> _____	<i>44</i>
<i>KM 7/07 Tilsetjing og vigsling i Den norske kyrkja av homofile i partnerskap. Konsekvensar av fråsegna frå Lærenemnda 2006</i> _____	<i>48</i>
<i>KM 8/07 Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke</i> _____	<i>62</i>
<i>KM 9/07 Ordning for valg av biskop/Revisjon av ordning for bispenominasjon</i> _____	<i>90</i>
<i>KM 10/07 Økonomisk globalisering som utfordring til kirkene</i> _____	<i>97</i>
<i>KM 11/07 Forslag til ny ekteskapslov. Uttalelse</i> _____	<i>103</i>
<i>KM 12/07 Forslag om endring i loven om Opplysningsvesenets fond. Uttalelse</i> _____	<i>110</i>
Oppfordring fra Kirkemøtet til Mellomkirkelig råd _____	123
Resolusjon fra kirkeverger til Kirkerådet _____	123
Deltakere på Kirkemøtet 2007 _____	124
Øvrige programinnslag _____	132
Taler, foredrag og hilsener _____	133
<i>Hilsen fra HM Kongen</i> _____	<i>133</i>
<i>Kirkerådsleder Nils-Tore Andersens tale</i> _____	<i>134</i>
<i>Statsråd Trond Giskes tale</i> _____	<i>143</i>
<i>Himmelens og jordens skaper – punkter fra Martin Lønnebos hovedforedrag</i> _____	<i>152</i>
<i>Presentasjon av Tilstandsrapport for Den norske kirke 2006</i> _____	<i>154</i>
Vedtatt Plan for diakoni (KM 6/07) _____	161

Åpning av Kirkemøtet 2007

Åpningsgudstjenesten

Kirkemøtet 2007 startet med gudstjeneste i Øyer kirke kl. 15. Biskop emeritus Martin Lønnebo var predikant og sokneprest Ingunn Aarseth Høivik og sokneprest Roar Strømme var liturger. Videre deltok bl.a. poesimedarbeidere og danser fra Døvekirken i Oslo og Trondheim.

Åpningsmøtet

I åpningsmøtet kl. 17 talte Kirkerådets leder Nils-Tore Andersen og statsråd Trond Giske til Kirkemøtet. Talene er gjengitt bak i protokollen. Musikalsk innslag var ved Sigvart Dagsland og hans musikere.

Plenumssamtale

Plenumssamtalen fant sted etter åpningsmøtet.
Dirigenter: Dag Landmark og Jan Olav Olsen.

Følgende hadde ordet:

Sissel Vartdal, Knut Lundby, Ole D. Mjøs, Harald Nyeggen Sommer, Marit Tingelstad, Gunnlaug Brenne, Per Magne Olsen, Jakobe Juul, Åse Grønlien Østmoe, Iselin Aartun, Kristin R. Solbakken, Ernst Baasland, Svein Malmbekk, Marit Hermstad, Solveig Fiske, Aud V. Tønnessen, Knut Holter, Tor B. Jørgensen, Vidar Haanes, Einy Torvik, Torstein Husby, Svein Arne Lindø, Arne Sigurd Mossige, Tania Randby Garthus, Anne-Helen Roaldsnes, Inger Kari Søyland, Ruben Sæle, Anne Tveter, Terje Fonk, Dag Landmark, Berit Ø. Gjerløw, Hans Petter Jahre, Roar Strømme, Inger Anne Naterstad, Trond Giske, Nils-Tore Andersen.

Solveig Fiske la frem forslag om en uttalelse om norsk innsats i Afghanistan. Kirkemøtet kom tilbake til saken senere i møtet (se s. 123).

Dag Landmark ba om Kirkemøtets tilslutning til å oversende til Kirkerådet en resolusjon fra kirkeverger om dataplattform for Den norske kirke (se s. 123). Det ble gitt tilslutning til dette.

Åpningsmiddagen

Kl. 21 var Kirkemøtets delegater og gjester samlet til middag. Det ble brakt hilsener fra følgende: Mari Botterud, ordfører i Øyer kommune, Ine Marie Eriksen Søreide, leder i Stortingets kirke-, utdannings- og forskningskomité, Lars Rydje, viseordfører i Svenska kyrkan og Arnt Johan Wenaas, leder i Diakoniledermøtet.

Konstituering

Saksdokumenter

- KM 2.1/07 Valg av dirigentskap for møtet
KM 2.2/07 Valg av tellekorps
KM 2.3/07 Valg av komitéledere for møtet
KM 2.4/07 Fordeling av nye medlemmer på Kirkemøtets komiteer

Kirkemøtet ble konstituert under åpningsmøtet mandag 12.11. og plenumssamlingen tirsdag 13.11.

Valg av dirigentskap

Dirigent

Vara

Dag Landmark(Hamar) (hoveddirigent)
Berit Øksnes Gjerløw (Borg)
Jan-Olav Olsen (Agder og Telemark)

Villa Wahl Stranger (Oslo)
Inger Anne Naterstad (Oslo)
Frode Solemdal (Björgvin)

Dirigentskapet ble valgt ved akklamasjon og overtok deretter ledelsen av møtet.

Dirigent: Dag Landmark

Godkjenning av saksliste og innkalling

Det var ingen innvendinger til innkallingen til årets Kirkemøte. Sakslisten ble godkjent.

Valg av tellekorps

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende forslag til tellekorps:

Jahn-Oluf Skonnord (leder)
Øyvind Tobiassen
Espen Andreas Hasle
Sigrun Egeland
Astri Lindseth

Valg av komitéledere

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende forslag på komitéledere:

Komite A: Stein Reinertsen
Komite B: Gunn Ågot Leite
Komite C: Inger Kari Søyland
Komite D: Knut Lundby
Komite E: Terje Hærås
Komite F: Åge Søsveen

Fordeling av nye medlemmer på komiteene

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende forslag:

Arne Backer Grønningsæter	Komité C
Tore Johnsen	Komité C
Anne L. Tveter	Komité E

Himmelens og jordens skaper

Onsdag formiddag var satt av til Kirkemøtets hovedtema "Himmelens og jordens skaper". Temadagen ble ledet av Kirkerådets direktør Jens-Petter Johnsen.

Hovedforedrag var ved biskop emeritus Martin Lønnebo og bar tittelen: "Det är ingen liten uppgift att ha ansvar för en stjärna". Hovedpunkter fra foredraget finnes bak i protokollen.

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim var til stede på første del av temadagen og brakte en hilsen til Kirkemøtet. Videre deltok poesimedarbeider Karl Fredrik Robertsen og kantor Øystein Hafstad Bang fra Døvekirken i Oslo, samt forteller Helga Samset.

Temadagen ble avsluttet med foredraget "Himmel og hav" ved meteorolog Siri Kalvig og oseanograf Hilde Holdhus.

Onsdag kveld holdt leder av Samisk kirkeråd, Tore Johnsen, og leder av Mellomkirkelig råd, Ingrid Vad Nilsen, innlegg i tilknytning til temasaken.

Torsdag kveld ble Al Gores film "En ubehagelig sannhet" vist som nattkino.

Saksliste

- KM 01/07 Innstilling fra protokollkomiteen
- KM 02/07 Valg og oppnevninger:
1. Valg av dirigentskap
2. Valg av tellekorps
3. Valg av komitéledere
4. Fordeling av nye medlemmer på Kirkemøtets komiteer
- KM 03/07 Orienteringssaker:
1. Statusrapport fra arbeidet med ”Trosopplæring i en ny tid”
2. Statusrapport fra arbeidet med Reform av kirkens gudstjenesteliv
3. Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2007
4. Protokoll fra Bispemøtet 2007
5. Årsmelding for Sjømannskirken/Norsk kirke i utlandet 2006
6. Årsmelding for Døvekirkenes fellesråd 2006
7. Årsmelding for De sentralkirkelige råd 2006
8. Tilstandsrapport for Den norske kirke 2006
9. Rapport fra Third European Ecumenical Assembly (EEA3) i Sibiu, Romania, september 2007
- KM 04/07 Truet liv - troens svar.
Kirkens vitnesbyrd i lys av klimaendringer og arbeid med miljø, forbruk og rettferd
- KM 05/07 Kirkemøtets forretningsorden
- KM 06/07 Plan for diakoni
- KM 07/07 Tilsetjing og vigsling i Den norske kyrkja av homofile i partnerskap.
Konsekvensar av fråsegna frå Lærenemnda 2006
- KM 08/07 Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke
- KM 09/07 Ordning for valg av biskop/Revisjon av ordning for bispenominasjon
- KM 10/07 Økonomisk globalisering som utfordring til kirkene
- KM 11/07 Forslag til ny ekteskapslov. Uttalelse
- KM 12/07 Forslag om endring i loven om Opplysningsvesenets fond. Uttalelse

Komit innstillinger og vedtak

KM 1/07 Innstilling fra protokollkomiteen

Saksdokumenter:

KM 1.1./07 Saksorientering
KM 1.1.1/07 Innstilling fra protokollkomiteen

Innstilling fra protokollkomiteen

Protokollkomiteen har hatt to m ter siden Kirkemøtet 2006. Medlemmene i protokollkomiteen har gjennomgått vedtaksprotokollen fra Kirkemøtet 2006 f r utsendelse.

Protokollkomiteen har f r Kirkemøtet 2007 kontrollert oppfølgingen av vedtakene fra Kirkemøtet 2006. Komiteen har tatt utgangspunkt i protokollene fra Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd og opplysninger fra de sentralkirkelige råds sekretariat.

På dette grunnlag finner protokollkomiteen at de tre rådene har fulgt opp Kirkemøtets vedtak på en tilfredsstillende m te. Sekretariatet har gjennom sine arbeidsrutiner gitt protokollkomiteen gode arbeidsvilkår.

Plenumsbehandling

Dirigent: Jan Olav Olsen.

Disse hadde ordet:

Per Øistein Rogstad fra protokollkomiteen.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet tar protokollkomiteens innstilling til etterretning.

Enstemmig vedtatt.

KM 2/07 Valg og oppnevninger

Alle valg ble foretatt under konstitueringen (se s. 2).

KM 3/07 Orienteringssaker

Saksdokumenter:

KM 3.1/07	Statusrapport for arbeidet med ”Trosopplæring i en ny tid”
KM 3.2/07	Statusrapport fra arbeidet med Reform av kirkens gudstjenesteliv
KM 3.2.1/07	Sak NFG 29/07: Profil, inndeling og ev. samarbeid
KM 3.3/07	Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2007
KM 3.4/07	Protokoll fra Bispemøtet 2007
KM 3.5/07	Årsmelding for Sjømannskirken - Norsk kirke i utlandet 2006
KM 3.6/07	Årsmelding for Døvekirkenes fellesråd 2006
KM 3.7/07	Årsmelding for de sentralkirkelige råd 2006
KM 3.7.1/07	Rapport for prosjekter med støtte fra Opplysningsvesenets fond 2006
KM 3.8/07	Tilstandsrapport for Den norske kirke 2006
KM 3.9/07	Rapport fra Third European Ecumenical Assembly (EEA3) i Sibiu, Romania, september 2007

Orienteringssakene 3.1, 3.6, 3.8 ble lagt frem tirsdag 13.11.

Dirigent: Berit Ø. Gjerløw

Orienteringssakene 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.7 og 3.9 ble lagt frem onsdag 14.11.

Dirigent: Jan Olav Olsen

KM 3.1/07 Statusrapport for arbeidet med ”Trosopplæring i en ny tid”

Leder av styringsgruppa for trosopplæringsreformen, Helga H. Byfuglien, orienterte.

Disse hadde ordet:

Norodd Stavenjord, Odd Bondevik, Jan Olav Olsen, Knut Lundby, Torstein Husby, Ernst Baasland Tore Johnsen, Tania Randby Garthus, Anne Tveter, Åge Søsveen, Herborg F. Heiene, Helga H. Byfuglien.

KM 3.2/07 Statusrapport fra arbeidet med Reform av kirkens gudstjenesteliv

Leder av Nemnd for gudstjenesteliv, biskop Finn Wagle orienterte.

Disse hadde ordet:

Vidar L. Haanes, Roar Strømme, Solveig Fiske, Henny Koppen, Svein Malmbekk.

KM 3.3/07 Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2007

Disse hadde ordet:

Ruben Sæle, Vidar L. Haanes, Inger Anne Naterstad.

KM 3.4/07 Protokoll fra Bispemøtet 2007

Ingen innlegg.

KM 3.5/07 Årsmelding for Sjømannskirken - Norsk kirke i utlandet 2006

Ingen innlegg.

KM 3.6/07 Årsmelding for Døvekirkenes fellesråd 2006

Disse hadde ordet:

Nora E. Mosand, Ole Christian Kvarme, Tor B. Jørgensen.

KM 3.7/07 Årsmelding for de sentralkirkelige råd 2006

Disse hadde ordet:

Herborg F. Heiene, Ole Christian Kvarme, Roar Strømme, Ingrid Vad Nilsen.

KM 3.8/07 Tilstandsrapport for Den norske kirke 2006

Direktør Jens-Petter Johnsen presenterte tilstandsrapporten. Se presentasjonen bak i protokollen.

Disse hadde ordet:

Inger Anne Naterstad, Odd Bondevik, Knut Lundby, Astrid U. Øygaard, Ole Christian Kvarme, Tore Johnsen, Einy Torvik, Stein Reinertsen, Ingunn Rinde, Ole D. Hagesæther, Ole Øystein Lindebø, Åge Søsveen, Helga H. Byfuglien, Terje Fonk, Olav Skjevesland, Ole D. Mjøs, Jens-Petter Johnsen.

KM 3.9/07 Rapport fra Third European Ecumenical Assembly (EEA3) i Sibiu, Romania, september 2007

Generalsekretær Olav Fykse Tveit og deltakerne Petter Dille og Helga Haugland Byfuglien orienterte.

Ingen innlegg.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet tar de fremlagte saker til orientering.

KM 4/07 Truet liv – troens svar. Kirkens vitnesbyrd i lys av klimaendringer og arbeid med miljø, forbruk og rettferd

Saksdokumenter:

Dokument 4.1/07	Saksorientering
Vedlegg 4.1.1/07	Statusrapport for arbeidet med miljø, forbruk og rettferd i perioden 2002-2007
Vedlegg 4.1.2/07	Momenter til sak KM 4/07 og sak KM 10/07

Første innstilling fra komité B

Sammendrag av saksorienteringen

Saksorienteringen gir en evaluering av Den norske kirkes arbeid med miljø, forbruk og rettferd og kirkens engasjement mot klimaendringer på bakgrunn av en omfattende statusrapport. Klimaendringenes alvor og globale karakter viser at det er nødvendig å intensivere innsatsen for en bærekraftig samfunnsutvikling i Norge og globalt. Livet på vår klode er truet. Menneskeheten har etter manges oppfatning kort tid på seg til å endre innarbeidede tenke- og atferdsmønstre.

Denne situasjonen er en utfordring for kirken. Saksorienteringen presenterer ansatser til en teologisk begrunnelse for arbeidet, og viser eksempler på bidrag fra forskjellige kirketradisjoner som kan klargjøre den kristne troens økologiske dimensjon. En slik refleksjon kan være med å gi inspirasjon til et nødvendig paradigmeskifte i nåtidens tenke- og levemønstre. Et godt teologisk grunnlag vil ikke bare kunne skape et økt engasjement i kirken, men også gjøre kirken til en viktig premissleverandør for et slikt paradigmeskifte i hele samfunnet.

Behovet for bedre ressurstilgang og forutsigbare rammefaktorer for arbeidet påpekes. Situasjonsanalysen og øvrige refleksjoner kan gi ryggdekning for politikere til å ta nødvendige og drastiske virkemidler i bruk for å sikre en bærekraftig samfunnsutvikling, samt motivere bredt til å ta del i forvalteransvaret for jorden.

Det er ingen liten oppgave å ta ansvar for en stjerne. Vær stjerneadvokater.

Biskop emeritus Martin Lønnebo på Kirkemøtet 2007

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn, og vil i tillegg bemerke følgende:

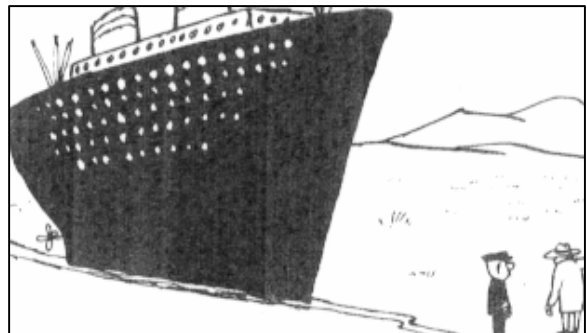
Klimatrusselen krever handling. Dokumentene til denne saken viser at miljøengasjementet har økende oppslutning i Den norske kirke. Men vi er ikke kommet

langt nok. Vi leter etter nye grep som kan føre oss videre. Vi har registrert en tilsvarende utålmodighet i uttalelsen fra Ungdommens kirkemøte i juni under overskriften ”økologisk tro” (UKM 04-07). Biskopene har nylig understreket det samme i en kort og klar tekst samlet i setningen ”Det haster, det koster, det nytter” (BM-26/07).

Årets kirkemøte har på forskjellig vis bekreftet at det nå er et akutt behov for å komme videre. Situasjonen krever et avgjørende gjennomslag for nye holdninger og nye handlingsmønstre, ikke minst i den rike del av verden. Mange taler om et *paradigmeskifte*, altså om dyptgående endringer som omfatter grunnleggende verdier, holdninger og handlingsmønstre hos den enkelte og i samfunnet vårt. Vi er oss bevisst at kirken har et spesielt ansvar i denne prosessen og at mange nå har forventninger til kirkens videre engasjement. Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim bekreftet dette i sin tale til årets kirkemøte.

Som kirke utfordres vi ikke bare av klimaendringene, men også av den fattigdommen store deler av verdens befolkning lever under. Kirkene i sør roper til oss. Vi er blitt minnet om at dette også dreier seg om hvordan de internasjonale, økonomiske institusjonene fungerer, blant annet gjennom den såkalte AGAPE-prosessen i Kirkenes Verdensråd. Her viser vi til en annen sak på årets kirkemøte, ”Økonomisk globalisering som utfordring til kirken” (KM-10/07), hvor dette perspektivet føres videre.

Nødvendig snuoperasjon i retning bærekraft i kirke og samfunn

Komiteen har kommet til at vi trenger en ny og dyptgående *reform* i vår kirke som tydeliggjør kirkens oppdrag i forhold til utfordringene. Vi må tenke langsiktig og handle nå. Komiteen mener at det bør hentes inspirasjon fra de to andre viktige reformprosessene som er på gang i kirken, nemlig trosopplæringsreformen og gudstjenestereformen. Likheten ligger i at det dreier seg om prioriterte og styrte prosesser som over tid skaper synlig endring i kirken som helhet.

Komiteen har valgt å fokusere på et etablert begrep som vi mener kommuniserer i en videre kontekst enn kirkens egen. Begrepet er *bærekraft* og slo for alvor igjennom i forbindelse med rapporten fra Brundtlandkommissjonen (1987). Dersom vi ikke makter å skape et verdi- og forbruksmønster som gjør utviklingen bærekraftig, vet vi at det vil føre menneskeheten og livet på vår klode ut i en dyptgående krise.

Komiteen erkjenner at det dreier seg om ansvarlige og langsiktige prosesser, og har derfor valgt å fokusere på et tidsløp på *ti år*. Målet er at alle menigheter skal være grønne

menigheter og alle fellesråd miljøfyrtårnsertifiserte. For å oppnå dette må det lages konkrete milepæler underveis.

Når vår Herre og mester Jesus Kristus sier: "Gjør bot osv.", så vil han at de troendes hele liv skal være en bot.

Martin Luther, 1517, 1. tese på kirkedøren i Wittenberg

Ti år fører oss fram til 2017. Dette er et viktig år for en kirke som har sitt historiske utgangspunkt i reformasjonen. Da er det 500 år siden Martin Luther slo opp sine 95 teser på kirkedøren i Wittenberg. Luthers utfordring var en annen enn vår. Men vi ser en dyp, indre samklang mellom hans prosjekt og de utfordringer vi står overfor i dag. Det dreier seg i begge tilfeller om å se sammenhengen mellom en frigjørende tro og et liv i tjeneste. På vei mot reformasjonsjubileet er det avgjørende å beholde fokus på troens frigjørende sentrum slik også biskop Martin Lønnebo har minnet oss om. Troen skaper undring og ydmykhet overfor Guds rike skaperverk, den gir både mot til å se virkeligheten slik den egentlig er, den utfordrer til liv i forsakelse, samtidig som den bærer med seg håp.

Reformasjon gir oss inspirasjon til tydelige teser og modige handlinger. Vi henter også inspirasjon fra mange andre åndelige strømninger, for eksempel urfolkens tradisjoner med deres jordvendte kristne praksis og ydmykhet overfor skaperverket.

Ved å fokusere på et tiår med reformasjonstroen som inspirasjonskilde, håper vi ved periodens ende å kunne se tydelige spor av endringer i kirkens liv som vi håper en bærekraftsreform vil føre til.

Sakens praktiske og økonomiske sider har ikke vært utredet, men som statusrapporten dokumenterer, finnes det allerede mye kunnskap, atskillig erfaring og betydelig engasjement i vår kirke. Mange verktøy er på plass og samarbeidsrelasjoner og nettverk er etablert. Sentrale prosesser og styringsdokumenter, som for eksempel gudstjenestereformen, trosopplærings-reformen, kommunikasjonsplattformen og Den norske kirkes strategiplan nevner dette anliggende.

En reform vil dreie seg om å sette alt dette mer i system og forplikte kirkens mange ulike aktører. Komiteen tenker seg ikke tunge administrative prosesser, men tydelige prioriteringer i kirkens planarbeid, slik dette for eksempel kommer til uttrykk i Plan for diakoni som årets kirkemøte har oppe til behandling. Komiteen mener at implementeringen av den nye diakoniplanen vil være et utmerket utgangspunkt for denne reformen.

Innholdet i reformen vil angå alle nivåer i kirken og vil forutsette et bredt samarbeid, både i Norge og internasjonalt. Nasjonalt gjelder dette ikke minst samarbeidet med Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon (KA), kirkelige utdanningsinstitusjoner og yrkesorganisasjoner. I globalt perspektiv må det samarbeides med organisasjoner som

Kirkens Nødhjelp, misjonsorganisasjoner, våre søsterkirker og økumeniske samarbeidsorganer.

Komiteen takker for stort engasjement og mange verdifulle innspill til vårt arbeid med denne saken og ber Kirkerådet ta med innspillene i det videre arbeidet.

Komiteen erkjenner at en slik reform vil være avhengig av strukturelle endringer og prioriteringer i kirkens måte å fungere på. Det vil også måtte bety at miljøengasjementet tilføres midler. Regjeringen utfordres til å bidra til å gjøre et slikt tiår mulig for kirken.

Ungdommens kirkemøte 2007 utfordrer oss:

Vi fikk et oppdrag om å forvalte Guds skaperverk – ikke å herske over det. Men hvordan har det gått? Hva er vi i ferd med å gjøre med jorda vår, hverandre og oss selv? Vi erkjenner i smerte at vi som mennesker og kirke har sviktet vårt oppdrag. Sammen med mannen utenfor Jeriko må vi rope: ”Kyrie eleison, Herre gi oss synet tilbake! Åpne øynene våre så vi kan gjenkjenne det vakre i naturen, i hverandre og i oss selv. Gud gi oss krefter og vilje til å handle.”

Forslag til vedtak

Vær en stemme i vår tid, som taler rett om de store spørsmål. Gi folk håp. Man menneskene til ydmykhet. Bruk deres store nettverk.

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim til Kirkemøtet 2007

Kirkemøtet tar den fremlagte rapporten om arbeidet med miljø, forbruk og rettferd til etterretning og takker alle som har vist engasjement og ansvar og som har gjennomført viktige tiltak i dette arbeidet. Gjennom dette er det utviklet nødvendig verktøy og bygget verdifulle nettverk. Klimaendringenes omfang og alvorlige konsekvenser krever at dette engasjementet ikke må svekkes i fremtiden, men intensiveres på alle plan i kirken. Hver på sin plass må delta i arbeidet med praktiske handlinger og bidra til en grunnleggende holdningsendring. Kirkemøtet vil understreke at arbeid for rettferd og vern av skaperverket er en konsekvens av troen på Gud som skaper, frelser og livgiver.

Jordas redningsflåte har 2 årer, den tekniske og den etiske. Kirkens store oppgave er å samle seg med alle mennesker av god vilje om den etiske åra.

Biskop emeritus Martin Lønnebo på Kirkemøtet 2007

1. Kirkemøtet utfordrer Kirkerådet og bispedømmerådene til:

- Umiddelbart å iverksette en bærekraftreform frem mot reformasjonsjubileet i 2017 som berører all kirkelig virksomhet. Det bør samarbeides med Regjeringen om dette, ikke minst for å framskaffe nødvendige midler til arbeidet. Kirkemøtet innser likevel at dyptgripende endringer må gjennomføres, uansett ekstra midler eller ikke. Vi må bruke flere av våre ressurser på dette arbeidet i ti år framover og være villig til å legge en del annen virksomhet til side. Kirkemøtet ber Kirkerådet legge fram en milepælplan med årlige mål på KM 2008 og at bærekraftreformen innarbeides i strategiplanen for Den norske kirke.
- Å arbeide for at troens økologiske dimensjon blir tydeliggjort i alt kirkelig arbeid og i økumenisk samarbeid med andre kirker. Enkeltmennesker og menigheter må gis hjelp til å fremme en "jordvendt kristen praksis" der man følger Kristus i tjeneste for skaperverket og medmennesker. Kirkemøtet ber om at det til dette utarbeides materiell til refleksjon og bruk i menighetene, som styrker trosgrunnlaget, utfordrer til engasjement og handling og gir et håpsperspektiv. Dessuten bør dette være et viktig tema i interreligiøs dialog.
- Å involvere og kurse kirkelige ansatte i dette arbeidet. Det må søkes samarbeid mellom menighetene på prostiplan og det må etableres kommunikasjonslinjer om dette mellom menigheter og bispedømmene. Det må etableres et minimum av tjenlige strukturer nasjonalt og regionalt. Det gode samarbeid med miljø-, solidaritets- og misjonsorganisasjonene må videreutvikles.
- Å utvikle hvert sitt spesialområde med utgangspunkt i regionale forhold (for eksempel kortreist mat i Nidaros, Sellafield og oljeleting i Sør-Hålogaland).
- Å utfordre arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner til å se sitt felles ansvar for å motarbeide en fortsatt forbruksvekst og vise solidaritet overfor våre etterkommere og mennesker i andre deler av verden. Biskopene bør gå foran i dette arbeidet.

Først når noen klarer å beskrive et miljøvennlig samfunn som vi gleder oss til å leve i, kommer ting til å skje - og da kan det skje fort.

Meteorolog Siri Kalvig siterer Jon Bing på Kirkemøtet 2007

2. Kirkemøtet utfordrer menighetene og fellestrådene til:

- Å gi alle i menighetene mot og veiledning til å praktisere troen på en måte som viser at vi er en del av naturen med et spesielt forvalteroppdrag. I dette arbeidet kan vi hente mye kunnskap og inspirasjon fra urfolkens tradisjoner.
- Å tydeliggjøre at inkarnasjonen, at Gud ble menneske i Kristus, utfordrer oss til å følge Guds bevegelse: Stige ned og tjene andre.

- Å løfte fram gleden ved å leve enklere i forbrukersamfunnet. Nøkkelen til nødvendig holdningsendring må ligge i forsakelsen.
- Å bli grønne menigheter og arbeide med miljøfyrtårnsertifisering av fellesråd.
- Å bruke verktøy som ”Grønn kirkebok” aktivt i sitt arbeid.
- Å feire ”Skaperverkets dag”.

Å gå ned i levestandard er ingen lett øvelse. I går ba biskop Tutu oss om å gå opp i livskvalitet.

Ingrid Vad Nilsen siterer fra Nordlys etter gudstjenesten på Verdens miljøverndag 3. juni 2007

3. Kirkemøtet utfordrer oss som enkeltmennesker til:

- Å bevisstgjøre oss våre handlingsrom og være konkret i eget hverdagsliv. Kirkemøtet utfordrer hver enkelt til å bli med i forbrukernetverket Grønn Hverdag, ta miljøsteget og klimatesten og avgi et personlig klimaløfte (www.gronhverdag.no og www.klimaloftet.no).
- Å vektlegge miljø og klima, ved kommune-, fylkes- og stortingsvalg.
- Å oppfordre lokalpolitikere til å legge til rette for bærekraftig utvikling i nærmiljøet.
- Å støtte og oppfordre våre medmennesker til å ta aktive miljøvalg i sin hverdag.

La barnebarnets øyne og de utrydningstruede dyrene være dine skriftespeil.

Biskop emeritus Martin Lønnebo på Kirkemøtet 2007

4. Kirkemøtet utfordrer Regjering og Storting:

Til å inngå et tverrpolitisk samarbeid for å vedta kraftige kutt i Norges klimagass-utslipp og for å finne veier så vi som enkeltpersoner og samfunn kan nærme oss en moralsk forsvarlig og bærekraftig bruk av ressurser som ikke går på bekostning av mennesker i andre land og våre etterkommere.

- Norge må redusere utslippene med mellom 30 – 50 % innen 2020, og må da ikke overstige 40 millioner tonn.
- Minst 2/3 av utslippskuttene må tas nasjonalt.
- Norge må jobbe for en ny klimaavtale der alle land deltar, men med differensierte forpliktelser.

- Norge må jobbe for at fattige land får hjelp til å tilpasse seg klimaendringene. Det må tas initiativ til at rike land betaler en avgift på klimautslipp som kan gå til klimatilpasning i fattige land.

Norge må ta et oppgjør med sin rolle som oljeprodusent. Vi vet at fossilt brensel vil ta slutt og vi må starte en utfasing av oljeproduksjonen. Vi må sette årlige produksjonstak.

- Vi må si nei til åpning av nye oljefelt i Nord.
- Vi må flytte oljefondets temabaserte investeringer til bransjer som fremmer fremtidsrettet klimavennlig energi.
- En større andel av fondet må settes av til klimaforskning.
- Regjeringen bør sette av minst 6 milliarder kroner årlig til strakstiltak, for eksempel for å hindre avskoging i tropiske skogsområder.

Den norske kirke har i mange år vært opptatt av vårt høye og voksende forbruk i Norge. Den rådende økonomiske vekstfilosofi som fremdeles er styrende for både nasjonal og privat økonomi er umoralsk og ikke bærekraftig. FNs miljøprogram slår fast at ressursforbruket i industrialiserte land må ned til en tiendedel av dagens forbruk dersom tilgjengelige ressurser skal kunne anvendes til å dekke behovene i fattige land. Vi må alle forsake, regjeringen må ta ansvar på våre vegne og kreve at vi er ansvarlige.

- Det må stilles klare krav til næringslivet og befolkningen og det må legges til rette for en omlegging av livsstil og rammefaktorer for næringslivet.
- Det må utredes en snarlig omstilling til alternative modeller for en bærekraftig økonomi.

Det er høyst nødvendig med en nasjonal strategi og handlingsplan for bærekraftig utvikling. Vi må ha en konkret og ambisiøs handlingsplan. I tillegg til statssekretærutvalget bør det opprettes en kommisjon som ivaretar deltakelsen av det sivile samfunnet i denne prosessen.

Det haster! Det koster! Det nytter!

Kirkemøtedelegatene søker selv en personlig omvendelse i forhold til forbrukerkulturen, og er villige til å redusere sitt forbruk som et ledd i en ny fordeling av goder og byrder i verden og bevaring av skaperverket. Vi ønsker å være aktive deltakere i bærekraftreformen i kirke og samfunn.

Vi kan!

Vi vil!

Vi skal få det til!

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Tor B. Jørgensen

Disse hadde ordet:

Ernst Baasland, Laila Riksaasen Dahl, Finn Wagle, Ingvill Hagesæther Foss, Helga Haugland Byfuglien, Odd Bondevik, Lars Erlend Kielland, Terje Hærås, Kjersti Tytingvåg Rogne, Ole Øystein Lindebø, Ole Chr. Kvarme, Torstein Husby, Ole D. Mjøs, Ole D. Hagesæther, Johanne Mikalsen, Jens-Petter Johnsen, Tore Johnsen, Terje Fonk, Herborg Finnset Heiene, Åge Søsveen, Ann Solveig Nystad, Harald Nyeggen Sommer, Jovna Dunfjell, Nils-Tore Andersen, Ingrid Vad Nilsen, Olav Skjevesland, Norodd Stavenjord, Henny Koppen, Anne Louise Tveter, Roar Strømme, Aud V. Tønnessen.

Endringsforslag til 1. innstilling

Laila Riksaasen Dahl:

Pkt 4, strekpunkt 4:

- Norge må gi fattige land mer hjelp.
- Vi må kreve at oljeutvinningen snarest mulig må bli klimanøytralt ved full CO2 fangst.

Ingvill H. Foss:

Pkt 4, 2. avsnitt. Nytt strekpunkt:

- Vi må få økt forskning på teknologi knyttet til fornybar energi.

Endring 1. strekpunkt til:

- Vi må sikre at petroleumsvirksomheten ikke fører til økt belastning på et sårbart miljø, særlig i nordområdene.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité B

Komiteens merknader

Kirkens oppgave er å bevare helligheten. Duft av hellighet beskytter jorden, ellers forvandles den til råvare. Når jorden og dens liv forvandles til råvare, reiser den seg mot menneskene i historiens største slaveopprør.

Biskop emeritus Martin Lønnebo på Kirkemøtet 2007

Klimatrusselen krever handling. Dokumentene til denne saken viser at miljøengasjementet har økende oppslutning i Den norske kirke. Men vi er ikke kommet langt nok. Vi leter etter nye grep som kan føre oss videre. Vi søker et fornyende åndelig språk som kan gi kirken kraft til å fortsette og videreutvikle sitt engasjement. Vi gleder oss over mange viktige bidrag fra forskjellige teologiske og åndelige tradisjoner. Vi minner f. eks. om Kirkemøtets eget vedtak fra 1996, som var utformet som en gudstjenesteliturgi og hustavlen ”Ropet fra en såret jord”. Ungdommens kirkemøte i år ga

oss viktige impulser under temaet ”økologisk tro”. (UKM 04-07). Biskopene har nylig understreket det samme i en kort og klar tekst samlet i setningen ”Det haster, det koster, det nytter” (BM-26/07).

Årets kirkemøte har på forskjellig vis bekreftet at det nå er et akutt behov for å komme videre. Situasjonen krever et avgjørende gjennomslag for nye holdninger og nye handlingsmønstre, ikke minst i den rike del av verden. Mange taler om et *paradigmeskifte*, altså om dyptgående endringer som omfatter grunnleggende verdier, holdninger og handlingsmønstre hos den enkelte og i samfunnet vårt. Vi er oss bevisst at kirken har et spesielt ansvar i denne prosessen og at mange nå har forventninger til kirkens videre engasjement. Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim bekreftet dette i sin tale til årets kirkemøte.

Som kirke utfordres vi ikke bare av klimaendringene, men også av den fattigdommen store deler av verdens befolkning lever under. Kirkene i sør roper til oss. Vi er blitt minnet om at dette også dreier seg om hvordan de internasjonale, økonomiske institusjonene fungerer, blant annet gjennom den såkalte AGAPE-prosessen i Kirkenes Verdensråd. Her viser vi til en annen sak på årets kirkemøte, ”Økonomisk globalisering som utfordring til kirken” (KM-10/07), hvor dette perspektivet føres videre.

Komiteen har kommet til at vi trenger en ny og dyptgående *reform* i vår kirke som tydeliggjør kirkens oppdrag i forhold til disse utfordringene. Vi må tenke langsiktig og handle nå. Komiteen mener at det bør hentes inspirasjon fra de to andre viktige reformprosessene som er på gang i kirken, nemlig trosopplæringsreformen og gudstjenestereformen. Samtidig som innholdet i denne bærekraft-reformen må gjenspeiles i de andre reformene. I gudstjenesten skal vi få ny kraft til å løfte det truede liv frem for Guds ansikt, i trosopplæringen må dette formidles og videreføres til barn og unge. Likheten ligger også i at det dreier seg om prioriterte og styrte prosesser som over tid skaper synlig endring i kirken som helhet.

Komiteen har valgt å fokusere på et etablert begrep som vi mener kommuniserer i en videre kontekst enn kirkens egen. Begrepet er *bærekraft* og slo for alvor igjennom i forbindelse med rapporten fra Brundtlandkommisjonen (1987). Dersom vi ikke makter å skape et verdi- og forbruksmønster som gjør utviklingen bærekraftig, vet vi at det vil føre menneskeheten og livet på vår klode ut i en dyptgående krise.

Komiteen erkjenner at det dreier seg om ansvarlige og langsiktige prosesser, og har derfor valgt å fokusere på et tidsløp på *ti år*. Målet er at alle menigheter skal være grønne menigheter og alle fellestråd miljøfyrtårnsertifiserte. For å oppnå dette må det lages konkrete milepæler underveis.

Når vår Herre og mester Jesus Kristus sier: "Gjør bot osv.", så vil han at de troendes hele liv skal være en bot.

Martin Luther, 1517, 1.tese på kirkedøren i Wittenberg

Ti år fører oss fram til 2017. Dette er et viktig år for en kirke som har sitt historiske utgangspunkt i reformasjonen. Da er det 500 år siden Martin Luther slo opp sine 95 teser på kirkedøren i Wittenberg. Luthers utfordring var en annen enn vår. Men vi ser en dyp, indre samklang mellom hans prosjekt og de utfordringer vi står overfor i dag. Det dreier seg i begge tilfeller om å se sammenhengen mellom en frigjørende tro og et liv i tjeneste. På vei mot reformasjonsjubileet er det avgjørende å beholde fokus på troens frigjørende sentrum, slik også biskop Martin Lønnebo har minnet oss om. Troen skaper undring, glede og ydmykhet overfor Guds rike skaperverk, den gir både mot til å se virkeligheten slik den egentlig er, den utfordrer til liv i forsakelse, samtidig som den bærer med seg håp.

Reformasjon gir oss inspirasjon til tydelige teser og modige handlinger. Vi henter også inspirasjon fra mange andre åndelige strømninger, for eksempel urfolkenes tradisjoner med deres jordvendte åndelighet og ydmykhet overfor skaperverket.

Menneskets liv er felt inn i jordas liv. Dette er urfolksperspektivet i denne saken. I klimakrisens tidsalder skulle vi kanskje se at det er ved å bøye oss ydmykt mot jorda at vi strekker oss mest mot himmelen.

Samisk kirkeråds leder Tore Johnsen på Kirkemøtet 2007

Ved å fokusere på et tiår med reformasjonstroen som inspirasjonskilde, håper vi ved periodens ende å kunne se tydelige spor av endringer i kirkens liv som vi håper en bærekraftsreform vil føre til.

Sakens praktiske og økonomiske sider har ikke vært utredet, men som statusrapporten dokumenterer, finnes det allerede mye kunnskap, atskillig erfaring og betydelig engasjement i vår kirke. Mange verktøy er på plass og samarbeidsrelasjoner og nettverk er etablert. Sentrale prosesser og styringsdokumenter, som for eksempel gudstjenestereformen, trosopplæringsreformen, kommunikasjonsplattformen og Den norske kirkes strategiplan nevner dette anliggende.

En reform vil dreie seg om å sette alt dette mer i system og forplikte kirkens mange ulike aktører. Komiteen tenker seg ikke tunge administrative prosesser, men tydelige prioriteringer i kirkens planarbeid, slik dette for eksempel kommer til uttrykk i Plan for diakoni som årets kirkemøte har vedtatt. Komiteen mener at implementeringen av den nye diakoniplanen vil være et utmerket utgangspunkt for denne reformen.

Innholdet i bærekraftreformen vil angå alle nivåer i kirken og vil forutsette et bredt samarbeid, både i Norge og internasjonalt. Nasjonalt gjelder dette ikke minst samarbeidet med Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon (KA), kirkelige utdanningsinstitusjoner, yrkesorganisasjoner og frivillige organisasjoner. I globalt perspektiv må det samarbeides med organisasjoner som Kirkens Nødhjelp, misjonsorganisasjoner, våre søsterkirker og økumeniske samarbeidsorganer.

Komiteen takker for stort engasjement og mange verdifulle innspill til vårt arbeid med denne saken og ber Kirkerådet ta med innspillene i det videre arbeidet. Komiteen erkjenner at en slik reform vil være avhengig av strukturelle endringer og prioriteringer i kirkens måte å fungere på. Det vil også måtte bety at miljøengasjementet tilføres midler. Regjeringen utfordres til å bidra til å gjøre et slikt tiår mulig for kirken.

Ungdommens kirkemøte 2007 utfordrer oss:

Vi fikk et oppdrag om å forvalte Guds skaperverk – ikke å herske over det. Men hvordan har det gått? Hva er vi i ferd med å gjøre med jorda vår, hverandre og oss selv? Vi erkjenner i smerte at vi som mennesker og kirke har sviktet vårt oppdrag. Sammen med mannen utenfor Jeriko må vi rope: ”Kyrie eleison, Herre gi oss synet tilbake! Åpne øynene våre så vi kan gjenkjenne det vakre i naturen, i hverandre og i oss selv. Gud gi oss krefter og vilje til å handle.”

Forslag til vedtak

Vær en stemme i vår tid, som taler rett om de store spørsmål. Gi folk håp. Man menneskene til ydmykhet. Bruk deres store nettverk.

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim til Kirkemøtet 2007

Den norske kirke er del av et globalt kirkefelleskap som tror på Gud som skaper, frelser og opprettholder av alt liv. Mennesket er både selv en del av jordas biologiske mangfold og har samtidig fått et spesielt oppdrag om å ta vare på Guds skaperverk. Menneskeskapte klimaendringer er nåtid. Mennesker på spesielt utsatte deler av kloden kjemper allerede mot konsekvensene av klimaendringene. Dagens klimaendringer gjør at Den norske kirke må innta en tydelig holdning og kreve ansvarlig handling av seg selv og andre.

Kirkemøtet tar den fremlagte rapporten om arbeidet med miljø, forbruk og rettferd til etterretning og takker alle som har vist engasjement og ansvar og som har gjennomført viktige tiltak i dette arbeidet.

Gjennom dette er det utviklet nødvendig verktøy og bygget verdifulle nettverk. Klimaendringenes omfang og alvorlige konsekvenser krever at dette engasjementet ikke må svekkes i fremtiden, men intensiveres på alle plan i kirken. Hver på sin plass må delta i arbeidet med praktiske handlinger og bidra til en grunnleggende holdningsendring. Kirkemøtet vil understreke at arbeid for rettferd og vern av skaperverket er en konsekvens av troen på Gud som skaper, frelser og livgiver.

Jordas redningsflåte har 2 årer, den tekniske og den etiske. Kirkens store oppgave er å samle seg med alle mennesker av god vilje om den etiske åra.

Biskop emeritus Martin Lønnebo på Kirkemøtet 2007

- Umiddelbart å iverksette en bærekraftreform frem mot reformasjonsjubileet i 2017 som berører all kirkelig virksomhet.

Kirkemøtet innser at dyptgripende endringer må gjennomføres. En må omprioritere ressurser og ved større samarbeidsprosjekter søke om statlige midler.

Kirkemøtet ber Kirkerådet legge fram en milepælplan med årlige mål på KM 2008 og at bærekraftreformen innarbeides i strategiplanen for Den norske kirke.

- Å arbeide for at troens økologiske dimensjon blir tydeliggjort i alt kirkelig arbeid og i økumenisk samarbeid med andre kirker. Enkeltmennesker og menigheter må gis hjelp til å fremme en "jordvendt kristen praksis" der man følger Kristus i tjeneste for skaperverket og medmennesker. Kirkemøtet ber om at det til dette utarbeides materiell til refleksjon og bruk i menighetene, som styrker trosgrunnlaget, utfordrer til engasjement og handling og gir et håpsperspektiv. Dessuten bør dette være et viktig tema i interreligiøs dialog.
- Å involvere og kurse kirkelige ansatte i dette arbeidet. Det må søkes samarbeid mellom menighetene på prostiplan og det må etableres kommunikasjonslinjer om dette mellom menigheter og bispedømmene. Det må etableres et minimum av tjenlige strukturer nasjonalt og regionalt. Det gode samarbeid med miljø-, solidaritets- og misjonsorganisasjonene må videreutvikles.
- Å utvikle hvert sitt spesialområde med utgangspunkt i regionale forhold (for eksempel kortreist mat i Nidaros, Sellafield og oljeleting i Sør-Hålogaland).
- Å utfordre arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner til å se sitt felles ansvar for å motarbeide en fortsatt forbruksvekst og vise solidaritet overfor våre etterkommere og mennesker i andre deler av verden. Biskopene bør gå foran i dette arbeidet.

Først når noen klarer å beskrive et miljøvennlig samfunn som vi gleder oss til å leve i, kommer ting til å skje - og da kan det skje fort.

Meteorolog Siri Kalvig siterer Jon Bing på Kirkemøtet 2007

2. Kirkemøtet utfordrer menighetene og fellestrådene til:

- Å gi alle i menighetene mot og veiledning til å praktisere troen på en måte som viser at vi er en del av naturen med et spesielt forvalteroppdrag. I dette arbeidet kan vi hente mye kunnskap og inspirasjon fra urfolkenes tradisjoner.
- Å samarbeide bredt med andre lag og organisasjoner i nærmiljøet.

- Å leve i Jesu etterfølgelse og å se at nestekjærlighet i dag innebærer miljøengasjement.
- Å løfte fram gleden ved å leve enklere i forbrukersamfunnet. Nøkkelen til nødvendig holdningsendring må ligge i forsakelsen og i gleden over et forpliktende fellesskap.
- Å bli grønne menigheter og arbeide med miljøfyrtårnsertifisering av fellesråd.
- Å bruke verktøy som "Grønn kirkebok" og Kirkelig nettverk for miljø og rettferd aktivt i sitt arbeid.
- Å feire "Skaperverkets dag" og å bruke advents- og fastetiden til å fokusere på miljøengasjement

Å gå ned i levestandard er ingen lett øvelse. I går ba biskopene oss om å gå opp i livskvalitet.

Ingrid Vad Nilsen siterer fra Nordlys etter gudstjenesten på Verdens miljøverndag 3. juni 2007

3. Kirkemøtet utfordrer oss som enkeltmennesker til:

- Å undre oss over storheten i Guds skaperverk, glede oss over at han kom til jorden i Jesus Kristus og takke for at han skaper og fornyer liv ved sin Ånd.
- Å se at det gode livet finnes først og fremst der vi bor. Vi trenger ikke å reise over hele kloden for å lete etter det.
- Å bevisstgjøre oss våre handlingsrom, være konkrete og leve enklere i eget hverdagsliv. Kirkemøtet utfordrer hver enkelt til å bli med i forbrukernetverket Grønn Hverdag, ta miljøsteget og klimatesten og avgi et personlig klimaløfte (www.gronnhverdag.no og www.klimaloftet.no).
- Å støtte og oppfordre våre medmennesker til å ta aktive miljøvalg i sin hverdag.
- Å arbeide for å sette miljø- og klima på dagsorden ved kommune-, fylkes- og stortingsvalg.
- Å oppfordre lokalpolitikere til å legge til rette for bærekraftig utvikling i nærmiljøet.

La barnebarnets øyne være dine skriftespeil.

Biskop emeritus Martin Lønnebo på Kirkemøtet 2007

Som kirke vil vi gi støtte til konkrete og modige tiltak til beste for oss, kommende generasjoner og alt liv på jorden. Derfor vil vi sammen med alle mennesker av god vilje utfordre regjering og Storting til å inngå en tverrpolitisk allianse for å vedta et omfattende og ambisiøst klimaforlik. Det må føre til kraftige kutt i Norges klimagass-utslipp og aktivt bidra til global bærekraftig bruk av jordas ressurser. Det må bl.a. innebære:

- at Norge arbeider for en ny og langt mer ambisiøs klimaavtale der alle land deltar, men med differensierte forpliktelser
- at Norge gir fattige land mer hjelp til å tilpasse seg klimaendringene. Det må tas initiativ til at rike land betaler en avgift på klimautslipp som kan gå til klimatilpasning i fattige land
- at det satses betydelig mer på forskning og bruk av fornybar energi
- at petroleumsutvinning snarest blir CO₂-nøytral.

Norge har et spesielt ansvar som petroleumsprodusent og forvalter av enorme inntekter av denne produksjonen. Dette ansvaret må føre til:

- at petroleumsvirksomheten ikke skaper økt belastning på sårbart miljø, særlig i nordområdene
- at Statens Pensjonsfond Utlands temabaserte investeringer flyttes til bransjer som fremmer framtidsrettet klimavennlig energi
- at en større andel av fondet settes av til klimaforskning
- at det settes av betydelige beløp til strakstiltak, for eksempel til å forhindre avskoging i tropiske regnskogsområder.

Den økonomiske vekstfilosofi, som er styrende for både nasjonal og privat økonomi, er umoralsk. FNs miljøprogram slår fast at ressursforbruket i industrialiserte land må ned til en tiendedel av dagens forbruk for å bli globalt bærekraftig. Politiske myndigheter må iverksette nødvendige tiltak og kreve noe av oss alle.

Vi må alle forsake noe av vårt forbruk til fellesskapets beste. Politiske myndigheter må derfor:

- stille klare krav til næringslivet om bærekraftig virksomhet og gi nødvendige rammer for dette
- fatte modige og upopulære vedtak som krever noe av oss alle.

Det er derfor høyst nødvendig med en nasjonal strategi og handlingsplan for bærekraftig

utvikling.

Underfulle Gud, din visdom er høyere enn vi kan fatte.
Vi lovpriser deg for din storhet, preget inn i jord og hav og himmel.
Gjennom skaperverkets store vev har du gitt oss del i livets gave.
Som mennesker tatt av jorden har du blåst din Ånd inn i oss.
Vis oss hva det betyr å bære ditt bilde i et truet skaperverk.
La din kjærlighet og omsorg for skaperverket bli vår.
Gi oss vilje og kraft til å vende om og kjempe på livets side.
I troen på deg, og sammen med alle dine skapninger,
samles vi for ditt ansikt – i takknemlighet for livets gave
og i bønn for en såret jord.

Samlingsbønn fra gudstjeneste på Verdens miljøverndag, Tromsø, 03.06.2007

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Tor B. Jørgensen

Disse hadde ordet:

Ingrid Vad Nilsen, Tor B. Jørgensen, Knut Lundby, Arne B. Grønningsæter, Tore Johnsen, Finn Wagle, Ernst Baasland, Harald Nyeggen Sommer, Ole D. Hagesæther, Helga Haugland Byfuglien, Inger Anne Naterstad, Lars Erlend Kielland, Oddhild Klevberg, Ole Chr. Kvarme.

Endringsforslag til 2. innstilling

Tore Johnsen:

1. avsnitt i innledningen, 4. setning: Endret innledning:

Mennesker på spesielt utsatte deler av kloden kjemper allerede mot konsekvensene av klimaendringene.

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Ingrid Vad Nilsen og Tore Johnsen:

Nytt pkt 4:

4. Kirkemøtet utfordrer Regjeringen og Stortinget:

Som kirke vil vi gi støtte til konkrete og modige tiltak til beste for oss, kommende generasjoner og alt liv på jorden. Derfor vil vi sammen med alle mennesker av god vilje

utfordre regjering og Storting til å inngå en tverrpolitisk allianse for å vedta et omfattende og ambisiøst klimaforlik. Det må føre til kraftige kutt i Norges klimagass-utslipp og aktivt bidra til global bærekraftig bruk av jordas ressurser. Det må bl.a. innebære:

- at Norge arbeider for en ny og langt mer ambisiøs klimaavtale der alle land deltar, men med differensierte forpliktelser
- at Norge gir fattige land mer hjelp til å tilpasse seg klimaendringene. Det må tas initiativ til at rike land betaler en avgift på klimautslipp som kan gå til klimatilpasning i fattige land
- at det satses betydelig mer på forskning og bruk av fornybar energi
- at petroleumsutvinning snarest blir CO₂-nøytral.

Norge har et spesielt ansvar som petroleumsprodusent og forvalter av enorme inntekter av denne produksjonen. Dette ansvaret må føre til:

- at petroleumsvirksomheten ikke skaper økt belastning på sårbart miljø, særlig i nordområdene
- at Statens Pensjonsfond Utlands temabaserte investeringer flyttes til bransjer som fremmer framtidsrettet klimavennlig energi
- at en større andel av fondet settes av til klimaforskning.
- at det settes av betydelige beløp til strakstiltak, for eksempel til å forhindre avskoging i tropiske regnskogsområder.

Den økonomiske vekstfilosofi, som er styrende for både nasjonal og privat økonomi, er umoralsk. FNs miljøprogram slår fast at ressursforbruket i industrialiserte land må ned til en tiendedel av dagens forbruk for å bli globalt bærekraftig. Politiske myndigheter må iverksette nødvendige tiltak og kreve noe av oss alle.

Vi må alle forsake noe av vårt forbruk til fellesskapets beste. Politiske myndigheter må derfor:

- stille klare krav til næringslivet om bærekraftig virksomhet og gi nødvendige rammer for dette
- fatte modige og upopulære vedtak som krever noe av oss alle.

Det er derfor høyst nødvendig med en nasjonal strategi og handlingsplan for bærekraftig utvikling.

Underfulle Gud, din visdom er høyere enn vi kan fatte.
Vi lovpriser deg for din storhet, preget inn i jord og hav og himmel.
Gjennom skaperverkets store vev har du gitt oss del i livets gave.
Som mennesker tatt av jorden har du blåst din Ånd inn i oss.
Vis oss hva det betyr å bære ditt bilde i et truet skaperverk.
La din kjærlighet og omsorg for skaperverket bli vår.
Gi oss vilje og kraft til å vende om og kjempe på livets side.
I troen på deg, og sammen med alle dine skapninger,
samles vi for ditt ansikt – i takknemlighet for livets gave
og i bønn for en såret jord.

Samlingsbønn fra gudstjeneste på Verdens miljøverndag, Tromsø, 03.06.2007

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Votering

Komiteens forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt. 81 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

*Vær en stemme i vår tid, som taler rett om de store spørsmål. Gi folk håp.
Man menneskene til ydmykhet. Bruk deres store nettverk.*

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim til Kirkemøtet 2007

Den norske kirke er del av et globalt kirkefelleskap som tror på Gud som skaper, frelser og opprettholder av alt liv. Mennesket er både selv en del av jordas biologiske mangfold og har samtidig fått et spesielt oppdrag om å ta vare på Guds skaperverk. Menneskeskapte klimaendringer er nåtid. Mennesker på spesielt utsatte deler av kloden kjemper allerede mot konsekvensene av klimaendringene. Dagens klimaendringer gjør at Den norske kirke må innta en tydelig holdning og kreve ansvarlig handling av seg selv og andre.

Kirkemøtet tar den fremlagte rapporten om arbeidet med miljø, forbruk og rettferd til etterretning og takker alle som har vist engasjement og ansvar og som har gjennomført viktige tiltak i dette arbeidet.

Gjennom dette er det utviklet nødvendig verktøy og bygget verdifulle nettverk. Klimaendringenes omfang og alvorlige konsekvenser krever at dette engasjementet ikke må svekkes i fremtiden, men intensiveres på alle plan i kirken. Hver på sin plass må delta i arbeidet med praktiske handlinger og bidra til en grunnleggende holdningsendring. Kirkemøtet vil understreke at arbeid for rettferd og vern av skaperverket er en konsekvens av troen på Gud som skaper, frelser og livgiver.

*Jordas redningsflåte har 2 årer, den tekniske og den etiske.
Kirkens store oppgave er å samle seg med alle mennesker av god vilje om den etiske åra.*

Biskop emeritus Martin Lønnebo på Kirkemøtet 2007

1. Kirkemøtet utfordrer de sentralkirkelige råd og bispedømmerådene til:

- Umiddelbart å iverksette en bærekraftreform frem mot reformasjonsjubileet i 2017 som berører all kirkelig virksomhet.

Kirkemøtet innser at dyptgripende endringer må gjennomføres. En må omprioritere ressurser og ved større samarbeidsprosjekter søke om statlige midler. Kirkemøtet ber Kirkerådet legge fram en milepælplan med årlige mål på KM 2008 og at bærekraftreformen innarbeides i strategiplanen for Den norske kirke.

- Å arbeide for at troens økologiske dimensjon blir tydeliggjort i alt kirkelig arbeid og i økumenisk samarbeid med andre kirker. Enkeltmennesker og menigheter må gis hjelp til å fremme en "jordvendt kristen praksis" der man følger Kristus i tjeneste for skaperverket og medmennesker. Kirkemøtet ber om at det til dette utarbeides materiell til refleksjon og bruk i menighetene, som styrker trosgrunnlaget, utfordrer til engasjement og handling og gir et håpsperspektiv. Dessuten bør dette være et viktig tema i interreligiøs dialog.
- Å involvere og kurse kirkelige ansatte i dette arbeidet. Det må søkes samarbeid mellom menighetene på prostiplan og det må etableres kommunikasjonslinjer om dette mellom menigheter og bispedømmene. Det må etableres et minimum av tjenlige strukturer nasjonalt og regionalt. Det gode samarbeid med miljø-, solidaritets- og misjonsorganisasjonene må videreutvikles.
- Å utvikle hvert sitt spesialområde med utgangspunkt i regionale forhold (for eksempel kortreist mat i Nidaros, Sellafield og oljeleting i Sør-Hålogaland).
- Å utfordre arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner til å se sitt felles ansvar for å motarbeide en fortsatt forbruksvekst og vise solidaritet overfor våre etterkommere og mennesker i andre deler av verden. Biskopene bør gå foran i dette arbeidet.

Først når noen klarer å beskrive et miljøvennlig samfunn som vi gleder oss til å leve i, kommer ting til å skje - og da kan det skje fort.

Meteorolog Siri Kalvig siterer Jon Bing på Kirkemøtet 2007

2. Kirkemøtet utfordrer menighetene og fellestrådene til:

- Å gi alle i menighetene mot og veiledning til å praktisere troen på en måte som viser at vi er en del av naturen med et spesielt forvalteroppdrag. I dette arbeidet kan vi hente mye kunnskap og inspirasjon fra urfolkens tradisjoner.
- Å samarbeide bredt med andre lag og organisasjoner i nærmiljøet.
- Å leve i Jesu etterfølgelse og å se at nestekjærlighet i dag innebærer miljøengasjement.

- Å løfte fram gleden ved å leve enklere i forbrukersamfunnet. Nøkkelen til nødvendig holdningsendring må ligge i forsakelsen og i gleden over et forpliktende fellesskap.
- Å bli grønne menigheter og arbeide med miljøfyrtårnsertifisering av fellelråd.
- Å bruke verktøy som ”Grønn kirkebok” og Kirkelig nettverk for miljø, forbruk og rettferd aktivt i sitt arbeid.
- Å feire ”Skaperverkets dag” og å bruke advents- og fastetiden til å fokusere på miljøengasjement

Å gå ned i levestandard er ingen lett øvelse. I går ba biskopene oss om å gå opp i livskvalitet.

Ingrid Vad Nilsen siterer fra Nordlys etter gudstjenesten på Verdens miljøverndag 3. juni 2007

3. Kirkemøtet utfordrer oss som enkeltmennesker til:

- Å undre oss over storheten i Guds skaperverk, glede oss over at han kom til jorden i Jesus Kristus og takke for at han skaper og fornyer liv ved sin Ånd.
- Å se at det gode livet finnes først og fremst der vi bor. Vi trenger ikke å reise over hele kloden for å lete etter det.
- Å bevisstgjøre oss våre handlingsrom, være konkrete og leve enklere i eget hverdagsliv. Kirkemøtet utfordrer hver enkelt til å bli med i forbrukernetverket Grønn Hverdag, ta miljøsteget og klimatesten og avgi et personlig klimaløfte (www.gronnhverdag.no og www.klimaloftet.no).
- Å støtte og oppfordre våre medmennesker til å ta aktive miljøvalg i sin hverdag.
- Å arbeide for å sette miljø- og klima på dagsorden ved kommune-, fylkes- og stortingsvalg.
- Å oppfordre lokalpolitikere til å legge til rette for bærekraftig utvikling i nærmiljøet.

La barnebarnets øyne være dine skriftespeil.

Biskop emeritus Martin Lønnebo på Kirkemøtet 2007

4. Kirkemøtet utfordrer Regjeringen og Stortinget:

Som kirke vil vi gi støtte til konkrete og modige tiltak til beste for oss, kommende generasjoner og alt liv på jorden. Derfor vil vi sammen med alle mennesker av god vilje utfordre regjering og Storting til å inngå en tverrpolitisk allianse for å vedta et omfattende og ambisiøst klimaforlik. Det må føre til kraftige kutt i Norges klimagass-utslipp og aktivt bidra til global bærekraftig bruk av jordas ressurser. Det må bl.a. innebære:

- at Norge arbeider for en ny og langt mer ambisiøs klimaavtale der alle land deltar, men med differensierte forpliktelser
- at Norge gir fattige land mer hjelp til å tilpasse seg klimaendringene. Det må tas initiativ til at rike land betaler en avgift på klimautslipp som kan gå til klimatilpasning i fattige land
- at det satses betydelig mer på forskning og bruk av fornybar energi
- at petroleumsutvinning snarest blir CO₂-nøytral.

Norge har et spesielt ansvar som petroleumsprodusent og forvalter av enorme inntekter av denne produksjonen. Dette ansvaret må føre til:

- at petroleumsvirksomheten ikke skaper økt belastning på sårbart miljø, særlig i nordområdene
- at Statens Pensjonsfond Utlands temabaserte investeringer flyttes til bransjer som fremmer framtidsrettet klimavennlig energi
- at en større andel av fondet settes av til klimaforskning
- at det settes av betydelige beløp til strakstiltak, for eksempel til å forhindre avskoging i tropiske regnskogsområder.

Den økonomiske vekstfilosofi, som er styrende for både nasjonal og privat økonomi, er umoralsk. FNs miljøprogram slår fast at ressursforbruket i industrialiserte land må ned til en tiendedel av dagens forbruk for å bli globalt bærekraftig. Politiske myndigheter må iverksette nødvendige tiltak og kreve noe av oss alle.

Vi må alle forsake noe av vårt forbruk til fellesskapets beste. Politiske myndigheter må derfor:

- stille klare krav til næringslivet om bærekraftig virksomhet og gi nødvendige rammer for dette
- fatte modige og populære vedtak som krever noe av oss alle.

Det er derfor høyst nødvendig med en nasjonal strategi og handlingsplan for bærekraftig

utvikling.

Underfulle Gud, din visdom er høyere enn vi kan fatte.
Vi lovpriser deg for din storhet, preget inn i jord og hav og himmel.
Gjennom skaperverkets store vev har du gitt oss del i livets gave.
Som mennesker tatt av jorden har du blåst din Ånd inn i oss.
Vis oss hva det betyr å bære ditt bilde i et truet skaperverk.
La din kjærlighet og omsorg for skaperverket bli vår.
Gi oss vilje og kraft til å vende om og kjempe på livets side.
I troen på deg, og sammen med alle dine skapninger,
samles vi for ditt ansikt – i takknemlighet for livets gave
og i bønn for en såret jord.

Samlingsbønn fra gudstjeneste på Verdens miljøverndag, Tromsø, 03.06.2007

KM 5/07 Kirkemøtets forretningsorden

Saksdokumenter:

Dokument 5.1/07	Saksorientering
Vedlegg 5.1.1/07	Forslag til Kirkemøtets forretningsorden
Vedlegg 5.1.2/07	Kirkemøtets forretningsorden

Innstilling fra komité E

Sammendrag av saksorienteringen

Kirkemøtets forretningsorden ble vedtatt av Kirkemøtet i 1984 og er senere endret en rekke ganger. Resultatet av de mange endringene har ført til at forretningsordenen er blitt noe uoversiktlig og vanskelig å finne frem i. Det er viktig at forretningsordenen fremstår som oversiktig og tjenlig for dirigentskapet og Kirkemøtets medlemmer.

En arbeidsgruppe har gjennomgått bestemmelsene og foreslått en god del endringer mht. oppbygging. Bestemmelsene er ordnet annerledes, men det er ikke gjort store innholdsmessige endringer. Samtlige paragrafer har fått overskrift.

Komiteens merknader

Komiteen anser at forslaget til forretningsorden er oversiktig og har fått en tjenlig oppbygging. Komiteen har foretatt noen mindre endringer og også flyttet noen paragrafer uten at det innholdsmessig er foretatt endringer med unntak av følgende paragrafer:

§ 2-3 Komiteen mener det bør tas inn en bestemmelse i forretningsorden om at Kirkerådet ved innkalling bør redegjøre for saker som er meldt til Kirkemøtet innen fristen, men som Kirkerådet likevel ikke har satt opp på saklisten. Dette er i tråd med gjeldende praksis.

§ 3-3 Komiteen mener at det i forretningsorden bør framgå at det i saker som fremmes direkte i møtet bør være en oppslutning på minst 2/3 for at saken skal tas til behandling. En tilsvarende bestemmelse finnes i *Regler for Kirkerådets virksomhet* § 6. nr.1.

Komiteen har dessuten en merknad til saksorienteringen angående møteplikten. I § 1-5 i saksorienteringen er det foreslått at det overfor det avtroppende Kirkerådet ikke er grunn til å ”praktisere en veldig streng møteplikt”. Komiteen mener det ikke er ønskelig å legge opp til en slik gradering av møteplikten.

Denne forretningsordenen trer i kraft 01.01.08.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet fastsetter det fremlagte forslag som Kirkemøtets forretningsorden.

Kap. 1 Generelle bestemmelser

§ 1-1.

Kirkemøtet er det øverste representative organ i Den norske kirke.

Kirkemøtet skal utføre sitt arbeid i lojalitet mot den evangelisk-lutherske lære, jf. kl § 28.

§ 1-2. Tid og sted for Kirkemøtet

Kirkemøtet avholder årlige møter.

Tid og sted for Kirkemøtet fastsettes av Kirkerådet.

I ekstraordinære situasjoner kan Kirkerådet eller ¼ av medlemmene av Kirkemøtet innkalle møtet mellom de ordinære sesjoner.

§ 1-3. Medlemmer av Kirkemøtet

Kirkemøtet består av medlemmene av bispedømmerådene og 5 medlemmer valgt utenom bispedømmerådene (jf. kl § 24 første ledd).

De medlemmer av Kirkerådet som er valgt på fritt grunnlag, er ordinære medlemmer av det første Kirkemøtet i den påfølgende valgperiode.

§ 1-4. Andre representanter på Kirkemøtet

Med tale- og forslagsrett møter:

- 1 representant for hver av de tre teologiske fakultetene, oppnevnt av fakultet selv
- 4 representanter for Ungdommens kirkemøte
- Avtroppende medlemmer av Kirkerådet som ikke er valgt på fritt grunnlag

Med talerett møter:

- Kirkerådets direktør
- Generalsekretærene i Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd
- 1 representant fra kirkeavdelingen i Kultur- og kirkedepartementet

Med talerett i saker som angår egen virksomhet møter:

- 1 representant for Den norske Sjømannskirken/Norsk kirke i utlandet
- 1 representant for Døvekirkenes fellesråd

Møtet kan gi talerett i enkeltsaker til andre personer etter forslag fra dirigenten.

§ 1-5. Møteplikt

Kirkemøtets medlemmer har møteplikt, jf. kl § 30. Dette gjelder også representanter med tale- og forslagsrett. Lovlig forfall meldes til Kirkerådet, som er ansvarlig for å innkalle varamedlem.

Hvis et medlem har forfall for 2 dager eller mer, innkalles i stedet varamedlem for hele møtet. Varamedlem kan ikke innkalles for deler av møtet.

§ 1-6. Invitasjon av gjester

Kirkerådet i samråd med Mellomkirkelig råd inviterer aktuelle gjester til å delta under hele eller deler av Kirkemøtet.

§ 1-7. Protokoll

Det føres protokoll fra møtet. Denne skal inneholde:

- En oversikt over saksliste og program m.v. for møtet.
- De medlemmer og representanter som er til stede under møtet.
- Liste over hvem som hadde ordet til de ulike sakene.

- De innstillinger og forslag til vedtak som er fremlagt i de ulike saker.
- Møtets valg og beslutninger.

Det tas fullstendig lydopptak fra forhandlingene.

§ 1-8. Åpent / Lukket møte

Kirkemøtet er åpent, men kan vedta å holde lukkede samlinger. Vedtak om dette fattes med alminnelig flertall.

Kap. 2 Saker til behandling

§ 2-1. Melding av saker

Følgende instanser kan melde saker til behandling av Kirkemøtet.

- Regjeringen,
- Kirkedepartementet,
- Kirkerådet,
- bispedømmerådene,
- medlemmer av Kirkemøtet,
- Bispemøtet,
- Ungdommens kirkemøte.

Andre som ønsker å melde saker til behandling, må gjøre det gjennom en av de nevnte instanser.

§ 2-2. Meldefrist

Saker som ønskes behandlet, må meldes til Kirkerådet senest 14 uker før møtet. Skriftlig begrunnelse for saken må foreligge til samme tid i Kirkerådets sekretariat. Kirkerådet kan etter egen vurdering føye til saker som kommer opp etter nevnte frist.

§ 2-3. Forberedelse og møteinnkalling

Kirkerådet fremmer, forbereder og tilrettelegger saker som skal behandles av Kirkemøtet, iverksetter Kirkemøtets beslutninger og leder arbeidet mellom Kirkemøtets samlinger, jf. kl. § 25 annet ledd.

Kirkerådet ved leder innkaller medlemmene av Kirkemøtet senest 5 uker før møtet. Saksliste og saksdokumenter skal følge med innkallingen. Det redegjøres for saker som er meldt til behandling, men som ikke er satt opp på sakslisten.

Kirkerådet har det praktiske ansvar for gjennomføring av møtet.

§ 2-4. Spesielle saker

Saker av læremessig karakter forelegges Bispemøtet før behandling i Kirkemøtet. Saker som omhandler kirkens liturgi og salmebok, skal være behandlet i henhold til reglene for saksbehandling i liturgisaker før endelig vedtak om ordninger fattes.

Dersom en tilråding som har minst 2/3 flertall i Bispemøtet, ikke får flertall i Kirkemøtet, sendes saken tilbake til Bispemøtet. Ved annen gangs behandling i Kirkemøtet stilles krav om minst 2/3 flertall dersom vedtaket ikke er i samsvar med Bispemøtets siste tilråding.

Kap. 3 Åpning og konstituering

§ 3-1. Åpning og registrering

Kirkemøtets åpning foretas av Kirkerådets leder, som også leder møtet frem til dirigentskapet er valgt.

Kirkerådets sekretariat sørger for registrering av møtedeltakere. Endringer i forhold til utsendt

deltakerliste offentliggjøres av dirigenten.

§ 3-2. Dirigentskap

Kirkemøtet velger for hvert møte et dirigentskap på tre medlemmer med personlige varamedlemmer.

Begge kjønn skal være representert.

Dirigentskapet velges med vanlig flertall. Kirkerådets sekretariat har ansvar for opptellingen.

Dirigentskapet overtar ledelsen av møtet så snart valget er avgjort.

Når Kirkemøtet utformer en hilsen, skal denne underskrives av dirigentskapet/dirigenten.

§ 3-3. Godkjenning av innkalling og saksliste

Dirigentskapet leder godkjenning av innkalling og saksliste samt behandlingsform for møtet.

Under konstitueringen kan medlemmer fremme forslag om ekstra saker til behandling, såfremt det kan godtgjøres at sakene er foranlediget av en kirkelig og/eller samfunnsmessig situasjon som ikke forelå da anmeldelsesfristen for saker utløp,

Forslagsstilleren gis anledning til en kort saksorientering med begrunnelse, før Kirkemøtet avgjør om saken skal komme til behandling. Minst 2/3 av Kirkemøtet må gi sin tilslutning til dette.

Slike saker skal normalt komitébehandles på vanlig måte.

§ 3-4. Tellekorps

Det oppnevnes tellekorps bestående av 5 representanter fra sekretariatet.

§ 3-5. Protokollkomité og valgkomité

I det første møte i perioden velges for fire år medlemmer av protokollkomité, valgkomité og Kirkemøtets øvrige komiteer.

Blant Kirkemøtets medlemmer velges 3 medlemmer til protokollkomiteen og 5 medlemmer til valgkomiteen alle med personlige varamedlemmer.

Protokollkomiteen skal:

- Godkjenne og underskrive Kirkemøtets vedtaksprotokoll ved avslutningen av Kirkemøtet.
- Påse at Kirkerådets, Mellomkirkelig råds og Samisk kirkeråds avgjørelser er i samsvar med Kirkemøtets vedtak.
- Gjennomgå protokoller fra Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd med dertil hørende arbeidsutvalg og legge frem innstilling for Kirkemøtet.

Nærmere retningslinjer for protokollkomiteens arbeid fastsettes av Kirkemøtet.

Kap. 4 Dagsorden

§ 4-1. Dagsorden

Kirkemøtet arbeider dels gjennom plenumssamlinger og dels gjennom komiteer oppnevnt av Kirkemøtet.

Kirkemøtet fatter vedtak om dagsorden.

Forslag om endret dagsorden fremlegges for og fremsettes av dirigentskapet. Forslaget om endret dagsorden skal være begrunnet.

Vedtaket om endret dagsorden krever alminnelig flertall.

Kap. 5. Komiteene

§ 5-1. Fordeling i komiteer

Kirkemøtets medlemmer og andre med tale- og forslagsrett, fordeles for hele valgperioden på faste komiteer innenfor de saksområder som møtet skal arbeide med. Kirkerådet fastsetter komiteenes saksområder, jf. § 4-5 første ledd.

Andre komiteer oppnevnes etter behov.

Komiteene arbeider mens Kirkemøtet er samlet.

§ 5-2. Komité sammensetting

Det enkelte bispedømmeråd skal på forhånd fremlegge forslag til hvordan rådets medlemmer fordeles på de faste komiteene. Forslaget skal innsendes til sekretariatet 10 uker før møtet.

Bispedømmerådene og møtets geistlige og leke medlemmer bør være forholdsmessig representert i komiteene.

Dersom en komité finner det ønskelig med en endring av antall medlemmer, fremlegges forslag om dette for Kirkemøtet.

§ 5-3. Komité ledelse

Kirkemøtet velger leder i de enkelte komiteer. Lederen innkaller til komitémøtene. Komiteene velger selv nestleder og eventuelle saksordførere. Kirkemøtet skal gjøres kjent med valgresultatet.

§ 5-4. Arbeidsform

Komiteens møter er lukket.

Komiteen velger selv arbeidsform, og kan innkalle sakkyndige personer til sine møter. Komiteen kan også innhente uttalelser.

Kirkerådet sørger for sekretærhjelp til komiteene.

§ 5-5. Innstilling

Saker behandles vanligvis minst to ganger i komiteen, og skal resultere i en kortfattet skriftlig innstilling til Kirkemøtet. Innstillingen skal inneholde en begrunnelse for det eller de forslag som fremlegges.

Innstillingen undertegnes av komitéleder og saksordfører i komiteen.

§ 5-6. Protokoll

Det føres protokoll fra komiteens møter. Protokollen undertegnes av komitéleder og sekretær.

Kap 6. Plenum

§ 6-1. Fremmøte

Kirkemøtet kommer sammen i plenum til fastsatte tider.

Fravær meldes til dirigentskapet. Eventuelle permisjoner må godkjennes av dirigentskapet.

§ 6-2. Tidsfrister i plenum

I saker som har vært behandlet i en av komiteene, skal innstilling foreligge utdelt minst én time før sesjonen begynner.

§ 6-3. Behandlingsform

Kirkemøtet vedtar behandlingsform for de enkelte saker.

Saker av stor prinsipiell og praktisk betydning skal komme til behandling i minst to atskilte plenumssamlinger.

Innstillingen fra komiteene fremlegges i plenum av saksordfører eller et annet medlem av komiteen. I saker hvor komiteen er delt, kan en representant for mindretallet presentere mindretallets begrunnelse og alternative forslag. Taletid gis av dirigenten.

§ 6-4. Endringsforslag

Forslag som et medlem ønsker å få tatt opp til votering, skal gis dirigentskapet skriftlig umiddelbart etter at det er fremsatt, påført forslagsstillers navn. Normalt fremmes endringsforslag i starten av debatten.

Kap 7 Om debatten

§ 7-1. Hvordan tegne seg/replikk

Under debatt i plenum melder man seg til innlegg ved å vise navnelapp.

Replikk til innlegg får man ved å vise navnelapp og to fingre. Det tillates to replikker og én svarreplikk i forbindelse med hvert innlegg.

Innlegg til dagsorden, forretningsorden, voteringsorden eller for å oppklare åpenbar misforståelse får man ved å vise navnelapp og si "til dagsorden", "til forretningsorden", "til voteringsorden" eller "til oppklaring av åpenbar misforståelse". Slike innlegg skal slippes til utenom talerlisten, og bare omhandle saksbehandlingen, ikke selve saken.

I behandlingen av sakene på saklisten, kan dirigentskapet la representant for komiteen, Kirkerådets leder og direktør slippe til utenom talerlisten for å svare på spørsmål eller oppklare misforståelser.

Forslag i saksspørsmål som ikke gjelder dagsorden, forretningsorden eller voteringsorden, skal formes skriftlig og leveres dirigentskapet.

§ 7-2. Taletid

Dirigentskapet kan når som helst innføre begrensning i taletid. Herunder kan det gis lengre taletid eller anledning til sluttinnlegg for forslagsstillere eller spesielt berørte.

Før dirigenten setter strek for en debatt, må alle forslag som det skal votes over, være presentert, og det må gis anledning til å tegne seg mellom vedtaket om og gjennomføringen av å sette strek, og talemåten skal refereres.

§ 7-3. Ferdigstillelse

Når et spørsmål er satt under debatt, må ikke møtet heves før spørsmålet er avgjort ved avstemning eller forsamlingen har vedtatt at forhandlingene skal utsettes.

§ 7-4. Stemmeplikt

Kirkemøtets medlemmer har stemmeplikt, jf. kl. § 30. Det er likevel anledning til å stemme blankt ved personvalg.

Et medlem som ikke er til stede når dirigenten erklærer at en sak er tatt opp til votering, deltar ikke i avstemningen. De medlemmer som er til stede, må ikke forlate salen før voteringen er ferdig.

§7-5. Om avstemninger

Når samtlige som har fått ordet har holdt sine innlegg, erklærer dirigenten diskusjonen for avsluttet, redegjør for de fremsatte forslag til vedtak og hvorledes voteringen vil foregå. Saken tas opp til votering.

Avstemning foregår enten ved å vise stemmetegn eller ved skriftlig avstemning.

Vedtak i Kirkemøtet treffes med alminnelig flertall av de stemmer som avgis, hvis ikke annet er fastsatt.

Ved stemmelikhet i andre saker enn valg er dirigentens stemme avgjørende.

§ 7-6. Avstemning ved personvalg

Ved personvalg kan hvert enkelt medlem kreve skriftlig avstemning. Ved personvalg er den eller de valgt som har fått mer enn halvparten av de avgitte stemmer. Hvis ingen eller et utilstrekkelig antall får slikt flertall, holdes ny avstemning blant de(n) kandidaten(e) som fikk flest stemmer og eventuelt de(n) kandidaten(e) som fikk nest flest. Ved denne er den eller de valgt som får flest stemmer. Ved stemmelikhet avgjøres hvem som er valgt ved loddtrekning.

Ved personvalg presenteres kandidatene av valgkomiteen. Kirkemøtet gis anledning til å komme med andre forslag til kandidater. Disse må være forespurt på forhånd. (For valg av Kirkeråd, se egne regler.)

Dersom valget foregår skriftlig, skal det på stemmeseddelen føres opp så mange navn som det antall som skal velges. Dersom noen skriver flere navn, skal det eller de navn som står sist på stemmeseddelen ikke telles med. Lister med for få navn skal ikke forkastes.

Dersom det er avgitt blanke stemmer skal disse telles med ved opptellingen for å fastslå om møtet er beslutningsdyktig, men ikke telle med i selve stemmeoppgjøret.

Kap. 8 Andre bestemmelser

§ 8-1. Forholdet til annet lovverk

For Kirkemøtet gjelder bestemmelsene i forvaltningsloven og offentlighetsloven, jf. kl. § 38.

§ 8-2. Endringer i forretningsorden

Endringer i denne forretningsorden krever 2/3 flertall.

Plenumsbehandling

Dirigent: Jan Olav Olsen

Saksordfører: Aslag Lajord

Disse hadde ordet:

Ole D. Mjøs, Knut Lundby, Jens-Petter Johnsen, Lars Erlend Kielland, Helene Bjerkestrand, Harald Nyeggen Sommer, Terje Hærås.

Endringsforslag

Knut Lundby:

Endring av ord i § 1.7: Det tas fullstendig *lydopptak* fra forhandlingene.

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Lars Erlend Kielland:

Presisering 1.4, 3. strekpkt: avtroppende medlemmer av KR som ikke er valgt på fritt grunnlag

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Votering

Enstemmig vedtatt. 84 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet fastsetter det fremlagte forslag som Kirkemøtets forretningsorden.

Kap. 1 Generelle bestemmelser

§ 1-1.

Kirkemøtet er det øverste representative organ i Den norske kirke.

Kirkemøtet skal utføre sitt arbeid i lojalitet mot den evangelisk-lutherske lære, jf. kl § 28.

§ 1-2. Tid og sted for Kirkemøtet

Kirkemøtet avholder årlige møter.

Tid og sted for Kirkemøtet fastsettes av Kirkerådet.

I ekstraordinære situasjoner kan Kirkerådet eller ¼ av medlemmene av Kirkemøtet innkalle møtet mellom de ordinære sesjoner.

§ 1-3. Medlemmer av Kirkemøtet

Kirkemøtet består av medlemmene av bispedømmerådene og 5 medlemmer valgt utenom bispedømmerådene (jf. kl § 24 første ledd).

De medlemmer av Kirkerådet som er valgt på fritt grunnlag, er ordinære medlemmer av det første Kirkemøtet i den påfølgende valgperiode.

§ 1-4. Andre representanter på Kirkemøtet

Med tale- og forslagsrett møter:

- 1 representant for hver av de tre teologiske fakultetene, oppnevnt av fakultet selv
- 4 representanter for Ungdommens kirkemøte
- Avtroppende medlemmer av Kirkerådet som ikke er valgt på fritt grunnlag

Med talerett møter:

- Kirkerådets direktør
- Generalsekretærene i Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd
- 1 representant fra kirkeavdelingen i Kultur- og kirkedepartementet

Med talerett i saker som angår egen virksomhet møter:

- 1 representant for Den norske Sjømannskirken/Norsk kirke i utlandet
- 1 representant for Døvekirkenes fellesråd

Møtet kan gi talerett i enkeltsaker til andre personer etter forslag fra dirigenten.

§ 1-5. Møteplikt

Kirkemøtets medlemmer har møteplikt, jf. kl § 30. Dette gjelder også representanter med tale- og forslagsrett. Lovlig forfall meldes til Kirkerådet, som er ansvarlig for å innkalle varamedlem.

Hvis et medlem har forfall for 2 dager eller mer, innkalles i stedet varamedlem for hele møtet. Varamedlem kan ikke innkalles for deler av møtet.

§ 1-6. Invitasjon av gjester

Kirkerådet i samråd med Mellomkirkelig råd inviterer aktuelle gjester til å delta under hele eller deler av Kirkemøtet.

§ 1-7. Protokoll

Det føres protokoll fra møtet. Denne skal inneholde:

- En oversikt over saksliste og program m.v. for møtet.
- De medlemmer og representanter som er til stede under møtet.
- Liste over hvem som hadde ordet til de ulike sakene.
- De innstillinger og forslag til vedtak som er fremlagt i de ulike saker.
- Møtets valg og beslutninger.

Det tas fullstendig lydopptak fra forhandlingene.

§ 1-8. Åpent / Lukket møte

Kirkemøtet er åpent, men kan vedta å holde lukkede samlinger. Vedtak om dette fattes med alminnelig flertall.

Kap. 2 Saker til behandling

§ 2-1. Melding av saker

Følgende instanser kan melde saker til behandling av Kirkemøtet.

- Regjeringen,
- Kirkedepartementet,
- Kirkerådet,
- bispedømmerådene,
- medlemmer av Kirkemøtet,
- Bispemøtet,
- Ungdommens kirkemøte.

Andre som ønsker å melde saker til behandling, må gjøre det gjennom en av de nevnte instanser.

§ 2-2. Meldefrist

Saker som ønskes behandlet, må meldes til Kirkerådet senest 14 uker før møtet. Skriftlig begrunnelse for saken må foreligge til samme tid i Kirkerådets sekretariat. Kirkerådet kan etter egen vurdering føye til saker som kommer opp etter nevnte frist.

§ 2-3. Forberedelse og møteinnkalling

Kirkerådet fremmer, forbereder og tilrettelegger saker som skal behandles av Kirkemøtet, iverksetter Kirkemøtets beslutninger og leder arbeidet mellom Kirkemøtets samlinger, jf. kl. § 25 annet ledd.

Kirkerådet ved leder innkaller medlemmene av Kirkemøtet senest 5 uker før møtet. Saksliste og saksdokumenter skal følge med innkallingen. Det redegjøres for saker som er meldt til behandling, men som ikke er satt opp på sakslisten.

Kirkerådet har det praktiske ansvar for gjennomføring av møtet.

§ 2-4. Spesielle saker

Saker av læremessig karakter forelegges Bispemøtet før behandling i Kirkemøtet. Saker som

omhandler kirkens liturgi og salmebok, skal være behandlet i henhold til reglene for saksbehandling i liturgisaker før endelig vedtak om ordninger fattes.

Dersom en tilråding som har minst 2/3 flertall i Bispemøtet, ikke får flertall i Kirkemøtet, sendes saken tilbake til Bispemøtet. Ved annen gangs behandling i Kirkemøtet stilles krav om minst 2/3 flertall dersom vedtaket ikke er i samsvar med Bispemøtets siste tilråding.

Kap. 3 Åpning og konstituering

§ 3-1. Åpning og registrering

Kirkemøtets åpning foretas av Kirkerådets leder, som også leder møtet frem til dirigentskapet er valgt.

Kirkerådets sekretariat sørger for registrering av møtedeltakere. Endringer i forhold til utsendt deltakerliste offentliggjøres av dirigenten.

§ 3-2. Dirigentskap

Kirkemøtet velger for hvert møte et dirigentskap på tre medlemmer med personlige varamedlemmer.

Begge kjønn skal være representert.

Dirigentskapet velges med vanlig flertall. Kirkerådets sekretariat har ansvar for opptellingen.

Dirigentskapet overtar ledelsen av møtet så snart valget er avgjort.

Når Kirkemøtet utformer en hilsen, skal denne underskrives av dirigentskapet/dirigenten.

§ 3-3. Godkjenning av innkalling og saksliste

Dirigentskapet leder godkjenning av innkalling og saksliste samt behandlingsform for møtet.

Under konstitueringen kan medlemmer fremme forslag om ekstra saker til behandling, såfremt det kan godtgjøres at sakene er foranlediget av en kirkelig og/eller samfunnsmessig situasjon som ikke forelå da anmeldelsesfristen for saker utløp,

Forslagsstilleren gis anledning til en kort saksorientering med begrunnelse, før Kirkemøtet avgjør om saken skal komme til behandling. Minst 2/3 av Kirkemøtet må gi sin tilslutning til dette.

Slike saker skal normalt komitébehandles på vanlig måte.

§ 3-4. Tellekorps

Det oppnevnes tellekorps bestående av 5 representanter fra sekretariatet.

§ 3-5. Protokollkomité og valgkomité

I det første møte i perioden velges for fire år medlemmer av protokollkomité, valgkomité og Kirkemøtets øvrige komiteer.

Blant Kirkemøtets medlemmer velges 3 medlemmer til protokollkomiteen og 5 medlemmer til valgkomiteen alle med personlige varamedlemmer.

Protokollkomiteen skal:

- Godkjenne og underskrive Kirkemøtets vedtaksprotokoll ved avslutningen av Kirkemøtet.
- Påse at Kirkerådets, Mellomkirkelig råds og Samisk kirkeråds avgjørelser er i samsvar med Kirkemøtets vedtak.
- Gjennomgå protokoller fra Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd med dertil hørende arbeidsutvalg og legge frem innstilling for Kirkemøtet.

Nærmere retningslinjer for protokollkomiteens arbeid fastsettes av Kirkemøtet.

Kap. 4 Dagsorden

§ 4-1. Dagsorden

Kirkemøtet arbeider dels gjennom plenumssamlinger og dels gjennom komiteer oppnevnt av Kirkemøtet.

Kirkemøtet fatter vedtak om dagsorden.

Forslag om endret dagsorden fremlegges for og fremsettes av dirigentskapet. Forslaget om endret dagsorden skal være begrunnet.

Vedtak om endret dagsorden krever alminnelig flertall.

Kap. 5. Komiteene

§ 5-1. Fordeling i komiteer

Kirkemøtets medlemmer og andre med tale- og forslagsrett, fordeles for hele valgperioden på faste komiteer innenfor de saksområder som møtet skal arbeide med. Kirkerådet fastsetter komiteenes saksområder, jf. § 4-5 første ledd.

Andre komiteer oppnevnes etter behov.

Komiteene arbeider mens Kirkemøtet er samlet.

§ 5-2. Komité sammensetting

Det enkelte bispedømmeråd skal på forhånd fremlegge forslag til hvordan rådets medlemmer fordeles på de faste komiteene. Forslaget skal innsendes til sekretariatet 10 uker før møtet.

Bispedømmerådene og møtets geistlige og leke medlemmer bør være forholdsmessig representert i komiteene.

Dersom en komité finner det ønskelig med en endring av antall medlemmer, fremlegges forslag om dette for Kirkemøtet.

§ 5-3. Komité ledelse

Kirkemøtet velger leder i de enkelte komiteer. Lederen innkaller til komité møtene. Komiteene velger selv nestleder og eventuelle saksordførere. Kirkemøtet skal gjøres kjent med valgresultatet.

§ 5-4. Arbeidsform

Komiteens møter er lukket.

Komiteen velger selv arbeidsform, og kan innkalle sakkyndige personer til sine møter. Komiteen kan også innhente uttalelser.

Kirkerådet sørger for sekretærhjelp til komiteene.

§ 5-5. Innstilling

Saker behandles vanligvis minst to ganger i komiteen, og skal resultere i en kortfattet skriftlig innstilling til Kirkemøtet. Innstillingen skal inneholde en begrunnelse for det eller de forslag som fremlegges.

Innstillingen undertegnes av komitéleder og saksordfører i komiteen.

§ 5-6. Protokoll

Det føres protokoll fra komiteens møter. Protokollen undertegnes av komitéleder og sekretær.

Kap 6. Plenum

§ 6-1. Fremmøte

Kirkemøtet kommer sammen i plenum til fastsatte tider.

Fravær meldes til dirigentskapet. Eventuelle permisjoner må godkjennes av dirigentskapet.

§ 6-2. Tidsfrister i plenum

I saker som har vært behandlet i en av komiteene, skal innstilling foreligge utdelt minst én time før sesjonen begynner.

§ 6-3. Behandlingsform

Kirkemøtet vedtar behandlingsform for de enkelte saker.

Saker av stor prinsipiell og praktisk betydning skal komme til behandling i minst to atskilte plenumssamlinger.

Innstillingen fra komiteene fremlegges i plenum av saksordfører eller et annet medlem av komiteen. I saker hvor komiteen er delt, kan en representant for mindretallet presentere mindretallets begrunnelse og alternative forslag. Taletid gis av dirigenten.

§ 6-4. Endringsforslag

Forslag som et medlem ønsker å få tatt opp til votering, skal gis dirigentskapet skriftlig umiddelbart etter at det er fremsatt, påført forslagsstillers navn. Normalt fremmes endringsforslag i starten av debatten.

Kap 7 Om debatten

§ 7-1. Hvordan tegne seg/replikk

Under debatt i plenum melder man seg til innlegg ved å vise navnelapp.

Replikk til innlegg får man ved å vise navnelapp og to fingre. Det tillates to replikker og én svarreplikk i forbindelse med hvert innlegg.

Innlegg til dagsorden, forretningsorden, voteringsorden eller for å oppklare åpenbar misforståelse får man ved å vise navnelapp og si "til dagsorden", "til forretningsorden", "til voteringsorden" eller "til oppklaring av åpenbar misforståelse". Slike innlegg skal slippes til utenom talerlisten, og bare omhandle saksbehandlingen, ikke selve saken.

I behandlingen av sakene på sakslisten, kan dirigentskapet la representant for komiteen, Kirkerådets leder og direktør slippe til utenom talerlisten for å svare på spørsmål eller oppklare misforståelser.

Forslag i saksspørsmål som ikke gjelder dagsorden, forretningsorden eller voteringsorden, skal formes skriftlig og leveres dirigentskapet.

§ 7-2. Taletid

Dirigentskapet kan når som helst innføre begrensning i taletid. Herunder kan det gis lengre taletid eller anledning til sluttinnlegg for forslagsstillere eller spesielt berørte.

Før dirigenten setter strek for en debatt, må alle forslag som det skal voteres over, være presentert, og det må gis anledning til å tegne seg mellom vedtaket om og gjennomføringen av å sette strek, og talelisten skal refereres.

§ 7-3. Ferdigstillelse

Når et spørsmål er satt under debatt, må ikke møtet heves før spørsmålet er avgjort ved avstemning eller forsamlingen har vedtatt at forhandlingene skal utsettes.

§ 7-4. Stemmeplikt

Kirkemøtets medlemmer har stemmeplikt, jf. kl. § 30. Det er likevel anledning til å stemme blankt ved personvalg.

Et medlem som ikke er til stede når dirigenten erklærer at en sak er tatt opp til votering, deltar ikke i avstemningen. De medlemmer som er til stede, må ikke forlate salen før voteringen er ferdig.

§7-5. Om avstemninger

Når samtlige som har fått ordet har holdt sine innlegg, erklærer dirigenten diskusjonen for avsluttet, redegjør for de fremsatte forslag til vedtak og hvorledes voteringen vil foregå. Saken tas opp til votering.

Avstemning foregår enten ved å vise stemmetegn eller ved skriftlig avstemning.

Vedtak i Kirkemøtet treffes med alminnelig flertall av de stemmer som avgis, hvis ikke annet er fastsatt.

Ved stemmelikhet i andre saker enn valg er dirigentens stemme avgjørende.

§ 7-6. Avstemning ved personvalg

Ved personvalg kan hvert enkelt medlem kreve skriftlig avstemning. Ved personvalg er den eller de valgt som har fått mer enn halvparten av de avgitte stemmer. Hvis ingen eller et utilstrekkelig antall får slikt flertall, holdes ny avstemning blant de(n) kandidaten(e) som fikk flest stemmer og eventuelt de(n) kandidaten(e) som fikk nest flest. Ved denne er den eller de valgt som får flest stemmer. Ved stemmelikhet avgjøres hvem som er valgt ved loddtrekning.

Ved personvalg presenteres kandidatene av valgkomiteen. Kirkemøtet gis anledning til å komme med andre forslag til kandidater. Disse må være forespurt på forhånd. (For valg av Kirkeråd, se egne regler.)

Dersom valget foregår skriftlig, skal det på stemmeseddelen føres opp så mange navn som det antall som skal velges. Dersom noen skriver flere navn, skal det eller de navn som står sist på stemmeseddelen ikke telles med. Lister med for få navn skal ikke forkastes.

Dersom det er avgitt blanke stemmer skal disse telles med ved opptellingen for å fastslå om møtet er beslutningsdyktig, men ikke telle med i selve stemmeoppgjøret.

Kap. 8 Andre bestemmelser

§ 8-1. Forholdet til annet lovverk

For Kirkemøtet gjelder bestemmelsene i forvaltningsloven og offentlighetsloven, jf. kl. § 38.

§ 8-2. Endringer i forretningsorden

Endringer i denne forretningsorden krever 2/3 flertall.

KM 6/07 Plan for diakoni

Saksdokument:

Dokument 6.1/07 Saksorientering
Vedlegg 6.1.1/07 Plan for diakoni

Innstilling frå komité C

Samandrag av saksorienteringa

Utgangspunktet for Plan for diakoni i Den norske kyrkja som no ligg føre, er Guds kjærleik og rettferd. Planen vil oppmuntre alle døypte til å utøve diakoni, han peikar på den diakonale dimensjonen i alle tilhøve i kyrkjelyden og på spesifikke diakonale tiltak. Diakonien både utfordrar i den lokale kvardagen og kallar til eit globalt ansvar.

Plan for diakoni låg første gongen føre i 1988. Våren 2005 vedtok Kyrkjerådet å få planen revidert. Ei arbeidsgruppe har gjort eit grundig arbeid med planen, han har vore ute til høyring to gonger og blant anna òg vore drøfta med dei diakoniansvarlege i bispedømmeråda ved fleire fagsamlingar.

Planen har heile det diakonale feltet for auget, men hovudmerksemda er retta mot sokneråda og fellesråda som ansvarlege for dei lokale planane. Planen er retningsgivande idet lokale planar skal spegle av dei fire hovudområda som planen nemner. Heilskapstenkinga i planen omfattar blant anna gudstenestelivet og trusopplæringa som innsatsområde. Det er ein føresetnad at innføringa av planen tek omsyn til ei heilskapleg og tverrfagleg tenking omkring innføringa av reformprosessar og andre planar som er under utarbeiding i Kyrkjerådet. Planen oppmodar til samarbeid med diakonale institusjonar og organisasjonar og dessutan aktuelle frivillige organisasjonar og offentlege instansar.

Skal ein ta vare på dei viktige områda planen peikar på, på ein god og fagleg forsvarleg måte, trengst det fleire ressursar til diakonien, ikkje minst i form av stillingar.

Komiteen sine merknader

Komiteen legg saksorienteringa til grunn, og vil i tillegg kome med følgjande merknader:

Komiteen vil gi ros til dei som har arbeidd med planen og takke for eit godt arbeid. På bakgrunn av det grundige arbeidet som er gjort, har komiteen valt å avgrense sine endringsframlegg til nokre få punkt:

- Formuleringa av visjonen er endra, men innhaldet er det same.
- Det har vore viktig å understreke at diakonien ikkje er ei sektorinteresse, men eit gjennomgåande perspektiv i heile kyrkja sitt liv.
- Komiteen har vore oppteken av å gjere omgrepet forsoning meir synleg i planen. Forsoningsomgrepet inneheld også eit økologisk aspekt. Dette har ikkje minst vore viktig fordi komiteen har ynskt å sjå planen i samanheng med Kyrkjemøtets hovudtema.

- I tillegg er det gjort nokre språklege endringar
- Komiteen har ikkje behandla innleiinga som skal vere felles for alle kyrkja sine planar. Komiteen har heller ikkje behandla vedlegget da gjennomføringa av planen må koordinerast med andre planar. Vedtaket på Kyrkjemøtet gjeld derfor Visjon, forord og kapitla 1 til 5.

Framlegg til vedtak

1. Kyrkjemøtet vedtek den framlagde Plan for diakoni i Den norske kyrkja. Planen skal gjelde frå 01.01.08.
2. Diakoni er kyrkja si omsorgsteneste. Den er evangeliet i handling og blir uttrykt gjennom nestekjærleik, inkluderande fellesskap, vern om skaparverket og kampen for rettferd. Guds kjærleik til alle menneske og alt det skapte blir verkeleggjort gjennom liv og teneste. Som menneske er vi ein del av eit av fellesskap og avhengige av kvarandre. Utfordringa er både lokal og global.
3. Diakonien er eit hovudaspekt ved kyrkja sitt oppdrag og må gjennomsyre heile kyrkja sitt liv. Det er ei viktig hending for kyrkja at vi nå får ein ny diakoniplan til bruk i kyrkjelydane og i kyrkja som heilskap.
4. Diakoniplanen skal vere ein reiskap for kyrkjelydane, også for dei som ikkje har diakon eller spesielt tilsette for å drive diakonalt arbeid. Sokneråda må sjå på planen som verkemiddel i høve til den visjonen kyrkja har om å vere ei tenande folkekyrkje.
5. Kyrkjemøtet oppmodar kyrkjelydane og fellesråda til å arbeide saman med kommunar og bydelar for å skape rom og ressursar for lokalt diakonalt arbeid.
6. Det er eit mål at alle kyrkjelydar anten skal ha diakonstilling eller tilgang på diakonal kompetanse. For å nå eit slikt mål blir det kravd eit stort lyft i talet på stillingar.
7. Kyrkjerådet og bispedømeråda har eit særansvar for å inspirere, vegleie og leggje til rette for det lokale arbeidet. Prioritering av diakoni må inn i det sentrale budsjettarbeidet.

Framlegg til plan for diakoni er lagt ved bak i protokollen.

Plenumsbehandling

Dirigent: Berit Øksnes Gjerløw
Saksordførar: Arne B. Grønningsæter

Desse hadde ordet:

Roar Strømme, Laila Riksaasen Dahl, Sissel Vartdal, Lars Erlend Kielland, Anne Helen Roaldsnes, Astrid U. Øygard, Olav Skjevesland, Gunn Ågot Leite, Svein Arne Lindø, Nina Lind, Jakobe Olea Juul, Ingunn Rinde, Stein Reinertsen, Knut Lundby, Petter N. Dille.

Endringsframlegg

Roar Strømme:

Endring i plan for diakoni, kap. 4.3, siste avsnitt (erstatter dei to første setningane i avsnittet.):

Menneskelivet er óg Guds skaparverk. Menneskelivet og menneskeverdet skal vernast frå livet byrjar til det endar. Kyrkja må difor vere ei kritisk røyst i høve til dagens abortpraksis, kjempa mot sorteringssamfunnet og aktiv dødshjelp, og engasjera seg i dei store etiske problemstillingane som bioteknologien reiser.

Framlegget vart teke inn i komiteen sitt framlegg til vedtak.

Laila Riksaasen Dahl:

Endring i plan for diakoni, kap. 6.1, punkt 2:

Diakonen er nøkkelperson både når det gjeld å rekruttere og å følgje opp frivillige. Han / ho har dessutan ansvar for å.....

Framlegget vart oversendt Kyrkjerådet utan votering.

Jakobe Olea T. H. Juul:

Tillegg til framlegg til vedtak pkt 5:

Kyrkjemøtet oppmodar kyrkjelydane og fellesråda til å arbeide saman...

Til kap. 4.3, 5.avsnitt: Endre omgrepet ”sorglaus”, evt. ta ut ordet.

Framlegget vart teke inn i komiteen sitt framlegg til vedtak.

Votering

Planen vart einstemmig vedteke. 84 røysteføre.

Kyrkjemøtet sitt vedtak

1. Kyrkjemøtet vedtek den framlagde Plan for diakoni i Den norske kyrkja. Planen skal gjelde frå 01.01.08.
2. Diakoni er kyrkja si omsorgsteneste. Den er evangeliet i handling og blir uttrykt gjennom nestekjærleik, inkluderande fellesskap, vern om skaparverket og kampen

for rettferd. Guds kjærleik til alle menneske og alt det skapte blir verkeleggjort gjennom liv og teneste. Som menneske er vi ein del av eit av fellesskap og avhengige av kvarandre. Utfordringa er både lokal og global.

3. Diakonien er eit hovudaspekt ved kyrkja sitt oppdrag og må gjennomsyre heile kyrkja sitt liv. Det er ei viktig hending for kyrkja at vi nå får ein ny diakoniplan til bruk i kyrkjelydane og i kyrkja som heilskap.
4. Diakoniplanen skal vere ein reiskap for kyrkjelydane, også for dei som ikkje har diakon eller spesielt tilsette for å drive diakonalt arbeid. Sokneråda må sjå på planen som verkemiddel i høve til den visjonen kyrkja har om å vere ei tenande folkekyrkje.
5. Kyrkjemøtet oppmodar kyrkjelydane og fellesråda til å arbeide saman med kommunar og bydelar for å skape rom og ressursar for lokalt diakonalt arbeid.
6. Det er eit mål at alle kyrkjelydar anten skal ha diakonstilling eller tilgang på diakonal kompetanse. For å nå eit slikt mål blir det kravd eit stort lyft i talet på stillingar.
7. Kyrkjerådet og bispedømeråda har eit særansvar for å inspirere, vegleie og leggje til rette for det lokale arbeidet. Prioritering av diakoni må inn i det sentrale budsjettarbeidet.

Plan for diakoni (visjon, forord og kap. 1-5) er lagt ved bak i protokollen.

KM 7/07 Tilsetjing og vigsling i Den norske kyrkja av homofile i partnerskap. Konsekvensar av fråsegna frå Lærenemnda 2006

Saksdokument:

Dokument 7.1/07	Saksorientering
Vedlegg 7.1.1/07	”Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken.” Fråsegn frå Lærenemnda 2006
Vedlegg 7.1.2/07	Utredning om diskrimineringsunntaket i arbeidsmiljøloven
Vedlegg 7.1.3/07	Vedtaka fra Ungdommens kirkemøte i sak UKM 08/07
Vedlegg 7.1.4/07	Samandrag av høyringsinnspel
Vedlegg 7.1.5/07	Samandrag av innspel i samband med behandlinga av sak KR 42/07 (deles ut for komité A)
Vedlegg 7.1.6/07	Orientering om behandlinga av saka i Bispemøtet

Første innstilling frå komité A

Samandrag av saksorienteringa

I januar 2006 presenterte Lærenemnda fråsegna *Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken*. I denne fråsegna er det ulike vurderingar av homofilt samliv. Desse vurderingane er gjort med tanke på læra til kyrkja. Derfor er dei relevante når ein skal vurdere dei tidlegare vedtaka i Kyrkjemøtet som byggjer på teologiske vurderingar av homofilt samliv. Kyrkjerådet la fråsegna fram for Kyrkjemøtet i 2006 som ei orienteringssak og skreiv i saksframlegget at ho skulle realitetshandsamast i 2007.

Saka har ein fyldig presentasjon av det vedtaket Kyrkjemøtet gjorde i homofilisaka i 1995 og 1997, vedtaket i same saka i Bispemøtet i 1995 og 1997 og kyrkjemøtevedtaket om styringsrett i kyrkja (*Myndighetsrelasjoner i Den norske kirke*) i 2001.

Deretter blir fråsegnene frå Lærenemnda i 2000 (Tunbergsaka) og 2006 handsama med tanke på ny behandling i Kyrkjemøtet (kap. 2). Det blir gjort greie for tilhøvet mellom Lærenemnda og Kyrkjemøtet, korleis nemnda vurderer homofilt samliv, og vurderinga av usemje i homofilisaka med tanke på einskapen i kyrkja. Det blir peika på at usemja i vurderinga av homofilt samliv i partnerskap er reell på den måten at partane bruker Bibelen til å grunnngi sitt syn på det dei meiner bør liggje til grunn for praksisen.

Debatten i kyrkja og samfunnet, statusen til Kyrkjemøtet som eit representativt organ, eventuelle endringar av tidlegare kyrkjemøtevedtak, behandlinga i Kyrkjemøtet av usemje i læresaker og dei økumeniske relasjonane som kyrkja har / relasjonane til organisasjonar, er alt saman kontekst for behandlinga av saka i Kyrkjemøtet i år og blir gått gjennom relativt kortfatta (kap. 3). Her blir det lagt premissar for vurderinga av desse spørsmåla:

- Er behandlinga i Lærenemnda grundig nok til å ta saka opp på Kyrkjemøtet i år?
- Korleis handtere usemja om det teologiske grunnlaget for vedtaket i Kyrkjemøtet?
- Kva bør Kyrkjemøtet eventuelt ta stilling til i år?
- Gir eit kyrkjemøtevedtak grunnlag for å kunne la vere å tilsetje homofilt samlevande i partnerskap i stillingar som krev ordinasjon/vigsel?

- Kva slags økumeniske konsekvensar kan det få om ein ikkje vidarefører vedtaka frå 1995/97?

I tillegg til desse spørsmåla kjem behandlinga av tilsetjingsspørsmålet, vigslingsspørsmålet og liturgispørsmålet (kap. 4).

Med tanke på det arbeidsrettslege blir det vist til forbodet i arbeidsmiljølova mot å diskriminere på grunn av seksuell orientering og om / på kva måte unntaksregelen kan nyttast av trussamfunnet Den norske kyrkja. Det blir ikkje gjort framlegg om å setje i gang eit arbeid med ein liturgi for inngåing av partnerskap.

Til sist drøftar ein den vidare behandlinga av saka og korleis kyrkja i dette spørsmålet skal stille seg til kyrkjer ho har kyrkjefelleskap med, og organisasjonar ho samarbeider med.

Komiteen sine merknader

Komiteen legg den gode, grundige og balanserte saksorienteringa til grunn, og vil kome med følgjande merknader:

1. Kyrkjemøtet har som ei av sine særlege oppgåver å arbeide for samhald og einskap i kyrkja. Derfor finn komiteen det viktig å leggje fram forslag til vedtak i denne saka som kan medverke til det. Komiteens medlemmer har ulikt syn på kva for vedtak som er mest tenleg i så måte. Heile komiteen finn det naturleg at Kyrkjemøtet drøftar konsekvensane av at det er omlag like stor oppslutning om to ulike syn på ordna homofilt samliv i Lærenemnda med tanke på dei vedtak Kyrkjemøtet har gjort i 1995 og 1997 om vigsling og tilsetjing i stillingar som krev vigsling.
2. Komiteen vil peike på at dei vedtaka som vart gjort i 1995 og 1997 bygde på at eit stort fleirtal i Bispemøtet og Kyrkjemøtet ikkje fann tilstrekkeleg teologisk grunnlag for å opne for tilsetjing av homofile i partnerskap i stillingar som krev vigsling. Dette vart så lagt til grunn for felles tilrådingar frå Kyrkjemøtet.

Merknader frå fleirtalet i komiteen:

3. Fleirtalet vil i hovudsak støtte forslaget frå Kyrkjerådet. Dette forslaget til vedtak har to formål: For det fyrste vil ein ta på alvor at det er om lag like stor oppslutning om to ulike syn på homofilt samliv i kyrkja sitt læreorgan og mellom biskopane. Det er rimeleg at dette kan få følgjer for praksis i spørsmål som gjeld teneste i stillingar som krev vigsling. Det er spørsmål som biskopane har ansvar for i kyrkja, men det gjeld også bispedømmeråda og andre tilsetjingsorgan sitt særlege ansvar. For det andre ønskjer ein å sikre at det også i framtida skal vere rom for eit restriktivt syn på ordna homofilt samliv i kyrkja. Derfor må det vere tilstrekkeleg og tydeleg heimel for tilsetjingsorgan til å la vere å tilsetje homofile i partnerskap, dersom dei meiner det er det beste for kyrkjelydane. Derfor vil ein ikkje føreslå å erklære at vedtaka frå 1995 og 1997 er ugyldige, berre at dei ikkje vert vidareført som felles rådgiving frå Kyrkjemøtet.

4. Dette er ei sak der det innanfor ei luthersk forståing av kyrkja er mogeleg å leve med fleire syn, jf. Lærenemnda si fråsegn i Tunsbergsaka frå 2000, der ho sa at denne saka ikkje nødvendigvis må vere kyrkjespplittande. Ein viser også til vedtaka i Det lutherske verdsforbundet frå Lund 2007, der kyrkjene vert oppmoda til å finne måtar å leve med ulike syn på denne saka. Ein vil derfor oppmode til gjensidig respekt for kvarandre sine syn.
5. Fråsegna frå Lærenemnda har alt ført til at biskopane kvar for seg har måtta vurdere korleis ein skal forvalte vigslings- og tilsynsoppgåvene sine i høve til desse spørsmåla. Vidare har fleire bispedømmeråd teke opp til drøfting nye retningslinjer for sin utlysings- og tilsetjingspraksis i lys av det Lærenemnda har sagt. Det svarar til at biskopane og tilsetjingsorgana har eit sjølvstendig ansvar i desse sakene, og må ta stilling til desse spørsmåla uansett kva råd og vedtak Kyrkjemøtet måtte kome med i denne saka. I den aktuelle situasjonen finn fleirtalet i komiteen at det er mest tenleg å ikkje gjere vedtak som kan gje inntrykk av at Kyrkjemøtet vil overprøve biskopane og/eller tilsetjingsorgana når dei utøver ansvaret sitt for vigsling og tilsetjing.

Fleirtalet i komiteen vil derfor tilrå at forslaget til vedtak frå Kyrkjerådet vert vedteke med desse endringane:

- a. Til punkt 1: ”homofile i partnerskap” erstattar ”samlevande homofile”. Vidare er følgjande lagt til i siste setning: ”[...vanskeleg å vidareføre] som felles tilrådingar det som var sagt i [kyrkjemøtevedtaka...]” Sjå elles punkt 3 i merknadane ovanfor.
- b. Til punkt 2: Ordet ”framleis” vert bytt ut med uttrykket ”øg i framtida”. Det er gjort for å understreke at heimelen for å gjennomføre eit restriktivt syn i praksis ikkje er tenkt å gjelde berre inntil vidare.
- c. Til punkt 4: ”biskopane” vert erstatta med ”kvar einskild biskop”.
- d. Til punkt 5: Det er ein del uklare spørsmål knytt til den status og rolle tenestebrevet frå biskopen har. Dei bør avklarast vidare. Det er føyd til teksten etter siste setning: ”det gjeld særleg når bispeembetet ikkje er representert i tilsetjingsorganet.”
- e. I punkt 6 er det berre språklege justeringar.

Merknader frå *mindretalet* i komiteen:

6. Sjølv om fråsegna frå Lærenemnda syner at kyrkja no er delt i synet på vigsling og tilsetjing av homofile i partnerskap, finn mindretalet i komiteen at det ikkje er grunnlag for Kyrkjemøtet til å endre vedtaka frå 1995 og 1997. Desse er retningslinevedtak med følgjer for læra og krev stor konsensus dersom dei skal endras.
7. Mindretalet anerkjenner og vil uttrykkje stor takksemd for den vilje til å leve saman i ulike kyrkjelege samanhengar som ein opplever, uavhengig av standpunkt og praksis i denne saka. Samstundes vil vi peike på at ulik praksis hos biskopane og i kyrkja sine tilsetjingsorgan er ei stor påkjenning for einskapen i kyrkja. Det er vanskeleg å sjå at denne no skal danne grunnlag for eit vedtak der kyrkja får to formål i denne saka. Det

vert for defensivt for Kyrkjemøtet berre å halde seg til at saka ikkje nødvendigvis må vere kyrkjespilttande. Som allereie omtale er ei av oppgåvene til Kyrkjemøtet å fremje einskapen i kyrkja. Røynsla til no er at ulik praksis regionalt og lokalt gjer at saka får stor merksemd og set skilje i kyrkjelydane og mellom tilsette. Vi vil derfor be Kyrkjerådet ta opp att arbeidet med å klargjere relasjonane mellom Kyrkjemøtet og andre kyrkjelege organ sine mynde i lys av kva som tener einskapen i kyrkja . Det er òg behov for å sjå nærare på fylgjene i ulike kyrkjelege samanhenger av ulik praksis i ei sak som denne.

8. Eit anna viktig formål med forslaget om å halde fast ved vedtaka frå 1995 og 1997, er så langt det er mogeleg, å gjere tydeleg kva for handlingar som er av verdi for kyrkja sine religiøse formål.jf Lov om forbud mot diskriminering § 3. Det er uklart kva for arbeidsrettslege fylgjer ulik praksis regionalt/lokalt kan få for tilsetjingspraksis i kyrkja i høve til lova om forbod mot diskriminering. Eit vedtak i Kyrkjemøtet som tar ein ulik praksis til etterretning, kan gjere det vanskeleg for kyrkja framleis å gje rom for eit restriktivt syn på vigsling og tilsetjing av homofilt samlevande i partnarskap.
9. Kyrkjemøtet handsamar i år forslaget frå regjeringa til ny lov om ekteskap med vidare. Ut frå erklæringa til partia i regjering, kan vi truleg snart ha ei lov som gjer det som i dag er partnarskap til ekteskap. Dette vil gjere at delar av Lærenemnda si drøfting vert forelda. Det vil vere uklokt av Kyrkjemøtet å gjere endringar i denne saka med ein klar argumentasjon knytt til institusjonen partnarskap samstundes som partnarskap snart kan vere historie, ikkje berre språkleg. Ei ekteskapslov i tråd med det forslaget regjeringa har lagt fram, kan fremje ei forståing av ekteskapet som Bispemøtet i 1997 meinte ”er i strid med grunnleggende etiske prinsipper i Bibelen”.
10. Kyrkja har i ei årrekkje hatt eit stort engasjement i økumeniske spørsmål og i forholdet til andre lutherske kyrkjer og organisasjonar. I ei verd som stadig sterkare er prega av globalisering, men kor bygging av relasjonar tar tid, vil vi oppmode til eit arbeid og ein prosess som klarere enn i dag viser kva for følgjer ei eventuell endring i kyrkja si lære og praksis i denne saka kan få for bygging av relasjonar og samarbeid, ikkje minst i ulike lutherske samanhengar.
11. Denne saka grip direkte inn i kvardagen til mange kyrkjemedlemer. Våre røynsler frå kyrkjelege fellesskap og møter med nokre av desse kyrkjemedlemene har synt oss kor mykje denne saka har å seie for deira liv, men samstundes kor ulike røynslene er. Vi ønskjer at ein gir rom for mangfaldet av røynsler i kyrkjelege samanhenger, òg når dette utfordrar eigne standpunkt og røynsler.

Mindretalet i komiteen legg på denne bakgrunn fram sitt forslag til vedtak.

Framlegg til vedtak (fleirtalet, 8 medlemer)

1. Kyrkjemøtet har merka seg at ei samla Lærenemnd understrekar det reformatoriske prinsippet om Skrifta som øvste norm for det kyrkja lærer, òg i etiske spørsmål knytte

til homofilt samliv. Samtidig konstaterer Kyrkjemøtet at Lærenemnda, ut frå ei samla forståing av dei bibelske skriftene, er delt i vurderinga av homofilt samliv i partnerskap. Det er ikkje lenger like stor semje om premissane for vedtaka som gjeld homofile i partnerskap i vigsla teneste som det var i 1995 og 1997. Kyrkjemøtet finn det derfor vanskeleg å vidareføre som felles rådgiving det som var sagt i kyrkjemøtevedtaka frå 1995 og 1997.

2. Samtidig slår Kyrkjemøtet fast at det òg for framtida er kyrkjeleg grunngeving for ikkje å ordinere, vigse, tilsetje eller gi tenestebrev til homofilt samlevande i partnerskap dersom biskop eller tilsetjingsorgan vurderer at det ikkje er i tråd med det som er kyrkja si lære og kyrkja sitt formål, og/eller av omsyn til aktuell(e) kyrkjelyd(ar).
3. Kyrkjemøtet understrekar at det i behandlinga av denne saka alltid har lagt til grunn at Den norske kyrkja er eit trussamfunn og derfor forstår ordningane sine for ordinasjon, vigsling, tilsetjing og tenestebrev som uttrykk for det trusgrunnlaget kyrkja har, òg når kyrkja har og praktiserer ulike syn i saker av slik karakter.
4. Kyrkjemøtet ber kvar einskild biskop om å ha ein føreseieleg praksis når det gjeld å ordinere/vigse og skrive ut tenestebrev til homofilt samlevande i partnerskap. Ein ber biskopane samrå seg om korleis dei handterer eventuell ulik praksis.
5. Kyrkjemøtet oppmodar alle organ som er involverte i tilsetjingsprosedyrar i kyrkja, om å leggje vekt på å finne gode og ryddige løysingar når ulike syn møtest i ei sak. Kyrkjemøtet vil be alle tilsetjingsorgan med ansvar for tilsetjing i stillingar som krev ordinasjon/vigsling, om å vere tydelege nok ved utlysing og i tilsetjingsprosedyren på kva som gjeld med omsyn til samlivsform. Ingen organ bør tilsetje i stillingar som krev ordinasjon eller vigsling, utan at det er avklart om biskopen vil gi vedkomande tenestebrev. Det gjeld særleg når bispeembetet ikkje er representert i tilsetjingsorganet.
6. Lærenemnda avgrensa sjølv mandatet sitt. Såleis er det ikkje gjort greie for alle dei etiske utfordringane ved homofilisaka i fråsegna frå nemnda. Det er viktig for den vidare samtalen om dette spørsmålet i kyrkja at det vert arbeidd meir med bibelmaterialet og med samlivsspørsmål i kultur- og samfunnsperspektiv. Kyrkjemøtet ber Bispemøtet ta initiativ til eit slikt arbeid.
7. Kyrkjemøtet vil framheve at det er viktig å halde fram dialogen om denne saka lokalt og sentralt i kyrkja, med dei frivillige organisasjonane og i møte med andre kyrkjemedlemmer, og Kyrkjemøtet kjenner den uroa som mange kjenner på når det gjeld deira plass i kyrkja. Til liks med Ungdommens kyrkjemøte vil Kyrkjemøtet sterkt oppmode leiarar i kyrkja og i kristelege organisasjonar om å arbeide kontinuerleg med haldningar og kommunikasjonsformer, slik at kyrkjelege fellesskap kan kjennast opne, tydelege og inkluderande.

Framlegg til vedtak (mindretalet, 5 medlemmer)

1. Kyrkjemøtet har merka seg at ei samla Lærenemnd understrekar det reformatoriske prinsippet om Skrifta som øvste norm for det kyrkja lærer, òg i etiske spørsmål knytt til homofilt samliv. Ein slår fast at Lærenemnda er samd i tekstane si historiske tyding, men at ho er delt i vurderinga av homofilt samliv i partnerskap. Det er ikkje lenger like stor semje om premissane for vedtaka om homofile i partnerskap i vigsla teneste som det var i 1995 og 1997. Når Lærenemnda no er delt på midten, gir dette ikkje eit tilstrekkeleg og tydeleg nok grunnlag for Kyrkjemøtet til å endre desse vedtaka. Endringar i saker som denne krev ein stor grad av konsensus.
2. Kyrkjemøtet konstaterer at einskilte biskopar, bispedømeråd og andre tilsetjingsorgan no har etablert ein ny praksis i spørsmål om "Tilsetjing og vigsling i Den norske kyrkja av homofile i partnerskap". Det har skjedd med basis i mandatet til bispedømeråd, fellestråd og sokneråd som tilsetjingsorgan og biskopane sin rett til å vigsle. Det er framleis viktig for einskapen i kyrkja at desse spørsmåla får ei forsvarleg handsaming i kyrkja sine organ, og at desse fylgjer felles retningslinjer frå Kyrkjemøtet. Vi ber Kyrkjerådet arbeide for å klargjere kva mynde dei ulike organa i kyrkja har i relasjon til kvarandre i denne samanhengen og kva for fylgjer ulik praksis regionalt og lokalt har for kyrkja si einskap.
3. Lærenemnda avgrensar sjølv mandatet sitt. Derfor er ikkje alle sider ved homofilisaka drøfta. Til dømes drøfta ein ikkje homofilt samliv i ein breiare samlivsetisk samanheng. Ein drøfta heller ikkje spørsmål knytt til tilsyn og tilsetjing. Det er òg stor uvisse om kva ei eventuelt ny lovgiving om ekteskap vil ha å seie for tilsetjing i kyrkjelege stillingar. Spørsmål som desse må få ei meir grundig handsaming i kyrkja.
4. Den norske kyrkja har i dag avtalar om samarbeid med fleire kyrkjer og eit sterkt felleskyrkjeleg engasjement i vårt eige land og globalt. Det vil òg vere nødvendigvis å få klarlagt konsekvensane økumenisk, nasjonalt og internasjonalt av ei eventuell endring i Den norske kyrkja si lære og ordningar i denne saka.
5. Kyrkjemøtet understrekar at det i handsaminga av denne saka alltid har lagt til grunn at Den norske kyrkja er eit trussamfunn og derfor forstår ordningane for ordinasjon, vigsling, tilsetjing og tenestebrev som uttrykk for det trusgrunnlaget kyrkja har. Den skal ikkje la seg styre av andre omsyn enn dei som byggjer på korleis kyrkja forstår si eigenart som trussamfunn. Det er ikkje avklara kva som vil vere dei arbeidsrettslege følgjene dersom Kyrkjemøtet opnar for at ulike syn vert lagt til grunn for vigsling og tilsetjing.
6. Kyrkjemøtet vil framheve at det er viktig å halde fram dialogen om denne saka lokalt og sentralt i kyrkja, med dei frivillige organisasjonane og i møte med andre kyrkjesamfunn. Denne saka grip på ulike måtar direkte inn i kvardagen til mange kyrkjemedlemmer, og Kyrkjemøtet kjenner den uroa som mange kjenner på når det gjeld deira plass i kyrkja. Til liks med Ungdommens kyrkjemøte vil Kyrkjemøtet sterkt oppmode leiarar i kyrkja og i kristelege organisasjonar om å arbeide

kontinuerleg med haldningar og kommunikasjonsformer, slik at kyrkjelege fellesskap kan kjennast opne, tydelege og inkluderande.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Dag Landmark

Saksordførar: Svein Malmbekk

Desse hadde ordet:

Odd Bondevik, Hans Petter Jahre, Ole D. Mjøs, Knut Holter, Ruben Sæle, Odd Bondevik, Ingunn Aarseth Høivik, Nils-Tore Andersen, Marit Hermstad, Henny Koppen, Åse Grønlien Østmoe, Kjell G. Staalesen, Torstein Husby, Kjersti Tytingvåg Rogne, Ingunn Rinde, Olav Skjevesland, Per Magne Olsen, Norodd Stavenjord, Ann Solveig Nystad, Finn Wagle, Helga H. Byfuglien, Ole Chr. Kvarme, Johanne G. Mikalsen, Inger Kari Søyland, Anne Louise Tveter, Åge Søsveen, Aud V. Tønnessen, Sissel Vartdal, Roar Strømme, Ingvill Hagesæther Foss, Ernst Baasland, Jakobe Olea Juul, Per Øistein Rogstad, Solveig Fiske, Knut Lundby, Kari Espelid, Ole D. Hagesæther, Arne B. Grønningsæter, Terje Fonk, Inger Anne Naterstad, Harald Nyeggen Sommer, Tania Randby Garthus, Herborg Finnset Heiene, Tor B. Jørgensen, Lars Tore Nerbøvik.

Saka vart sendt tilbake til komiteen.

Endeleg innstilling frå komité A

Komiteen sine merknader

Komiteen vil gjere merksam på at det her i 2. innstilling berre er retta opp ortografiske feil i 1. innstilling. Komiteen grunngir dette med at det i debatten ikkje kom fram nye forslag til vedtak, ikkje forslag til endringar i dei to forslaga som ligg føre og at dei som hadde ordet slutta seg til eit av forslaga. Følgjande setning på side 4 er tatt ut: ”*Mindretalet* i komiteen legg på denne bakgrunn fram sitt forslag til vedtak.”

Komiteen legg den gode, grundige og balanserte saksorienteringa til grunn, og vil kome med følgjande merknader:

1. Kyrkjemøtet har som ei av sine særlege oppgåver å arbeide for samhald og einskap i kyrkja. Derfor finn komiteen det viktig å leggje fram forslag til vedtak i denne saka som kan medverke til det. Komiteens medlemmer har ulikt syn på kva for vedtak som er mest tenleg i så måte. Heile komiteen finn det naturleg at Kyrkjemøtet drøftar konsekvensane av at det er omlag like stor oppslutning om to ulike syn på ordna homofilt samliv i Lærenemnda med tanke på dei vedtak Kyrkjemøtet har gjort i 1995 og 1997 om vigsling og tilsetjing i stillingar som krev vigsling.

2. Komiteen vil peike på at dei vedtaka som vart gjort i 1995 og 1997 bygde på at eit stort fleirtal i Bispemøtet og Kyrkjemøtet ikkje fann tilstrekkeleg teologisk grunnlag for å opne for tilsetjing av homofile i partnerskap i stillingar som krev vigsling. Dette vart så lagt til grunn for felles tilrådingar frå Kyrkjemøtet.

Merknader frå fleirtalet i komiteen:

3. Fleirtalet vil i hovudsak støtte forslaget frå Kyrkjerådet. Dette forslaget til vedtak har to formål: For det fyrste vil ein ta på alvor at det er om lag like stor oppslutning om to ulike syn på homofilt samliv i kyrkja sitt læreorgan og mellom biskopane. Det er rimeleg at dette kan få følgjer for praksis i spørsmål som gjeld teneste i stillingar som krev vigsling. Det er spørsmål som biskopane har ansvar for i kyrkja, men det gjeld også bispedømmeråda og andre tilsetjingsorgan sitt særlege ansvar. For det andre ønskjer ein å sikre at det også i framtida skal vere rom for eit restriktivt syn på ordna homofilt samliv i kyrkja. Derfor må det vere tilstrekkeleg og tydeleg heimel for tilsetjingsorgan til å la vere å tilsetje homofile i partnerskap, dersom dei meiner det er det beste for kyrkjelydane. Derfor vil ein ikkje føreslå å erklære at vedtaka frå 1995 og 1997 er ugyldige, berre at dei ikkje vert vidareført som felles rådgiving frå Kyrkjemøtet.
4. Dette er ei sak der det innanfor ei luthersk forståing av kyrkja er mogeleg å leve med fleire syn, jf. Lærenemnda si fråsegn i Tunsbergsaka frå 2000, der ho sa at denne saka ikkje nødvendigvis må vere kyrkjespiltande. Ein viser også til vedtaka i Det lutherske verdsforbundet frå Lund 2007, der kyrkjene vert oppmoda til å finne måtar å leve med ulike syn på denne saka. Ein vil derfor oppmode til gjensidig respekt for kvarandre sine syn.
5. Fråsegna frå Lærenemnda har alt ført til at biskopane kvar for seg har måtta vurdere korleis ein skal forvalte vigslings- og tilsynsoppgåvene sine i høve til desse spørsmåla. Vidare har fleire bispedømmeråd teke opp til drøfting nye retningslinjer for sin utlysings- og tilsetjingspraksis i lys av det Lærenemnda har sagt. Det svarar til at biskopane og tilsetjingsorgana har eit sjølvstendig ansvar i desse sakene, og må ta stilling til desse spørsmåla uansett kva råd og vedtak Kyrkjemøtet måtte kome med i denne saka. I den aktuelle situasjonen finn fleirtalet i komiteen at det er mest tenleg å ikkje gjere vedtak som kan gje inntrykk av at Kyrkjemøtet vil overprøve biskopane og/eller tilsetjingsorgana når dei utøver ansvaret sitt for vigsling og tilsetjing.

Fleirtalet i komiteen vil derfor tilrå at forslaget til vedtak frå Kyrkjerådet vert vedteke med desse endringane:

- a. Til punkt 1: "homofile i partnerskap" erstattar "samlevande homofile". Vidare er følgjande lagt til i siste setning: "[...vanskeleg å vidareføre] som felles tilrådingar det som var sagt i [kyrkjemøtevedtaka...]" Sjå elles punkt 3 i merknadane ovanfor.

- b. Til punkt 2: Ordet "framleis" vert bytt ut med uttrykket "øg i framtida". Det er gjort for å understreke at heimelen for å gjennomføre eit restriktivt syn i praksis ikkje er tenkt å gjelde berre inntil vidare.
- c. Til punkt 4: "biskopane" vert erstatta med "kvar einskild biskop".
- d. Til punkt 5: Det er ein del uklare spørsmål knytt til den status og rolle tenestebrevet frå biskopen har. Dei bør avklarast vidare. Det er føyd til teksten etter siste setning: "det gjeld særleg når bispeembetet ikkje er representert i tilsetjingsorganet."
- e. I punkt 6 er det berre språklege justeringar.

Merknader frå *mindretalet* i komiteen:

- 6. Sjølv om fråsegna frå Lærnemnda syner at kyrkja no er delt i synet på vigsling og tilsetjing av homofile i partnarskap, finn mindretalet i komiteen at det ikkje er grunnlag for Kyrkjemøtet til å endre vedtaka frå 1995 og 1997. Dette er retningslinevedtak med følgjer for læra og krev stor konsensus dersom dei skal endrast.
- 7. Mindretalet anerkjenner og vil uttrykkje stor takksemd for den vilje til å leve saman i ulike kyrkjelege samanhengar som ein opplever, uavhengig av standpunkt og praksis i denne saka. Samstundes vil vi peike på at ulik praksis hos biskopane og i kyrkja sine tilsetjingsorgan er ei stor påkjenning for einskapen i kyrkja. Det er vanskeleg å sjå at denne no skal danne grunnlag for eit vedtak der kyrkja får to formål i denne saka. Det vert for defensivt for Kyrkjemøtet berre å halde seg til at saka ikke nødvendigvis må vere kyrkjespiltande. Som allereie omtalt er ei av oppgåvene til Kyrkjemøtet å fremje einskapen i kyrkja. Røynsla til no er at ulik praksis regionalt og lokalt gjer at saka får stor merksemd og set skilje i kyrkjelydane og mellom tilsette. Vi vil derfor be Kyrkerådet ta opp att arbeidet med å klargjere relasjonane mellom Kyrkjemøtet og andre kyrkjelege organ sine mynde i lys av kva som tener einskapen i kyrkja . Det er òg behov for å sjå nærare på fylgjene i ulike kyrkjelege samanhenger av ulik praksis i ei sak som denne.
- 8. Eit anna viktig formål med forslaget om å halde fast ved vedtaka frå 1995 og 1997, er så langt det er mogeleg, å gjere tydeleg kva for handlingar som er av verdi for kyrkja sine religiøse formål, jf Lov om forbud mot diskriminering § 3. Det er uklart kva for arbeidsrettslege fylgjer ulik praksis regionalt/lokalt kan få for tilsetjingspraksis i kyrkja i høve til lova om forbod mot diskriminering. Eit vedtak i Kyrkjemøtet som tar ein ulik praksis til etterretning, kan gjere det vanskeleg for kyrkja framleis å gje rom for eit restriktivt syn på vigsling og tilsetjing av homofilt samlevande i partnarskap.
- 9. Kyrkjemøtet handsamar i år forslaget frå regjeringa til ny lov om ekteskap med vidare. Ut frå erklæringa til partia i regjering, kan vi truleg snart ha ei lov som gjer det som i dag er partnarskap til ekteskap. Dette vil gjere at delar av Lærnemnda si drøfting vert forelda. Det vil vere uklokt av Kyrkjemøtet å gjere endringar i denne saka med ein klar argumentasjon knytt til institusjonen partnarskap samstundes som partnarskap snart kan vere historie, ikkje berre språkleg. Ei ekteskapslov i tråd med

det forslaget regjeringa har lagt fram, kan fremje ei forståing av ekteskapet som Bispemøtet i 1997 meinte ” er i strid med grunnleggende etiske prinsipper i Bibelen”.

10. Kyrkja har i ei årrekkje hatt eit stort engasjement i økumeniske spørsmål og i forholdet til andre lutherske kyrkjer og organisasjonar. I ei verd som stadig sterkare er prega av globalisering, men kor bygging av relasjonar tar tid, vil vi oppmode til eit arbeid og ein prosess som klarere enn i dag viser kva for følgjer ei eventuell endring i kyrkja si lære og praksis i denne saka kan få for bygging av relasjonar og samarbeid, ikkje minst i ulike lutherske samanhengar.
11. Denne saka grip direkte inn i kvardagen til mange kyrkjemedlemer. Våre røynsler frå kyrkjelege felleskap og møter med nokre av desse kyrkjemedlemene har synt oss kor mykje denne saka har å seie for deira liv, men samstundes kor ulike røynslene er. Vi ønskjer at ein gir rom for mangfaldet av røynsler i kyrkjelege samanhengar, òg når dette utfordrar egne standpunkt og røynsler.

Framlegg til vedtak (fleirtalet, 8 medlemer)

1. Kyrkjemøtet har merka seg at ei samla Lærenemnd understrekar det reformatoriske prinsippet om Skrifta som øvste norm for det kyrkja lærer, òg i etiske spørsmål knytte til homofilt samliv. Samtidig konstaterer Kyrkjemøtet at Lærenemnda, ut frå ei samla forståing av dei bibelske skriftene, er delt i vurderinga av homofilt samliv i partnerskap. Det er ikkje lenger like stor semje om premissane for vedtaka som gjeld homofile i partnerskap i vigsla teneste som det var i 1995 og 1997. Kyrkjemøtet finn det derfor vanskeleg å vidareføre som felles rådgiving det som var sagt i kyrkjemøtevedtaka frå 1995 og 1997.
2. Samtidig slår Kyrkjemøtet fast at det òg for framtida er kyrkjeleg grunngeving for ikkje å ordinere, vigse, tilsetje eller gi tenestebrev til homofilt samlevande i partnerskap dersom biskop eller tilsetjingsorgan vurderer at det ikkje er i tråd med det som er kyrkja si lære og kyrkja sitt formål, og/eller av omsyn til aktuell(e) kyrkjelyd(ar).
3. Kyrkjemøtet understrekar at det i behandlinga av denne saka alltid har lagt til grunn at Den norske kyrkja er eit trussamfunn og derfor forstår ordningane sine for ordinasjon, vigsling, tilsetjing og tenestebrev som uttrykk for det trusgrunnlaget kyrkja har, òg når kyrkja har og praktiserer ulike syn i saker av slik karakter.
4. Kyrkjemøtet ber kvar einskild biskop om å ha ein føreseieleg praksis når det gjeld å ordinere/vigse og skrive ut tenestebrev til homofilt samlevande i partnerskap. Ein ber biskopane samrå seg om korleis dei handterer eventuell ulik praksis.
5. Kyrkjemøtet oppmodar alle organ som er involverte i tilsetjingsprosedyrar i kyrkja, om å leggje vekt på å finne gode og ryddige løysingar når ulike syn møtest i ei sak. Kyrkjemøtet vil be alle tilsetjingsorgan med ansvar for tilsetjing i stillingar som krev

ordinasjon/vigsling, om å vere tydelege nok ved utlysing og i tilsetjingsprosedyren på kva som gjeld med omsyn til samlivsform. Ingen organ bør tilsetje i stillingar som krev ordinasjon eller vigsling, utan at det er avklart om biskopen vil gi vedkomande tenestebrev. Det gjeld særleg når bispeembetet ikkje er representert i tilsetjingsorganet.

6. Lærenemnda avgrensa sjølv mandatet sitt. Såleis er det ikkje gjort greie for alle dei etiske utfordringane ved homofilisaka i fråsegna frå nemnda. Det er viktig for den vidare samtalen om dette spørsmålet i kyrkja at det vert arbeidd meir med bibelmaterialet og med samlivsspørsmål i kultur- og samfunnsperspektiv. Kyrkjemøtet ber Bispemøtet ta initiativ til eit slikt arbeid.
7. Kyrkjemøtet vil framheve at det er viktig å halde fram dialogen om denne saka lokalt og sentralt i kyrkja, med dei frivillige organisasjonane og i møte med andre kyrkjесamfunn. Denne saka grip på ulike måtar direkte inn i kvardagen til mange kyrkjemedlemmer, og Kyrkjemøtet kjenner den uroa som mange kjenner på når det gjeld deira plass i kyrkja. Til liks med Ungdommens kyrkjemøte vil Kyrkjemøtet sterkt oppmode leiarar i kyrkja og i kristelege organisasjonar om å arbeide kontinuerleg med haldningar og kommunikasjonsformer, slik at kyrkjelege fellesskap kan kjennast opne, tydelege og inkluderande.

Framlegg til vedtak (mindretalet, 5 medlemmer)

1. Kyrkjemøtet har merka seg at ei samla Lærenemnd understrekar det reformatoriske prinsippet om Skrifta som øvste norm for det kyrkja lærer, òg i etiske spørsmål knytt til homofilt samliv. Ein slår fast at Lærenemnda er samd i tekstane si historiske tyding, men at ho er delt i vurderinga av homofilt samliv i partnerskap. Det er ikkje lenger like stor semje om premissane for vedtaka om homofile i partnerskap i vigsle teneste som det var i 1995 og 1997. Når Lærenemnda no er delt på midten, gir dette ikkje eit tilstrekkeleg og tydeleg nok grunnlag for Kyrkjemøtet til å endre desse vedtaka. Endringar i saker som denne krev ein stor grad av konsensus.
2. Kyrkjemøtet konstaterer at einskilte biskopar, bispedømeråd og andre tilsetjingsorgan no har etablert ein ny praksis i spørsmål om "Tilsetjing og vigsling i Den norske kyrkja av homofile i partnerskap". Det har skjedd med basis i mandatet til bispedømeråd, fellestråd og sokneråd som tilsetjingsorgan og biskopane sin rett til å vigsle. Det er framleis viktig for einskapen i kyrkja at desse spørsmåla får ei forsvarleg handsaming i kyrkja sine organ, og at desse fylgjer felles retningslinjer frå Kyrkjemøtet. Vi ber Kyrkjerådet arbeide for å klargjere kva mynde dei ulike organa i kyrkja har i relasjon til kvarandre i denne samanhengen og kva for fylgjer ulik praksis regionalt og lokalt har for einskap i kyrkja.
3. Lærenemnda avgrensar sjølv mandatet sitt. Derfor er ikkje alle sider ved homofilisaka drøfta. Til dømes drøfta ein ikkje homofilt samliv i ein breiare samlivsetisk samanheng. Ein drøfta heller ikkje spørsmål knytt til tilsyn og tilsetjing. Det er òg stor

uvisse om kva ei eventuelt ny lovgiving om ekteskap vil ha å seie for tilsetjing i kyrkjelege stillingar. Spørsmål som desse må få ei meir grundig handsaming i kyrkja.

4. Den norske kyrkja har i dag avtalar om samarbeid med fleire kyrkjer og eit sterkt felleskyrkjeleg engasjement i vårt eige land og globalt. Det vil òg vere nødvendig å få klarlagt konsekvensane økumenisk, nasjonalt og internasjonalt av ei eventuell endring i Den norske kyrkja si lære og ordningar i denne saka.
5. Kyrkjemøtet understrekar at det i handsaminga av denne saka alltid har lagt til grunn at Den norske kyrkja er eit trussamfunn og derfor forstår ordningane for ordinasjon, vigsling, tilsetjing og tenestebrev som uttrykk for det trusgrunnlaget kyrkja har. Den skal ikkje la seg styre av andre omsyn enn dei som byggjer på korleis kyrkja forstår si eigenart som trussamfunn. Det er ikkje avklara kva som vil vere dei arbeidsrettslege følgjene dersom Kyrkjemøtet opnar for at ulike syn vert lagt til grunn for vigsling og tilsetjing.
6. Kyrkjemøtet vil framheve at det er viktig å halde fram dialogen om denne saka lokalt og sentralt i kyrkja, med dei frivillige organisasjonane og i møte med andre kyrkjesamfunn. Denne saka grip på ulike måtar direkte inn i kvardagen til mange kyrkjemedlemmer, og Kyrkjemøtet kjenner den uroa som mange kjenner på når det gjeld deira plass i kyrkja. Til liks med Ungdommens kyrkjemøte vil Kyrkjemøtet sterkt oppmode leiarar i kyrkja og i kristelege organisasjonar om å arbeide kontinuerleg med haldningar og kommunikasjonsformer, slik at kyrkjelege fellesskap kan kjennast opne, tydelege og inkluderande.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Dag Landmark

Saksordførar: Svein Malmbekk

Desse hadde ordet:

Olav Fykse Tveit, Terje Fonk, Odd Bondevik, Torstein Husby, Olav Skjevesland, Ernst Baasland, Berit Øksnes Gjerløw, Ingunn Rinde, Ole D. Hagesæther, Frode Solemdal, Tore Johnsen, Einy Torvik, Ruben Sæle, Ole Chr. Kvarme, Stein Reinertsen, Villa Wahl Stranger, Anne-Helen Roaldsnes, Åse Grønlien Østmoe, Tor B. Jørgensen, Tania Randby Garthus, Solveig Fiske, Ole D. Mjøs, Nils-Tore Andersen.

Endringsframlegg til 2. innstilling

Terje Fonk:

Nytt punkt i begge vedtaksframlegga:

Kirkemøtet ber om at det snarest utarbeides fleksible løysningar for menighetstilhørighet og valgmenigheter. Kirkemøtet anmoder Bispemøtet om å utarbeide ordningar for alternativt tilsyn.

Terje Fonks framlegg vart oversendt Kyrkjerådet utan realitetsbehandling.

Votering

Fleirtalet sitt framlegg: 50 røyster

Mindretalet sitt framlegg: 34 røyster

84 røysteføre.

Kyrkjemøtet sitt vedtak

1. Kyrkjemøtet har merka seg at ei samla Lærenemnd understrekar det reformatoriske prinsippet om Skrifta som øvste norm for det kyrkja lærer, òg i etiske spørsmål knytte til homofilt samliv. Samtidig konstaterer Kyrkjemøtet at Lærenemnda, ut frå ei samla forståing av dei bibelske skriftene, er delt i vurderinga av homofilt samliv i partnerskap. Det er ikkje lenger like stor semje om premissane for vedtaka som gjeld homofile i partnerskap i vigsla teneste som det var i 1995 og 1997. Kyrkjemøtet finn det derfor vanskeleg å vidareføre som felles rådgiving det som var sagt i kyrkjemøtevedtaka frå 1995 og 1997.
2. Samtidig slår Kyrkjemøtet fast at det òg for framtida er kyrkjeleg grunngeving for ikkje å ordinere, vigsle, tilsetje eller gi tenestebrev til homofilt samlevande i partnerskap dersom biskop eller tilsetjingsorgan vurderer at det ikkje er i tråd med det som er kyrkja si lære og kyrkja sitt formål, og/eller av omsyn til aktuell(e) kyrkjelyd(ar).
3. Kyrkjemøtet understrekar at det i behandlinga av denne saka alltid har lagt til grunn at Den norske kyrkja er eit trussamfunn og derfor forstår ordningane sine for ordinasjon, vigsling, tilsetjing og tenestebrev som uttrykk for det trusgrunnlaget kyrkja har, òg når kyrkja har og praktiserer ulike syn i saker av slik karakter.
4. Kyrkjemøtet ber kvar einskild biskop om å ha ein føreseieleg praksis når det gjeld å ordinere/vigsle og skrive ut tenestebrev til homofilt samlevande i partnerskap. Ein ber biskopane samrå seg om korleis dei handterer eventuell ulik praksis.
5. Kyrkjemøtet oppmodar alle organ som er involverte i tilsetjingsprosedyrar i kyrkja, om å leggje vekt på å finne gode og ryddige løysingar når ulike syn møtest i ei sak. Kyrkjemøtet vil be alle tilsetjingsorgan med ansvar for tilsetjing i stillingar som krev ordinasjon/vigsling, om å vere tydelege nok ved utlysing og i tilsetjingsprosedyren på kva som gjeld med omsyn til samlivsform. Ingen organ bør tilsetje i stillingar som krev ordinasjon eller vigsling, utan at det er avklart om biskopen vil gi vedkomande tenestebrev. Det gjeld særleg når bispeembetet ikkje er representert i tilsetjingsorganet.
6. Lærenemnda avgrensa sjølv mandatet sitt. Såleis er det ikkje gjort greie for alle dei etiske utfordringane ved homofilisaka i fråsegna frå nemnda. Det er viktig for den vidare samtalen om dette spørsmålet i kyrkja at det vert arbeidd meir med

bibelmaterialet og med samlivsspørsmål i kultur- og samfunnsperspektiv. Kyrkjemøtet ber Bispemøtet ta initiativ til eit slikt arbeid.

7. Kyrkjemøtet vil framheve at det er viktig å halde fram dialogen om denne saka lokalt og sentralt i kyrkja, med dei frivillige organisasjonane og i møte med andre kyrkjesamfunn. Denne saka grip på ulike måtar direkte inn i kvardagen til mange kyrkjemedlemmer, og Kyrkjemøtet kjenner den uroa som mange kjenner på når det gjeld deira plass i kyrkja. Til liks med Ungdommens kyrkjemøte vil Kyrkjemøtet sterkt oppmode leiarar i kyrkja og i kristelege organisasjonar om å arbeide kontinuerleg med haldningar og kommunikasjonsformer, slik at kyrkjelege fellesskap kan kjennast opne, tydelege og inkluderande.

KM 8/07 Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke

Saksdokumenter:

Dokument 8.1/07	Saksorientering
Vedlegg 8.1.1/07	Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke
Vedlegg 8.1.2/07	Oversikt over status, problemstillinger og utredningsbehov på kirkeordningsfeltet pr. september 2007
Vedlegg 8.1.3/07	Diverse vedlegg
Vedlegg 8.1.4/07	Forslag til uttalelse, jf. vedtakspkt. 4

Første innstilling fra komité D

Sammendrag av saksorienteringen

Dokumentet "Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke" (revidert versjon, Kirkerådet august 2007) utdyper Kirkemøtets posisjoner fra høringsuttalelsen om NOU 2006:2 *Staten og Den norske kirke*, når det gjelder Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke.

Del A gir et premissgrunnlag for det videre arbeidet med disse spørsmålene.

Del B gir noen overordnede føringer og prioriteringer for det videre arbeidet med kirkeordningsspørsmål i Den norske kirke både med tanke på en evt. ny fullstendig kirkeordning (del B, pkt. 1) og kirkeordningsmessige delområder (del B, pkt. 2).

Dokumentet har sikte både på den indre-kirkelige reformprosessen og på den videre politiske oppfølging av NOU 2006:2 *Staten og Den norske kirke*.

Komiteens merknader

Vedtaket i denne saken har sikte på både den indre-kirkelige reformprosessen og på den videre politiske oppfølging av NOU 2006:2 *Staten og Den norske kirke*. På grunnlag av saksframlegget, har komiteen formulert et utfyllende forslag til vedtak. Komiteen viser til saksdokumentet *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke* for videre begrunnelse og henvisninger for de enkelte vedtaks punkter, særlig til KM 2006 høringsuttalelse til NOU 2006:2 *Staten og Den norske kirke* og Kirkemøtets dokument om kirkeforståelse, *Den norske kirkes identitet og oppdrag* (2004).

To av komiteens medlemmer vil levere en særmerknad på deler av vedtaket.

Forslag til vedtak

1 Videre arbeid med kirkelovs- og kirkeordningsspørsmål. Premisser, overordnede føringer og prioriteringer.

Kirkemøtet vil understreke at det er avgjørende å komme fram til en bred, framtidsrettet og varig løsning på forholdet mellom staten og Den norske kirke.

1.1 Premisser for det videre arbeid med kirkelovs- og kirkeordningsspørsmål

Kirkemøtet viser til sin høringsuttalelse til NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke. Kirkemøtet har en spesiell status blant de kirkelige høringsinstansene som helhetskirkelig organ jf lov om Den norske kirke § 24. Kirkemøtet ber om at dens høringsuttalelse tillegges vekt i samsvar med dette i utformingen av forslagene om det framtidige forholdet mellom stat og kirke og de politiske rammebetingelsene for Den norske kirke i framtiden.

Vedtaket i Kirkemøtet i 2006 var enstemmig om de grunnleggende premisser om kirken som folkekirke og trossamfunn og når det angikk statens tros- og livssynspolitikk (uttalelsens kap. 1). Avsnittet om fremtidig relasjon mellom staten og Den norske kirke (kap. 2) ble vedtatt med 63 mot 19 stemmer. Flertallet gikk inn for en lovforankret folkekirke med en forankring i grunnloven og avvikling av det direkte statlige kirkestyret. Et alternativt forslag til kap.2 om å videreføre Den norske kirke som en grunnlovsforankret kirke med reformer innenfor rammen av statskirkeordningen, fikk 18 stemmer. Kap. 3 om andre høringstemaer (med unntak av pkt. 3.3.1) ble enstemmig vedtatt, mens pkt. 3.3.1 om gravferdsforvaltningen ble vedatt med 67 mot 15 stemmer. Flertallet gikk inn for at gravferdsforvaltningen skal ligge i kirkelig fellestyre, mens mindretallet gikk inn for at gravferdsforvaltningen bør ligge i kommunen.

Kirkemøtet viser videre til sin uttalelse *Den norske kirkes identitet og oppdrag* (2004).

Kirkemøtet vedtar følgende som premisser for det videre arbeid med kirkelovs- og kirkeordningsspørsmål (jf del A kap 1-3 i saksdokumentet til Kirkemøtet 2007 *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke*):

1.1.1 Folkekirke og samfunn

1. Kirkemøtet vurderer relasjonen mellom stat og kirke først og fremst i lys av Den norske kirkes selvforståelse som folkekirke og trossamfunn. For Kirkemøtet er det viktig at endringer i forholdet mellom stat og kirke utformes slik at kirken også i framtiden kan ha stor oppslutning i folket. Sammen med forståelsen av tros- og livssynsfriheten både for individet og for tros- og livssynssamfunn, utgjør kirkeforståelsen det grunnleggende premissmaterialet for Kirkemøtets valg av modell for den framtidige relasjonen mellom stat og kirke.

2. Den enkelte menighet framstår som en viktig del av det som binder lokalsamfunnet sammen. Mye av nasjonens kulturarv, både i det norske og det samiske folk, er knyttet til språk og tradisjoner som samler, stabiliserer og fornyer lokalsamfunnet. Dette gjelder også forholdet mellom skole og lokalkirke. Mange tradisjoner er knyttet til kirkebyggene som er både helligdommer og landemerker. De ulike landsdeler og lokalsamfunn med sine store geografiske og kulturelle forskjeller, medfører store variasjoner i det lokale kirkelivet. En kirkeordning må være tilstrekkelig fleksibel til å ivareta dette mangfoldet.
3. De allmenne livserfaringer gjennom livets ulike faser danner grunnlag for viktige relasjoner mellom folk og kirke. Det hverdagslige liv søker sin tolkning i kirkens gudstjenester og ritualer, slik det uttrykkes i Kirkemøtets uttalelse *Den norske kirkes identitet og oppdrag* (2004): "Som folkekirke forholder Den norske kirke seg til allmenne livserfaringer i samfunnet, og søker gjennom kirkelige handlinger, i sitt gudstjenesteliv og i sin øvrige virksomhet å reflektere menneskelivets mangfold." Kirkeordningen må sikre at kristen tro og livstolkning fortsatt kan prege hverdagsliv og høytid, og at menigheten har ressurser til å videreutvikle de tradisjoner den står for i lokalsamfunnet.

1.1.2 Forholdet mellom området for statlig og intern-kirkelig regulering

Området for intern-kirkelig regulering:

Den norske kirke som folkekirke er et trossamfunn, "en del av den verdensomspennende kristne kirke som har sitt grunnlag i Jesu liv, død og oppstandelse" (*Den norske kirkes identitet og oppdrag*, pkt 1). Den norske kirkes karakter av trossamfunn må respekteres og vektlegges når ordninger som berører trossamfunnsanliggender skal utformes. Som trossamfunn skal Den norske kirke:

- 1 bestemme over sin lære og liturgi,
- 2 utnevne/velge sine ledere,
- 3 fastsette sine valgordninger og sin organisasjonsstruktur,
- 4 ha myndighet til å fastsette hvem som skal ha myndighet til å bestemme læremessige spørsmål, tilsettinger og arbeidsgiveransvar.

Dette kan gjennomføres uavhengig av kirkens relasjon til staten.

Området for statlig regulering:

Tros- og livssynssamfunnenes virksomhet berører statlige interesser på flere områder. Statlig regulering i forhold til Den norske kirke og tros- og livssynssamfunnene bør i hovedsak omfatte:

- 5 Offentligrettslige rammer for tros- og livssynssamfunn.

- 6 Offentlige tilskuddsordninger for tros- og livssynssamfunn og Den norske kirke.
- 7 Offentlig ansvar for kulturhistorisk verdifulle og verneverdige kirkebygg.
- 8 Gravferdsforvaltning: Forholdet mellom offentlig ansvar og Den norske kirkes og trossamfunnenes rolle. Dette reguleres i gravferdsloven med underliggende forskrifter og regelverk.
- 9 Ekteskapsinngåelse: Forholdet mellom offentlig ansvar og Den norske kirkes og tros- og livssynssamfunnenes rolle. Dette reguleres i ekteskapsloven og underliggende forskrifter og regelverk.

Den norske kirkes forhold til annet lovverk

- 10 Opplysningsvesenets fond (OVF) overføres til Den norske kirke, slik Kirkemøtet 2006 har gått inn for. Det vil da bli behov for endringer i lov om Opplysningsvesenets fond. Reglene om forvaltning av fondet vil måtte endres, og det er et spørsmål om det vil være nødvendig med en egen lov om OVF, eller om det er tilstrekkelig med den alminnelige fondslovgivning, og et sett kirkelige regler angående forvaltningen av fondet. Hvorvidt det i dette tilfelle vil være nødvendig å endre eller oppheve Grl § 106, må utredes.
- 11 Den norske kirke er i dag underlagt offentlighetsloven og forvaltningsloven. Også en mer selvstyrt kirke må ha åpenhet, offentlighet, innsynsmulighet, forutsigbarhet og ryddighet i saker av forvaltningsmessig karakter. Det enkleste vil være å fortsatt gjøre offentlighetsloven og forvaltningsloven gjeldende for Den norske kirke.
- 12 Den norske kirkes særskilte ansvar for samisk kirkeliv sees i lys av Grunnlovens § 110a. Den norske kirke skal fortsatt være forpliktet på samelovens språkregler og ha del i de statlige finansieringsordninger som følger av denne forpliktelsen.
- 13 Arbeidsmiljølovens regler vil gjelde i Den norske kirke, inklusive unntaksbestemmelsen for tros- og livssynssamfunn, § 13-3 (3). Det samme gjelder ferieloven.
- 14 Tjenestemannsloven gjelder i dag for embetsmannsgruppene biskoper og proster og for det meste av presteskapet som statstjenestemenn. Den omfatter også tjenestemenn ansatt i bispedømmene og sekretariatet for de sentralkirkelige råd. Hvis disse gruppernes status som embetsmenn og statstjenestemenn avvikles og arbeidsvilkårene reguleres av arbeidsmiljøloven og avtaleverk, vil det oppstå behov for overgangsregler/avtaler og sannsynligvis også særavtaler.
- 15 Den norske kirke omfattes, og vil også som mer selvstyrt kirke omfattes, av likestillingslovens unntaksbestemmelse når det gjelder indre forhold i trossamfunn, men søker i praksis å gjennomføre intensjonene i likestillingsloven.
- 16 Den norske kirkes status i forhold til arkivloven må avklares.

1.1.3 Grunnlovsforankring av Den norske kirke, religionsfrihet, religionspolitikk og verdier

Grunnlovsforankring av Den norske kirke

- 1 Det tas inn en grunnlovsbestemmelse som hjemler at det gis en særlig lov for Den norske kirke.
- 2 Statsrådenes bekjennelsesplikt oppheves. Dette får følger for Grunnloven (Grl.) § 12, 2.ledd og 27, 2.ledd som begge foreslås opphevet.
- 3 Bestemmelsen om at "Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion" i Grl. § 2 oppheves.
- 4 "Oppdragerplikten" i Grl. § 2, 2.ledd fjernes.
- 5 Kirken gis selvstendig myndighet til å definere sin egen lære og utnevne og velge sine egne ledere. Av dette følger at bestemmelsen om den kongelige anordningsmyndighet i Grl. § 16 oppheves. Det får også følger for Grl. § 21 og 22 som endres ved at ordet "geistlige" fjernes i begge paragrafer.
- 6 Det kan vurderes å endre Grl. § 4 til en paragraf om Kongens ansvar for å håndheve og beskytte trosfrihet og beskytte trosutøvelse.

Grunnlovsforankring av religionsfrihet og religionspolitikk

- 7 Bestemmelsen i Grl. § 2, 1.ledd om religionsfrihet videreføres.
- 8 Prinsippet om statens aktivt støttende tros- og livssynspolitikk grunnlovfestes.

Grunnlovsfesting av statens verdigrunnlag?

- 9 Grunnlovsbestemmelsen om Statens offentlige religion erstattes av en "verdiparagraf" som inneholder henvisning til "den kristne og humanistiske arv".

1.1.4 Kirkelov

- 1 En egen lov for Den norske kirke skal være en kortfattet rammelov. Denne loven skal henvise til Den norske kirkes selvforståelse når det gjelder dens egenart og øvrige grunnleggende forhold. Loven skal først og fremst regulere denne kirkens forhold til staten, etablere kirken som et selvstendig rettssubjekt og avklare forholdet mellom det sentrale og de lokale rettssubjekter i kirken. Loven må også inneholde nødvendige overgangsbestemmelser. Det sentrale er at loven kun skal trekke opp de ytre rammene for Den norske kirke.
- 2 Dersom kirkeloven blir for omfattende, kan dette bli oppfattet som et menneskerettslig problem ved at et konfesjonsløst storting skal ha styring med Den norske kirke når denne har fått status som selvstendig trossamfunn. Dette vil bryte

både med prinsippet om trossamfunnets autonomi og med prinsippet om likebehandling mellom trossamfunn.

- 3 Urfolksdimensjonen skal ivaretas både i rammeloven og i kirkeordningen.

1.2 Hovedprinsipper for en Kirkeordning for Den norske kirke

(jf saksdokumentet *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke*, del A, kap 4-5).

1.2.1 Forholdet mellom kirkelov og kirkeordning

- 1 Rammeloven kan ikke definere kirkens læregrunnlag, men kan inneholde bestemmelser som viser til det læregrunnlaget og den selvforståelse kirken selv har definert i sin Kirkeordning.
- 2 ”Med Kirkeordning menes et særskilt grunnleggende regelverk for Den norske kirke, en ny ”grunnlov” for kirken.”(KM 2006). Kirkeordningen skal konstituere Den norske kirke som trossamfunn, gi uttrykk for dens selvforståelse og regulere alt som angår kirkens indre forhold. Kirkeordningen gis av Kirkemøtet som kirkens øverste regelstiftende myndighet.
- 3 Forslag til Kirkelov og til Kirkeordning bør utarbeides parallelt, slik at en kan ta hensyn til de rettslige rammer som bestemmes for statens forhold til Den norske kirke i utarbeidelsen av Kirkeordningen. Disse rammene kan påvirke hva som vil være hensiktsmessig indre organisering av Den norske kirke. På den annen side kan en i utarbeidelsen av Kirkeloven ta inn bestemmelser som viser til Den norske kirkes egen selvforståelse, slik denne blir uttrykt i Kirkeordningen.

1.2.2 Hovedprinsipper og føringer for utarbeidelse av kirkeordning for Den norske kirke:

- 1 Den norske kirkes læregrunnlag videreføres. Dette er Den hellige Skrift, sammenfattet i den apostoliske, nikenske og athanasianske trosbekjennelse, samt i den uforandrede augsburgske konfesjon av 1530 og Luthers lille katekisme.
- 2 Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.
- 3 Kirkens oppgave er forkynnelse av evangeliet og forvaltning av sakramentene i gudstjenestefeiring og kirkelige handlinger (dåp, konfirmasjon, ekteskapsinngåelse og begravelse), trosopplæring, sjelesorg, diakoni og misjon. Dette er oppgaver som må løses lokalt. Den øvrige kirkelige struktur skal støtte opp om lokalmenighetens løsning av disse oppgavene, ivareta tilsyn og samordning, og ivareta Den norske kirkes kontakter med andre kirker og tros- og livssynssamfunn.

- 4 Dåpen skal være eneste medlemskriterium. Alle medlemsrettigheter og plikter har dette som utgangspunkt.
- 5 Kirken skal ha en særskilt tjeneste ("embete") med ord og sakrament, og andre tjenester som bidrar til å utføre kirkens oppgave.
- 6 Kirken skal ha en demokratisk oppbygd beslutningsstruktur.
- 7 Kirkeordningen skal avklare ansvar og oppgaver for de ulike organer, nivåer og tjenester og legge til rette for samvirke mellom tjenestelinjen i den ordinerte tjeneste og rådene, og mellom lokale, regionale og sentrale organer.
- 8 Kirkeordningen må sikre at all kirkelig prioritering tar utgangspunkt i den lokale menighetens behov. Den lokale virksomheten er livsnerven i kirken.
- 9 Kirkeordningen må understreke og styrke soknenes betydning og innflytelse i hele kirkens organisasjon. Soknet er grunnenheten i kirken. Soknet skal fortsatt være selvstendig rettssubjekt og eier av kirkebygg. Denne organisasjonsstrukturen skal sikre kirkelig nærvær og kirkebygg i alle landets lokalsamfunn.
- 10 Kirkeordningen skal sikre kontinuitet i kirkens forhold til dens medlemmer, lokalsamfunn og storsamfunn.
- 11 Kirkeordningen skal legge til rette for en dynamisk videreutvikling av kirkens liv i møte med et samfunn og en kultur i endring.
- 12 Kirkeordningen skal fastsette strukturer og beslutningsprosedyrer som tjener til at Den norske kirke kan utføre sitt oppdrag, og legge til rette for medlemmenes engasjement og deltakelse.
- 13 Kirkeordningen skal også bidra til å bevare og styrke enheten mellom dem som tilhører Den norske kirke, mellom menigheter, bispedømmer og Den norske kirke som helhet, og med hele den verdensvide kirken.
- 14 Kirken skal være landsdekkende, nærværende og tilgjengelig for alle sine medlemmer.
- 15 Kirken skal gi rom for et mangfold med hensyn til tradisjoner, kultur og teologi og ulike grader av trosengasjement og deltakelse.
- 16 Kirken har et særskilt ansvar for å ivareta samisk kirkeliv som en nødvendig og likeverdig del av Den norske kirke. Dette begrunnes i samenes sterke historiske tilknytning til Den norske kirke, samt i samenes status som urfolk i Norge.
- 17 Videre utforming av Kirkeordningen skal foregå som en bred og åpen prosess.

1.3 Overordnede føringer og prioriteringer for videre utredning og saksbehandling

Kirkemøtet vil i tråd med saksdokumentet *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke del B*, vedta følgende overordnede føringer og prioriteringer for den videre utredning og saksbehandling:

- 1 Kirkemøtet anser det nødvendig med videre avklaring på følgende kirkeordningsmessige delområder før et eventuelt samlet kirkeordningsarbeid kan igangsettes:
 - kirkelig organisering
 - valgordninger og demokrati
 - ordning for utnevning av biskop (og prost)
 - tilsynsfunksjonen
 - organisering av arbeidsgiveransvar
 - finansieringsordning
 - struktur og ansvarsforhold i kirkelig planverk
- 2 Spørsmålene om kirkelig organisering, arbeidsgiveransvar og finansieringsordning må sees i sammenheng.
- 3 Når spørsmålet om kirkelig organisering er avklart, må kirkens valgordninger, styringsstruktur og ansvars- og oppgavefordeling gjennomgås på nytt, bl.a. i lys av erfaringene fra forsøkene ved de kirkelige valg 2001-2009.
- 4 I forbindelse med implementeringen av nye kirkelige planer bør struktur, sammenheng og ansvarsfordeling i kirkens planverk gjennomtenkes. Det bør også utvikles et lokalkirkelig helhetlig planverktøy.
- 5 De kirkeordningsmessige delområdene bør være utredet og fremmet for Kirkemøtet i perioden 2008-2010.
- 6 Kirkerådet bes utarbeide en plan for utredninger, forsøk og kirkemøtesaker som omfatter disse delområdene.

2. Avsluttende uttalelse

Som innspill til den politiske prosessen om stat og kirke vil Kirkemøtet understreke følgende:

Dialog

Kirkemøtet forventer en konstruktiv dialog med de politiske myndigheter om det framtidige forhold mellom staten og Den norske kirke og om utformingen av den framtidige kirkeordningen.

Demokrati

Den norske kirkes demokratiske ordninger må videreføre alle kirkemedlemmers demokratiske rettigheter i kirken. Ordningene må forbedres slik at det blir enklere å benytte seg av disse rettighetene, også for å stimulere til økt valgdeltakelse. Endring i forholdet mellom stat og kirke bør imidlertid ikke være betinget av et bestemt nivå på valgdeltakelsen.

Finansiering

Kirkemøtet er glad for signalene om politisk vilje til å finne en finansieringsmodell som skal gjøre Den norske kirke i stand til fortsatt å være en landsdekkende folkekirke med lokal forankring uten medlemsavgift, samtidig som prinsippet om likebehandling av alle tros- og livssynssamfunn ivaretas. Finansieringsordningen må gjøre en hensiktsmessig organisering av kirken mulig. Finansieringsordningen vil kunne endres uten at grunnlovsendringer er nødvendige.

Rammelov og kirkeordning

Kirkemøtet ønsker en ordning med en kort rammelov om Den norske kirke, og en Kirkeordning gitt av Kirkemøtet. Kirkeordningen skal regulere alle forhold som tilkommer Den norske kirke som trossamfunn å regulere, mens kirkeloven (med en forankring i Grunnloven) skal regulere forholdet mellom staten og Den norske kirke.

Grunnlovsendringer

Kirkemøtet vil understreke sammenhengen mellom de grunnlovsbestemmelser som regulerer forholdet mellom staten og Den norske kirke. Særlig vil Kirkemøtet fremholde at endring av Grl §§ 12 og 27 om statsråders kirkemedlemskap, må medføre endring av Grl § 16 om Kongens anordningsmyndighet i kirkesaker.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Jan Olav Olsen

Saksordfører: Hans-Petter Jahre

Disse hadde ordet:

Marit Tingelstad, Ole Chr. Kvarme, Arne B. Grønningsæter, Marit Hermstad, Roar Strømme, Tore Johnsen, Svein Malmbekk, Åge Søsveen, Solveig Fiske, Kjell G. Staalesen, Ernst Baasland, Aud V. Tønnessen, Sverre Krutnes.

Endringsforslag til 1. innstilling

Merknad fra Marit Tingelstad og Johanne G. Mikalsen:

Premissene i sak 8/07 bygger på KM 8/06 Kirkemøtets høringsuttalelse til NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke. Mindretallet vil peke på at flertallet av høringsinstansene (57 %) ikke ønsket et skille mellom kirke og stat. Etter mindretallets syn burde dette vært lagt til grunn for den videre reformprosessen i Den norske kirke.

Det er gjennomført betydelige og nødvendige reformer av Den norske kirke de siste 90 år. Tenkningen om kirken som trossamfunn har bidradd vesentlig i den prosessen. Det har tilført Den norske kirke en høy grad av selvstyre. Mindretallet anser at ytterligere reformarbeid innen dagens kirkeordning er både ønskelig og fullt mulig.

Mindretallet deler flertallets syn på flere områder i innstillingen og vil peke på at dette kan skje også innenfor rammen av dagens kirkeordning, for eksempel utnevning/valg/tilsetning av egne ledere.

Videre vil mindretallet til vedtak 2 peke på betydningen av dialog, demokrati og finansiering, men tar ikke stilling til temaene rammelov og kirkeordning og grunnlovsendringer.

Stemmeforklaring

Mindretallet vil stemme i mot følgende avsnitt:

1.1.3. Grunnlovsforankring av Den norske kirke, religionsfrihet, religionspolitikk og verdier.

1.1.4. Kirkelov

1.2.1. Forholdet mellom kirkelov og kirkeordning

Åge Søsveen:

Som et tillegg i siste avsnitt i vedtaket vedr. Grunnlovsendringen:

”Kirkemøtet vil understreke viktigheten av å få med en grunnlovsbestemmelse om nasjonens verdiforankring.”

Roar Strømme:

Tillegg til pkt. 6 under 1.2.2: Hovedprinsipp:

6. Kirken skal ha en demokratisk oppbygd beslutningsstruktur, basert på samvirke mellom den ordinerte tjeneste og kirkens råd.

Ole Chr. Kvarme:

Til punkt 1.3 (“Overordnede føringer”): Enten på slutten av underpunkt 1, eller som selvstendig punkt:

”Kirkerådet bes bidra til at forsøk med omorganisering på bispedømme – og prostiplan kan gjennomføres med tilstrekkelig mandat og frihet i forhold til departementet.”

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité D

Komiteens merknader

Vedtaket i denne saken har sikte på både den indre-kirkelige reformprosessen og på den videre politiske oppfølging av NOU 2006:2 *Staten og Den norske kirke*. På grunnlag av saksframlegget, har komiteen formulert et utfyllende forslag til vedtak. Komiteen viser til saksdokumentet *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke* for videre begrunnelse og henvisninger for de enkelte vedtaks punkter, særlig til KM 2006 høringsuttalelse til NOU 2006:2 *Staten og Den norske kirke* og Kirkemøtets dokument om kirkeforståelse, *Den norske kirkes identitet og oppdrag* (2004).

Mindretallsmerknad

To av komiteens medlemmer vil levere en særmerknad på deler av vedtaket:

Premissene i sak 8/07 bygger på KM 8/06 Kirkemøtets høringsuttalelse til NOU 2006:2 *Staten og Den norske kirke*. Mindretallet vil peke på at flertallet av høringsinstansene (57 %) ikke ønsket et skille mellom kirke og stat. Etter mindretallets syn burde dette vært lagt til grunn for den videre reformprosessen i Den norske kirke.

Det er gjennomført betydelige og nødvendige reformer av Den norske kirke de siste 90 år. Tenkningen om kirken som trossamfunn har bidradd vesentlig i den prosessen. Det har tilført Den norske kirke en høy grad av selvstyre. Mindretallet anser at ytterligere reformarbeid innen dagens kirkeordning er både ønskelig og fullt mulig.

Mindretallet deler flertallets syn på flere områder i innstillingen og vil peke på at dette kan skje også innenfor rammen av dagens kirkeordning, for eksempel utnevning/valg/tilsetting av egne ledere.

Videre vil mindretallet til vedtak 2 peke på betydningen av dialog, demokrati og finansiering, men tar ikke stilling til temaene rammelov og kirkeordning og grunnlovsendringer.

Mindretallet vil stemme i mot følgende avsnitt:

1.1.3. Grunnlovsforankring av Den norske kirke, religionsfrihet, religionspolitikk og verdier.

1.1.4. Kirkelov

1.2.1. Forholdet mellom kirkelov og kirkeordning

Forslag til vedtak

1 Videre arbeid med kirkelovs- og kirkeordningsspørsmål. Premisser, overordnede føringer og prioriteringer.

Kirkemøtet vil understreke at det er avgjørende å komme fram til en bred, framtidsrettet og varig løsning på forholdet mellom staten og Den norske kirke.

1.1 Premisser for det videre arbeid med kirkelovs- og kirkeordningsspørsmål

Kirkemøtet viser til sin høringsuttalelse til NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke. Kirkemøtet har en spesiell status blant de kirkelige høringsinstansene som helhetskirkelig organ jf lov om Den norske kirke § 24. Kirkemøtet ber om at dens høringsuttalelse tillegges vekt i samsvar med dette i utformingen av forslagene om det framtidige forholdet mellom stat og kirke og de politiske rammebetingelsene for Den norske kirke i framtiden.

Vedtaket i Kirkemøtet i 2006 var enstemmig om de grunnleggende premisser om kirken som folkekirke og trossamfunn og når det angikk statens tros- og livssynspolitikk (uttalelsens kap. 1). Avsnittet om fremtidig relasjon mellom staten og Den norske kirke (kap. 2) ble vedtatt med 63 mot 19 stemmer. Flertallet gikk inn for en lovforankret folkekirke med en forankring i grunnloven og avvikling av det direkte statlige kirkestyret. Et alternativt forslag til kap.2 om å videreføre Den norske kirke som en grunnlovsforankret kirke med reformer innenfor rammen av statskirkeordningen, fikk 18 stemmer. Kap. 3 om andre høringstemaer (med unntak av pkt. 3.3.1) ble enstemmig vedtatt, mens pkt. 3.3.1 om gravferdsforvaltningen ble vedtatt med 67 mot 15 stemmer. Flertallet gikk inn for at gravferdsforvaltningen skal ligge i kirkelig fellesråd, mens mindretallet gikk inn for at gravferdsforvaltningen bør ligge i kommunen.

Det endelige høringsresultatet forelå ikke da Kirkemøtet 2006 avga sin høringsuttalelse. Sammenfatningen av høringsmaterialet forelå i mars 2007. Svarfordelingen i det endelige høringsresultatet avviker ikke vesentlig fra det høringsmaterialet som forelå før Kirkemøtet 2006.

Kirkemøtet viser videre til sin uttalelse *Den norske kirkes identitet og oppdrag* (2004).

Kirkemøtet vedtar følgende som premisser for det videre arbeid med kirkelovs- og kirkeordningsspørsmål (jf del A kap 1-3 i saksdokumentet til Kirkemøtet 2007 *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke*):

1.1.1 Folkekirke og samfunn

1. Kirkemøtet vurderer relasjonen mellom stat og kirke først og fremst i lys av Den norske kirkes selvforståelse som folkekirke og trossamfunn. For Kirkemøtet er det viktig at endringer i forholdet mellom stat og kirke utformes slik at kirken også i fremtiden kan ha stor oppslutning i folket. Sammen med forståelsen av tros- og

livssynsfriheten både for individet og for tros- og livssynssamfunn, utgjør kirkeforståelsen det grunnleggende premissmaterialet for Kirkemøtets valg av modell for den fremtidige relasjonen mellom stat og kirke.

2. Den enkelte menighet framstår som en viktig del av det som binder lokalsamfunnet sammen. Mye av nasjonens kulturarv, både i det norske og det samiske folk, er knyttet til språk og tradisjoner som samler, stabiliserer og fornyer lokalsamfunnet. Dette gjelder også forholdet mellom skole og lokalkirke. Mange tradisjoner er knyttet til kirkebyggene som er både helligdommer og landemerker. De ulike landsdeler og lokalsamfunn med sine store geografiske og kulturelle forskjeller, medfører store variasjoner i det lokale kirkelivet. En kirkeordning må være tilstrekkelig fleksibel til å ivareta dette mangfoldet.
3. De allmenne livserfaringer gjennom livets ulike faser danner grunnlag for viktige relasjoner mellom folk og kirke. Det hverdagslige liv søker sin tolkning i kirkens gudstjenester og ritualer, slik det uttrykkes i Kirkemøtets uttalelse *Den norske kirkes identitet og oppdrag* (2004): ”Som folkekirke forholder Den norske kirke seg til allmenne livserfaringer i samfunnet, og søker gjennom kirkelige handlinger, i sitt gudstjenesteliv og i sin øvrige virksomhet å reflektere menneskelivets mangfold.” Kirkeordningen må sikre at kristen tro og livstolkning fortsatt kan prege hverdagsliv og høytid, og at menigheten har ressurser til å videreutvikle de tradisjoner den står for i lokalsamfunnet.

1.1.2 Forholdet mellom området for statlig og intern-kirkelig regulering

Området for intern-kirkelig regulering:

Den norske kirke som folkekirke er et trossamfunn, ”en del av den verdensomspennende kristne kirke som har sitt grunnlag i Jesu liv, død og oppstandelse” (*Den norske kirkes identitet og oppdrag*, pkt 1). Den norske kirkes karakter av trossamfunn må respekteres og vektlegges når ordninger som berører trossamfunnsanliggender skal utformes. Som trossamfunn skal Den norske kirke:

- 1 bestemme over sin lære og liturgi,
- 2 utnevne/velge sine ledere,
- 3 fastsette sine valgordninger og sin organisasjonsstruktur,
- 4 ha myndighet til å fastsette hvem som skal ha myndighet til å bestemme læremessige spørsmål, tilsettinger og arbeidsgiveransvar.

Dette kan gjennomføres uavhengig av kirkens relasjon til staten.

Området for statlig regulering:

Tros- og livssynssamfunnenes virksomhet berører statlige interesser på flere områder. Statlig regulering i forhold til Den norske kirke og tros- og livssynssamfunnene bør i hovedsak omfatte:

- 5 Offentligrettslige rammer for tros- og livssynssamfunn.
- 6 Offentlige tilskuddsordninger for tros- og livssynssamfunn og Den norske kirke.
- 7 Offentlig ansvar for kulturhistorisk verdifulle og verneverdige kirkebygg.
- 8 Gravferdsforvaltning: Forholdet mellom offentlig ansvar og Den norske kirkes og trossamfunnenes rolle. Dette reguleres i gravferdsloven med underliggende forskrifter og regelverk.
- 9 Ekteskapsinngåelse: Forholdet mellom offentlig ansvar og Den norske kirkes og tros- og livssynssamfunnenes rolle. Dette reguleres i ekteskapsloven og underliggende forskrifter og regelverk.

Den norske kirkes forhold til annet lovverk

- 10 Opplysningsvesenets fond (OVF) overføres til Den norske kirke, slik Kirkemøtet 2006 har gått inn for. Det vil da bli behov for endringer i lov om Opplysningsvesenets fond. Reglene om forvaltning av fondet vil måtte endres, og det er et spørsmål om det vil være nødvendig med en egen lov om OVF, eller om det er tilstrekkelig med den alminnelige fondslovgivning, og et sett kirkelige regler angående forvaltningen av fondet. Hvorvidt det i dette tilfelle vil være nødvendig å endre eller oppheve Grl § 106, må utredes.
- 11 Den norske kirke er i dag underlagt offentlighetsloven og forvaltningsloven. Også en mer selvstyrt kirke må ha åpenhet, offentlighet, innsynsmulighet, forutsigbarhet og ryddighet i saker av forvaltningsmessig karakter. Det enkleste vil være å fortsatt gjøre offentlighetsloven og forvaltningsloven gjeldende for Den norske kirke.
- 12 Den norske kirkes særskilte ansvar for samisk kirkeliv sees i lys av Grunnlovens § 110a. Den norske kirke skal fortsatt være forpliktet på samelovens språkregler og ha del i de statlige finansieringsordninger som følger av denne forpliktelsen.
- 13 Arbeidsmiljølovens regler vil gjelde i Den norske kirke, inklusive unntaksbestemmelsen for tros- og livssynssamfunn, § 13-3 (3). Det samme gjelder ferieloven.
- 14 Tjenestemannsloven gjelder i dag for embetsmannsgruppene biskoper og proster og for det meste av presteskaper som statstjenestemenn. Den omfatter også tjenestemenn ansatt i bispedømmene og sekretariatet for de sentralkirkelige råd. Hvis disse gruppens status som embetsmenn og statstjenestemenn avvikles og arbeidsvilkårene reguleres av arbeidsmiljøloven og avtaleverk, vil det oppstå behov for overgangsregler/avtaler og sannsynligvis også særavtaler.

- 15 Den norske kirke omfattes, og vil også som mer selvstyrt kirke omfattes, av likestillingslovens unntaksbestemmelse når det gjelder indre forhold i trossamfunn, men søker i praksis å gjennomføre intensjonene i likestillingsloven.
- 16 Den norske kirkes status i forhold til arkivloven må avklares.

1.1.3 Grunnlovsforankring av Den norske kirke, religionsfrihet, religionspolitikk og verdier

Grunnlovsforankring av Den norske kirke

- 1 Det tas inn en grunnlovsbestemmelse som hjemler at det gis en særlig lov for Den norske kirke.
- 2 Statsrådenes bekjennelsesplikt oppheves. Dette får følger for Grunnloven (Grl.) § 12, 2.ledd og 27, 2.ledd som begge foreslås opphevet.
- 3 Bestemmelsen om at "Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion" i Grl. § 2 oppheves.
- 4 "Oppdragerplikten" i Grl. § 2, 2.ledd fjernes.
- 5 Kirken gis selvstendig myndighet til å definere sin egen lære og utnevne og velge sine egne ledere. Av dette følger at bestemmelsen om den kongelige anordningsmyndighet i Grl. § 16 oppheves. Det får også følger for Grl. § 21 og 22 som endres ved at ordet "geistlige" fjernes i begge paragrafer.
- 6 Det kan vurderes om Grl. § 4 skal beholdes eller endres til en paragraf om Kongens ansvar for å håndheve og beskytte trosfrihet og beskytte trosutøvelse.

Grunnlovsforankring av religionsfrihet og religionspolitikk

- 7 Bestemmelsen i Grl. § 2, 1.ledd om religionsfrihet videreføres.
- 8 Prinsippet om statens aktivt støttende tros- og livssynspolitik grunnlovfestes.

Grunnlovsfesting av statens verdigrunnlag

- 9 Grunnlovsbestemmelsen om Statens offentlige religion erstattes av en "verdiparagraf" som inneholder henvisning til "den kristne og humanistiske arv".

1.1.4 Kirkelov

- 1 En egen lov for Den norske kirke skal være en kortfattet rammelov. Denne loven skal henvisne til Den norske kirkes selvforståelse når det gjelder dens egenart og øvrige grunnleggende forhold. Loven skal først og fremst regulere denne kirkens forhold til staten, etablere kirken som et selvstendig rettssubjekt og avklare forholdet mellom det sentrale og de lokale rettssubjekter i kirken. Loven må også inneholde nødvendige

overgangsbestemmelser. Det sentrale er at loven kun skal trekke opp de ytre rammene for Den norske kirke.

- 2 Dersom kirkeloven blir for omfattende, kan dette bli oppfattet som et menneskerettslig problem ved at et konfesjonsløst storting skal ha styring med Den norske kirke når denne har fått status som selvstendig trossamfunn. Dette vil bryte både med prinsippet om trossamfunnets autonomi og med prinsippet om likebehandling mellom trossamfunn.
- 3 Urfolksdimensjonen skal ivaretas både i rammeloven og i kirkeordningen.

1.2 Hovedprinsipper for en Kirkeordning for Den norske kirke

(jf saksdokumentet *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke*, del A, kap 4-5).

1.2.1 Forholdet mellom kirkelov og kirkeordning

- 1 Rammeloven kan ikke definere kirkens læregrunnlag, men kan inneholde bestemmelser som viser til det læregrunnlaget og den selvforståelse kirken selv har definert i sin Kirkeordning.
- 2 ”Med Kirkeordning menes et særskilt grunnleggende regelverk for Den norske kirke, en ny ”grunnlov” for kirken.”(KM 2006). Kirkeordningen skal konstituere Den norske kirke som trossamfunn, gi uttrykk for dens selvforståelse og regulere alt som angår kirkens indre forhold. Kirkeordningen gis av Kirkemøtet som kirkens øverste regelstiftende myndighet.
- 3 Forslag til Kirkelov og til Kirkeordning bør utarbeides parallelt, slik at en kan ta hensyn til de rettslige rammer som bestemmes for statens forhold til Den norske kirke i utarbeidelsen av Kirkeordningen. Disse rammene kan påvirke hva som vil være hensiktsmessig indre organisering av Den norske kirke. På den annen side kan en i utarbeidelsen av Kirkeloven ta inn bestemmelser som viser til Den norske kirkes egen selvforståelse, slik denne blir uttrykt i Kirkeordningen.

1.2.2 Hovedprinsipper og føringer for utarbeidelse av kirkeordning for Den norske kirke:

- 1 Den norske kirkes læregrunnlag videreføres. Dette er Den hellige Skrift, sammenfattet i den apostoliske, nikenske og athanasianske trosbekjennelse, samt i den uforandrede augsburgske konfesjon av 1530 og Luthers lille katekisme.
- 2 Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.

- 3 Kirkeordningen må formulere kirkens oppgave, som omfatter forkynnelse av evangeliet og forvaltning av sakramentene i gudstjenestefeiring og kirkelige handlinger (dåp, konfirmasjon, ekteskapsinngåelse og begravelse), trosopplæring, sjelesorg, diakoni, kirkemusikk, misjon og kirkelig kulturarbeid. Dette er oppgaver som må løses lokalt. Den øvrige kirkelige struktur skal støtte opp om lokalmenighetens løsning av disse oppgavene, ivareta tilsyn og samordning, og ivareta Den norske kirkes kontakter med andre kirker og tros- og livssynssamfunn.
- 4 Dåpen skal være eneste medlemskriterium. Alle medlemsrettigheter og plikter har dette som utgangspunkt.
- 5 Kirken skal ha en særskilt tjeneste (den ordinerte tjeneste) med ord og sakrament, og andre tjenester som bidrar til å utføre kirkens oppgave.
- 6 Kirken skal ha en demokratisk oppbygd beslutningsstruktur.
- 7 Kirkeordningen skal avklare ansvar og oppgaver for de ulike organer, nivåer og tjenester og legge til rette for samvirke mellom tjenestelinjen i den ordinerte tjeneste og rådene, og mellom lokale, regionale og sentrale organer.
- 8 Kirkeordningen må sikre at all kirkelig prioritering tar utgangspunkt i den lokale menighetens behov. Den lokale virksomheten er livsnerven i kirken.
- 9 Kirkeordningen må understreke og styrke soknenes betydning og innflytelse i hele kirkens organisasjon. Soknet er grunnenheten i kirken. Soknet skal fortsatt være selvstendig rettssubjekt og eier av kirkebygg. Denne organisasjonsstrukturen skal sikre kirkelig nærvær og kirkebygg i alle landets lokalsamfunn.
- 10 Kirkeordningen skal sikre kontinuitet i kirkens forhold til dens medlemmer, lokalsamfunn og storsamfunn.
- 11 Kirkeordningen skal legge til rette for en dynamisk videreutvikling av kirkens liv i møte med et samfunn og en kultur i endring.
- 12 Kirkeordningen skal fastsette strukturer og beslutningsprosedyrer som tjener til at Den norske kirke kan utføre sitt oppdrag, og legge til rette for medlemmenes engasjement og deltakelse.
- 13 Kirkeordningen skal også bidra til å bevare og styrke enheten mellom dem som tilhører Den norske kirke, mellom menigheter, bispedømmer og Den norske kirke som helhet, og med hele den verdensvide kirken.
- 14 Kirken skal være landsdekkende, nærværende og tilgjengelig for alle sine medlemmer.
- 15 Kirken skal gi rom for et mangfold med hensyn til tradisjoner, kultur og teologi og ulike grader av trosengasjement og deltakelse.

- 16 Kirken har et særskilt ansvar for å ivareta samisk kirkeliv som en nødvendig og likeverdig del av Den norske kirke. Dette begrunnes i samenes sterke historiske tilknytning til Den norske kirke, samt i samenes status som urfolk i Norge.
- 17 Videre utforming av Kirkeordningen skal foregå som en bred og åpen prosess.

1.3 Overordnede føringer og prioriteringer for videre utredning og saksbehandling

Kirkemøtet vil i tråd med saksdokumentet *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke del B*, vedta følgende overordnede føringer og prioriteringer for den videre utredning og saksbehandling:

- 1 Kirkemøtet anser det nødvendig med videre avklaring på følgende kirkeordningsmessige delområder før et eventuelt samlet kirkeordningsarbeid kan igangsettes:
 - kirkelig organisering
 - valgordninger og demokrati
 - ordning for utnevning av biskop (og prost)
 - tilsynsfunksjonen
 - organisering av arbeidsgiveransvar
 - finansieringsordning
 - struktur og ansvarsforhold i kirkelig planverk
- 2 Spørsmålene om kirkelig organisering, arbeidsgiveransvar og finansieringsordning må sees i sammenheng.
- 3 Når spørsmålet om kirkelig organisering er avklart, må kirkens valgordninger, styringsstruktur og ansvars- og oppgavefordeling gjennomgås på nytt, bl.a. i lys av erfaringene fra forsøkene ved de kirkelige valg 2001-2009.
- 4 I forbindelse med implementeringen av nye kirkelige planer bør struktur, sammenheng og ansvarsfordeling i kirkens planverk gjennomtenkes. Det bør også utvikles et lokalkirkelig helhetlig planverktøy.
- 5 De kirkeordningsmessige delområdene bør være utredet og fremmet for Kirkemøtet i perioden 2008-2010.
- 6 Kirkerådet bes utarbeide en plan for utredninger, forsøk og kirkemøtesaker som omfatter disse delområdene. Kirkerådet bes bidra til tilstrekkelig hjemmel for forsøk med nyorganisering på bispedømme- og prostiplan.

2. Avsluttende uttalelse

Som innspill til den politiske prosessen om stat og kirke vil Kirkemøtet understreke følgende:

Dialog

Kirkemøtet forventer en konstruktiv dialog med myndighetene og de politiske partier om det framtidige forhold mellom staten og Den norske kirke og om utformingen av den framtidige kirkeordningen.

Demokrati

Den norske kirkes demokratiske ordninger må videreføre alle kirkemedlemmers demokratiske rettigheter i kirken. Ordningene må forbedres slik at det blir enklere å benytte seg av disse rettighetene, også for å stimulere til økt valgdeltakelse. Endring i forholdet mellom stat og kirke bør imidlertid ikke være betinget av et bestemt nivå på valgdeltakelsen.

Finansiering

Kirkemøtet er glad for signalene om politisk vilje til å finne en finansieringsmodell som skal gjøre Den norske kirke i stand til fortsatt å være en landsdekkende folkekirke med lokal forankring uten medlemsavgift, samtidig som prinsippet om likebehandling av alle tros- og livssynssamfunn ivaretas. Finansieringsordningen må gjøre en hensiktsmessig organisering av kirken mulig. Finansieringsordningen vil kunne endres uten at grunnlovsendringer er nødvendige.

Rammelov og kirkeordning

Kirkemøtet ønsker en ordning med en kort rammelov om Den norske kirke, og en Kirkeordning gitt av Kirkemøtet. Kirkeordningen skal regulere alle forhold som tilkommer Den norske kirke som trossamfunn å regulere, mens kirkeloven (med en forankring i Grunnloven) skal regulere forholdet mellom staten og Den norske kirke.

Grunnlovsendringer

Kirkemøtet vil understreke sammenhengen mellom de grunnlovsbestemmelser som regulerer forholdet mellom staten og Den norske kirke. Særlig vil Kirkemøtet fremholde at endring av Grl §§ 12 og 27 om statsråders kirkemedlemskap, må medføre endring av Grl § 16 om Kongens anordningsmyndighet i kirkesaker. Kirkemøtet vil understreke betydningen av å få med en grunnlovsbestemmelse om nasjonens verdiforankring.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Jan Olav Olsen

Saksordfører: Hans-Petter Jahre

Disse hadde ordet:

Marit Tingelstad.

Votering

Marit Tingelstads forslag: (likt komiteens forslag minus avsnittene 1.1.3, 1.1.4 og 1.2.1)

Falt mot 16 stemmer

Resten av vedtaket ble enstemmig vedtatt. 83 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

1 Videre arbeid med kirkelovs- og kirkeordningsspørsmål. Premisser, overordnede føringer og prioriteringer.

Kirkemøtet vil understreke at det er avgjørende å komme fram til en bred, framtidsrettet og varig løsning på forholdet mellom staten og Den norske kirke.

1.1 Premisser for det videre arbeid med kirkelovs- og kirkeordningsspørsmål

Kirkemøtet viser til sin høringsuttalelse til NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke. Kirkemøtet har en spesiell status blant de kirkelige høringsinstansene som helhetskirkelig organ jf lov om Den norske kirke § 24. Kirkemøtet ber om at dens høringsuttalelse tillegges vekt i samsvar med dette i utformingen av forslagene om det framtidige forholdet mellom stat og kirke og de politiske rammebetingelsene for Den norske kirke i framtiden.

Vedtaket i Kirkemøtet i 2006 var enstemmig om de grunnleggende premisser om kirken som folkekirke og trossamfunn og når det angikk statens tros- og livssynspolitikk (uttalelsens kap. 1). Avsnittet om fremtidig relasjon mellom staten og Den norske kirke (kap. 2) ble vedtatt med 63 mot 19 stemmer. Flertallet gikk inn for en lovforankret folkekirke med en forankring i grunnloven og avvikling av det direkte statlige kirkestyret. Et alternativt forslag til kap.2 om å videreføre Den norske kirke som en grunnlovsforankret kirke med reformer innenfor rammen av statskirkeordningen, fikk 18 stemmer. Kap. 3 om andre høringstemaer (med unntak av pkt. 3.3.1) ble enstemmig vedtatt, mens pkt. 3.3.1 om gravferdsforvaltningen ble vedtatt med 67 mot 15 stemmer. Flertallet gikk inn for at gravferdsforvaltningen skal ligge i kirkelig fellesråd, mens mindretallet gikk inn for at gravferdsforvaltningen bør ligge i kommunen.

Det endelige høringsresultatet forelå ikke da Kirkemøtet 2006 avga sin høringsuttalelse. Sammenfatningen av høringsmaterialet forelå i mars 2007. Svarfordelingen i det endelige høringsresultatet avviker ikke vesentlig fra det høringsmaterialet som forelå før Kirkemøtet 2006.

Kirkemøtet viser videre til sin uttalelse *Den norske kirkes identitet og oppdrag* (2004).

Kirkemøtet vedtar følgende som premisser for det videre arbeid med kirkelovs- og kirkeordningsspørsmål (jf del A kap 1-3 i saksdokumentet til Kirkemøtet 2007 *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke*):

1.1.1 Folkekirke og samfunn

1. Kirkemøtet vurderer relasjonen mellom stat og kirke først og fremst i lys av Den norske kirkes selvforståelse som folkekirke og trossamfunn. For Kirkemøtet er det viktig at endringer i forholdet mellom stat og kirke utformes slik at kirken også i fremtiden kan ha stor oppslutning i folket. Sammen med forståelsen av tros- og livssynsfriheten både for individet og for tros- og livssynssamfunn, utgjør kirkeforståelsen det grunnleggende premissmaterialet for Kirkemøtets valg av modell for den fremtidige relasjonen mellom stat og kirke.
2. Den enkelte menighet framstår som en viktig del av det som binder lokalsamfunnet sammen. Mye av nasjonens kulturarv, både i det norske og det samiske folk, er knyttet til språk og tradisjoner som samler, stabiliserer og fornyer lokalsamfunnet. Dette gjelder også forholdet mellom skole og lokalkirke. Mange tradisjoner er knyttet til kirkebyggene som er både helligdommer og landemerker. De ulike landsdeler og lokalsamfunn med sine store geografiske og kulturelle forskjeller, medfører store variasjoner i det lokale kirkelivet. En kirkeordning må være tilstrekkelig fleksibel til å ivareta dette mangfoldet.
3. De allmenne livserfaringer gjennom livets ulike faser danner grunnlag for viktige relasjoner mellom folk og kirke. Det hverdagslige liv søker sin tolkning i kirkens gudstjenester og ritualer, slik det uttrykkes i Kirkemøtets uttalelse *Den norske kirkes identitet og oppdrag* (2004): "Som folkekirke forholder Den norske kirke seg til allmenne livserfaringer i samfunnet, og søker gjennom kirkelige handlinger, i sitt gudstjenesteliv og i sin øvrige virksomhet å reflektere menneskelivets mangfold." Kirkeordningen må sikre at kristen tro og livstolkning fortsatt kan prege hverdagsliv og høytid, og at menigheten har ressurser til å videreutvikle de tradisjoner den står for i lokalsamfunnet.

1.1.2 Forholdet mellom området for statlig og intern-kirkelig regulering

Området for intern-kirkelig regulering:

Den norske kirke som folkekirke er et trossamfunn, "en del av den verdensomspennende kristne kirke som har sitt grunnlag i Jesu liv, død og oppstandelse" (*Den norske kirkes identitet og oppdrag*, pkt 1). Den norske kirkes karakter av trossamfunn må respekteres

og vektlegges når ordninger som berører trossamfunnsanliggender skal utformes. Som trossamfunn skal Den norske kirke:

- 1 bestemme over sin lære og liturgi,
- 2 utnevne/velge sine ledere,
- 3 fastsette sine valgordninger og sin organisasjonsstruktur,
- 4 ha myndighet til å fastsette hvem som skal ha myndighet til å bestemme læremessige spørsmål, tilsetninger og arbeidsgiveransvar.

Dette kan gjennomføres uavhengig av kirkens relasjon til staten.

Området for statlig regulering:

Tros- og livssynssamfunnenes virksomhet berører statlige interesser på flere områder. Statlig regulering i forhold til Den norske kirke og tros- og livssynssamfunnene bør i hovedsak omfatte:

- 5 Offentligrettslige rammer for tros- og livssynssamfunn.
- 6 Offentlige tilskuddsordninger for tros- og livssynssamfunn og Den norske kirke.
- 7 Offentlig ansvar for kulturhistorisk verdifulle og verneverdige kirkebygg.
- 8 Gravferdsforvaltning: Forholdet mellom offentlig ansvar og Den norske kirkes og trossamfunnenes rolle. Dette reguleres i gravferdsloven med underliggende forskrifter og regelverk.
- 9 Ekteskapsinngåelse: Forholdet mellom offentlig ansvar og Den norske kirkes og tros- og livssynssamfunnenes rolle. Dette reguleres i ekteskapsloven og underliggende forskrifter og regelverk.

Den norske kirkes forhold til annet lovverk

- 10 Opplysningsvesenets fond (OVF) overføres til Den norske kirke, slik Kirkemøtet 2006 har gått inn for. Det vil da bli behov for endringer i lov om Opplysningsvesenets fond. Reglene om forvaltning av fondet vil måtte endres, og det er et spørsmål om det vil være nødvendig med en egen lov om OVF, eller om det er tilstrekkelig med den alminnelige fondslovgivning, og et sett kirkelige regler angående forvaltningen av fondet. Hvorvidt det i dette tilfelle vil være nødvendig å endre eller oppheve Grl § 106, må utredes.
- 11 Den norske kirke er i dag underlagt offentlighetsloven og forvaltningsloven. Også en mer selvstyrt kirke må ha åpenhet, offentlighet, innsynsmulighet, forutsigbarhet og ryddighet i saker av forvaltningsmessig karakter. Det enkleste vil være å fortsatt gjøre offentlighetsloven og forvaltningsloven gjeldende for Den norske kirke.

- 12 Den norske kirkes særskilte ansvar for samisk kirkeliv sees i lys av Grunnlovens § 110a. Den norske kirke skal fortsatt være forpliktet på samelovens språkregler og ha del i de statlige finansieringsordninger som følger av denne forpliktelsen.
- 13 Arbeidsmiljølovens regler vil gjelde i Den norske kirke, inklusive unntaksbestemmelsen for tros- og livssynsamfunn, § 13-3 (3). Det samme gjelder ferieloven.
- 14 Tjenestemannsloven gjelder i dag for embetsmannsgruppene biskoper og proster og for det meste av presteskapet som statstjenestemenn. Den omfatter også tjenestemenn ansatt i bispedømmene og sekretariatet for de sentralkirkelige råd. Hvis disse gruppernes status som embetsmenn og statstjenestemenn avvikles og arbeidsvilkårene reguleres av arbeidsmiljøloven og avtaleverk, vil det oppstå behov for overgangsregler/avtaler og sannsynligvis også særavtaler.
- 15 Den norske kirke omfattes, og vil også som mer selvstyrt kirke omfattes, av likestillingslovens unntaksbestemmelse når det gjelder indre forhold i trossamfunn, men søker i praksis å gjennomføre intensjonene i likestillingsloven.
- 16 Den norske kirkes status i forhold til arkivloven må avklares.

1.1.3 Grunnlovsforankring av Den norske kirke, religionsfrihet, religionspolitikk og verdier

Grunnlovsforankring av Den norske kirke

- 1 Det tas inn en grunnlovsbestemmelse som hjemler at det gis en særlig lov for Den norske kirke.
- 2 Statsrådenes bekjennelsesplikt oppheves. Dette får følger for Grunnloven (Grl.) § 12, 2.ledd og 27, 2.ledd som begge foreslås opphevet.
- 3 Bestemmelsen om at "Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion" i Grl. § 2 oppheves.
- 4 "Oppdragerplikten" i Grl. § 2, 2.ledd fjernes.
- 5 Kirken gis selvstendig myndighet til å definere sin egen lære og utnevne og velge sine egne ledere. Av dette følger at bestemmelsen om den kongelige anordningsmyndighet i Grl. § 16 oppheves. Det får også følger for Grl. § 21 og 22 som endres ved at ordet "geistlige" fjernes i begge paragrafer.
- 6 Det kan vurderes om Grl. § 4 skal beholdes eller endres til en paragraf om Kongens ansvar for å håndheve og beskytte trosfrihet og beskytte trosutøvelse.

Grunnlovsforankring av religionsfrihet og religionspolitikk

- 7 Bestemmelsen i Grl. § 2, 1.ledd om religionsfrihet videreføres.

- 8 Prinsippet om statens aktivt støttende tros- og livssynspolitikk grunnlovfestes.

Grunnlovsfesting av statens verdigrunnlag

- 9 Grunnlovsbestemmelsen om Statens offentlige religion erstattes av en ”verdiparagraf” som inneholder henvisning til ”den kristne og humanistiske arv”.

1.1.4 Kirkelov

- 1 En egen lov for Den norske kirke skal være en kortfattet rammelov. Denne loven skal henvisne til Den norske kirkes selvforståelse når det gjelder dens egenart og øvrige grunnleggende forhold. Loven skal først og fremst regulere denne kirkens forhold til staten, etablere kirken som et selvstendig rettssubjekt og avklare forholdet mellom det sentrale og de lokale rettssubjekter i kirken. Loven må også inneholde nødvendige overgangsbestemmelser. Det sentrale er at loven kun skal trekke opp de ytre rammene for Den norske kirke.
- 2 Dersom kirkeloven blir for omfattende, kan dette bli oppfattet som et menneskerettslig problem ved at et konfesjonsløst storting skal ha styring med Den norske kirke når denne har fått status som selvstendig trossamfunn. Dette vil bryte både med prinsippet om trossamfunnets autonomi og med prinsippet om likebehandling mellom trossamfunn.
- 3 Urfolksdimensjonen skal ivaretas både i rammeloven og i kirkeordningen.

1.2 Hovedprinsipper for en Kirkeordning for Den norske kirke

(jf saksdokumentet *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke*, del A, kap 4-5).

1.2.1 Forholdet mellom kirkelov og kirkeordning

- 1 Rammeloven kan ikke definere kirkens læregrunnlag, men kan inneholde bestemmelser som viser til det læregrunnlaget og den selvforståelse kirken selv har definert i sin Kirkeordning.
- 2 ”Med Kirkeordning menes et særskilt grunnleggende regelverk for Den norske kirke, en ny ”grunnlov” for kirken.”(KM 2006). Kirkeordningen skal konstituere Den norske kirke som trossamfunn, gi uttrykk for dens selvforståelse og regulere alt som angår kirkens indre forhold. Kirkeordningen gis av Kirkemøtet som kirkens øverste regelstiftende myndighet.
- 3 Forslag til Kirkelov og til Kirkeordning bør utarbeides parallelt, slik at en kan ta hensyn til de rettslige rammer som bestemmes for statens forhold til Den norske kirke i utarbeidelsen av Kirkeordningen. Disse rammene kan påvirke hva som vil være hensiktsmessig indre organisering av Den norske kirke. På den annen side kan en i

utarbeidelsen av Kirkeloven ta inn bestemmelser som viser til Den norske kirkes egen selvforståelse, slik denne blir uttrykt i Kirkeordningen.

1.2.2 Hovedprinsipper og føringer for utarbeidelse av kirkeordning for Den norske kirke:

- 1 Den norske kirkes læregrunnlag videreføres. Dette er Den hellige Skrift, sammenfattet i den apostoliske, nikenske og athanasianske trosbekjennelse, samt i den uforandrede augsburgske konfesjon av 1530 og Luthers lille katekisme.
- 2 Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.
- 3 Kirkeordningen må formulere kirkens oppgave, som omfatter forkynnelse av evangeliet og forvaltning av sakramentene i gudstjenestefeiring og kirkelige handlinger (dåp, konfirmasjon, ekteskapsinngåelse og begravelse), trosopplæring, sjelesorg, diakoni, kirkemusikk, misjon og kirkelig kulturarbeid. Dette er oppgaver som må løses lokalt. Den øvrige kirkelige struktur skal støtte opp om lokalmenighetens løsning av disse oppgavene, ivareta tilsyn og samordning, og ivareta Den norske kirkes kontakter med andre kirker og tros- og livssynssamfunn.
- 4 Dåpen skal være eneste medlemskriterium. Alle medlemsrettigheter og plikter har dette som utgangspunkt.
- 5 Kirken skal ha en særskilt tjeneste (den ordinerte tjeneste) med ord og sakrament, og andre tjenester som bidrar til å utføre kirkens oppgave.
- 6 Kirken skal ha en demokratisk oppbygd beslutningsstruktur.
- 7 Kirkeordningen skal avklare ansvar og oppgaver for de ulike organer, nivåer og tjenester og legge til rette for samvirke mellom tjenestelinjen i den ordinerte tjeneste og rådene, og mellom lokale, regionale og sentrale organer.
- 8 Kirkeordningen må sikre at all kirkelig prioritering tar utgangspunkt i den lokale menighetens behov. Den lokale virksomheten er livsnerven i kirken.
- 9 Kirkeordningen må understreke og styrke soknenes betydning og innflytelse i hele kirkens organisasjon. Soknet er grunnenheten i kirken. Soknet skal fortsatt være selvstendig rettssubjekt og eier av kirkebygg. Denne organisasjonsstrukturen skal sikre kirkelig nærvær og kirkebygg i alle landets lokalsamfunn.
- 10 Kirkeordningen skal sikre kontinuitet i kirkens forhold til dens medlemmer, lokalsamfunn og storsamfunn.
- 11 Kirkeordningen skal legge til rette for en dynamisk videreutvikling av kirkens liv i møte med et samfunn og en kultur i endring.

- 12 Kirkeordningen skal fastsette strukturer og beslutningsprosedyrer som tjener til at Den norske kirke kan utføre sitt oppdrag, og legge til rette for medlemmenes engasjement og deltakelse.
- 13 Kirkeordningen skal også bidra til å bevare og styrke enheten mellom dem som tilhører Den norske kirke, mellom menigheter, bispedømmer og Den norske kirke som helhet, og med hele den verdensvide kirken.
- 14 Kirken skal være landsdekkende, nærværende og tilgjengelig for alle sine medlemmer.
- 15 Kirken skal gi rom for et mangfold med hensyn til tradisjoner, kultur og teologi og ulike grader av trosengasjement og deltakelse.
- 16 Kirken har et særskilt ansvar for å ivareta samisk kirkeliv som en nødvendig og likeverdig del av Den norske kirke. Dette begrunnes i samenes sterke historiske tilknytning til Den norske kirke, samt i samenes status som urfolk i Norge.
- 17 Videre utforming av Kirkeordningen skal foregå som en bred og åpen prosess.

1.3 Overordnede føringer og prioriteringer for videre utredning og saksbehandling

Kirkemøtet vil i tråd med saksdokumentet *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke del B*, vedta følgende overordnede føringer og prioriteringer for den videre utredning og saksbehandling:

- 1 Kirkemøtet anser det nødvendig med videre avklaring på følgende kirkeordningsmessige delområder før et eventuelt samlet kirkeordningsarbeid kan igangsettes:
 - kirkelig organisering
 - valgordninger og demokrati
 - ordning for utnevning av biskop (og prost)
 - tilsynsfunksjonen
 - organisering av arbeidsgiveransvar
 - finansieringsordning
 - struktur og ansvarsforhold i kirkelig planverk
- 2 Spørsmålene om kirkelig organisering, arbeidsgiveransvar og finansieringsordning må sees i sammenheng.

- 3 Når spørsmålet om kirkelig organisering er avklart, må kirkens valgordninger, styringsstruktur og ansvars- og oppgavefordeling gjennomgås på nytt, bl.a. i lys av erfaringene fra forsøkene ved de kirkelige valg 2001-2009.
- 4 I forbindelse med implementeringen av nye kirkelige planer bør struktur, sammenheng og ansvarsfordeling i kirkens planverk gjennomtenkes. Det bør også utvikles et lokalkirkelig helhetlig planverktøy.
- 5 De kirkeordningsmessige delområdene bør være utredet og fremmet for Kirkemøtet i perioden 2008-2010.
- 6 Kirkerådet bes utarbeide en plan for utredninger, forsøk og kirkemøtesaker som omfatter disse delområdene. Kirkerådet bes bidra til tilstrekkelig hjemmel for forsøk med nyorganisering på bispedømme- og prostiplan.

2. Avsluttende uttalelse

Som innspill til den politiske prosessen om stat og kirke vil Kirkemøtet understreke følgende:

Dialog

Kirkemøtet forventer en konstruktiv dialog med myndighetene og de politiske partier om det framtidige forhold mellom staten og Den norske kirke og om utformingen av den framtidige kirkeordningen.

Demokrati

Den norske kirkes demokratiske ordninger må videreføre alle kirkemedlemmers demokratiske rettigheter i kirken. Ordningene må forbedres slik at det blir enklere å benytte seg av disse rettighetene, også for å stimulere til økt valgdeltakelse. Endring i forholdet mellom stat og kirke bør imidlertid ikke være betinget av et bestemt nivå på valgdeltakelsen.

Finansiering

Kirkemøtet er glad for signalene om politisk vilje til å finne en finansieringsmodell som skal gjøre Den norske kirke i stand til fortsatt å være en landsdekkende folkekirke med lokal forankring uten medlemsavgift, samtidig som prinsippet om likebehandling av alle tros- og livssynssamfunn ivaretas. Finansieringsordningen må gjøre en hensiktsmessig organisering av kirken mulig. Finansieringsordningen vil kunne endres uten at grunnlovsendringer er nødvendige.

Rammelov og kirkeordning

Kirkemøtet ønsker en ordning med en kort rammelov om Den norske kirke, og en Kirkeordning gitt av Kirkemøtet. Kirkeordningen skal regulere alle forhold som tilkommer Den norske kirke som trossamfunn å regulere, mens kirkeloven (med en forankring i Grunnloven) skal regulere forholdet mellom staten og Den norske kirke.

Grunnlovsendringer

Kirkemøtet vil understreke sammenhengen mellom de grunnlovsbestemmelser som regulerer forholdet mellom staten og Den norske kirke. Særlig vil Kirkemøtet fremholde at endring av Grl §§ 12 og 27 om statsråders kirkemedlemskap, må medføre endring av Grl § 16 om Kongens anordningsmyndighet i kirkesaker. Kirkemøtet vil understreke betydningen av å få med en grunnlovsbestemmelse om nasjonens verdiforankring.

KM 9/07 Ordning for valg av biskop/Revisjon av ordning for bispenominasjon

Saksdokumenter:

Dokument 9.1/07	Saksorientering
Vedlegg 9.1.1/07	Ordning for valg av biskop/revisjon av ordning for bispenominasjon. Utredning.
Vedlegg 9.1.2/07	Sammendrag av høringsinnspill
Vedlegg 9.1.3/07	Orientering om Bispemøtets behandling av saken

Innstilling fra komité E

Sammendrag av saksorienteringen

Til Kirkerådets møte 7.- 8. juni ble det lagt fram en utredning om revisjon av ordningen for bispenominasjon, på bakgrunn av erfaringene med *Prøveordning for nominasjon m.v. ved utnevning av biskop* (sak KR 26/07). Utredningen skisserte to forslag, et primært forslag om å utvikle nominasjonsordningen til en bispevalgordning, og et subsidiært forslag om å revidere nominasjonsordningen i lys av erfaringene med prøveordningen.

Forslaget ble sendt på høring til berørte instanser med høringsfrist 1. september 2007. På bakgrunn av uttalelsene ble utredningen noe bearbeidet og ble vedlagt saksorienteringen, sammen med en sammenfatning av høringsuttalelsene

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet primært å gå inn for en valgordning etter de hovedtrekk som er skissert i utredningen. Kirkerådet anser dette som den mest tjenlige fremgangsmåte for å utpeke biskoper i Den norske kirke, og ber Kultur- og kirkedepartementet utforme regler for valg av biskop i tråd med dette. Hvis det viser seg å være grunnlovsmessige hindringer for innføring av bispevalg, anbefaler Kirkerådet subsidiært en omfattende revisjon av nominasjonsordningen, i samme retning som den beskrevne valgordning.

Komiteens merknader

Generelle merknader

Komiteen mener saksorienteringen gir et godt grunnlag for det videre arbeidet med å utforme en ordning for valg av biskop. Til grunn for forslaget ligger omfattende og grundige evalueringer av den prøveordning som Kultur- og kirkedepartementet fastsatte 1.juli 2004 etter forslag fra Kirkemøtet (KM 10/03) og som ble benyttet ved tre bispeutnevnelser. Videre er forslaget utarbeidet på bakgrunn av innspill og momenter som er lagt frem i forbindelse med innstillingen og høringen til Kirke/stat-utvalget (Bakkevig-utvalget) og til Stat – kirke-utvalget (Gjønnes-utvalget).

På denne bakgrunn ble et forslag til en bispevalgordning og en revidert nominasjonsordning utarbeidet og sendt ut på bred høring. Høringsuttalelsene er forholdsvis entydige i sine anbefalinger. Forslaget om innføring av en ordning med bispevalg har fått bred oppslutning, men høringsinstansene har en del merknader til de nærmere konkretiseringene av ordningen. De som går inn for bispevalg, deler seg i to nesten like store grupper i spørsmålet om en skal fremme revidert nominasjonsordning som subsidiær løsning eller ikke.

Komiteen har i første rekke drøftet hovedprofilen i de ordninger som er foreslått. Det gjelder spørsmålet om Kirkemøtet primært bør foreslå en ordning med valg av biskop eller en revidert ordning med bispenominasjon.

Komiteen finner ikke å kunne anbefale en revidert ordning for nominasjon. Komiteen viser til den utvikling som har skjedd etter at Stortinget i 1981 uttrykte at en ville gå til yttergrensene for delegasjon innen grunnlovsbestemmelsenes rammer. Kirken har fått delegert en lang rekke oppgaver og fremstår med en stadig større grad av selvstendighet. Komiteen mener at tiden nå er moden for at det bør innføres en ordning med valg av biskop. En enstemmig komité anbefaler en slik løsning. Den valgordning som foreslås mener komiteen kan innføres også innenfor dagens kirkeordning.

Komiteen har videre gått nærmere inn på enkelte delområder som komiteen har funnet det vesentlig at Kirkemøtet sier noe om i denne fasen. Dette gjelder bl.a. nominasjonsordningen, sammensetningen av stemmeberettigede grupper, innføring av vektning av stemmer og viktige elementer i forbindelse med selve sluttfasen ved valget av biskop.

Overordnede prinsipper og viktige anliggender i en bispevalgordning

Komiteen vil særlig understreke følgende anliggender som må tillegges stor vekt i den videre prosessen:

Tros- og livssynsfriheten som kollektiv rettighet innebærer at Den norske kirke må få frihet til å utnevne sine ledere og dermed også sine biskoper, jf. slutterklæring fra januar 1989 OSCEs Wien-møte, art. 16 nr 4 og UN Declaration on the Elimination of All Forms of Intolerance and of Discrimination Based on Religion or Belief art 6 (g) vedrørende et trossamfunns rett til å velge egne ledere. Komiteen mener dette må få som konsekvens at kirkens egne organer så snart som mulig forestår nominasjon og valg/utnevning av sine biskoper. Retten til å utnevne biskoper må overføres til et organ som har sin basis i kirkelige valg. Komiteen viser her til Kirkemøtets tidligere vedtak om nominasjon og utnevning av biskoper. Kirkemøtet i sak KM 16/2000 uttalte i vedtak pkt. 1: ”Kirkemøtet mener utnevning av biskop prinsipielt hører inn under de oppgaver som tilligger organer som har sin basis i kirkelige valg. Utnevning av biskoper og proster bør derfor overføres til organ som har basis i kirkelige valg.” (jf. også KM 8/06 pkt. 1.1.3)

Komiteen mener at en bispevalgordning vil kunne ivareta følgende viktige hensyn:

- Den vil ivareta hensynet til bispedømmets ønsker, og samtidig ta helhetskirkelige hensyn.

- Den vil sikre rimelig innflytelse både for embete og råd.
- Den vil gi mulighet for bred nominasjon av kandidater.
- Den vil sikre kvalifisert vurdering av kandidatenes egnethet.
- Den vil styrke innflytelsen for de demokratisk valgte organene ved tilsetting av biskop.
- Den vil skape større åpenhet og klarhet i prosessen med å utvelge biskoper.
- Den vil gi en tydeligere fastlegging av hvordan det kirkelige votum beregnes ved et bispevalg og vil skape trygghet for at det berørte bispedømmet og menighetene blir hørt ved utnevning av biskop.

Den modell som er foreslått for bispevalgordning mener komiteen på en god måte ivaretar disse hensyn.

Komiteen finner at en slik bispevalgordning vil være bedre i samsvar med tilsvarende ordninger i våre lutherske nabokirker. Komiteen mener det er god grunn for å lytte til og å nyttiggjøre seg disse erfaringene.

Hovedelementer i valgordningen

Komiteen har vurdert de hovedelementer som Kirkerådet har anbefalt Kirkemøtet å fatte vedtak om, og mener at det er fokusert på de sentrale delområdene i en valgordning. Komiteen kan i hovedsak slutte seg til de forslag som er fremmet, men har enkelte merknader som komiteen mener bør vurderes nærmere når regelverket skal utformes. Komiteen har funnet det naturlig at disse mer detaljerte forslagene til ordningen tas inn i merknadene.

1. Komiteen mener at ordningen med bispedømmeråd som nominasjonsorgan bør videreføres. Komiteen anbefaler ikke at nominasjonsorganet utvides for å ivareta sentralkirkelige hensyn da man anser at dette blir ivaretatt gjennom ordningen med å kunne fremme alternative kandidater, jf. punkt 5.
2. Det må i god tid kunngjøres når nominasjon skal foretas. Alle menigheter /stemmeberettigede ved bispevalg varsles formelt om at en kan sende inn forslag på kandidater, men at bispedømmerådet står fritt i forhold til disse forslagene.
3. Nominasjonsorganet nominerer 5-7 kandidater. Avstemningen kan skje ved at medlemmene i nominasjonsorganet stemmer på 3 kandidater og at de 3-5 som får flest stemmer ved denne avstemningsrunden nomineres. Deretter kan det votes over kandidater til ytterligere to plasser, plass for plass.
4. Det skal nomineres kandidater av begge kjønn.
5. Etter nominasjonen bør det gis en frist for å stille alternative kandidater til bispedømmerådets nominasjon. Komiteen foreslår at minst 30 stemmeberettigede fra minimum 3 forskjellige prostier kan gå sammen om å stille kandidater (områder utenfor bispedømmet regnes i denne sammenheng som ett prosti).

Menighetsrådsmedlemmer inngår enkeltvis i antallet stemmeberettigede som kan stille kandidater.

Nominasjonsorganet kontrollerer at reglene for supplerende nominasjon er fulgt og at kandidatene oppfyller de formelle kvalifikasjonskravene.

6. Etter komiteens mening er det viktig at kandidatene presenteres slik at de stemmeberettigede får best mulig kjennskap til dem.
7. I den følgende avstemning bør det bare være tillatt å stemme på de kandidater som er fremkommet gjennom nominasjon i nominasjonsorganet, eller ved supplerende nominasjon.
8. Det bør vurderes å flytte administrasjonen av valget fra Kultur- og kirke departementet til Kirkerådet ved innføring av bispevalgordning.
9. Komiteen anbefaler at følgende grupper gis stemmerett:
Menighetsråd, prester i offentlig kirkelig stilling og vigslede kateketer, diakoner og kantorer og ev. også valgt ungdomsråd i det aktuelle bispedømmet, Kirkemøtets medlemmer pluss prestenes varamedlemmer, de tre teologiske fakulteters og Ungdommens kirkemøtes representanter med tale- og forslagsrett i Kirkemøtet, Samisk kirkeråd ved bispevalg i de tre nordligste bispedømmene og i Hamar og Oslo. Menighetsrådene i Døves prosti avgir stemme ved valg av biskop i Oslo. Komiteen støtter forslaget om at proster utenfor bispedømmet, teologiske professorer og praktikumsrektorer ikke gis stemmerett da det er naturlig at stemmeretten legges til demokratisk valgte organer fremfor personer som hadde stemmerett i kraft av å være kongens rådgivere i kirkesaker.
10. Komiteen anbefaler følgende fordeling av stemmetyngde mellom de ulike grupper stemmeberettigede:
Stemmer fra det aktuelle bispedømmet teller 2/3 (66,7 %), andre stemmegrupper utenfor bispedømmet teller 1/3 (33,3 %). Stemmer fra menighetsråd/leke stemmeberettigede teller 1/2 (50 %), stemmer fra prester og vigslede kirkelige tilsatte teller 1/2 (50 %).

Dette vil gi følgende innflytelse for de ulike stemmegruppene:

<i>Innflytelse for</i>	<i>Leke medlemmer</i>	<i>Den ordinerte tjeneste</i>
<i>"Lokale" instanser</i>	1/3 Menighetsråd	1/3 Prester, vigslede
<i>"Sentrale" instanser</i>	1/6 Kirkemøtets leke medlemmer	1/6 Biskopene og presterepr. i Kirkemøtet

11. Komiteen anbefaler at de enkelte menighetsrådsmedlemmer stemmer hver for seg. Medlemmer av samme menighetsråd teller til sammen som 1/1 stemme. Tilsvarende gjelder for ev. ungdomsråd. Øvrige stemmeberettigede avgir individuell stemme.
12. Komiteen anbefaler at menighetsrådsstemmene vektes i forhold til soknets medlemstall etter en nærmere fastsatt modell.
13. Komiteen foreslår at de stemmeberettigede kun stemmer på 1 kandidat.
14. En kandidat som oppnår samlet stemmeandel (etter vekting) over 50 % vinner valget. Hvis ingen oppnår dette, går de to med størst stemmeandel (etter vekting) videre til 2. valgomgang.

Når resultatet av valget foreligger, vil det innenfor dagens kirkeordning være kirkelig statsråd som utnevner valgets vinner til biskop. Ved en eventuell ny kirkeordning vil dette bli ivaretatt av kirkelige organer.

Forslag til vedtak

- A. Kirkemøtet vil understreke at tros- og livssynsfriheten som kollektiv rettighet innebærer at Den norske kirke må få frihet til å velge alle sine ledere. Retten til å velge/utnevne biskoper må overføres til organ som har sin basis i kirkelige valg. Kirkemøtet mener dette må få som konsekvens at kirkens egne organer så snart som mulig forestår nominasjon og valg av sine biskoper. Kirkemøtet viser her til Kirkemøtets tidligere vedtak om nominasjon og utnevning av biskoper (KM 16/2000, KM 8/06 pkt. 1.1.3)

Kirkemøtet anser en valgordning som den mest tjenlige fremgangsmåte for å utpeke biskoper i Den norske kirke.

Kirkemøtet mener at en slik ordning vil styrke det kirkelige demokrati og bidra til å øke valgdeltakelsen ved kirkelige valg. Videre vil en slik ordning skape større åpenhet i valgprosessen.

Kirkemøtet finner dessuten at en bispevalgordning vil være bedre i samsvar med ordninger for utnevning av biskoper i våre lutherske nabokirker.

- B. Kirkemøtet ber Kultur- og kirke departementet utforme regler for valg av biskop der følgende hensyn blir ivaretatt:
- En bispevalgordning må utformes slik at den ivaretar hensynet til bispedømmets ønsker, men også tar helhetskirkelige hensyn.
 - Ordningen må sikre rimelig innflytelse både for embete og råd.
 - Det må gis mulighet for bred nominasjon av kandidater.

- Ordningen må sikre bred demokratisk innflytelse, men også kvalifisert vurdering av kandidatenes egnethet.
- C. Kirkemøtet anser at det forslaget som foreligger fra Kirkerådet på bakgrunn av høringsrunden, med de merknader som komiteen har gitt, er et godt utgangspunkt ved utformingen av et regelverk.

Kirkemøtet forutsetter at departementets arbeid med utarbeidelsen av ny ordning for nominasjon og valg av biskoper, vil skje i et nært samarbeid med kirkens organer.
- D. Kirkemøtet forutsetter at ved en eventuell nyordning av forholdet mellom stat og kirke, vil ordning for valg av biskop bli fastsatt i kirkeordningen, jf. KM 8/07.

Plenumsbehandling

Dirigent: Jan Olav Olsen
Saksordfører: Anne Louise Tveter

Disse hadde ordet:

Marit Tingelstad, Knut Lundby, Per Øistein Rogstad, Oddhild Klevberg, Olav Skjevesland, Aud V. Tønnessen, Dag Landmark, Arne B. Grønningsæter, Jens-Petter Johnsen, Aslag Lajord.

Endringsforslag

Marit Tingelstad:

Tillegg til pkt. C i vedtaket:

Etter nåværende kirkeordning ønsker Kirkemøtet at en av de tre kandidater som har fått flest stemmer ved valget, blir utnevnt.

Ole Chr. Kvarme og Knut Lundby

Kirkemøtet ber om at følgende forslag oversendes Kirkerådet uten realitetsbehandling: Kirkerådet bes utrede spørsmålet om at den som velges / utnevnes til biskop tjenestegjør i en på forhånd fastsatt åremålsperiode.

Votering

Marit Tingelstads forslag: Forslaget falt mot 5 stemmer.

Ole Chr. Kvarme og Knut Lundbys forslag: Enstemmig vedtatt.

Komiteens forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt. 83 stemmeberettigede

Kirkemøtets vedtak

- A. Kirkemøtet vil understreke at tros- og livssynsfriheten som kollektiv rettighet innebærer at Den norske kirke må få frihet til å velge alle sine ledere. Retten til å velge/utnevne biskoper må overføres til organ som har sin basis i kirkelige valg. Kirkemøtet mener dette må få som konsekvens at kirkens egne organer så snart som mulig forestår nominasjon og valg av sine biskoper. Kirkemøtet viser her til Kirkemøtets tidligere vedtak om nominasjon og utnevning av biskoper (KM 16/2000, KM 8/06 pkt. 1.1.3)

Kirkemøtet anser en valgordning som den mest tjenlige fremgangsmåte for å utpeke biskoper i Den norske kirke.

Kirkemøtet mener at en slik ordning vil styrke det kirkelige demokrati og bidra til å øke valgdeltakelsen ved kirkelige valg. Videre vil en slik ordning skape større åpenhet i valgprosessen.

Kirkemøtet finner dessuten at en bispevalgordning vil være bedre i samsvar med ordninger for utnevning av biskoper i våre lutherske nabokirker.

- B. Kirkemøtet ber Kultur- og kirkedepartementet utforme regler for valg av biskop der følgende hensyn blir ivaretatt:
- En bispevalgordning må utformes slik at den ivaretar hensynet til bispedømmets ønsker, men også tar helhetskirkelige hensyn.
 - Ordningen må sikre rimelig innflytelse både for embete og råd.
 - Det må gis mulighet for bred nominasjon av kandidater.
 - Ordningen må sikre bred demokratisk innflytelse, men også kvalifisert vurdering av kandidatenes egnethet.
- C. Kirkemøtet anser at det forslaget som foreligger fra Kirkerådet på bakgrunn av høringsrunden, med de merknader som komiteen har gitt, er et godt utgangspunkt ved utformingen av et regelverk.
- Kirkemøtet forutsetter at departementets arbeid med utarbeidelsen av ny ordning for nominasjon og valg av biskoper, vil skje i et nært samarbeid med kirkens organer.
- D. Kirkemøtet forutsetter at ved en eventuell nyordning av forholdet mellom stat og kirke, vil ordning for valg av biskop bli fastsatt i kirkeordningen, jf. KM 8/07.

KM 10/07 Økonomisk globalisering som utfordring til kirkene

Saksdokumenter:

Dokument 10.1/07

Saksorientering

Vedlegg 10.1.1/07

Agapeprosessen, hentet fra bakgrunnsdokumentet *AGAPE - Alternative Globalization Addressing Peoples and Earth*, Kirkenes Verdensråd

Innstilling fra komité F

Sammendrag av saksorienteringen

Med bakgrunn i Kirkenes Verdensråds (KV) dokument AGAPE – Alternative Globalization Addressing Peoples and Earth – presenteres Kirkemøtet i år for saken ”Økonomisk globalisering som utfordring til kirkene”. Sakspapiret bygger på og fremhever viktige momenter i utredningen ”Kirken og den økonomiske globaliseringen”, som Komiteen for Internasjonale Spørsmål (KISP) under Mellomkirkelig råd har laget som en respons til den pågående AGAPE-prosessen i KV.

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn, og vil i tillegg bemerke følgende.

Vi er lydhøre og stiller oss solidariske med kirker verden over som opplever globaliseringen som en trussel mot liv og menneskeverd. Globalisering har både positive og negative sider. Det er derfor viktig å gjøre en etisk skjelning mellom de mekanismer i globaliseringen som skaper større ulikhet i aktørenes maktforhold, og de mekanismer som bygger opp under aktørenes likeverdige status. Den første form for globalisering må motarbeides, den andre må styrkes. Et reelt globalt demokrati og internasjonale regler for handel vil kunne legge til rette for vekst og utvikling, også for de fattigste landene. Samtidig må vi forhindre at markedet trenger ned i og overtar den sosiale, kulturelle og religiøse basis som ethvert samfunn er avhengig av. Markedslogikkens lov om den sterkeste rett må motarbeides ved å ta parti for de svakeste. Fokuset på de fattige, på de som faller utenfor og er ofre for urettferdige strukturer, er sentralt i Jesu liv og lære.

Siden Kirkenes Verdensråds Generalforsamling i 1998 har det vært gjort et grundig og langvarig arbeid i kirken både globalt og lokalt med disse spørsmålene. Kirkemøtets behandling følger opp dette arbeidet.

Forslag til vedtak

Gud vil rettferdighet og har satt oss til å forvalte jordens ressurser til beste for alle mennesker. I ydmykhet bekjenner vi at vi har sviktet. Vår tro på Jesus Kristus gir håp og

kraft til på ny å arbeide for en rett forvaltning av de ressurser Gud har betrodd menneskeheten.

1. Vi bekjenner at vi som kirke i nord har del i en arv som gjør oss tydelig medansvarlige i en politisk og økonomisk utvikling basert på grov utbytting av mennesker og naturressurser i sør. Vi må arbeide oss fram til en dypere erkjennelse av hvordan denne urettferdigheten er oppstått, og hva vi kan gjøre for å skape en mer rettferdig verden.
2. Vi erkjenner at dagens globale handels- og finansinstitusjoner (Verdens Handelsorganisasjon, Det internasjonale pengefondet og Verdensbanken) ikke i tilstrekkelig grad ivaretar de fattigstes behov og interesser. Disse globale handels- og finansinstitusjonene må reformeres og demokratiseres slik at de fattigste landene får reell medbestemmelse.
3. Vi vil som kirke i nord stå solidarisk med dem som lider under den urett dagens globale handels- og finanssystem skaper.
4. Vi oppfordrer norske myndigheter, næringsliv, organisasjoner og andre aktører, til å ha en helhetlig og konkret tilnærming til globaliseringens utfordringer, der:
 - fattigdomsreduksjon og miljø sees i sammenheng
 - en arbeider for et forpliktende globalt menneskerettighetsregime og demokratisk legitime overnasjonale ordninger (FN o.a.).
5. Vi ber norske myndigheter arbeide for et reformert globalt handelssystem, der:
 - bedre markedstilgang kombineres med handelsrelatert bistand som bygger opp de fattige lands eksportkapasitet og kompetanse
 - det utvikles et rettferdig globalt handelsregime som er økologisk bærekraftig, og hvor alle land er jevnbyrdige med hensyn til påvirkning av reglene
 - eksportdrivende subsidier i de rike land fjernes
 - det legges mer aktivt til rette for norsk import fra utviklingsland framfor fra industrialiserte land
 - det blir slutt på all dumping av rike lands subsidierte produkter på fattige lands markeder, og at fattige land presses til å åpne sine markeder for dem
 - fattige land ikke tappes for arbeidskraft og kompetanse
 - fattige land får beskytte sin matsikkerhet på fisk og landbruk
 - fattige land får tilgang på billig kvalitetsmedisin og mulighet til å bekjempe epidemiske sykdommer og andre sykdommer som truer store befolkninger.
6. Vi ber norske myndigheter arbeide for et reformert globalt finanssystem, der:
 - all illegitim gjeld og gjeld som på annen måte ikke er bærekraftig slettes betingelsesløst og utenfor bistandsbudsjettet
 - det ikke stilles krav om betingelser om økonomisk liberalisering og privatisering i forbindelse med bistand og lån til fattige land
 - kampen mot korrupsjon og skatteparadis støttes

- internasjonale konvensjoner for menneskerettigheter og faglige rettigheter må være et mål for lån og bistand
 - det etableres globale finansieringsordninger for utvikling, som f.eks. valutaskatt eller CO2 skatt.
7. Vi har som et av verdens rikeste land og med vår store petroleumsformue muligheter og et særlig moralsk ansvar til å bidra til en mer rettferdig verden. Vi ber norske myndigheter:
- sørge for at norske olje- og gasselskaper holder de høyeste standarder innenfor arbeidsrettigheter, etikk og miljø, samt å sikre en reell kompetanseoverføring til de fattige landene og at den lokale befolkningen har innflytelse på de beslutninger som taes
 - synliggjøre og ta ansvar for miljø- og klimakonsekvensene av programmet "Olje for utvikling"
 - utvikle Petroleumsfondet i en slik retning at det i større grad kan komme de fattigste i verden til gode.
8. Vi ser at vi som kirke har et ansvar for å jobbe for en mer global rettferdig verden ved å:
- bygge allianser med sosiale bevegelser og fagforeninger globalt og nasjonalt som arbeider for et rettferdig handels- og finanssystem
 - sørge for at den inter-religiøse dialogen, som Den norske kirke deltar i, også tar opp i seg spørsmål om global økonomisk rettferdighet
 - bruke penger og forvalte ressurser i tråd med etiske og sosiale retningslinjer for global bærekraft og rettferdighet
 - ta i bruk Fairtrade sertifiserte varer fra utviklingsland
 - utfordre Opplysningsvesenets fond (OVF) til i større grad å sikre at en betydelig andel av de kirkelige fondsmidler kan plasseres i utviklingsfremmende prosjekter
 - fortsette den teologiske refleksjonen omkring fattigdom, rikdom og rettferdighet og videreutvikle Den norske kirkes forståelse og etiske tenking omkring disse spørsmålene.
9. Vi ber om at de sentralkirkelige råd fortsatt bidrar aktivt i Kirkenes Verdensråds AGAPE-prosess, at saken følges opp spesielt gjennom Komiteen for internasjonale spørsmål (KISP) og Den norske kirkes nord/sør-informasjons (KUIs) arbeid i forhold til menighetene, og at arbeidet på dette feltet blir en orienteringssak til Kirkemøtet 2008.

Plenumsbehandling

Dirigent: Jan Olav Olsen
Saksordfører: Knut Holter

Disse hadde ordet:

Ingrid Vad Nilsen, Harald Nyeggen Sommer, Arne B. Grønningsæter, Ingvill Hagesæther Foss, Finn Wagle, Odd Bondevik, Hans-Petter Jahre, Ole D. Mjøs, Tor B. Jørgensen, Ruben Sæle, Ingunn Rinde, Ernst Baasland, Ole Chr. Kvarme, Ingrid Vad Nilsen.

Endringsforslag

Harald Nyeggen Sommer:

Pkt. 6, 4. strekpunkt endres til:

- Internasjonale konvensjoner for menneskerettigheter og arbeiderrettigheter må være et mål for lån og bistand.

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Arne B. Grønningsæter:

Punkt 7:

Setningen ”Vi har som velferdsstat.....” erstattes av ”som et av verdens rikeste land....”

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Ingvill Hagesæther Foss:

Vedtaket pkt. 7, 2. setn. ”Vi ber norske...” strykes.

Ny start på 1. strekpunkt:

”Vi oppfordrer norske olje- og gasselskaper til å holde de høyeste standarder”.

Før 2. strekpunkt:

”Vi ber norske myndigheter:”

Forslaget ble trukket.

Finn Wagle:

Pkt. 5: nytt strekpunkt:

- det utvikles et rettferdig globalt handelsregime som er økologisk bærekraftig og hvor alle land er jevnbyrdige med hensyn til påvirkning av reglene.

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Votering

Forslaget ble enstemmig vedtatt. 83 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

Gud vil rettferdighet og har satt oss til å forvalte jordens ressurser til beste for alle mennesker. I ydmykhet bekjenner vi at vi har sviktet. Vår tro på Jesus Kristus gir håp og

kraft til på ny å arbeide for en rett forvaltning av de ressurser Gud har betrodd menneskeheten.

1. Vi bekjenner at vi som kirke i nord har del i en arv som gjør oss tydelig medansvarlige i en politisk og økonomisk utvikling basert på grov utbytting av mennesker og naturressurser i sør. Vi må arbeide oss fram til en dypere erkjennelse av hvordan denne urettferdigheten er oppstått, og hva vi kan gjøre for å skape en mer rettferdig verden.
2. Vi erkjenner at dagens globale handels- og finansinstitusjoner (Verdens Handelsorganisasjon, Det internasjonale pengefondet og Verdensbanken) ikke i tilstrekkelig grad ivaretar de fattigstes behov og interesser. Disse globale handels- og finansinstitusjonene må reformeres og demokratiseres slik at de fattigste landene får reell medbestemmelse.
3. Vi vil som kirke i nord stå solidarisk med dem som lider under den urett dagens globale handels- og finanssystem skaper.
4. Vi oppfordrer norske myndigheter, næringsliv, organisasjoner og andre aktører, til å ha en helhetlig og konkret tilnærming til globaliseringens utfordringer, der:
 - fattigdomsreduksjon og miljø sees i sammenheng
 - en arbeider for et forpliktende globalt menneskerettighetsregime og demokratisk legitime overnasjonale ordninger (FN o.a.).
5. Vi ber norske myndigheter arbeide for et reformert globalt handelssystem, der:
 - bedre markedstilgang kombineres med handelsrelatert bistand som bygger opp de fattige lands eksportkapasitet og kompetanse
 - det utvikles et rettferdig globalt handelsregime som er økologisk bærekraftig, og hvor alle land er jevnbyrdige med hensyn til påvirkning av reglene
 - eksportdrivende subsidier i de rike land fjernes
 - det legges mer aktivt til rette for norsk import fra utviklingsland framfor fra industrialiserte land
 - det blir slutt på all dumping av rike lands subsidierte produkter på fattige lands markeder, og at fattige land presses til å åpne sine markeder for dem
 - fattige land ikke tappes for arbeidskraft og kompetanse
 - fattige land får beskytte sin matsikkerhet på fisk og landbruk
 - fattige land får tilgang på billig kvalitetsmedisin og mulighet til å bekjempe epidemiske sykdommer og andre sykdommer som truer store befolkninger.
6. Vi ber norske myndigheter arbeide for et reformert globalt finanssystem, der:
 - all illegitim gjeld og gjeld som på annen måte ikke er bærekraftig slettes betingelsesløst og utenfor bistandsbudsjettet
 - det ikke stilles krav om betingelser om økonomisk liberalisering og privatisering i forbindelse med bistand og lån til fattige land
 - kampen mot korrupsjon og skatteparadis støttes

- internasjonale konvensjoner for menneskerettigheter og faglige rettigheter må være et mål for lån og bistand.
 - det etableres globale finansieringsordninger for utvikling, som f.eks. valutaskatt eller CO2 skatt.
7. Vi har som et av verdens rikeste land og med vår store petroleumsformue muligheter og et særlig moralsk ansvar til å bidra til en mer rettferdig verden. Vi ber norske myndigheter:
- sørge for at norske olje- og gasselskaper holder de høyeste standarder innenfor arbeidsrettigheter, etikk og miljø, samt å sikre en reell kompetanseoverføring til de fattige landene og at den lokale befolkningen har innflytelse på de beslutninger som taes
 - synliggjøre og ta ansvar for miljø- og klimakonsekvensene av programmet "Olje for utvikling"
 - utvikle Petroleumsfondet i en slik retning at det i større grad kan komme de fattigste i verden til gode.
8. Vi ser at vi som kirke har et ansvar for å jobbe for en mer global rettferdig verden ved å:
- bygge allianser med sosiale bevegelser og fagforeninger globalt og nasjonalt som arbeider for et rettferdig handels- og finanssystem
 - sørge for at den inter-religiøse dialogen, som Den norske kirke deltar i, også tar opp i seg spørsmål om global økonomisk rettferdighet
 - bruke penger og forvalte ressurser i tråd med etiske og sosiale retningslinjer for global bærekraft og rettferdighet
 - ta i bruk Fairtrade sertifiserte varer fra utviklingsland
 - utfordre Opplysningsvesenets fond (OVF) til i større grad å sikre at en betydelig andel av de kirkelige fondsmidler kan plasseres i utviklingsfremmende prosjekter
 - fortsette den teologiske refleksjonen omkring fattigdom, rikdom og rettferdighet og videreutvikle Den norske kirkes forståelse og etiske tenking omkring disse spørsmålene.
9. Vi ber om at de sentralkirkelige råd fortsatt bidrar aktivt i Kirkenes Verdensråds AGAPE-prosess, at saken følges opp spesielt gjennom Komiteen for internasjonale spørsmål (KISP) og Den norske kirkes nord/sør-informasjons (KUIs) arbeid i forhold til menighetene, og at arbeidet på dette feltet blir en orienteringssak til Kirkemøtet 2008.

KM 11/07 Forslag til ny ekteskapslov. Uttalelse

Saksdokumenter:

Dokument 11.1/07	Saksorientering
Vedlegg 11.1.1/07	Høringsbrev fra Barne- og likestillingsdepartementet 16.05.07. Forslag om endringer i ekteskapsloven mv. Felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par
Vedlegg 11.1.2/07	Høringsnotat. Forslag om endringer i ekteskapsloven mv. Felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par
Vedlegg 11.1.3/07	Høringsbrev til kirkelige organisasjoner og frikirkelige trossamfunn fra Barne- og likestillingsdepartementet 11.06.07.
Vedlegg 11.1.4/07	Kirkerådets høringsuttalelse
Vedlegg 11.1.5/07	Vedtak i sak KR 40/07 og sak KR/AU 08/07
Vedlegg 11.1.6/07	Norges Kristne Råds høringsuttalelse
Vedlegg 11.1.7/07	Bispemøtets høringsuttalelse

Innstilling fra komité C

Komiteens merknader

Komiteen har arbeidet ut fra Kirkerådets uttalelse om forslag til felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par og slutter seg til denne. I tillegg til Kirkerådets uttalelse har komiteen valgt å løfte fram noen hovedsynspunkter på regjeringens forslag.

Komiteen er delt i et flertall og et mindretall. Flertallets syn framgår av forslaget til vedtak.

Mindretallet vil framheve følgende:

Ekteskapet er den institusjonen som gir de beste rammene for kjærighet og fellesskap mellom to mennesker. En felles lov vil derfor gi også homofile og lesbiske par denne muligheten, og vil sannsynligvis være den beste veien å gå for å hindre diskriminering av homofile og lesbiske og fremme likeverd. En felles bruk av ekteskapsbegrepet vil være et viktig signal om at likekjønnede par i utgangspunktet har samme verdighet, berettigelse og kvalitet som ulikekjønnede par, og derfor skal behandles med samme respekt. Det er også et viktig signal til barn om at det å vokse opp i familier med likekjønnede foreldre er likeverdig med det å vokse opp i familier med ulikekjønnede foreldre.

Hensynet til barnets beste er det eneste kriteriet som kan gjelde for hvem som får adoptere. Etter gjeldende rett kan homofile adoptere stebarn, men har ikke rett til å adoptere sammen. Regjeringens foreslåtte lovendring vil trolig bedre situasjonen for barn som lever med likekjønnede foreldre.

Mindretallet vil uttrykke støtte til flertallets bemerkninger om assistert befruktning, men kan ikke slutte seg til uttalelsen som helhet. For øvrig viser vi til mindretallets protokolltilførsel i sak KR 40/07 Høringsuttalelse til forslag om ny ekteskapslov.

Forslag til vedtak

Uttalelse om felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par

Regjeringen har hatt forslag om felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par ute til høring. De fleste bispedømmerådene, Kirkerådet og Bispemøtet har avgitt utførlige høringsuttalelser. Selv om det er flertalls- og mindretallssyn også i kirken, har langt de fleste høringsinstansene avgjørende innvendinger mot høringsforslaget.

Kirkemøtet gir sin tilslutning til Kirkerådets høringsuttalelse til regjeringens forslag om felles ekteskapslov og vil i tillegg framholde noen overordnede synspunkter.

Hovedsynspunkt

Med det framlagte forslaget til felles ekteskapslov vil regjeringen sikre homofiles og lesbiskes rettigheter, støtte homofile og lesbiske i å leve åpent og aktivt motarbeide diskriminering. Dette er en målsetting som Kirkemøtet støtter. Vi kan imidlertid ikke se at disse hensynene krever etablering av en radikalt ny rettstilstand på samlivsområdet med felles ekteskapslov for ulike- og likekjønnede par.

Kirkemøtet finner at det ikke er grunnlag for å fremme forslaget om felles ekteskapslov for Stortinget. En redefinering av ekteskapet i tråd med det foreliggende forslaget er ikke ønskelig.

Partnerskap

I Kirkemøtet er det delte meninger om hvorvidt homofile samliv lar seg forsvare ut fra bibelsk etikk. Likevel står vi sammen om at de som velger å leve i homofile parforhold skal ha gode og trygge ordninger for sine samliv. En ser derfor betydningen av at staten har lagt til rette for dette gjennom partnerskapsloven. Slik sikres homofile i partnerskap samme vern og tilnærmet like rettigheter som parter i ekteskap. Om partnerskapsloven ikke fungerer slik, bør den gjennomgå med tanke på eventuelle endringer.

Ekteskapsforståelsen

Kirkemøtet vil fastholde at ekteskapsbegrepet fortsatt skal forbeholdes det offisielt inngåtte og forpliktende samlivet mellom mann og kvinne. Ekteskapet er en samfunnsordning som gjenfinnes i ulike kulturer. Det kjennetegnes ved at det gir rettslige rammer rundt samlivet mellom mann og kvinne, ivaretar barna og regulerer familielivet. Ekteskap er mer enn en kontrakt mellom mannen og kvinnen. Det er en institusjon med viktige funksjoner både for samfunnet og den enkelte.

Til tross for variasjoner og tilpasninger til samfunnsforholdene har ekteskapet mellom mann og kvinne vært en påfallende stabil og levedyktig institusjon. Selv om det moderne samfunnet aksepterer andre samlivsformer og langt på vei likestiller disse med ekteskapet

mellom mann og kvinne, har det tradisjonelle ekteskapet fortsatt en sterk stilling og en universell utbredelse.

Kristen tro og livstolkning bekrefter ekteskapet mellom mann og kvinne som en universelt utbredt samfunnsordning. Samtidig får ekteskapet i teologisk perspektiv en særegen begrunnelse og aksentuering. Skapelsesfortellingene i Bibelen framhever at mennesket som "art" består av mann og kvinne, og menneskelivet videreføres som samliv mellom mann og kvinne.

Det er uheldig å fremme et forslag som skaper uklarhet ved å innføre en så dyptgripende endring i den grunnleggende forståelsen av hva ekteskapet er. Ekteskapet mellom mann og kvinne er begrunnet i kristen tradisjon og tenkning og er en felles verdi i vår kulturtradisjon i vid forstand.

Adopsjon

Kirkemøtet vil understreke at hensynet til barnets beste er det eneste kriteriet som kan gjelde for hvem som får adoptere. Spørsmålet om rett til å bli prøvet for adopsjon må derfor ikke vurderes ut fra hensynet til likebehandling av hetero- og homofile par i forpliktende samliv. Etter gjeldende rett kan homofile adoptere stebarn, men har ikke mulighet til å adoptere sammen. Vil lovgivere gjøre endringer, bør det skje ved en gjennomgang av adopsjonsloven og ikke i tilknytning til endring av ekteskapsloven.

Assistert befruktning

Spørsmålet om assistert befruktning er komplisert. Kirkemøtet er kritisk til å endre bioteknologiloven slik regjeringen foreslår i forbindelse med forslaget til ny ekteskapslov. Samfunnet bør ikke gjennom lovgivning legge til rette for en utvikling som kan bidra til økt teknifisering og tingliggjøring av noen av de mest grunnleggende sidene ved menneskelivet, det å bringe et nytt barn til verden. Vårt samfunn har alt å tjene på å behandle denne lovgivningen med den varsomhet som saken krever.

Avsluttende merknader

Endringene i ekteskapsloven som også får følger for adopsjonsloven, bioteknologiloven og barneloven er mangelfullt utredet og synes forhastet. Eventuelle endringer i disse lovene bør uansett ikke skje som en følge av ny ekteskapslov.

Avslutningsvis vil Kirkemøtet beklage at regjeringen ikke har gjort denne betydningsfulle saken til gjenstand for en omfattende utredning. En slik sak krever en lengre og grundigere prosess som involverer ulike fagmiljøer og samfunnsinteresser.

Plenumsbehandling

Dirigent: Berit Øksnes Gjerløw
Saksordfører: Helga Haugland Byfuglien

Disse hadde ordet:

Ole D. Hagesæther, Anne L. Tveter, Lars Erlend Kielland, Odd Bondevik, Torstein Husby, Tania Randby Garthus, Nils-Tore Andersen, Ingunn Rinde, Harald Nyeggen Sommer, Solveig Fiske, Kari Espelid, Per Magne Olsen, Aslag Lajord.

Endringsforslag

Lars Erlend Kielland:

Alternativt forslag til hørings svar:

1. Kirkemøtet beklager at høringsfristen ikke ble utsatt slik at Kirkemøtet kunne avgitt høringsuttalelse vedrørende Regjeringens forslag til ny ekteskapslov mv.
2. I denne situasjonen vil Kirkemøtet vise til bredden av synspunkter som er fremkommet i hørings svarene fra kirkelige instanser, og ber Regjeringen lytte til de ulike innspill som er kommet fra kirkelig hold.

Forslaget gikk til votering.

Ole D. Hagesæther:

1. avsnitt, endring av 3. setning:

Selv om det er flertalls- og mindretallssyn også i kirken, har langt de fleste høringsinstansene avgjørende innvendinger mot høringsforslaget.

Endring under overskriften Adopsjon:

Nest siste setning går ut. Siste setning omskrives:

Vil lovgivere gjøre endringer, bør det skje ved en gjennomgang av adopsjonsloven og ikke i tilknytning til endring av ekteskapsloven.

Begge forslagene ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Odd Bondevik:

Etter andre avsnitt under overskriften Hovedsynspunkt foreslås følgende tekst:

I Kirkemøtet er det delte meninger om hvorvidt homofilt samliv lar seg forsvare ut fra bibelsk etikk. Likevel står vi sammen om at de som velger å leve i homofile parforhold skal ha gode og trygge ordninger for sine samliv (ikke omtale partnerskapsloven).

Hele delen om Partnerskap går ut.

Komiteen tok inn tekstforslaget under overskriften Partnerskap. Siste del av endringsforslaget gikk til votering.

Anne Tveter:

Tilføyelse (understreket) under overskriften Hovedsynspunkt:

Dette er en målsetting som Kirkemøtet langt på vei støtter.

Forslaget gikk til votering.

Torstein Husby:

1. avsnitt, 3. setning: Stryke ulike.

Forslaget ble trukket.

Under overskriften Partnerskap: 3. setning endres til:

Slik sikres homofile i partnerskap trygge juridiske rammer om sitt samliv.

Forslaget ble trukket.

Under overskriften Ekteskapsforståelsen, 3. avsnitt, 3. setning: Stryke både.

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Under overskriften Adopsjon:

Setningen fra og med "Kirkemøtet mener..." strykes. Erstattes av: Kirkemøtet mener det ikke foreligger tungtveiende grunner til å endre på dette.

Forslaget ble trukket.

Under overskriften Assistert befruktning, siste setning: Vårt samfunn har alt å tjene... strykes.

Forslaget ble trukket.

Tania Randby Garthus:

Under overskriften Avsluttende merknader: Stryke siste setning i 1. avsnitt: Eventuelle endringer i disse lovene bør uansett ikke skje som en følge av ny ekteskapslov.

Avsnittet fjernes, så hele avsnittet står samlet.

Forslaget ble ikke tatt inn i komiteens forslag til vedtak. Forslaget ble trukket.

Votering

Lars Erlend Kiellands forslag: Forslaget falt mot 5 stemmer.

Odd Bondeviks forslag: Forslaget falt mot 34 stemmer.

Anne L. Tveters forslag: Forslaget falt mot 34 stemmer.

Komiteens forslag til vedtak: Vedtatt mot 16 stemmer. 83 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

Uttalelse om felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par

Regjeringen har hatt forslag om felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par ute til høring. De fleste bispedømmerådene, Kirkerådet og Bispemøtet har avgitt utførlige høringsuttalelser. Selv om det er flertalls- og mindretallssyn også i kirken, har langt de fleste høringsinstansene avgjørende innvendinger mot høringsforslaget.

Kirkemøtet gir sin tilslutning til Kirkerådets høringsuttalelse til regjeringens forslag om felles ekteskapslov og vil i tillegg framholde noen overordnede synspunkter.

Hovedsynspunkt

Med det framlagte forslaget til felles ekteskapslov vil regjeringen sikre homofiles og lesbiskes rettigheter, støtte homofile og lesbiske i å leve åpent og aktivt motarbeide diskriminering. Dette er en målsetting som Kirkemøtet støtter. Vi kan imidlertid ikke se at disse hensynene krever etablering av en radikalt ny rettstilstand på samlivsområdet med felles ekteskapslov for ulike- og likekjønnede par.

Kirkemøtet finner at det ikke er grunnlag for å fremme forslaget om felles ekteskapslov for Stortinget. En redefinering av ekteskapet i tråd med det foreliggende forslaget er ikke ønskelig.

Partnerskap

I Kirkemøtet er det delte meninger om hvorvidt homofile samliv lar seg forsvare ut fra bibelsk etikk. Likevel står vi sammen om at de som velger å leve i homofile parforhold skal ha gode og trygge ordninger for sine samliv. En ser derfor betydningen av at staten har lagt til rette for dette gjennom partnerskapsloven. Slik sikres homofile i partnerskap samme vern og tilnærmet like rettigheter som parter i ekteskap. Om partnerskapsloven ikke fungerer slik, bør den gjennomgå med tanke på eventuelle endringer.

Ekteskapsforståelsen

Kirkemøtet vil fastholde at ekteskapsbegrepet fortsatt skal forbeholdes det offisielt inngåtte og forpliktende samlivet mellom mann og kvinne. Ekteskapet er en samfunnsordning som gjenfinnes i ulike kulturer. Det kjennetegnes ved at det gir rettslige rammer rundt samlivet mellom mann og kvinne, ivaretar barna og regulerer familielivet. Ekteskap er mer enn en kontrakt mellom mannen og kvinnen. Det er en institusjon med viktige funksjoner både for samfunnet og den enkelte.

Til tross for variasjoner og tilpasninger til samfunnsforholdene har ekteskapet mellom mann og kvinne vært en påfallende stabil og levedyktig institusjon. Selv om det moderne samfunnet aksepterer andre samlivsformer og langt på vei likestiller disse med ekteskapet mellom mann og kvinne, har det tradisjonelle ekteskapet fortsatt en sterk stilling og en universell utbredelse.

Kristen tro og livstolkning bekrefter ekteskapet mellom mann og kvinne som en universelt utbredt samfunnsordning. Samtidig får ekteskapet i teologisk perspektiv en særegen begrunnelse og aksentuering. Skapelsesfortellingene i Bibelen framhever at mennesket som ”art” består av mann og kvinne, og menneskelivet videreføres som samliv mellom mann og kvinne.

Det er uheldig å fremme et forslag som skaper uklarhet ved å innføre en så dyptgripende endring i den grunnleggende forståelsen av hva ekteskapet er. Ekteskapet mellom mann og kvinne er begrunnet i kristen tradisjon og tenkning og er en felles verdi i vår kulturtradisjon i vid forstand.

Adopsjon

Kirkemøtet vil understreke at hensynet til barnets beste er det eneste kriteriet som kan gjelde for hvem som får adoptere. Spørsmålet om rett til å bli prøvet for adopsjon må derfor ikke vurderes ut fra hensynet til likebehandling av hetero- og homofile par i forpliktende samliv. Etter gjeldende rett kan homofile adoptere stebarn, men har ikke mulighet til å adoptere sammen. Vil lovgivere gjøre endringer, bør det skje ved en gjennomgang av adopsjonsloven og ikke i tilknytning til endring av ekteskapsloven.

Assistert befruktning

Spørsmålet om assistert befruktning er komplisert. Kirkemøtet er kritisk til å endre bioteknologiloven slik regjeringen foreslår i forbindelse med forslaget til ny ekteskapslov. Samfunnet bør ikke gjennom lovgivning legge til rette for en utvikling som kan bidra til økt teknifisering og tingliggjøring av noen av de mest grunnleggende sidene ved menneskelivet, det å bringe et nytt barn til verden. Vårt samfunn har alt å tjene på å behandle denne lovgivningen med den varsomhet som saken krever.

Avsluttende merknader

Endringene i ekteskapsloven som også får følger for adopsjonsloven, bioteknologiloven og barneloven er mangelfullt utredet og synes forhastet. Eventuelle endringer i disse lovene bør uansett ikke skje som en følge av ny ekteskapslov.

Avslutningsvis vil Kirkemøtet beklage at regjeringen ikke har gjort denne betydningsfulle saken til gjenstand for en omfattende utredning. En slik sak krever en lengre og grundigere prosess som involverer ulike fagmiljøer og samfunnsinteresser.

KM 12/07 Forslag om endring i loven om Opplysningsvesenets fond. Uttalelse

Saksdokumenter:

Dokument 12.1/07	Saksorientering
Vedlegg 12.1.1/07	Instruks om tomtefeste - høringsutkast til forslag om endring i § 5 i loven om Opplysningsvesenets fond, brev fra KKD 01.11.2007. Kongelig resolusjon 14.09.2007; instruks om innløsning og regulering av festeavgift i festeforhold for bustadhus der staten eller statleg styrde verksemder eig tomta. Høyringsnotat 01.11 2007
Vedlegg 12.1.2/07	Uttalelse om forslag til endring i § 5 fra Professor dr. Eivind Smith 12.11.2007

Innstilling fra komité D

Sammendrag av saksorienteringen

Kirkerådet har mottatt regjeringens forslag om endring av § 5 i lov om Opplysningsvesenets fond (ovfl).

Kirkerådet mottok høringsbrevet 5. november, og saken har således bare blitt behandlet administrativt før den legges frem for Kirkemøtet til uttalelse. Saken legges frem for Kirkemøtet i samsvar med kirkeloven (kl) § 24 som sier at Kirkemøtet gir uttalelse i saker om viktige endringer i lover på det kirkelige område.

Lovforslaget er ikke sendt ut på høring til andre instanser, og det er tatt sikte på at lovproposisjonen i saken fremmes for Stortinget kort tid etter at Kirkemøtet har uttalt seg.

Lovforslaget kommer som følge av den såkalte tomtefesteinstruksen som ble vedtatt ved kongelig resolusjon av 14.09.2007, med ikraftsettelse 01.07.2008. Instruksen gjelder innløsning og regulering av festeavgifter i festeforhold for boligformål. For Opplysningsvesenets fond (fondet) medfører instruksen at innløsningsprisen på fondets aktuelle tomter vil være lavere enn det som følger av den generelle lovgivningen på området i dag, jf. tomtefesteloven.

Kirkerådet engasjerte seg tidlig i saken. På bakgrunn av pressemelding av 23. august 2007 der det fremkommer at regjeringen vil foreta endringer i lov om Opplysningsvesenets fond, sendte Kirkerådet, Bispemøtet, Presteforeningen og KA Kirkelig Arbeidsgiver- og interesseorganisasjon den 10. september brev til Statsministeren der det anmodes om at forslaget om å endre loven ikke fremmes.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet vedtar følgende uttalelse til regjeringens forslag om endring av § 5 i loven om Opplysningsvesenets fond:

Kirkemøtets høringsuttalelse til Forslag til endring i loven om Opplysningsvesenets fond

Innledning

Kirkemøtet har mottatt forslag om endring av § 5 i lov om Opplysningsvesenets fond (ovfl) og har behandlet dette på sitt møte 12-17. nov. 2007.

Med bakgrunn i et eget punkt i Soria Moria-erklæringen om tomtefeste, har regjeringen ved kgl res 14.09.2007 gitt en instruks som fastsetter særskilte regler om innløsning av festetomter til boligformål som staten eller statlig styrte fond er eiere av. Instruksens gjelder også i forhold til regulering av festeavgift. Det er i instruksens sagt eksplisitt at Opplysningsvesenets fond (fondet) faller innenfor instruksens virkeområde. For å kunne gjennomføre instruksens har regjeringen sett det som nødvendig at § 5 i Lov om Opplysningsvesenets fond endres, fordi instruksens medfører at innløsningsprisen for de aktuelle festetomtene vil være lavere enn det som følger av den generelle lovgivningen på området i dag, jf. tomtefesteloven (tomtl). Dagens §5 i ovfl er altså en rettslig skranke for å kunne gjennomføre instruksens.

Instruksens

Instruksens omfatter etter sin ordlyd alle festetomter til boligformål som er eid av staten, statsforetak, Opplysningsvesenets fond og andre fond så langt staten eller statsforetaket kan gi instruks til fondet. Selv om instruksens omfatter både Opplysningsvesenets fond, Statskog og Statsbygg, vil den i realiteten kun ha betydning for fondet. Instruksens omfatter drøyt 8700 kontrakter, hvorav 7500 kontrakter tilhører fondet. De øvrige kontraktene er slik at instruksens vil få minimal økonomisk betydning både for de berørte festere og de andre statlige virksomhetene. Med tanke på at det finnes ca 300.000 festekontrakter totalt i Norge, da også inkludert feste til fritidsformål, er det også tydelig at instruksens vil ha minimal betydning for festere som gruppe.

Kirkemøtet ser at det for festere kan være ønskelig å få innløst tomt man har egen bolig på. Men Kirkemøtet mener konsekvensen av instruksens er at en begrenset krets av privatpersoner blir tilgodesett ved kraftig subsidiering ved bruk av fondets midler. Kirkemøtet finner det underlig at enkelte tomtefestere skal kunne innløse en tomt langt rimeligere enn nabotomter som er regulert av tomtefesteloven, eller få en betydelig lavere festeavgift. Kirkemøtet oppfatter en slik forskjellsbehandling som svært urimelig. Subsidieringen slår også vilkårlig ut avhengig av hvor i landet tomtene ligger. Det er vanskelig å se at instruksens er ment å gi festere generelt i Norge bedre vilkår når det relativt sett er så få festere som kan nyte godt av det.

Vedrørende slik prisfastsettelse vedtok Kirkemøtet allerede i 2005 følgende:

Kirkemøtet mener at omsetning av festetomter fortsatt bør skje i henhold til tomtefesteloven. (KM 3/05)

Kirkemøtets uttalelse er her på linje med andre tidligere uttalelser vedrørende problemstillingen, der det tydelig sies at eventuelle salg må skje til markedspris. I st.mld. nr. 14 (2000-01) står det at:

Eit viktig prinsipp ved alle sal, ..., er at det er markedsprisen som skal leggjast til grunn. Departementet legg såleis til grunn at sal til lågare pris enn markedsprisen, til dømes ut frå distriktsutbyggingsomsyn eller andre omsyn som ikkje er av kyrkjeleg karakter, ikkje skal skje.... Føresetnaden om at markedspris... skal leggjast til grunn, er i tråd med St.mld. nr 64 (1984-85) og Inst. S. nr. 222 (1984-85).

Det er hevet over enhver tvil at instruksen vil medføre bortfall av inntekter, både for fondet og i neste omgang kirken. Forsiktlige beregninger fra fondet som også er gjengitt i høringsnotatet, viser at den samlede inntektssvikt fra festeavgiftene vil bli 35-45 mill. kroner i året, samt at innløsningsverdiene vil være 1-1,25 mrd kroner lavere enn om tomtene ble innløst etter gjeldende regler i tomtl og i samsvar med de seneste avgjørelser i Høyesterett.

Kirkemøtet ser svært bekymringsfullt på at instruksen vil føre til at fondets formue forringes. Konsekvensene av instruksen vil både innebære et innløsningstap og et festetap. Bare for tap av framtidige innløsningsverdier, vil konsekvensene være en reduksjon av fondets verdier opp mot 20 %.

Det nevnes i høringsnotatet at kirkens økonomi ikke skal svekkes som følge av instruksen. Det sies imidlertid intet konkret om hvordan en svekkelse skal unngås. Det sies heller ikke noe om at kirkens økonomi ville blitt bedret uten instruksen. Kirkestatsråden har i forhold til dette spørsmålet uttalt at det på det nåværende tidspunkt er umulig å vite nøyaktig hvor stort inntektstap de nye reglene vil innebære, og at det derfor er for tidlig å utarbeide konkrete kompensasjonstiltak. Kirkemøtet ser det som svært uheldig at fondet tappes for verdier uten å vite hvilke økonomiske konsekvenser dette rent faktisk medfører, og uten at en fullt ut har laget gode kompensasjonsordninger, både for bortfall av festeavgifter og de kraftige reduksjoner av fondets kapital ved lavere innløsningsverdier. Alvorlig er også bortfall av mulig fremtidig vekst for fondet. Kirkemøtet mener derfor at dersom det skal utvikles en kompensasjonsordning må denne innebære at fondets totale formuessituasjon ikke forringes.

Forholdet til Grunnloven § 106

Opplysningsvesenets fond ble opprettet ved lov i 1821 og består av den delen som er igjen av "det Geistligheden beneficerede Gods" og senere tilegnede eiendommer og kapital, jf. ovfl § 1. Fondet er et selvstendig rettssubjekt som selv eier de eiendommer og den finanskapital det består av. Fondet skal i henhold til loven og Grunnloven (Grl) forvalte den selvstendige formuessmassen atskilt fra staten.

Grl § 106 første punktum sier følgende:

Saa vel Kjøbesummer som Indtægter av det Geistligheden beneficerede Gods skal blot anvendes til Geistlighedens Bedste og Opplysningens Fremme.

Lovbestemmelsen ble i sin tid vedtatt for å sikre at verken regjeringen eller Stortinget kunne benytte inntekten av eiendommene til andre formål enn de som er nevnt i bestemmelsen.

Selv om ordlyden i bestemmelsen bare sier noe om bruken av disse verdiene, er det klart at det også må innfortolkes en forpliktelse til å forvalte fondets midler på en forsvarlig måte, slik at de blir bevart og gir avkastning til beste for de formål som skal tilgodeses. Fornings fondets kapitalgrunnlag vil senere også de formål fondets midler skal tilgodeses, bli skadelidende.

Kirkemøtet mener at instruksens medfører at det legges opp til en forvaltning av fondet som systematisk overfører verdier som fondets eiendommer representerer til andre formål enn "Geistlighedens Bedste og Opplysningens fremme". Kirkemøtet kan derfor ikke akseptere regjeringens forslag til tomtefesteinstruks som nå foreligger og mener at instruksens klart er i strid med Grl § 106.

Kirkerådet har bedt professor dr. juris. Eivind Smith om en betenkning om instruksens forhold til Grl. § 106. I sin uttalelse sier Smith blant annet:

Det er ikke i alle henseender opplagt hvilke grenser bestemmelsen setter for forvaltning og anvendelse av Fondets midler. De aktuelle delene av loven om Opplysningsvesenets fond gir etter alt å dømme en god oppsummering om den formålsangivelse som under vår tids forhold må antas å følge av grunnloven.

Men eventuelle avgrensingsproblemer er uten betydning i den aktuelle sak. Det kan ikke for alvor hevdes at omfattende ensidig begunstigelse av tomteeiere faller innenfor Fondets formål etter grunnloven § 106. Dette stemmer med en uttalelse av Justis-departementets lovavdeling, der det bl.a. heter:

"Systematisk omdisponering av betydelige deler av fondets formue uten hensyn til de oppregnede formålene og uten at det ble gitt noen form for vederlag, vil være et eksempel på disposisjoner i strid med grunnlovsbestemmelsen" (s. 13).

Så lenge fondet er et selvstendig rettssubjekt med et forvaltningsansvar for sine eiendommer og finanskapital, kan ikke regjeringen iverksette en instruks som medfører at den gir bort verdier til formål som strider mot Grl § 106.

I departementets høringsnotat fremheves at kirken ikke skal tape økonomisk på innføring av instruksens. Om dette skriver professor Smith:

Høringsnotatet fremhever som en forutsetning for lovendring og instruks at "økonomien til Den norske kyrkja ikkje skal svekkjast". Men dette innebærer åpenbart ikke at staten "lover" å overføre like store midler som de som går tapt gjennom den aktuelle reformen, til Fondets kapital. For øvrig er det viktig å se a) at en slik forutsetning ikke er rettslig bindende og derfor ikke kan erstatte Fondets tap av en vesentlig kapital, og b) at det ikke er tale om samme mottaker: Verken rettslig eller praktisk er "Den norske kyrkja" og "Opplysningsvesenets fond" det

samme. Det er altså vanskelig å se at den nevnte ”forutsetningen” er av betydning i grunnlovsvurderingen.

Fondets oppgaver

Fondets midler skal i hovedsak benyttes til de formål som fremgår av Grl § 106 og ovfl § 2. Opp gjennom årene har fondet blitt brukt til stadig flere kirkelige formål. Fondet dekker i dag utgifter som tidligere ble ansett som et rent offentlig ansvar. Eksempler på dette er internasjonale kontingenter for Den norske kirke og oppussing og restaurering av middelalderkirker.

Noe av begrunnelsen for dette finnes i st.mld. nr. 14 (2000-01) der det sies at Departementet meiner at den finansielle situasjonen for Opplysningsvesenets fond no er slik at det er grunn til å bruke fondet til å finansiere og løyse fleire kyrkjelege oppgåver, sjå i denne samanheng Budsjett-innst. S. nr. 12 (1999-2000) der fleirtalet i komiteen meinte at ”en større del av avkastningen av Opplysningsvesenets fond må brukes til kirkelige formål. [...] Dei nye utgiftsoppgåvene som departementet har peikt på, er i første rekkje knytt til utgifter som gjeld bygningar og eigedommar som tener kyrkjelege bruksformål.

På samme sted kommer det også frem at departementet mener fondet må ta ansvaret for oppgaver som tilligger staten. Begrunnelsen for å overføre utgifter fra staten til fondet var imidlertid å gi rom i statsbudsjettet til å løse andre kirkelige oppgaver. Det sies at formålet med en utvidet bruk av fondet var å øke den samlede offentlige ressursinnsatsen til fordel for kirken.

Kirkemøtet ser det som problematisk at regjeringen slik ser ut til å tøyne grensene for Grl § 106 videre enn hva som har vært vanlig. Den uthuling av § 106 som tomtefesteinstruksen representerer, skaper ytterligere uro om hvilke oppgaver som kan pålegges fondet, og frykt for at det kan medføre en helt annen bruk av fondets midler enn hva det frem til i dag har vært bred enighet om.

Inntekts- og formuestapet vil få store konsekvenser på kort og lang sikt. Kirkemøtet ser med dyp uro på at fondets formue reduseres samtidig som stadig flere oppgaver skal dekkes av fondet.

Konsekvenser for fondets oppgaver

Konsekvensene av at fondets formue og inntekter forringes (jfr. avsnittet foran om Instruksen) er at det vil ha færre midler til å dekke sine oppgaver. Dette vil spesielt kunne medføre konsekvenser for fondets evne til å drifte og vedlikeholde presteboligene. For 2006 ble 85,6 mill av de totalt 158,1 mill som ble gitt til kirkelige formål, brukt til drift og vedlikehold av fondets presteboliger. Når Kirkemøtet vet at det også i de neste årene vil gå med store summer til vedlikehold, er Kirkemøtet bekymret for hva en forringelse av fondet vil bety for presteboligene.

Betydningen for tildelinger til Den norske kirke

Selv om det er fondet som vil få det faktiske tapet, vil et tap for fondet også ha direkte betydning for tilskudd til felleskirkelige tiltak som Den norske kirke disponerer. Disse tilskuddene, som de siste årene har utgjort ca 25 mill årlig, kan sies å utgjøre kirkens frie utviklingsmidler. Det er på grunnlag av disse midlene at kirken blant annet har mulighet til å satse på utviklingstiltak i samarbeid med søsterkirker, styrke samarbeid med kirkelige organisasjoner, gi støtte til samisk kirkeliv og kirkelige utviklingstiltak som gudstjenestereform osv. I tillegg dekker disse midlene kirkens medlemskontingenter til økumeniske organisasjoner. Bevilgningene som kommer over statsbudsjettet er bundet opp til andre og helt faste formål og strekker ikke til når spørsmålene om nye tiltak og forsøk bringes opp. Kirkemøtet ser på dette som en alvorlig effekt ved instruksene, også fordi denne situasjonen vil være uavhengig av forholdet mellom kirke og stat. Det å svekke fondets kapitalgrunnlag vil på sikt kunne svekke de mulighetene Den norske kirke har til å drive utviklingsarbeid, nasjonalt som internasjonalt.

Eierskapet til Opplysningsvesenets fond

I statsbudsjettet for 2008 sies det at fondet er statlig eiendom. Kirkemøtet vil i den forbindelse peke på at eierskapet til fondet er et spørsmål som har vært diskutert siden 1814 uten at det er tatt noen endelig stilling til det. Dette kommer klart frem i forarbeidene til ovfl hvor det i Ot.prp. nr. 68 (1994-95) s. 12 sies følgende:

Ei ny fondslovgivning fører ikkje til at noka ny drøfting av dei generelle rettsspørsmåla som knyter seg til fondet. Den underliggjande eigeomsretten har vore uavklara sidan 1814, og opp gjennom åra har det i forarbeidet til nye lover vorte presisert at det ikkje var nødvendig å klargjere eigeomsretten, eller at framlegget ikkje førte til endringar i han.

Kirkemøtet uttrykte i 1994 følgende i sak 10/94: Lov om opplysningsvesenets fond: Etter Kirkemøtets mening ville det være helt naturlig at loven, om den skulle presisere eierforholdet til fondet, sa at "fondet tilhører Den norske kirke". Da flere av paragrafene i forslaget til ny lovtekst på en utvetydig måte sikrer at fondets midler skal komme Den norske kirke til gode og nyttes til kirkelige formål, finner Kirkemøtet likevel å kunne slutte seg til at det på det nåværende tidspunkt ikke er nødvendig at eierforholdet eksplisitt nedfelles i loven.

I stortingsmelding nr 41 (2004-2005) Om økonomien i Den norske kirke er eierskapsspørsmålet på ny reist, i kapittel 4.5:

Regjeringen mener videre at spørsmålet om eiendoms- eller disposisjonsretten over Opplysningsvesenets fond ved et eventuelt skille mellom staten og Den norske kirke ikke kan avgjøres gjennom rettslige vurderinger alene, men gjennom politiske vedtak.

Kirkemøtet vil som tidligere legge til grunn at fondets verdier skal forvaltes og disponeres i samsvar med Grl § 106 og nyttes til kirkelige formål. Inntil en eventuell endring av relasjon mellom stat og kirke foreligger må en forholde seg til at det ikke er avgjort om fondet er statlig eller kirkelig eiendom. Kirkemøtet vil fremdeles hevde at

fondet ikke er å anse som ordinær statseiendom og at dersom eierforholdet skal beskrives nærmere, så vil det naturlige være å presisere at ”fondet tilhører Den norske kirke”.

Saksbehandling

Kirkemøtet stiller seg kritisk til hvordan saken er blitt behandlet. Det ene er at det ikke gis noen begrunnelse for hvorfor instruksene gis, og hva hensikten bak den er. Det andre er behandlingen av saken i forhold til Kirkerådet/Kirkemøtet. Kirkelovens § 24 beskriver en av Kirkemøtets oppgaver som å gi ”uttalelse i saker om viktige endringer i lover på det kirkelige område.” Høringsutkastet ble bebudet å komme i begynnelsen av oktober, men Kirkerådet mottok høringsnotatet først 5. november, dvs én uke før Kirkemøtets åpning. Kirkemøtet finner dette sterkt beklagelig. For det tredje anser Kirkemøtet det som uheldig at instruksene og lovendringen kommer så kort tid før stortingsmeldingen om fremtidig relasjon mellom stat og kirke skal legges frem.

Til slutt ser Kirkemøtet det som uheldig at en instruks som får så stor betydning for fondet iverksettes nå, siden regjeringen i Soria Moria – erklæringen samtidig gir uttrykk for at de ønsker å utrede fremtiden for Opplysningsvesenets fond. Det naturlige vil være å utrede fondets fremtid først, for deretter å fremme eventuelle forslag om endringer.

Konklusjon

På bakgrunn av de momenter som er nevnt ovenfor mener Kirkemøtet at et eventuelt lovforslag ikke kan fremmes før man har:

- foretatt en ny vurdering av forholdet til Grl § 106 og om grunnlovsendring er påkrevet,
- sikret fondet full kompensasjon både for bortfall av årlige festeinntekter og reduksjon av fondets formue.

Kirkemøtet mener regjeringen ikke bør fremme et eventuelt lovforslag før stortingsmeldingen vedrørende stat-kirke er behandlet.

Plenumsbehandling

Dirigent: Berit Øksnes Gjerløw
Saksordfører: Marit Tingelstad

Disse hadde ordet:

Ole Øystein Lindebø, Edvard-Olav Stenbakk, Herborg Finnset Heiene.

Votering

Enstemmig vedtatt. 83 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet vedtar følgende uttalelse til regjeringens forslag om endring av § 5 i loven om Opplysningsvesenets fond.

Kirkemøtets høringsuttalelse til Forslag til endring i loven om Opplysningsvesenets fond

Innledning

Kirkemøtet har mottatt forslag om endring av § 5 i lov om Opplysningsvesenets fond (ovfl) og har behandlet dette på sitt møte 12-17. nov. 2007.

Med bakgrunn i et eget punkt i Soria Moria-erklæringen om tomtefeste, har regjeringen ved kgl res 14.09.2007 gitt en instruks som fastsetter særskilte regler om innløsning av festetomter til boligformål som staten eller statlig styrte fond er eiere av. Instruksene gjelder også i forhold til regulering av festeavgift. Det er i instruksene sagt eksplisitt at Opplysningsvesenets fond (fondet) faller innenfor instruksens virkeområde. For å kunne gjennomføre instruksene har regjeringen sett det som nødvendig at § 5 i Lov om Opplysningsvesenets fond endres, fordi instruksene medfører at innløsningsprisen for de aktuelle festetomtene vil være lavere enn det som følger av den generelle lovgivningen på området i dag, jf. tomtefesteloven (tomtl). Dagens §5 i ovfl er altså en rettslig skranke for å kunne gjennomføre instruksene.

Instruksene

Instruksene omfatter etter sin ordlyd alle festetomter til boligformål som er eid av staten, statsforetak, Opplysningsvesenets fond og andre fond så langt staten eller statsforetaket kan gi instruks til fondet. Selv om instruksene omfatter både Opplysningsvesenets fond, Statskog og Statsbygg, vil den i realiteten kun ha betydning for fondet. Instruksene omfatter drøyt 8700 kontrakter, hvorav 7500 kontrakter tilhører fondet. De øvrige kontraktene er slik at instruksene vil få minimal økonomisk betydning både for de berørte festere og de andre statlige virksomhetene. Med tanke på at det finnes ca 300.000 festekontrakter totalt i Norge, da også inkludert feste til fritidsformål, er det også tydelig at instruksene vil ha minimal betydning for festere som gruppe.

Kirkemøtet ser at det for festere kan være ønskelig å få innløst tomt man har egen bolig på. Men Kirkemøtet mener konsekvensen av instruksene er at en begrenset krets av privatpersoner blir tilgodesett ved kraftig subsidiering ved bruk av fondets midler. Kirkemøtet finner det underlig at enkelte tomtefestere skal kunne innløse en tomt langt rimeligere enn nabotomter som er regulert av tomtefesteloven, eller få en betydelig lavere festeavgift. Kirkemøtet oppfatter en slik forskjellsbehandling som svært urimelig. Subsidieringen slår også vilkårlig ut avhengig av hvor i landet tomtene ligger. Det er vanskelig å se at instruksene er ment å gi festere generelt i Norge bedre vilkår når det relativt sett er så få festere som kan nyte godt av det.

Vedrørende slik prisfastsettelse vedtok Kirkemøtet allerede i 2005 følgende:

Kirkemøtet mener at omsetning av festetomter fortsatt bør skje i henhold til tomtfesteloven. (KM 3/05)

Kirkemøtets uttalelse er her på linje med andre tidligere uttalelser vedrørende problemstillingen, der det tydelig sies at eventuelle salg må skje til markedspris. I st.mld. nr. 14 (2000-01) står det at:

Eit viktig prinsipp ved alle sal, ..., er at det er marknadspisen som skal leggjast til grunn. Departementet legg såleis til grunn at sal til lågare pris enn marknadspisen, til dømes ut frå distriktsutbyggingsomsyn eller andre omsyn som ikkje er av kyrkjeleg karakter, ikkje skal skje.... Føresetnaden om at marknadspis... skal leggjast til grunn, er i tråd med St.mld. nr 64 (1984-85) og Inst. S. nr. 222 (1984-85).

Det er hevet over enhver tvil at instruksen vil medføre bortfall av inntekter, både for fondet og i neste omgang kirken. Forsiktige beregninger fra fondet som også er gjengitt i høringsnotatet, viser at den samlede inntektssvikt fra festeavgiftene vil bli 35-45 mill. kroner i året, samt at innløsningsverdiene vil være 1-1,25 mrd kroner lavere enn om tomtene ble innløst etter gjeldende regler i tomtl og i samsvar med de seneste avgjørelser i Høyesterett.

Kirkemøtet ser svært bekymringsfullt på at instruksen vil føre til at fondets formue forringes. Konsekvensene av instruksen vil både innebære et innløsningstap og et festetap. Bare for tap av framtidige innløsningsverdier, vil konsekvensene være en reduksjon av fondets verdier opp mot 20 %.

Det nevnes i høringsnotatet at kirkens økonomi ikke skal svekkes som følge av instruksen. Det sies imidlertid intet konkret om hvordan en svekkelse skal unngås. Det sies heller ikke noe om at kirkens økonomi ville blitt bedret uten instruksen. Kirkestatsråden har i forhold til dette spørsmålet uttalt at det på det nåværende tidspunkt er umulig å vite nøyaktig hvor stort inntektstap de nye reglene vil innebære, og at det derfor er for tidlig å utarbeide konkrete kompensasjonstiltak. Kirkemøtet ser det som svært uheldig at fondet tappes for verdier uten å vite hvilke økonomiske konsekvenser dette rent faktisk medfører, og uten at en fullt ut har laget gode kompensasjonsordninger, både for bortfall av festeavgifter og de kraftige reduksjoner av fondets kapital ved lavere innløsningsverdier. Alvorlig er også bortfall av mulig fremtidig vekst for fondet. Kirkemøtet mener derfor at dersom det skal utvikles en kompensasjonsordning må denne innebære at fondets totale formuessituasjon ikke forringes.

Forholdet til Grunnloven § 106

Opplysningsvesenets fond ble opprettet ved lov i 1821 og består av den delen som er igjen av "det Geistligheden beneficerede Gods" og senere tilegnede eiendommer og kapital, jf. ovfl § 1. Fondet er et selvstendig rettssubjekt som selv eier de eiendommer og den finanskapital det består av. Fondet skal i henhold til loven og Grunnloven (Grl) forvalte den selvstendige formuessmassen atskilt fra staten.

Grl § 106 første punktum sier følgende:

Saavel Kjøbesummer som Indtægter av det Geistligheden beneficerede Gods skal blot anvendes til Geistlighedens Bedste og Opplysningens Fremme.

Lovbestemmelsen ble i sin tid vedtatt for å sikre at verken regjeringen eller Stortinget kunne benytte inntekten av eiendommene til andre formål enn de som er nevnt i bestemmelsen.

Selv om ordlyden i bestemmelsen bare sier noe om bruken av disse verdiene, er det klart at det også må innfortolkes en forpliktelse til å forvalte fondets midler på en forsvarlig måte, slik at de blir bevart og gir avkastning til beste for de formål som skal tilgodeses. Fornings fondets kapitalgrunnlag vil senere også de formål fondets midler skal tilgodeses, bli skadelidende.

Kirkemøtet mener at instruksens medfører at det legges opp til en forvaltning av fondet som systematisk overfører verdier som fondets eiendommer representerer til andre formål enn "Geistlighedens Bedste og Opplysningens fremme". Kirkemøtet kan derfor ikke akseptere regjeringens forslag til tomtefesteinstruks som nå foreligger og mener at instruksens klart er i strid med Grl § 106.

Kirkerådet har bedt professor dr. juris. Eivind Smith om en betenkning om instruksens forhold til Grl. § 106. I sin uttalelse sier Smith blant annet:

Det er ikke i alle henseender opplagt hvilke grenser bestemmelsen setter for forvaltning og anvendelse av Fondets midler. De aktuelle delene av loven om Opplysningsvesenets fond gir etter alt å dømme en god oppsummering om den formålsangivelse som under vår tids forhold må antas å følge av grunnloven.

Men eventuelle avgrensingsproblemer er uten betydning i den aktuelle sak. Det kan ikke for alvor hevdes at omfattende ensidig begunstigelse av tomteeiere faller innenfor Fondets formål etter grunnloven § 106. Dette stemmer med en uttalelse av Justis-departementets lovavdeling, der det bl.a. heter:

"Systematisk omdisponering av betydelige deler av fondets formue uten hensyn til de oppregnede formålene og uten at det ble gitt noen form for vederlag, vil være et eksempel på disposisjoner i strid med grunnlovsbestemmelsen" (s. 13).

Så lenge fondet er et selvstendig rettssubjekt med et forvaltningsansvar for sine eiendommer og finanskapital, kan ikke regjeringen iverksette en instruks som medfører at den gir bort verdier til formål som strider mot Grl § 106.

I departementets høringsnotat fremheves at kirken ikke skal tape økonomisk på innføring av instruksens. Om dette skriver professor Smith:

Høringsnotatet fremhever som en forutsetning for lovendring og instruks at "økonomien til Den norske kyrkja ikkje skal svekkjast". Men dette innebærer åpenbart ikke at staten "lover" å overføre like store midler som de som går tapt gjennom den aktuelle reformen, til Fondets kapital. For øvrig er det viktig å se a) at en slik forutsetning ikke er rettslig bindende og derfor ikke kan erstatte Fondets

tap av en vesentlig kapital, og b) at det ikke er tale om samme mottaker: Verken rettslig eller praktisk er "Den norske kyrkja" og "Opplysningsvesenets fond" det samme. Det er altså vanskelig å se at den nevnte "forutsetningen" er av betydning i grunnlovsvurderingen.

Fondets oppgaver

Fondets midler skal i hovedsak benyttes til de formål som fremgår av Grl § 106 og ovfl § 2. Opp gjennom årene har fondet blitt brukt til stadig flere kirkelige formål. Fondet dekker i dag utgifter som tidligere ble ansett som et rent offentlig ansvar. Eksempler på dette er internasjonale kontingenter for Den norske kirke og oppussing og restaurering av middelalderkirker.

Noe av begrunnelsen for dette finnes i st.mld. nr. 14 (2000-01) der det sies at Departementet meiner at den finansielle situasjonen for Opplysningsvesenets fond no er slik at det er grunn til å bruke fondet til å finansiere og løyse fleire kyrkjelege oppgåver, sjå i denne samanheng Budsjett-innst. S. nr. 12 (1999-2000) der fleirtalet i komiteen meinte at "en større del av avkastningen av Opplysningsvesenets fond må brukes til kirkelige formål. [...] Dei nye utgiftsoppgåvene som departementet har peikt på, er i første rekkje knytt til utgifter som gjeld bygningar og eigedommar som tener kyrkjelege bruksformål.

På samme sted kommer det også frem at departementet mener fondet må ta ansvaret for oppgaver som tilligger staten. Begrunnelsen for å overføre utgifter fra staten til fondet var imidlertid å gi rom i statsbudsjettet til å løse andre kirkelige oppgaver. Det sies at formålet med en utvidet bruk av fondet var å øke den samlede offentlige ressursinnsatsen til fordel for kirken.

Kirkemøtet ser det som problematisk at regjeringen slik ser ut til å tøyne grensene for Grl § 106 videre enn hva som har vært vanlig. Den uthuling av § 106 som tomtefesteinstruksen representerer, skaper ytterligere uro om hvilke oppgaver som kan pålegges fondet, og frykt for at det kan medføre en helt annen bruk av fondets midler enn hva det frem til i dag har vært bred enighet om.

Inntekts- og formuestapet vil få store konsekvenser på kort og lang sikt. Kirkemøtet ser med dyp uro på at fondets formue reduseres samtidig som stadig flere oppgaver skal dekkes av fondet.

Konsekvenser for fondets oppgaver

Konsekvensene av at fondets formue og inntekter forringes (jfr. avsnittet foran om Instruksen) er at det vil ha færre midler til å dekke sine oppgaver. Dette vil spesielt kunne medføre konsekvenser for fondets evne til å drifte og vedlikeholde presteboligene. For 2006 ble 85,6 mill av de totalt 158,1 mill som ble gitt til kirkelige formål, brukt til drift og vedlikehold av fondets presteboliger. Når Kirkemøtet vet at det også i de neste årene vil gå med store summer til vedlikehold, er Kirkemøtet bekymret for hva en forringelse av fondet vil bety for presteboligene.

Betydningen for tildelinger til Den norske kirke

Selv om det er fondet som vil få det faktiske tapet, vil et tap for fondet også ha direkte betydning for tilskudd til felleskirkelige tiltak som Den norske kirke disponerer. Disse tilskuddene, som de siste årene har utgjort ca 25 mill årlig, kan sies å utgjøre kirkens frie utviklingsmidler. Det er på grunnlag av disse midlene at kirken blant annet har mulighet til å satse på utviklingstiltak i samarbeid med søsterkirker, styrke samarbeid med kirkelige organisasjoner, gi støtte til samisk kirkeliv og kirkelige utviklingstiltak som gudstjenestereform osv. I tillegg dekker disse midlene kirkens medlemskontingenter til økumeniske organisasjoner. Bevilgningene som kommer over statsbudsjettet er bundet opp til andre og helt faste formål og strekker ikke til når spørsmålene om nye tiltak og forsøk bringes opp. Kirkemøtet ser på dette som en alvorlig effekt ved instruksene, også fordi denne situasjonen vil være uavhengig av forholdet mellom kirke og stat. Det å svekke fondets kapitalgrunnlag vil på sikt kunne svekke de mulighetene Den norske kirke har til å drive utviklingsarbeid, nasjonalt som internasjonalt.

Eierskapet til Opplysningsvesenets fond

I statsbudsjettet for 2008 sies det at fondet er statlig eiendom. Kirkemøtet vil i den forbindelse peke på at eierskapet til fondet er et spørsmål som har vært diskutert siden 1814 uten at det er tatt noen endelig stilling til det. Dette kommer klart frem i forarbeidene til ovfl hvor det i Ot.prp. nr. 68 (1994-95) s. 12 sies følgende:

Ei ny fondslovgivning fører ikkje til at noka ny drøfting av dei generelle rettsspørsmåla som knyter seg til fondet. Den underliggjande eigedomsretten har vore uavklara sidan 1814, og opp gjennom åra har det i forarbeidet til nye lover vorte presisert at det ikkje var nødvendig å klargjere eigedomsretten, eller at framlegget ikkje førte til endringar i han.

Kirkemøtet uttrykte i 1994 følgende i sak 10/94: Lov om opplysningsvesenets fond: Etter Kirkemøtets mening ville det være helt naturlig at loven, om den skulle presisere eierforholdet til fondet, sa at ”fondet tilhører Den norske kirke”. Da flere av paragrafene i forslaget til ny lovtekst på en utvetydig måte sikrer at fondets midler skal komme Den norske kirke til gode og nyttes til kirkelige formål, finner Kirkemøtet likevel å kunne slutte seg til at det på det nåværende tidspunkt ikke er nødvendig at eierforholdet eksplisitt nedfelles i loven.

I stortingsmelding nr 41 (2004-2005) Om økonomien i Den norske kirke er eierskapsspørsmålet på ny reist, i kapittel 4.5:

Regjeringen mener videre at spørsmålet om eiendoms- eller disposisjonsretten over Opplysningsvesenets fond ved et eventuelt skille mellom staten og Den norske kirke ikke kan avgjøres gjennom rettslige vurderinger alene, men gjennom politiske vedtak.

Kirkemøtet vil som tidligere legge til grunn at fondets verdier skal forvaltes og disponeres i samsvar med Grl § 106 og nyttes til kirkelige formål. Inntil en eventuell endring av relasjon mellom stat og kirke foreligger må en forholde seg til at det ikke er avgjort om fondet er statlig eller kirkelig eiendom. Kirkemøtet vil fremdeles hevde at

fondet ikke er å anse som ordinær statseiendom og at dersom eierforholdet skal beskrives nærmere, så vil det naturlige være å presisere at "fondet tilhører Den norske kirke".

Saksbehandling

Kirkemøtet stiller seg kritisk til hvordan saken er blitt behandlet. Det ene er at det ikke gis noen begrunnelse for hvorfor instruksene gis, og hva hensikten bak den er. Det andre er behandlingen av saken i forhold til Kirkerådet/Kirkemøtet. Kirkelovens § 24 beskriver en av Kirkemøtets oppgaver som å gi "uttalelse i saker om viktige endringer i lover på det kirkelige område." Høringsutkastet ble bebudet å komme i begynnelsen av oktober, men Kirkerådet mottok høringsnotatet først 5. november, dvs én uke før Kirkemøtets åpning. Kirkemøtet finner dette sterkt beklagelig. For det tredje anser Kirkemøtet det som uheldig at instruksene og lovendringen kommer så kort tid før stortingsmeldingen om fremtidig relasjon mellom stat og kirke skal legges frem.

Til slutt ser Kirkemøtet det som uheldig at en instruks som får så stor betydning for fondet iverksettes nå, siden regjeringen i Soria Moria – erklæringen samtidig gir uttrykk for at de ønsker å utrede fremtiden for Opplysningsvesenets fond. Det naturlige vil være å utrede fondets fremtid først, for deretter å fremme eventuelle forslag om endringer.

Konklusjon

På bakgrunn av de momenter som er nevnt ovenfor mener Kirkemøtet at et eventuelt lovforslag ikke kan fremmes før man har:

- foretatt en ny vurdering av forholdet til Grl § 106 og om grunnlovsendring er påkrevet,
- sikret fondet full kompensasjon både for bortfall av årlige festeinntekter og reduksjon av fondets formue.

Kirkemøtet mener regjeringen ikke bør fremme et eventuelt lovforslag før stortingsmeldingen vedrørende stat-kirke er behandlet.

Oppfordring fra Kirkemøtet til Mellomkirkelig råd

Solveig Fiske la i plenumssamtalen mandag 12.11. frem et forslag om en uttalelse fra Kirkemøtet. Saken ble behandlet senere i møtet. Fiske trakk sitt opprinnelige forslag til uttalelse, og fremmet følgende forslag:

”Kirkemøtet vil be Mellomkirkelig råd bidra til den offentlige debatten om de etiske implikasjoner av det norske engasjementet i Afghanistan.”

Kirkemøtet ga sin tilslutning til forslaget.

Resolusjon fra kirkeverger til Kirkerådet

Dag Landmark fikk under plenumssamtalen mandag 12.11. tilslutning fra Kirkemøtet til å oversende følgende resolusjon til Kirkerådet:

”Kirkeverger samlet til landskonferanse i Bergen 2007, vil be Kirkerådet forsere arbeidet med å skaffe til veie en samlet og enhetlig dataplattform for Den norske kirke”.

Deltakere på Kirkemøtet 2007

Medlemmer

Andersen	Jorund	Agder og Telemark
Andersen	Nils-Tore	Borg/Leder Kirkerådet
Askeland	Margrethe	Sør-Hålogaland (vara for Rolf Steffensen)
Bjerkestrand	Helene	Tunsberg
Bondevik	Odd	Møre
Brenne	Gunnlaug	Borg
Byfuglien	Helga Haugland	Borg
Baasland	Ernst	Stavanger
Dahl	Laila Riksaasen	Tunsberg
Dahle	Petter	Møre
Dille	Petter N.	Nidaros
Eidsvåg	Bjørn Ingvald	Hamar
Espelid	Kari	Tunsberg
Fagerholt	Arnhild Foseide	Møre
Fevang	Jørn	Tunsberg
Fiske	Solveig	Hamar
Fonk	Terje	Tunsberg
Foss	Ingvill Hagesæther	Stavanger (vara for Tove Kyllingstad)
Garthus	Tania Randby	Oslo
Gjerløw	Berit Øksnes	Borg
Grønningsæter	Arne Backer	Fritt grunnlag
Hagesæther	Ole D.	Bjergvin
Hansen	Anne Helen	Nord-H. (vara for Solveig M.M. Liland)
Heiene	Herborg Finnset	Nord-H. (fung. for Per Oskar Kjølås)
Hermstad	Marit	Sør-Hålogaland
Husby	Torstein	Oslo
Hærås	Terje	Agder og Telemark
Høivik	Ingunn Aarseth	Nidaros
Jahre	Hans-Petter	Tunsberg
Johnsen	Wenche Tuman	Borg
Johnsen	Tore	Leder Samisk kirkeråd
Juul	Jakobe Olea T.H.	Nidaros
Jønsson	Nils Enar Bertil	Nidaros
Jørgensen	Tor B.	Sør-Hålogaland
Kielland	Lars Erlend	Hamar
Klevberg	Oddhild	Nord-Hålogaland
Koppen	Henny	Bjergvin
Krutnes	Sverre	Sør-Hålogaland
Kvarme	Ole Christian	Oslo
Lajord	Aslag	Hamar

Landmark	Dag	Hamar
Leite	Gunn Ågot	Nidaros
Lind	Nina Elisabeth	Borg
Lindebø	Ole Øystein	Sør-Hålogaland
Lindø	Svein Arne	Stavanger
Lundby	Knut	Oslo
Malmbekk	Svein	Fritt grunnlag
Mikalsen	Johanne G.	Sør-Hålogaland
Mjøs	Ole D.	Nord-Hålogaland
Mosand	Nora Edwardsen	Oslo
Mossige	Arne Sigurd	Stavanger
Naterstad	Inger Anne	Oslo
Nerbøvik	Lars Tore	Møre (vara for Aleksander Aasen Knudsen)
Nilsen	Ingrid Vad	Leder Mellomkirkelig råd
Nystad	Ann Solveig	Nord-Hålogaland
Olsen	Jan Olav	Agder og Telemark
Olsen	Per Magne	Stavanger
Pedersen	William	Nord-Hålogaland (vara for Randi Karlstrøm)
Reinertsen	Stein	Agder og Telemark
Rinde	Ingunn	Nord-Hålogaland
Roaldsnes	Anne-Helen	Møre
Rogne	Kjersti Tytingvåg	Møre
Rogstad	Per Øistein	Agder og Telemark
Selnes	Anne K. Bolme	Nidaros (vara for Marit Arnstad)
Skjeldal	Magne	Bjørgvin
Skjevesland	Olav	Agder og Telemark
Solbakken	Kristin Renate	Borg
Solemdal	Frode	Bjørgvin
Sommer	Harald Nyeggen	Oslo
Stavenjord	Norodd	Stavanger
Stenbakk	Edvard-Olav	Sør-Hålogaland
Stranger	Villa Wahl	Oslo
Strømme	Roar P.	Bjørgvin
Staalesen	Kjell Guldvog	Tunsberg
Søsveen	Åge	Nidaros
Søyland	Inger Kari	Stavanger
Theodorsen	Ingvild	Bjørgvin
Tingelstad	Marit	Hamar
Tveter	Anne Louise	Fritt grunnlag
Vartdal	Sissel	Bjørgvin
Wagle	Finn	Nidaros
Østmoe	Åse Grønlien	Hamar (vara for Jenny Skumsnes Moe)
Øygaard	Astrid Ulvestad	Møre
Aartun	Iselin	Agder og Telemark

Forfall

Arnstad	Marit	Nidaros
Karlstrøm	Randi	Nord-Hålogaland
Kjølaas	Per Oskar	Nord-Hålogaland
Knudsen	Aleksander Aasen	Møre
Kyllingstad	Tove	Stavanger
Liland	Solveig M. Mortensen	Nord-Hålogaland
Moe	Jenny Skumsnes	Hamar
Steffensen	Rolf	Sør-Hålogaland

Forfall uten vara

Fløtten	Ingrid Røstad	Nord-Hålogaland
Karlsen	Inga	Sør-Hålogaland

Representanter fra Ungdommens kirkemøte

Dunfjell	Jovna	UKM
Godtliebsen	Andreas	UKM
Sæle	Ruben	UKM
Torvik	Einy	UKM

Representanter fra de teologiske fakultetene

Holter	Knut	Misjonshøgskolen
Haanes	Vidar L.	Det teologiske Menighetsfakultet
Tønnessen	Aud V.	Det teologiske fakultet

Komiteenes sammensetning

L	= Lek
L (U)	= Lek representant under 30 år
LT	= Lek tilsatt
P	= Prest
B	= Biskop
UKM	= Ungdommens kirkemøte

Komité A

Dahl	Laila Riksaasen	Tunsberg	B
Dille	Petter Normann	Nidaros	L (U)
Fevang	Jørn	Tunsberg	LT
Haanes	Vidar L.	Menighetsfakultetet	
Kielland	Lars Erlend	Hamar	P
Koppen	Henny	Bj�rgvin	L
Kvarme	Ole Christian	Oslo	B
Lind	Nina Elisabeth	Borg	L
Lind�	Svein Arne	Stavanger	L
Malmbekk	Svein	KR - fritt grunnlag	P
Nerbøvik	Lars Tore	Møre	L (vara for A. A. Knudsen)
Pedersen	William	Nord-Hålogaland	L (vara for R. Karlstr�m)
Reinertsen	Stein	Agder og Telemark	P
Aartun	Iselin	Agder og Telemark	L (U)

Komité B

Bjerkestrand	Helene	Tunsberg	L (U)
Dahle	Petter	Møre	P
Eidsvåg	Bjørn Ingvald	Hamar	L
Fiske	Solveig	Hamar	B
Garthus	Tania Randby	Oslo	L
Godtliebsen	Andreas	UKM	UKM
Jørgensen	Tor B.	Sør-Hålogaland	B
Leite	Gunn Ågot	Nidaros	LT
Mossige	Arne Sigurd	Stavanger	LT
Nystad	Ann Solveig	Nord-Hålogaland	Samisk repr.
Olsen	Jan Olav	Agder og Telemark	L
Olsen	Per Magne	Stavanger	L
Rinde	Ingunn	Nord-Hålogaland	P
Solbakken	Kristin Renate	Borg	L (U)
Solemdal	Frode	Bj�rgvin	L
Torvik	Einy	UKM	UKM

Komité C

Andersen	Jorund	Agder og Telemark	L
Andersen	Nils-Tore	Borg	L
Askeland	Margrethe	Sør-Hålogaland	P (vara for R. Steffensen)
Byfuglien	Helga Haugland	Borg	B
Dunfjell	Jovna Z.	UKM	UKM
Grønningsæter	Arne Backer	KR- fritt grunnlag	L
Hermstad	Marit	Sør-Hålogaland	L
Johnsen	Tore	Leder SKR	
Rogne	Kjersti Tytingvåg	Møre	L
Sommer	Harald Nyeggen	Oslo	L (U)

Stranger	Villa Wahl	Oslo	LT
Staalesen	Kjell Guldvog	Tunsberg	L
Søyland	Inger Kari	Stavanger	L
Theodorsen	Ingvild	Bjørgvin	L (U)
Tønnessen	Aud V.	Teologisk fakultet	
Wagle	Finn	Nidaros	B

Komité D

Gjerløw	Berit Øksnes	Borg	P
Husby	Torstein	Oslo	L
Jahre	Hans Petter	Tunsberg	L
Heiene	Herborg Finnset	Nord-Hålogaland	B (fung. biskop)
Landmark	Dag	Hamar	LT
Lundby	Knut	Oslo	L
Mikalsen	Johanne G.	Sør-Hålogaland	L (U)
Mjøs	Ole D.	Nord-Hålogaland	L
Roaldsnes	Anne-Helen	Møre	L (U)
Rogstad	Per Øistein	Agder og Telemark	LT
Selnes	Anne K. Bolme	Nidaros	L (vara for Marit Arnstad)
Skjevesland	Olav	Agder og Telemark	B
Stavenjord	Norodd	Stavanger	P
Tingelstad	Marit	Hamar	L
Vartdal	Sissel	Bj�rgvin	LT

Komité E

Bondevik	Odd	Møre	B
Brenne	Gunnlaug	Borg	LT
Fonk	Terje	Tunsberg	P
Foss	Ingvill Hagesæther	Stavanger	L (vara for T. Kyllingstad)
Hagesæther	Ole D.	Bj�rgvin	B
Hansen	Anne Helen	Nord-Hålogaland	L (vara for S.M.M. Liland)
H�r�s	Terje	Agder og Telemark	L
Høivik	Ingunn Aarseth	Nidaros	P
Krutnes	Sverre	Sør-Hålogaland	LT
Lajord	Aslag	Hamar	L
Mosand	Nora Edwardsen	Oslo	D�vekirkelig repr.
Stenbakk	Edvard-Olav	Sør-Hålogaland	L
Sæle	Ruben	UKM	UKM
Tveter	Anne L.	KR – fritt grunnlag	L

Komité F

Baasland	Ernst	Stavanger	B
Espelid	Kari	Tunsberg	L

Fagerholt	Arnhild Foseide	Møre	L
Holter	Knut	Misjonshøgskolen	
Johnsen	Wenche Tuman	Borg	L
Juul	Jakobe Olea T.	Nidaros	L
Jønsson	Nils Enar Bertil	Nidaros	Samisk repr.
Klevberg	Oddhild Johnsen	Nord-Hålogaland	LT
Lindebø	Ole Øystein	Sør-Hålogaland	L
Naterstad	Inger Anne	Oslo	P
Nilsen	Ingrid Vad	Leder MKR	P
Skjeldal	Magne	Björgvin	L
Strømme	Roar P.	Björgvin	P
Søsveen	Åge	Nidaros	L
Østmoe	Åse Grønlien	Hamar	L (vara for J. Skumsnes Moe)
Øygard	Astrid Ulvestad	Møre	LT

Sekretariatet

Aschim	Per Kristian	Lindseth	Gard
Bekkelund	Ole Inge	Meling	Øyvind
Dehlin	Liv Janne	Nyborg	Berit
Dehlin	Per E.	Omland	Marit
Dittmann	Lillian M.	Oppegaard	Sven
Egeland	Sigrun	Røsæg	Gerd Karin
Fjeld	Vibeke	Schorre	Hans-Jürgen
Hasle	Espen A.	Skonnord	Jahn-Oluf
Hauge	Ivar	Stange	Dag
Hellgren	Guro	Stendal	Synnøve Hinnaland
Henriksen	Rávdna Turi	Tanggaard	Per
Hesselund	Estrid	Thelin	Gunnar
Johnsen	Jens-Petter	Tobiassen	Øyvind
Kristensen	Vidar	Tveit	Olav Fykse
Lindseth	Astri B.	Westermoen	Gunnar
		Wirgenes	Paul Erik

Gjester ved Kirkemøtets åpning

Gjester fra regjering, departement, storting, mm

Kultur- og kirkeminister Trond Giske

Statssekretær Randi Øverland

Ine Marie Eriksen Søreide, leder av Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

Dagrun Eriksen, 2. nestleder Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

Torfinn Opheim, Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen
Anders Anundsen, Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen
Odd Einar Dørum, Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen
Avdelingsdirektør Anne-Lise Brodtkorb, Kultur- og kirkedepartementet
Fung. fylkesmann Knut Berg, Fylkesmannen i Oppland
Ordfører Mari Botterud, Øyer kommune
Prost Per Halstein Nielsen, Sør-Gudbrandsdal prosti
Leder Kari Toft Manengen, Øyer og Tretten kirkelige fellestråd
Kirkeverge Anne Hjelmestadstuen Jorde, Øyer og Tretten kirkelige fellestråd

Gjester fra nordiske søsterkirker

Kyrkomötets viceordförande Lars Rydje, Svenska kyrkan

Gjester fra andre kirke-, tros- og livssynssamfunn

Synodeformann Arnfinn Løyning, Den Evangelisk Lutherske Frikirke
Tilsynsmann Øyvind Helliesen og styreleder Jan-Erik Hansen, Metodistkirken i Norge
Styreleder Svein Veland, Norges Kristne Råd
Styreleder Bente Sandvig, Samarbeidsrådet for Tros- og livssynssamfunn

Øvrige gjester

Generalsekretær Stein Mydske, Bibelselskapet
Leder Ingeborg Midttømme, Den norske kirkes presteforening
Forbundsleder Ola Smeplass, Det Norske Diakonforbund
Generalsekretær Kjetil Aano, Det Norske Misjonsselskap
Kirkeverge Tor Einar Lie, Døvekirkenes fellestråd
Fungerende døveprost Roar Bredvei
Øyvind Sagedal, TeoLOGene, Fagforbundet
Mette Henriksen Aas, Fagforbundet Seksjon kirke, kultur og oppvekst
Direktør Eigil Morvik, IKO - Kirkelig pedagogisk senter
Leder Harald Skarsaune, Kateketforeningen – Den norske kirkes undervisningsforbund
Nestleder Britt Arnhild Lindland, KIA
Forskningsjef Hans Stifoss-Hansen, KIFO – Stiftelsen Kirkeforskning
Styreleder Benita Christensen, Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon
Direktør Frank Grimstad, Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon
Generalsekretær Stein Hardeng, Kirkens Familievern
Generalsekretær Atle Sommerfeldt, Kirkens Nødhjelp
Daglig leder/prest Elisabeth Torp, Kirkens Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep
Generalsekretær Nora Blaasvær, Kirkens SOS
Generalsekretær Johan Arnt Wenaas, Kirkens Sosialtjeneste
Generalsekretær/idrettsprest Kjell Markset, KRIK
Studierektor Jørund Midttun, Liturgisk senter
Generalsekretær Liv Kjersti Skjeggstad, Menneskeverd
Forbundsleder Arnfinn Bjerkestrand, MFO

Generalsekretær Ole-Magnus Olafsrud, Navigatørene
Ass. generalsekretær Ole Martin Grevstad, Norges KFUK-KFUM
Generalsekretær Kåre Rune Hauge, Norges Kristelige Student- og Skoleungdomslag
Generalsekretær Rolf Kjøde, Normisjon
Nestleder Inger Jeanette Enger, Norsk Kvinnelig Teologforening
Daglig leder Ingvar Lyche, Norsk Kristelig Studieråd
Generalsekretær Erling Ekroll, Norsk Søndagsskoleforbund
Direktør Egil K. Sundbye, Opplysningsvesenets fond
Generalsekretær Kjell Bertel Nyland, Sjømannskirken/Norsk kirke i utlandet
Adm. direktør Torstein Lalim, Stiftelsen diakonissehuset Lovisenberg
Styreleder Jens Fredrik Brenne, Til Helhet
Nestleder Elisabeth Berg, Åpen Kirkegruppe

Øvrige programinnslag

Morgen- og kveldsbønn

Morgenbønn og liturgisk kveldsbønn ble avholdt hver dag i Kirkemøtets kapellrom. Det var bispedømmene som hadde ansvar for samlingene. I tillegg ble det avholdt middagsbønn i plenum- og komité-samlingene. Andakts- og gudstjenestelivet ved årets Kirkemøte var i stor grad preget av Kristuskransen. Hver delegat fikk Martin Lønnebos bok ”*Kristuskransen*” og en perlekrans som gave.

Avslutningsgudstjenesten

Avslutningsgudstjenesten ble holdt lørdag 17. november kl 11.00 i Øyer kirke. Biskop Solveig Fiske var predikant og biskop Tor B. Jørgensen og prest for sørsamer, Bierna Bientie, var liturger. Ellers medvirket kantor Kari Irene Lien.

Kulturkveld

Kulturkvelden fant sted onsdag 14. november kl. 21 i Lillehammer kirke og bar tittelen ”Himmelens og jorden skaper. Salmer for åpen Kulturkveld”. Medvirkende var prost Per Halstein Nielsen, organist Tim Collins, Lillehammer kantori, Salmekameratene, vokalist Maria Stiegler og skuespiller Morten Jostad.

Taler, foredrag og hilsener

Hilsen fra HM Kongen

Fra Kirkemøtet 2007 ble det sendt en hilsen til Hans Majestet Kongen:

”Kirkemøtet 2007, samlet på Øyer, sender Deres Majestet sin hilsen med ønske om Guds velsignelse”.

Kirkemøtet mottok følgende svar fra Hans Majestet Kongen:

”Jeg takker for hyggelig hilsen og sender mine beste ønsker til alle deltakerne.
Harald R”

Kirkerådsleder Nils-Tore Andersens tale

Statsråd, fylkesmann, kjære gjester fra inn- og utland, kjære delegater.

Det er godt å se dere alle sammen. I den siste tiden er det blitt mer og mer klart for meg hvor glad jeg er i Den norske kirke. Hvor mye den har betydd for meg og min tro, og hvor mye den fortsatt betyr for meg. Jeg skulle så gjerne ønske at folkekirken kunne bli den opplevelsen den skal være for mange flere. Og jeg har en drøm for kirken vår. En drøm om en kirke som når frem med evangeliet, en kirke som er på de svakes side, og en kirke som våger å være radikal i betydningen av det latinske ordet "radix" som betyr rot. Med andre ord en kirke som går til Kirkens røtter og henter næring fra dem med tanke på dagens og fremtidens utfordringer.

En kirke som ikke lenger makter å male Kristus som Frelser og Herre, og som ikke lenger er i stand til å gi mennesker åndelig veiledning, bidrar mer til sekulariseringen enn de som aktivt motarbeider troen, skriver den svenske forfatteren Magnus Malm. Kristen forkynnelse som tier om synd og nåde, og som tier om Bibelens undervisning om penger, livsstil, menneskeverd, sex og bevaring av skaperverket, legger marken vidåpen for annen innflytelse, og krymper menneskers gudsbilde langt mer effektivt enn selv den mest intelligente propaganda fra antikirkelig hold.

Jeg drømmer om en frimodig kirke. En kirke som ut fra Guds ord forkynner et frigjørende evangelium om Jesus Kristus, og som samtidig våger å tale tydelig om hva Kristi etterfølgelse betyr. Den tyske teologen og motstandsmannen Dietrich Bonhoeffer så hvordan kirken i Tyskland på 1930-tallet langsomt var blitt bedøvet av teologisk utvanning, ideologisk tilpasning og politisk korrekthet. "Billig nåde" var blitt en langsomt virkende gift mot sann etterfølgelse av Kristus.

Spre det gode ryktet om kirken

I sommer var jeg med på generalforsamlingen til Sjømannskirken. Det ble en god opplevelse. Sjømannskirken er jo Den norske kirkes arbeid i utlandet, og det som gjorde sterkest inntrykk, var den måten alle ansatte og deltakere på generalforsamlingen omtalte organisasjonen og arbeidet på. Det var en så entydig positiv omtale. Alle talte vel om arbeidet på en slik måte at jeg ble helt betatt av det. Og jeg tenkte: Nå må vi begynne å snakke vel om vår kirke i Norge. **Vi må være med på å spre det gode ryktet!**

For det skjer så mye flott rundt omkring i de enkelte menigheter av byggende og godt arbeid. Trosopplæringen er litt av et under. Barne- og ungdomsarbeidet vokser igjen etter å ha vært gjennom en nedgangsperiode. Kirken og dens medarbeidere får det beste skussmål ved lokale og nasjonale katastrofer. Som generalsekretær i en misjonsorganisasjon hadde jeg den glede å reise rundt i en stor del av landets kirker, og jeg har opplevd evangelisk og god forkynnelse, levende menigheter og stort engasjement. Våre mange prester og andre ansatte gjør en kjempeinnsats for enkeltmennesker,

menighet og samfunn. Vi må slutte å klage. Som i Sjømannskirken må vi spre det gode rykte om kirken vår!

En åpen og bekjennende folkekirke

I Den norske kirke har vi fire kjerneord som forteller hva slags kirke vi er og skal være. Det er: En bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke. I de fire begrepene ligger også min visjon for Den norske kirke.

Vi snakker mye om at Kirken skal være åpen og inkluderende, og det er viktig. Svært viktig. Uansett hvilken relasjon det i fremtiden vil bli mellom stat og kirke, og den håper jeg blir annerledes enn i dag, så er det bare ett medlemskriterium i Den norske kirke - og det er dåpen. Andre krav stilles det ikke og skal det heller ikke stilles. I foreninger og organisasjoner kan det stilles tilleggskrav, men ikke i kirken. På en slik måte skal Den norske kirke være en åpen kirke med lav terskel og stort rom.

Men det må selvsagt ikke bety at kirken skal være uten fundament og grunnlag. Den norske kirke skal fortsatt være en bekjennende kirke med Bibelen som grunnlag, tro mot kirkens bekjennelse og sann i sin etterfølgelse av Kristus. Den norske kirke skal være en folkekirke, men ikke en folkemeningens kirke. Ikke en slags gallupkirke. Heller ikke et politisk styrt trossamfunn. Biskop Odd Bondevik har sagt at **kirken skal være åpen for alle, men ikke åpent for alt**. Det er riktig tenkt og godt sagt! Kirken er forpliktet på Jesu budskap. I dette ligger også min visjon og min drøm for en bekjennende og frimodig kirke. Gateprest og fengselsprest Odd-Cato Kristiansen sa det så treffende forrige lørdag i Vårt Land at fotfestet i Jesus som frelser fra synd og dom var mye viktigere for ham enn takhøyden i kirken. Mange vil være enig med ham i det!

En tjenende kirke

Den norske kirke skal samtidig være en tjenende og misjonerende kirke. Vi drukner i ord i vår tid. Ordene mister etter hvert sin kraft fordi det er så mange av dem. Også derfor må diakonien ha stor plass i vår kirke. Det er en stor glede å legge frem en flott diakoniplan til godkjenning på dette Kirkemøtet. Den norske kirke må være en kirke som er opptatt av menneskene og deres livssituasjon og som ser på diakonien, tjenesten, ikke som en rad med oppgaver, men som en måte å etterfølge Kristus på. Jeg har en visjon, en drøm, om en tjenende, diakonal kirke som taler de svakes sak. En kirke som merkes vel så mye i hverdag som i helg.

Hvis vi mener at kirken skal være en kirke for alle, må ordene fra apostelen om at kirken er ett legeme med ulike lemmer tas på alvor. Det må blant annet bety at mennesker med utviklingshemming må få en rettmessig plass i kirkens tro og liv. Vi oppdager heldigvis litt om senn hvordan mennesker med utviklingshemming kan føre oss til kilder som skaper fornyelse i vår kirke. Det handler om retten til et åndelig liv for alle. Og det handler i sannhet om en åpen, inkluderende og tjenende kirke.

Med sorg opplever vi at det i kirken vår skjer nye seksuelle overgrep av så vel barn som voksne. Det må i kirken være nulltoleranse for slike overgrep. Verst er det når barn rammes. Departementet og KA - Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon har laget felles retningslinjer for håndtering av overgrepssaker. Disse retningslinjene ble offentliggjort i sommer og er et viktig skritt på veien videre i behandlingen av slike saker i kirken. Samtidig er det et viktig signal om at kirken skal være et trygt sted hvor vold og overgrep ikke tolereres i noen sammenheng.

I den sammenheng vil jeg nevne at Stiftelsen Kirkens Ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep er et uttrykk for at kirken tar på alvor at overgrep, vold og krenkelser skjer mellom mennesker. Med Ressurscenteret ønsker kirken å bidra til å reparere enkeltmenneskers skader etter overgrep, så vel som å forhindre og forebygge at nye overgrep og krenkelser skjer i kirke og samfunn. Gjennom dette viktige arbeidet er det også avdekket et stort behov for innsats overfor menn som er krenket. Derfor har Ressurscenteret satt i gang et nytt tilbud rettet mot menn som de har kalt ADAM. Vi ber departementet om utvidet økonomisk støtte til dette meget viktige arbeidet.

Lekfolk og frivillige i sentrale roller

Et viktig trekk ved fremtidens kirke vil være den helt sentrale rolle lekfolk og frivillige medarbeidere vil måtte spille på alle plan i kirkens og menighetens liv. Vi er alle viktige medarbeidere. Det er god luthersk teologi. Og det er også lekfolk som kan bygge den bro mellom kirke og lokalbefolkning som vi må nyskape. Det er de som lever sitt daglige liv i nærmiljøet i møte med folk flest. Det er den kontaktflaten som gir menigheten de største muligheter. Derfor må vi utfordre og utruste lekfolket til ulike tjenester. Det leke engasjement vil bli avgjørende i den kirkevisjon jeg har.

Med fremtidig prestemangel kan det også bli behov for leke gudstjenesteledere. Ut fra de opplysningene vi har fra bispedømmene er det i dag omlag 100 stillinger som enten er utlyst eller vil bli utlyst i nærmeste framtid. Med tanke på at det er ca 1300 menighetsprester i Den norske kirke, med bispedømmene som arbeidsgiver, er dette et urovekkende høyt tall. Det kan godt hende at mange av disse stillingene vil få søkere, men da er det andre prestestillinger som blir ledige. Det er ikke 100 prester som leter etter jobb på dagens jobbmarked. Gjennom innføringen av prostereformen, fridagsavtalen og andre reformer og omorganiseringer er det de siste årene opparbeidet seg et etterslep på 200 prestestillinger.

Vi må ta dette på alvor og se hvordan vi kan øke rekrutteringen til presteyrket og forhindre at så mange ferdige teologer går ut i annet arbeid utenfor kirken.

Svakt kirkebudsjett

Kirkebudsjettet for 2008 er et svakt budsjett. Kostnaden per kirkemedlem i Norge var i 2006 på nær kr 1000,-, mens den i Sverige var dobbelt så høy, 110 % mer, per medlem, i Finland var den nær 90 % høyere enn i Norge per medlem, og i Danmark var den 54 % høyere enn i Norge per medlem. Vi sitter igjen med et meget trangt kirkebudsjett og det

er vi selvsagt ikke fornøyd med, herr statsråd. Og det er du kjent med. Vi har større forventninger til deg som i så mange sammenhenger fremstår med stor kreativitet, nyskaping og gjennomslag for det du vil.

Dessverre er bevilgningen til fellestrådene kuttet med nær 30 mill kroner. Svaret på det er at kommunene i Norge er tilført 21 milliard kroner og at kommunene derfor er satt bedre i stand til å bevilge penger til fellestrådene. Dessverre er det ikke slik i de fleste kommunene. Pengene går i de store hullene og til andre satsningsområder enn den lokale kirken. Avisene brakte i forrige uke en liste over kommuner som nå skjærer ned med mange millioner. Da blir det ikke mye igjen til å dekke reduserte statlige overføringer til fellestrådene! Det er sannheten! Mange av fellestrådene er små enheter og sårbare for selv små kutt. Velfungerende fellestråd er viktig for alle tilsatte, også for prestenes arbeidsdag. Dessuten er det her snakk om den demokratisk styrte kirken på lokalplan. Fellestrådsregnskapene fra de tre årene som er gått etter at stortingsmelding nr 41 om økonomien i Den norske kirke ble lagt frem, viser med all tydelighet at en styrking av økonomien til fellestrådene er uteblitt og at situasjonen for de minste fellestrådene er blitt ytterligere forverret.

Gjennom rentekompensasjonen er det i perioden 2005 til sept. 2007 gitt tilsagn om rentekompensasjon for vedlikeholds- og investeringsprosjekter på til sammen 1,3 milliarder kroner. Denne ordningen er ikke videreført i budsjettet for 2008. Det gjenstår bare ca 12 mill kroner på rammen per oktober, altså ingen ting. Det er et klart behov for økt ramme ut fra det betydelige etterslepet som det nå er på kirkebygg. Eiendomsforvaltningsutvalget fastslo et vedlikeholdsbehov for kirkene på 8 milliarder kroner. Derfor bør rentekompensasjonsordningen videreføres i 2008 med minst 500 mill kroner.

I samband med regjeringens tomtfesteinstruks går det frem at regjeringen vil foreta endringer i lov om Opplysningsvesenets fond. Det har vakt sterke reaksjoner innad i kirken. Signaler om endring av OVF-lovens paragraf 5 vil, etter vår mening, være i strid med Grunnlovens paragraf 106. "Eigedommane og kapitalen til fondet kan ikkje gjevast bort eller brukast opp," står det i OVF-loven, og videre "loven skal sikre at fondet kjem Den norske kyrkja til gode og at verdiane blir bevarte og gir avkastning i samsvar med Grunnlova paragraf 106." Fondet er et selvstendig rettssubjekt som i henhold til loven og grunnloven forvalter en selvstendig formuemasse atskilt fra staten. Tomtfestelovinstruksen vil medføre at fondets verdier svekkes betydelig og brukes til andre formål enn det fondet er opprettet for.

I tillegg til det jeg nå har nevnt, så slås det fast i budsjettet for 2008 at Opplysningsvesenets fond "tilhører staten". Det er noe nytt som skaper uro. Statsråd Giske har uttalt at det ikke er noen grunn til å reagere på formuleringen i budsjettet for 2008. Etter hans mening ligger det ikke noe annet i den setningen enn det som har vært lagt til grunn hele tiden: At så lenge vi har en statskirke, er kirkens eiendom og statens eiendom det samme. Da er det desto underligere at den setningen nå måtte føres inn i budsjettkommentaren når det ikke betyr noe! Men det gir i alle fall uheldige signaler.

Den norske kirkes satsing på kunst og kultur har ikke fått en eneste krone i Statsbudsjettet for 2008. Når det i Statsbudsjettet ikke er bevilget midler til dette formålet, er jeg redd for at både kirken og samfunnet mister en gylden mulighet til å stimulere et blomstrende kirkelig kulturengasjement. Vi har invitert staten til et **spleiselag**, men har dessverre ikke fått gehør for det. Kirkemøtet i 2005 vedtok en satsing på kultur i kirken. Vedtaket uttrykte et sterkt ønske om å etablere kirkelige ressurs- og kompetansesentra for skapende og utøvende kunst for å gi faglig tyngde til møtet mellom kirke, kunst og kultur utover i landet.

Vi ønsker ikke å bygge opp en byråkratisk struktur, men vil legge sentrene til allerede etablerte miljøer for kultur og kirke, - på en armlengdes avstand fra kirkelig og annet byråkrati. Det er satt av store midler både regionalt og sentralt i kirken til disse sentrene, men det forutsatte også statlig finansiering. Med en kultur- og kirkeminister som har profilert seg så sterkt på Kulturløftet, hadde vi store forventninger til at det skulle komme penger på Statsbudsjettet for 2008. Dette har vært et prioritert ønske fra kirkens side. Nå ser vi at kulturdelen av departementets budsjett har økt med 10 prosent, mens kirkedelen bare har økt med 2,7 prosent. Statsråden skal imidlertid ha ros for tildeling av midler til prostereformen, religionsdialogen, Pilegrimsgården i Trondheim og for at trosopplæringsreformen følges opp med ytterligere 25 mill kroner. Bare slik at også det er sagt!

Strukturer og ordninger

Kirkemøtet vedtok i fjor å gå inn for en ny ordning av forholdet mellom kirke og stat. Ikke et skille, men en mellomløsning som både ivaretar en nær relasjon mellom kirke og folk, og som samtidig gir kirken frihet til å være et trossamfunn på egne premisser. Derfor vil vi gjerne inn i en tett dialog med de politiske miljøene når dette skal utformes. Vi må ha en kirkestruktur som gir kirkens valgte organer ansvar for lære og ledelse.

Bispeutnevning har i sin konsekvens lærebetydning. Derfor har Kirkerådet gått inn for bispevalg etter et bredt anlagt avstemningsopplegg hvor det blir lagt større vekt på lokale instanser, og hvor den som får mer enn 50 % av stemmene blir biskop. Kirkerådets forslag vil bidra til en maktspredning i kirken, slik at ingen enkelt instans avgjør bispevalget. Forslaget vil også styrke innflytelsen til menighetsrådene og kirkemedlemmenes representanter i bispedømmeråd og kirkemøte. Slik sett vil forslaget kunne gi et bidrag til utviklingen av det kirkelige demokratiet. Vi mener at statsråden bør gå inn på dette konstruktive forslaget allerede nå, tilpasset den kirkeordning vi har. Andre statskirker vi kan sammenlikne oss med, har allerede innført slike ordninger. Vi burde straks følge etter.

Statsråd Giske har gått langt i å sette økt valgdeltagelse som en forutsetning for endring i forholdet mellom stat og kirke. Lav valgdeltagelse ved menighetsrådsvalg er et sammensatt problem. Det er neppe gjort i en håndvending å tredoble deltakelsen. Det er ikke noe galt i å ha ambisiøse mål for økt valgdeltakelse, men det vil være uheldig å gjøre f.eks. en tredobling av valgdeltagelsen til forutsetning for endring av relasjonen mellom stat og kirke. Når det er sagt, er det mange sider ved de kirkelige valg som kan utvikles

og forbedres. Et minstemål er at kirkens medlemmer vet om at de har stemmerett og er valgbare, og at de vet når valget finner sted. Kirkerådet har kommet med innspill til departementet om en satsning på informasjonstiltak i samband med menighetsrådsvalgene i 2009, gjerne med tilsendte valgkort til alle med kirkelig stemmerett. Vi ønsker også andre tiltak for å bedre tilrettelegging og gjennomføring av valgene.

Nye typer menigheter

I mine visjoner om fremtidens kirke ser jeg soknemenighetene, geografisk bestemt som i dag, men jeg ser også valgmenigheter; menigheter i Den norske kirke som går på tvers av soknegrensene. Det kan være pga ulike nyanser i kristendomssyn, ulike behov for uttrykksmåter eller av andre årsaker. De må selvsagt stå under biskoppelig tilsyn og være en del av Den norske kirkes samlede helhet, men samtidig også være et bilde av mangfoldigheten innenfor kirken. Vi må bevare folk innenfor kirken også i en tid med mye individualisme hos folk. Derfor trenger vi menigheter som vet hva og hvor de vil. Vi trenger lokalmenigheter som blir utfordret på sin målsetting og sine strategier. Vi trenger ulike menigheter som ut fra sin beliggenhet og sine ressurser møter de behov som lokalmiljøet krever. Sentralt vil Kirkerådet delta med å bygge opp et miljø for menighetsutvikling som kan samordne noen av de mange strategiprosesser som finnes i vår kirke og som kan utvikle ideer og bringe dem videre - både i ulike kirkelige organer og i frivillige organisasjoner. Ikke for å ensrette prosesser, men for å se mangfoldet og helheten i mangfoldet.

Et aktivt år i De sentralkirkelige råd

Året som ligger bak oss har vært et meget aktivt år for de sentralkirkelige råd. **Samisk kirkeråd** har fått ny fungerende generalsekretær og ny leder. Iherdig og målbevisst arbeider Samisk kirkeråd for at kirken vår skal oppleves som den norske og samiske kirke. I fjor uttrykte Kirkemøtet glede over den utviklingen som har skjedd innen samisk kirkeliv de senere årene. Samtidig fant Kirkemøtet grunn til å påpeke at det fremdeles er mange uløste oppgaver. Kirkemøtet ba derfor Samisk kirkeråd, i samarbeid med bispedømmene i Nord-Hålogaland, Sør-Hålogaland, Nidaros og Oslo, om å utarbeide en plan for utviklingen av samisk kirkeliv. Dette er et stort og viktig arbeid, som nå er i gang. Planarbeid er et viktig skritt i arbeidet med å videreutvikle samisk kirkeliv. Trosopplæringsreformen som Stortinget har vedtatt, har gitt samisk kirkeliv nye vilkår for å satse på samisk barne- og ungdomsarbeid. Samisk trosopplæring skal på sikt kunne bli en støttespiller for samiske foreldre for å ivareta samisk språk og kultur også innenfor rammen av kirkens arbeid.

Mellomkirkelig råd har økumenikk og religionsdialog som to store satsningsområder. Vi registrerer med glede at statsbudsjettet har med en bevilgning til religionsdialogarbeidet i Kirkerådet og Mellomkirkelig råd. En sak som har satt Norge på kartet, er felleserklæringen om konvertering. Den har blitt studert og tatt imot med glede i den økumeniske verden. Kontaktgruppen mellom Islamsk Råd og Mellomkirkelig råd har gjennom lengre tid samtalt om trosfrihet og retten til å konvertere. Dialogen har ført til at

begge parter sier at de er enige i prinsippet om religionsfrihet. Kontaktgruppen ønsket å markere dette med en felles uttalelse, og en arbeidsgruppe bestående av både kristne og muslimske representanter har utformet erklæringen. Dokumentet er det første i sitt slag i verden og gir håp om nye muligheter for samtale mellom muslimer og kristne omkring religionsfrihet og dens praktiske konsekvenser for det enkelte menneske.

Erklæringen viser oss at religionsdialogen ikke lenger er en teologisk eller teoretisk øvelse for spesielt interesserte. Religionsmøtet er i økende grad blitt en del av vår hverdag, våre nabolag og arbeidsfellesskap, og også av mange av vår verdens konfliktbilder. Derfor er kompetanse på dialog viktig for å bevare freden og et godt forhold mellom folk og religioner - både her hos oss og ute i den store verden. På forrige Kirkemøte behandlet vi saken "Utfordringer i Religionsmøtet". I år er dette fulgt opp av heftet "Troende møter troende" der vi utfordres på dagliglivets religionsmøter.

Viktige saker

Vi står foran et kirkemøte med mange viktige og store saker. Jeg håper at vi etter årets Kirkemøte kan stå sammen i en frimodig tjeneste for å virkeliggjøre kirkens avgjørende målsetting om å formidle evangeliet i ord og sakrament. Det norske folk lever ikke av brød alene, men dør av brød alene. Vi er avhengige av en himmel over livet for å leve på jorden. Dette er en utfordring til Den norske kirke.

Truet liv - troens svar

Dette møtets hovedsak er uansett hva mediene måtte mene, saken om "Truet liv – troens svar. Kirkens vitnesbyrd i lys av klimaendringer og arbeid med miljø, forbruk og rettferd". Her må vi kunne uttrykke oss så radikalt og tøft som en kirke skal og kan. Alle snakker om dette, men hvordan skal vi som kirke ut fra vårt ståsted vinkle vårt svar? Det er ingen logikk i at det er et åndelig spørsmål at jorden er skapt av Gud, men kun et politisk spørsmål at den samme jorden trues av drivhuseffekt og kortsiktig utnyttning. Som en kirkeleder en gang skrev: "Jeg tror ikke Gud kommer til å spørre oss hvordan han skapte verden. Han kommer til å spørre oss hva vi gjorde med det han har skapt."

Miljøsaken har for alvor blitt en sak for hele verden dette året. I juni måned fikk verdens miljødag i Tromsø stor internasjonal oppmerksomhet, og kirken ble trukket inn i programmet på en sterk og god måte. Honnør til alle de som på kirkens vegne arbeidet med den siden av programmet.

I Kirkenes verdensråd, Den romersk katolske kirke og i interreligiøst arbeid kommer temaet opp. Dette handler om rettferdighet, og vi leter alle etter et nytt teologisk språk som kan sette ord på både synd og nåde, liv og død. Det var noe av dette gudstjenesten i Tromsø klarte å gjøre på en måte som gjorde det mulig å snakke sant om synden og vårt svik som forvaltere. Og å snakke sant om synden er en forutsetning for nåde, frelse, rettferdighet og nytt liv. Skapelse og frelse er sammen Guds handling for å gi verden liv. Vi må i denne saken tale slik at våre politiske ledere får ryggdekning og mot til å treffe radikale beslutninger som kan bevare jorda vår også for framtidige generasjoner. Særlig

har vi som et svært rikt **og** oljeproduserende land et ansvar for å gå foran og vise vei. Kirken har et helt spesielt ansvar for miljøet. Fordi Gud er verdens skaper, og vi som mennesker har en forpliktelse overfor Ham og verden.

Guds fremtid og vår tid

Kirkemøtet har som hovedtema ”**Himmelens og jordens skaper**”. Kirken kalles til en fornyet teologisk refleksjon om det å være menneske i verden, om å være skapt av Gud til å leve ansvarlig i alle våre relasjoner: også til skaperverket. Samers og andre urfolks tradisjoner kan hjelpe oss til å få øynene opp for naturens egenverdi og se mer helhetlig på vår plass i den skapte verden. Jeg håper dette Kirkemøtets hovedtema vil gi oss **visjoner, refleksjoner, kamplyst og samhørighet**.

Men samtidig vet vi at vi står overfor et vanskelig Kirkemøte, og manges øyne og ører er vendt mot dette sted denne uken. Det er krevende samtaler vi står foran. Men vi skal klare det! Vi MÅ klare det!

Kirkens fremtid

Den kristne kirke kan beskrives og studeres ved hjelp av historiske og samfunnsvitenskaplige metoder, men kirken er noe mye mer. Den er en kirke der den oppstandne og levende Jesus Kristus har lovet å være til stede ved sin Ånd. Derfor har jeg stor tro på Den norske kirke. Ser vi på den overraskende kirkehistorien – fra den lille flokken kvinner og menn rundt Jesus til en hel verden – så ser vi at det umulige er mulig. For Gud er i sin kirke! Mine fremtidsdrømmer for Den norske kirke og for Den norske kirkes menigheter er sterkt knyttet til at Gud kan gjøre langt mer enn vi endog forstår å be om! Enn si kan tenke ut! Og han gjør det gjennom sin kirke. Ofte på tross av oss og våre feil.

En kirke med det levende ordet

Under dette Kirkemøtet er det de tunge og store sakene som vekker oppmerksomhet. På lokalplan møter folk stort sett i dag den gode, åpne og inkluderende kirken gjennom prester, diakoner, kateketer, kantorer og lokale medarbeidere som møter enkeltmennesker i sorg, ved dåp, ved konfirmasjon, ved bryllup, ved alle de viktige faser i livet. Og fortsatt tror vi at Ordet bærer frukt og modnes i sin tid.

Kona mi, Else, og jeg har nettopp lest sammen igjen Knut Hamsuns roman ”Markens grøde”, og vi har sett teaterforestillingen. Isak Sellanrå, hovedpersonen i ”Markens grøde”, pløyer og harver det lille jordstykket sitt, og snart er det klart for såing. Det å så kornet var for Isak Sellanrå en hellig handling. Også vi i Den norske kirke sår og sår noe som fremtidens kirke vil høste av. Det er for Kirken en hellig handling å så evangeliet gjennom Ord, sakramenter og tjeneste, og vi vet at det vil bære frukt.

En gammel prest, for lengst pensjonert, fortalte meg om en forretningsmann som hadde besøkt ham på aldershjemmet. Forretningsmannen var hjemme i Norge på et kort besøk.

Han hadde hørt at hans gamle konfirmantprest var kommet på aldershjem. Derfor kom han inn på rommet til presten med en blomsterbukett, satte seg ned ved den gamle, tok handa hans og sa: Det du lærte oss i fra Bibelen da jeg var konfirmant, glemte jeg aldri. Og en gang da jeg gjennomlevde en krise i mitt liv, satt jeg alene på et hotellrom i en av verdens storbyer og visste ikke om jeg orket morgendagen eller skulle gjøre slutt på det hele. Da kom ditt ansikt for meg, prest, og ordene: ”**Men dersom vi bekjenner våre synder, er han trofast og rettferdig, så han tilgir oss syndene og rensar oss for all urett.**” Det ordet lærte du meg fra Bibelen, og jeg foldet mine hender der på hotellrommet og ba Jesus om hjelp. Siden den dagen har jeg vært en troende. Det du lærte meg, reddet livet mitt i dobbelt forstand. Da gråt den gamle presten. Han hadde fått bekræftelsen på at noe av det han hadde sådd, hadde falt i god jord.

Det er flott å tilhøre en kirke som har det levende ord å tilby folk! Så må vi ikke bli så opptatt av alle vanskelighetene at vi ikke oppdager rikdommen og gleden og verdien i Den norske kirke. La oss spre det gode ryktet om kirken vår! La oss fremfor alt stå sammen om å så det gode ryktet om vår Mester og Herre. Slik at det også kan sies i vår tid slik det ble sagt i Jesu samtid: ”Ryktet om ham spredte seg over hele Syria, og de kom til ham med alle som hadde vondt.” Kirken er mye, mye mer og bedre enn det bildet som tegnes gjennom stridsspørsmålene de siste årene. Gjør folkekirken til en god opplevelse! Spre det gode ryktet! Forkynn evangeliet!

Godt kirkemøte, kjære venner og medarbeidere. Må Gud velsigne oss og hjelpe oss.

Statsråd Trond Giskes tale

Kjære Kirkemøte!

Det er en stor glede å besøke Kirkemøtet. Kirkemøtet er uten tvil det viktigste arrangementet i Den norske kirke som en kirkestatsråd deltar på, en ypperlig anledning til å treffe de ildsjelene som utgjør ryggraden i Den norske kirke, og som hver eneste dag ute i bispedømmene og ute i lokalmenighetene arbeider for å ta vare på og videreutvikle kirka vår.

Dette er fjerde gangen jeg er med ved på Kirkemøtets åpning, og det er den tredje kirkemøteforsamlingen jeg treffer. Det er den første som jeg treffer for andre gang, så vi er i ferd med å få fast følge. Hver gang har jeg reist hjem med fornyet inspirasjon og tro på at kirka vår er i gode hender. Og jeg er spesielt glad for at Kirkemøtet i år har organisert møtet med en debatt rett etter våre innlegg og taler, slik at vi kan få en dialog og få med signaler og synspunkter og gi anledning til å gi umiddelbare tilbakemeldinger på innleggene etter debatten. Og som Kirkerådets leder også sa: Vi har avtalt faste møter med Kirkerådet fire ganger i året, ett av dem med statsministeren. Og det at det er en så stor og tung representasjon her også fra mine kolleger på Stortinget, viser hvordan det politiske systemet ser på Kirkemøtet som det viktigste organet i vår dialog med Den norske kirke. Så det er også en solid fysisk synliggjøring av det forholdet.

Interessen rundt et kirkemøte er alltid stor. Men dessverre er det sånn, som også Kirkerådets leder sa, at pressen ikke alltid tegner et helt dekkende bilde av det som foregår her. I Aftenposten i dag skriver Dag Kullerud, som er en av journalistene med størst innsikt i kirkespørsmål, følgende: "Også dette Kirkemøtet vil bli husket pga homofilisaken. Den er selvsagt viktig for dem det gjelder, men Den norske kirke har en merkverdig evne til å la det lille bli det store. Det skjer en symbiose med mediene. Disse bryr seg lite og vet lite om kirkelige anliggender, men desto mer om sex og samliv. Saken er at spørsmålet om homofili utgjør en svært liten del av Den norske kirkes hverdag. På lokalt plan er det barne- og ungdomsarbeid som omfatter titusener, og en betydelig kunst- og kulturvirksomhet. Organisasjoner om Kirkens Bymisjon og Kirkens Nødhjelp utgjør bare en liten del av det som kalles diakonal tjeneste."

Dette er virkeligheten, og det er jo også, som Kirkerådets leder sa i sin innledning, en stor og voksende aktivitet. Kanskje burde det være en ettertanke og en oppgave for oss alle at vi på vår måte bidrar til at Kirkemøtet framstår som det det er: Kirkas viktigste møteplass, den viktigste arenaen for å drøfte de aller største spørsmålene i vår tid. Og kanskje skal man bruke Kirkemøtet i enda større grad nettopp som Nils-Tore Andersen sa, til å få fram alle de positive aktivitetene og virksomhetene, all den positive kraften som ligger i kirka vår i alle ledd. Årets tema er nok et bevis på dette, at man evner å ta opp de store spørsmålene i vår tid. Himmelen og jordens skaper, miljøsak og berging av skaperverket. Som så mange ganger før klarer nettopp kirka å heve seg over den nærsynte dag-til-dag-debatten og se lenger enn det vi ofte klarer på den politiske arenaen eller i den offentlige debatten.

I saksframlegget til Kirkemøtet sier overskriften ”Truet liv – troens svar” med all tydelighet noe om alvoret og omfanget av denne saken. Det dreier seg bokstavelig talt om liv og død, både for menneskeheten og de fleste plante- og dyrearter. Stadig flere etterlyser et paradigmeskifte i hele tenke- og levemåten i de vestlige forbrukersamfunnene, og i forslaget til vedtak står det at Kirkemøtet vil understreke at arbeidet for rettferd og vern av skaperverket er en konsekvens av troen på Gud som skaper, frelser og livgiver. Sterkere kan det vel ikke sies.

Vi hørte i Martin Lønnebos preken i dag om et sorgbudskap, at skapelsen, skaperverket kanskje står foran en alvorlig knekk. Og uansett om skapelsen var for 6000 år siden eller flere milliarder år siden, så er trusselen mot miljøet kanskje en av de største utfordringene vi som menneskehet har stått overfor, og da blir perspektivet bakover likegyldig. ”Skapelsen varer evig”, sier Inger Hagerup, og kanskje er dette vår utfordring, hvordan vi nå deltar i denne evige skapelsen.

Kirka kan sette en standard. Kirka kan skape holdninger bedre enn noen politiker kan bidra til. Kirka kan foreslå løsninger, kirka kan se langsiktig. Jeg tror nesten ikke det er mulig å overvurdere den rollen nettopp kirka kan spille når vi står overfor kanskje den største utfordringen vi som menneskehet har møtt.

Samtidig ser jeg i forslag til vedtak at dere utfordrer regjeringen, spesielt to departementer, Miljøverndepartementet og Kirke departementet. Den utfordringen tar vi gjerne, det samarbeidet tar vi med utstrakt arm. Erik Solheim kommer hit på onsdag og vil helt sikkert kunne diskutere med dere det konkrete samarbeid om miljøspørsmål, både om lokal handling og globale aktiviteter. Vi så jo bare i gudstjenesten i dag at kollekten gikk til miljøtiltak i Sør-Amerika, i Tibet og andre steder. Det foregår et aktivt arbeid. Det finnes mange slike samarbeidsarenaer som jeg er helt sikker på at Erik Solheim og Miljøverndepartementet kan bidra på. Og så ser jeg for meg at Kirke departementets vanlige samarbeidsform blir å ta regningen med økte aktiviteter.

Men midt oppe i alle disse store spørsmålene skal dere også håndtere store og små saker i den aktuelle kirke debatten: Kirkas økonomiske situasjon, trosopplæringsreformen, valgordningen, Opplysningsvesenets fond, ekteskapsloven, homofilis spørsmålet, statskirkerreform. Det er en dagsorden som kunne fått enhver til å miste pusten. Det er store saker som hver og en kunne rommet et helt kirkemøte.

Så vil jeg gi noen svar på de utfordringene jeg fikk i innledningen. En kirkerådsleder har aldri gjort jobben sin med mindre han har påpekt at kirka trenger enda bedre økonomi. Sånn sett har dere en ypperlig kirkerådsleder, det kan jeg skrive under på. Det gjelder ikke bare her i forsamlingen, dette er også omtrent ordrett det han sier i de lukkede rom når vi møtes til dialog ansikt til ansikt. Jeg ser behovet. Jeg ser at det kan skapes enda større aktivitet og veldig mye positivt med mer penger. Samtidig er min påstand at kirkas økonomi aldri har vært bedre enn i dag. Trosopplæringsreformen er tilført – tenk på det – 125 millioner kroner i budsjettet for 2008. Stortinget og regjeringen har hittil stått ved sine ord om en jevn opptrapping med 25 millioner i året over ti år til 250 millioner. Noen

vil si at det skulle bare mangle, dette var jo vedtatt, dette var jo en plan, så at disse 250 millioner kroner kommer som en selvfølge. Vel, når man har lest Stortingsvedtak om forsknings- og forsvarsplaner, om psykiatriplaner, for ikke å snakke om transport-, vei- og veitrafikkplaner som vi er den første regjering noen sinne til å innfri, så vet man at selv om Stortinget gjør vedtak om opptrappinger, betyr det ikke at det er en selvfølge at de kommer i havn før hvert enkelt budsjett et vedtatt.

Nå vil sikkert noen si at frelse tross alt er viktigere enn vei. Da må jeg si at da har dere ikke møtt mange ordførere på Vestlandet! Der har jeg av og til inntrykk av at det er en og samme ting, at vei og frelse hører sterkt sammen. Men det at Stortinget faktisk har stått ved denne reformen, er et uttrykk for at det er en bred politisk støtte til trosopplæringsreformen, og at vi ser resultater. I 2006 var det vel nesten 400 menigheter som var involvert. Jeg tror at nå er tiden kommet for å gå bredere ut, slik at alle landets menigheter blir inkludert. Det kan ikke vente fem år til, vi må sørge for at alle føler at de får være en del av denne trosopplæringsreformen.

På samme måte er det med Prostereformen: Førrige regjering begynte med 4 millioner kroner. Etterpå har det kommet 22 nye millioner, 6 i 2006, 7 i 2007, og hele 9 millioner i budsjettforslaget for 2008. Det er flere prestestillinger, det er opplæring i lederkompetanse, det er utviklingstiltak som gjør at kirka vår fungerer bedre, og at vi utnytter ressursene bedre. Også her har vi holdt ord og fulgt opp reformen.

Vi har også økt bevilgningene til Sjømannskirka, som også Andersen nevnte. Jeg var i Sjømannskirka i New York for bare noen dager siden. Å se det arbeidet de gjør, ikke bare for dem som selv oppsøker kirka og møter den, men også for dem som et eller annet sted i verden har falt utenfor, og som kanskje ikke har noe nettverk utenom "kjerka", som man kaller den i alle verdenshjørner. De fikk en påplussning i år, og 1,5 millioner kroner ekstra neste år. Men viktigst av alt, som også Nils-Tore Andersen sa: Det er gitt 21 milliarder kroner mer til kommunene i 2008 enn i 2005.

Av og til må jeg si at hukommelsen i politikken er kort. Jeg slo opp i papirene mine og fant et dokument fra 2003 hvor den daværende regjeringen bevilget 25 millioner ekstra til lokalkirkene som ren krisehjelp. I dokumentet sto det at det i de seneste månedene er kommet meldinger om at flere fellesråd har gjort vedtak om stenging av kirker, om nedbemanning og andre innstrammingsforslag. Husk oppslagene om at man ikke hadde råd til å holde kirkene varme gjennom vinteren. Det er altså bare fire år siden. Nå har kommunene fått 21 milliarder kroner mer, og har fått en helt annen situasjon i forhold til å kunne satse på kirka. Jeg ser at noen fellesråd har kommuner som ikke stiller opp. For dem vil kuttene på 20.000, 50.000, 70.000 kroner til kirkelige fellesråd kunne være problematisk. Men det må kommunene stilles til ansvar for.

På mange måter tror jeg at det å rette fokus og oppmerksomhet kun mot de øremerkede midlene fra staten, som jo også i sin tid var ment å være en overgangsordning, egentlig fritar kommunene litt for ansvaret. En kommune som min egen kommune Trondheim, har fått 177,9 millioner kroner ekstra i overføringer. Og heldigvis er det en kommune som tar ansvar. De har vedtatt en opptrappingsplan på 2 millioner kroner årlig til kirkelig formål i

årene framover; oppussing av kirker, større aktivitet. Slik er det i kommune etter kommune. Med disse pengene har man fått mange ganger igjen for de satslige overføringene. Vi skal bidra, men min utfordring går egentlig tilbake til fellesrådene: Gjør man jobben sin med å tale og kjempe kirkas sak inn mot kommunene? Jeg hører om fellesråd som ikke har fellesmøter med kommunestyrene og ikke møter kommunen. Denne jobben må gjøres også lokalt hvis kirka skal vinne i kampen om midlene. Det er selvfølgelig mange andre som også slåss om disse midlene, men kirka må også være på banen.

Så tar kirkerådslederen opp Opplysningsvesenets fond. Og det er helt riktig som han sier at det står at staten er eier av fondet. Det betyr ingenting nytt. Faktisk er det sånn at Lovavdelingen i Justisdepartementet helt tilbake i 1999 konkluderte med at – og nå siterer jeg fra Bondeviks Stortingsmelding om økonomien i Den norske kirke – ”det må anses som sikkert at staten er eier av fondet”. Dette skrev Bondevik, og det slutter jeg meg helt og holdent til i Stortingsmelding 41 om økonomien i Den norske kirke. Men så sier Bondevik, og det kan jeg også slutte meg fullt til, at spørsmålet om Opplysningsvesenets fonds eierskap ved et eventuelt skille, ikke er et rettslig, men et politisk spørsmål. Det politiske spørsmålet vil det til enhver tid gjeldende stortingsflertall ta stilling til hvis eller når det blir et skille mellom stat og kirke. Så det er et politisk spørsmål.

Jeg skjønner godt at man gjerne kan tenke seg fondet som en slags morgengave ved en skilsmisse. Det er kanskje litt rart med en morgengave ved skilsmisser, men verden går framover! Men hvis det blir et skille mellom kirke og stat, må jo Den norske kirke fortsatt tilføres mange, mange millioner utover det Opplysningsvesenets fond kan bidra med. Hvis noen tar til takke med Opplysningsvesenets fond ved en skilsmisse, vil det være nok til å drive kirka i ett år eller to. Og avkastningen kan hvert fall ikke drive kirka, ja, knapt et bispedømme.

Det vi sier fra mitt parti og fra regjeringens side, er at hvis det blir et skille, skal vi i hvert fall sørge for kirkas økonomi. Som Andersen sa: Det eneste medlemskriterium skal være dåpen. Vi er også imot det Gjønnnesutvalget sa om medlemskontingent i Den norske kirke. Vi tar ansvar for veldig mange fellesskapsanliggender i Norge – organisasjoner, fritidsaktiviteter. Skulle vi ikke da ta vare på noe så grunnleggende i et samfunn som trossamfunn og kirker?

Det står fast, og det dreier seg om mye, mye mer enn OVF. Det blir bare en pølse i slaktetida i et oppgjør som vil omfatte mange økonomiske transaksjoner. Tenk bare på alle kirkebyggene, tenk på alle kommunale tilskudd. Alt dette må jo være med på en eller annen måte hvis kirka skal være en sterk, åpen, misjonerende, bekjennende kirke, sånn som vi ønsker den. Jeg ville ha sovet trygt om natta når det gjelder Opplysningsvesenets fond. Det spørsmålet står igjen når og hvis vi skal ha et slikt oppgjør.

Det er klart at det er uenighet om hva innløsningskriteriene ved salg av tomter skal være, om hvilke takster som skal legges til grunn, og her er det nok helt andre interesser fra dem som har festet grunn på Opplysningsvesenets fonds eiendom, enn fra dem som får

avkastning fra Opplysningsvesenets fond. Men selv om det kan dreie seg om store beløp som eventuelt kan tapes i form av verdi, så har vi slått fast i regjeringens vedtak i denne saken at kirkas økonomi ikke skal være skadelidende. Det betyr at de tilskuddene kirka tilføres fra Opplysningsvesenets fond, må – hvis de blir redusert – kompenseres med andre økninger i tilskuddene, slik at aktiviteten opprettholdes og mulighetene for inntekter derfra også er uforandret.

Så har vi den store statskirkedebatten. Jeg skal ikke gå langt inn i den nå. Da tror jeg at vi må ha enda et kirkemøte hvis vi skal ta hele statskirkedebatten. Men vi nærmer oss konklusjoner. Etter Kirkemøtet i fjor har flere landsmøter i mitt parti behandlet saken. Mitt landsmøte gjorde et enstemmig vedtak i statskirkespørsmålet. KrF hadde saken oppe til behandling på sitt landsmøte, og andre partier har behandlet den, og nå nærmer vi oss konklusjonen. Jeg tror at uansett hvordan vi nå konkluderer – og det blir en bred dialog om å finne løsninger – så må vi være innstilt på at dette vil ta tid. Skal vi kunne inkludere alle i for eksempel spørsmålet om vi skal ha en ny verdiparagraf eller en ny paragraf 2, hvordan den eventuelt skal formuleres og om kristendommen være en del av den, må vi sørge for gode og grundige prosesser der mange må være involvert. Vi kan ikke våren 2008 dra konklusjoner i denne saken på Stortinget. Det vil etter mitt syn være overilt. Da sørger vi ikke for den brede forankringen som denne type spørsmål trenger. Vi har hatt en statskirke i 470 år. Jeg tror ikke vi verken avskaffer eller viderefører den med et knapt flertallsvedtak i Stortinget. Vi trenger å finne brede, samtlende løsninger.

Så dukker det jo også opp andre spørsmål i kjølvannet av kirkeordningsspørsmålet, blant annet dette med valg, valgprosesser, hvordan vi organiserer det. Men også spørsmålet om strukturer, hvordan vi organiserer Den norske kirke mest mulig hensiktsmessig. Vi diskuterer jo en forvaltningsreform på Stortinget, om vi skal ha fylkeskommuner eller ikke. For noen synes jo det er litt mye med tre forvaltningsnivå, at vi bare burde ha to. Hvor mange finnes det i kirka? Vi kan begynne med menighet, så fellesråd, prosti, bispedømme, kirkeråd. Hvordan utnytter vi ressursene best mulig også lokalt, i de minste fellesrådene, i de minste felles enhetene? Kan man se på andre måter å organisere kirka på? Jeg vet at Kirkerådet er veldig ivrig etter å få på plass et felles arbeidsgiveransvar. Oslo har søkt om forsøk på det. I dag er det ikke hjemmel i loven for den type forsøk. Men det er viktig å se på hvordan alle de ressursene som kirka samlet forvalter, kan brukes bedre, til beste for den overordnede målsettingen kirka har. Det bør vi alle sammen sette oss ned og diskutere.

Jeg registrerer selvsagt at Kirkemøtet i fjor vedtok, etter at jeg var her, med $\frac{3}{4}$ flertall, et annet syn enn Landsmøtet i mitt parti konkluderte med. Samtidig må vi se på en veldig bred høring. Det kjenner jo kirka. Av 1300 menigheter var det 1085 som svarte på høringen. Det er imponerende! Det vitner om at det er vitalitet, engasjement og klare meninger lokalt. Av disse menighetene var det 578 som svarte at de ønsket en fortsatt statskirke. 399 ønsket å avvikle statskirka. For å være sikker på at man svarte på det samme spørsmålet, spurte vi også om grunnlovsforankring, og det var det omtrent samme flertall for dette.

Noen har oppfattet det som om jeg kritiserer Kirkemøtet fordi man gjør et annet vedtak enn det flertallet av menighetsrådene har innstilt på. Det gjør jeg ikke. Det er en del av det representative demokrati. Det er også sann at Stortinget av og til gjør andre vedtak enn det meningsmålinger eller andre ting viser at det er flertall for. Men det er et tankekors, folkens, at det er såpass stor divergens mellom det Kirkemøtet vedtok, og det menighetsrådene vedtar. Et annet paradoks var at i de svarene vi fikk inn etter Kirkemøtets vedtak – fordi høringsfristen var etter Kirkemøtet – var det enda større overvekt for statskirke enn det var i de svarene vi fikk inn før Kirkemøtet. Det forteller meg at her er det stor trygghet, her er det stor usikkerhet på hva en endring faktisk vil medføre, hvordan en fremtidig kirke, som eventuelt er fraskilt, vil være. Uten at den tryggheten skapes, uten at vi gir grasrotplanet i kirka troen på at dette vil gå bra, at dette vil være en kirke vi kjenner oss igjen i, en kirke vi ønsker å tilhøre, en kirke som vi ønsker å ha den, så kan vi heller ikke få til et skille. De prosessene får gå videre. Jeg tror at det dreier seg om demokrati, om valgordninger, om innflytelse for det enkelte kirkemedlem. Hvordan det skal løses, får vi snakke videre om.

Så noen få ord om kultur, i og med at Andersen også tok opp det. For det første vil jeg si at det ikke er riktig at det ikke er bevilget penger til kirkelig kultur. Jeg tror Baasland, for eksempel, kan fortelle om prosjektet ”Sounds from the Cathedral”, et av de største løftene vi gjør på kulturbudsjettet, som handler om Stavanger og kirkemusikk, i samarbeid med Stavanger Symfoniorkester. Kirkemusikk under Kulturrådet har fått én million ekstra. Organist Bjerkestrand kan fortelle om det, for det var han som lobbet den inn og mente at det var et veldig viktig satsingsområde. Men så er det også slik at nesten alle de ordninger som styrkes på kulturbudsjettet, også kommer Den norske kirke til gode. Tenk bare på korsatsingen: Hvor mange kirker og menigheter er det ikke som kan nyte godt av den? Tenk på barn- og unge-satsinga. Jeg så et stort oppslag i Vårt Land nylig hvordan også kristne organisasjoner drar nytte av ordninger som frifond og andre støtteordninger. Hva med innkjøpsordningen for Phonogram. Kirkelig kulturverksted, som jeg ser Hillestad har vært på banen for, blir kjøpt inn som aldri før, takket være at innkjøpsordningen for plater styrkes. På område etter område kommer dette også kirka til gode.

Jeg har lest ”Kunsten å være kirke”, og det er et tiltak der som er direkte relevant for oss, og det er disse kompetansesentrene. Vel, jeg må si at mitt prosjekt på kulturområdet er å redusere administrasjon, byråkrati og saksbehandlere og sørge for at mer av pengene går til skapende kunstnere og kulturarbeidere. Jeg vet ikke om det er en motsetning i å bygge opp et slikt nettverk av kompetansesentre, men jeg er i tvil – i hvert fall om vi tenker oss at de skal fordele penger. Vi har mer enn nok fordelingsmekanismer, vi har mer enn nok folk som sitter og fordele penger på kulturområdet. Vi trenger pengene ut til dem som synger, danser, spiller teater, maler bilder og så videre.

Men så er jeg helt enig: Det trengs kompetanse ut i Den norske kirke på hvordan man kan bruke det aktive kulturlivet og denne kultursatsinga. For kirka skal være en del av det kulturløftet, integrert del av norsk kulturliv, ja, kanskje den viktigste kulturbæreren vi har i det norske samfunnet. Det tar jeg gjerne en dialog om. Om det da er den lureste måten å organisere dette i seks regionale sentre, eller for eksempel om bispedømmene skal være enheten som har denne kompetansen på kulturarbeid – som kan gå ut i prostiene og kan

gå ut i menighetene og kan bygge kompetanse på kultur – det mener jeg at vi må diskutere. Jeg mener at fasiten ikke nødvendigvis er gitt gjennom ”Kunsten å være kirke”. Dette må vi ta en god dialog på, slik at vi er sikker på at vi virkelig bygger kompetansen der avgjørelsene om aktiviteten faktisk tas, og det er, tror jeg, i menighetene at denne aktiviteten styres.

Så til slutt om en annen sak som står på dagsorden, nemlig spørsmålet om homofili. Dette har jo gått igjen siden første gang jeg var på Kirkemøtet i 2000, og det har vært en problematisk sak lenge før det. Jeg må si at jeg tror at Kirkerådet har lagt seg på en klok linje. Jeg tror at det er en erkjennelse av hva som faktisk er situasjonen. Noen sier at det er fornuftig å bruke lenger tid og ta en utsettelse, som om det fører til – var det *vakuum* Sigvart Dagsland kalte det? Nei, da vil jo vedtaket fra 1997 stå ved lag. Det er jo ikke slik da at man velger ingenting – da velger man noe annet. Jeg tror at det nå er på tide å komme et skritt videre.

La meg også si: Noen blander dette sammen med ekteskapsloven. Nei, det er det ingen grunn til å gjøre. Ekteskapsloven er en sekulær lov som gjelder den juridiske institusjonen ekteskap. Selvsagt har kirka en rett til å innstifte ekteskap ut fra ekteskapsloven, men den regulerer altså den lovfestede rammen rundt den juridiske forbindelsen som ekteskap er i vårt samfunn. Inngåelsen av et ekteskap i kirka styres av Den norske kirkes liturgi, og Den norske kirkes liturgi bestemmes av Kirkemøtet. Vi har sagt helt tydelig at vi har ingen planer om å inndra den fullmakten. Altså har vi heller ingen mulighet til å pålegge Den norske kirke en liturgi som fører til at man blir tvunget til, mot sitt eget ønske, å vie homofile i kirka. Det bestemmer dette organ! Vi skal lage en lov, den bestemmes av Stortinget og så har kirka en rett, men ikke en plikt, til å bruke denne loven til å innstifte ekteskap mellom homofile. Jeg så oppslaget som var på Dagsrevyen, om at man ville frasi seg hele muligheten til å vie hvis man ble tvunget til dette. Den tanken kan man legge til side – den *hvisen* kan strykes – det blir ingen slik *hvis* – i hvert fall så lenge vi får bestemme. Og jeg tror heller ikke at noen andre på Stortinget har ambisjoner om det, der tror jeg det er en bred enighet.

Jeg mener at selve forslaget til vedtak fra Kirkerådet er klokt, og igjen har jeg lyst til å sitere kronikken til Kullerud i Aftenposten: ”Når saken får dominere og påvirke kirkas omdømme, skader det ikke bare kirka, men også budskapet. Folk rister oppgitt på hodene på grunn av måten saken behandles på. Det har ganske enkelt med ordinær menneskeforståelse å gjøre. I den øvelsen kommer mange forvaltere av teologi merkverdig ofte til kort. For første gang,” skriver Kullerud, ”er det en bevegelse, trolig skapt av en holdning som uttrykker at dette går på anstendigheten løs. Det er ikke usannsynlig at det blir et slags anstendighetsoppgjør fra midten på Kirkemøtet, som har en enestående mulighet til å sette et foreløpig punktum for denne saken, og til å la alt det andre få dominere bildet og la det andre skape Den norske kirkes omdømme.”

Det tror jeg kanskje er den aller, aller største gevinsten, hvis Kirkemøtet slutter seg til det vedtaket, at da kan de andre sakene få lov til å dominere dagsorden. Da kommer det fantastiske diakonale arbeidet mer til syne. Da kommer den internasjonale solidariteten til syne. Da kommer trosopplæringsreformen til syne, barne- og ungdomsarbeidet til syne.

Kirkas fantastiske kraft kommer til syne på en annen måte hvis man nå kan samle seg om et kompromiss, og det tror jeg vil være en fantastisk styrke, uansett hvilken side av streken man står på i denne saken, som har vært en konfliktsak og en problematisk sak så lenge.

Så er det sånn at denne forsamling består av mange prester, biskoper, folk som har sitt virke i Den norske kirke. Men den består også av utrolig mange frivillige som ved siden av jobbforpliktelser, ved siden av familie og venner, ved siden av et travelt liv, finner tid og energi til å ta vare på viktige og betydningsfulle verv i kirka. Kirka vår er full av slike mennesker, og jeg vet hva frivillighet er, hvor mye som kreves, hvor mye som foregår på fritiden, i helger og på kvelder. Derfor fortjener ikke bare dere, men også de mange andre frivillige sliterne i kirka vår, den honnøren som virkelig burde være dem til del. For det arbeidet de gjør er rett og slett uerstattelig. Av og til tenker jeg: Hva er det som driver folk? Hvordan er det man holder ut når man kunne kost seg med familien eller reist på hytta, sett på TV, gått en tur, men så drar man på møter i menighetsråd, i bispedømmeråd og drar på seminarer og foredrag, og står på i diakonalt arbeid og barne- og ungdomsarbeid? Troen og misjonsbefalingen er helt sikkert en viktig faktor. Men jeg tror også det er noe mer, en ansvarsfølelse og et dypt ønske om å bidra, et ønske om å legge til rette for et bedre liv for mennesker rundt seg, et ønske om å gi. Det tror jeg gjelder for alle, uansett standpunkt i for eksempel homofilisak eller statskirkespørsmål. Desto viktigere er det å møte hverandre med respekt, med forståelse, med åpenhet og med vilje til å finne samlende løsninger. Glem aldri det når konfrontasjonene blir heftige og diskusjonene blir opphisset.

Så til slutt: Det er fantastisk at man setter miljøsakene på dagsorden. ”Langsamt ble allting til”, skrev Inger Hagerup. ”Skapelsen varer evig”. Og så fortsatte hun:

”Langsamt seiler vår jord mot en ukjent havn.
Ingen kan måle vår framtid, og ingen kan gi den navn.
Men dette vet vi: at vi er med å skape
det evige livet, skape det ondt eller godt.
Vi vil ikke tape.
Vi vil ikke miste den ilden vi en gang har fått.”

Vi kan lykkes hvis det engasjementet kirka har, nå kanaliseres til miljøsakene enda sterkere enn før. Og ikke bare til miljøsakene, men også til spørsmålet om rettferdig fordeling.

Hva bedre kan kirka bidra med, enn sitt engasjement, men også sitt håp. For det er kanskje det viktigste vi trenger i en situasjon der miljøkrisen blir beskrevet hver eneste dag, hvor fattigdomsutfordringen i verden virker uoverkommelig: Vi trenger noe å tro på. Vi trenger håp. Vi trenger tanken om at det faktisk nytter, at vi kan lykkes. Den tanken kan kirka gi oss. Den tanken, den troen, kan dere bidra med.

Inger Hagerup skrev:
”Drømmer og utopier – sier de kloke menn.
De som er kalde av hjertet!
Hør ikke på dem lenger!”

Godt kirkemøte!

Himmelens og jordens skaper – punkter fra Martin Lönnebos hovedforedrag

Det är ingen liten oppgift att ha ansvar för en stjärna

1. Den blå planeten

Det er ingen liten oppgave å ha ansvar for en stjerne.

2. Jordens helse

Jorden har feber, jorden tørster, jorden er infisert, jorden er i nød.

3. Skriftespeilet

La barnebarnas øyne, og de utrydningstruede dyrene, være dine skriftespeil.

4. Redningsbåten

Jordens redningsflåte har to årer, den tekniske og den etiske.

5. Ansvar for eget liv

Makt = ansvar = modenhet

6. Livets lov

Biosfæren, teknosfæren og nousfæren er søsken, men teknosfæren vil bestemme.

7. Spørsmålene

Ingen av livets grunnspørsmål: Hva er sant? Hva er vakkert? Hva er rett? Hva er godt? Hva er hellig? får forties

8. De to sterkeste roerne

Religion og vitenskap er verdens sterkeste krefter. Sammen kan de redde miljøet. (Edward O. Wilson)

9. Den beste som den verste

Vesterlandenes kultur er den første verdensomfattende, den sterkeste og mest prisverdige, den farligste og mest skyldbetyngede

10. *Søndagen før Domssøndagen*

Når jorden og dens liv forvandles til råvarer, reiser den seg mot menneskene i historiens største slaveopprør. Snart feirer vi domsøndag - Vær rede!

11. *Jul*

Jorden er helliget av guddommelig nærvær. Vær ikke bekymret!

Presentasjon av Tilstandsrapport for Den norske kirke 2006

Ved direktør Jens-Petter Johnsen

1. Hvordan tegne et bilde av tilstanden i Dnk anno 2006?

Hva er det som preger kirken – Den norske? En tilstandsrapport kan ikke gi et fullstendig bilde av troens liv og kirkens indre styrke. Jeg vil peke på noen fakta, noen positive og noen negative utviklingstrekk og komme med noen utfordringer.

Dette bildet skulle jeg gjerne tegnet i rammen av en kultur- og samfunnsanalyse med særlig vekt på de trender som kan antas å ha innflytelse på kirkens virksomhet. Mye forskning foreligger, men kirken har ikke analysert og utnyttet dette materialet. Samtidig som vi burde fulgt opp og videreutviklet medlemsundersøkelsen "Folkekirke 2000" som KIFO foresto. Vi trenger mer info om kirkens medlemmer.

Det er interessant at media er opptatt av religion i dag. Hvem hadde trodd det for 30 år siden, da sekulariseringsprofetene, samfunnsforskerne og religionssosiologene proklamerte med stor forutsigbarhet at kirken nærmest ville være borte fra jordens, og i hvert fall fra Norges overflate i løpet av de nærmeste tiårene.

2. Klassekampen 25.okt. 2007 slo stort opp: "LEVENDE GUDSTRO I NORGE. Kristne dogmer står fremdeles sterkt."

3. Klassekampen. Det er høye tall, som vi skal ta på ramme alvor. 51 % svarer at de tror på Gud. 40 % at de tror at Jesus døde på korset for våre synder.

4. Galluptall gir et bilde av virkeligheten, og en viktig side.

Denne tilstandsrapporten vil i første rekke rette søkelyset mot det som skjer i menighetene av kirkelig virksomhet og aktiviteter:

Tilstandsanalyse vil kunne være et nyttig bakgrunnsmateriale for KM, når vi skal behandle de mange ulike planene for kirkens virksomhet i årene fremover og særlig når vi neste år skal vedta et visjonsdokument eller strategiplan for den neste 4 – 6 års-perioden.

Tilstandsrapporten skal hjelpe oss til å tegne en adekvat analyse av hvordan menighetene og kirkens situasjon er, og så tenke visjoner og strategier for årene fremover. Og lokalmenighetene skal ha særlig oppmerksomhet.

5. En sentral rolle for Kirkemøtet er å legge forholdene til rette for at menighetene kan utføre sine oppgaver på beste mulig måte. "**Kirkemøtet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på saker av felles kirkelig karakter og ellers alt som kan vekke og nære**

det kristelige liv i menighetene, og det skal fremme samarbeidet innen Den norske kirke.” (kl § 24)

6. Et grunnleggende spørsmål som Kirkemøtet må stille seg er: Fastsetter Kirkemøtet ordninger og planer som legger forholdene til rette for at det kristelige livet i menighetene vekkes og næres? Er vi til for menighetene?

7. Menighetene er svært forskjellige. Det minste sokn har under 30 medlemmer, 1/3 av soknene har under 1 000 medlemmer og kun 5 % av soknene har over 10 000 medlemmer. (Tilstandsrapporten s.11-12)

8. Noen nøkkeltall:

Medlemsprosenten på vei nedover (spørsmålstegn)? 86 % ned til 82% de siste fire år. Nei, antall medlemmer i Dnk øker, men andelen av befolkningen som er medlemmer synker. NB! Ikke fordi medlemmene melder seg ut av kirken, men i hovedsak pga av innvandringen. I Oslo utgjør innvandrerbefolkningen 22 % av alle Osloborgerne, og 80% av dem har en ikke-vestlig bakgrunn. Disse har aldri vært medlem av Dnk, og aldri meldt seg ut av kirken. I Oslo er ca 90 % av befolkningen med etnisk norsk bakgrunn medlemmer av Dnk. DVS: Medlemmene melder seg ikke ut. De er trofaste, mange er mindre aktive, men de melder seg ikke ut. Faktum er at det er flere medlemmer i Dnk i dag enn noen gang tidligere. Men våre nye landsmenn gir oss større utfordringer enn noen gang. (Tilstandsrapporten s. 12-14)

9. Utmeldingene utgjør 1 – 2 promille av medlemsmassen, og har de siste 20 årene gått nedover, men er nå på vei oppover. (Tilstandsrapporten s. 13-14)

Hvorfor melder folk seg ut av kirken?

Eller hvorfor melder ikke langt flere seg ut av kirken?

Dette er spørsmål som vi bør få bedre svar på enn vi har i dag. I Folkekirkeundersøkelsen ga medlemmene grunner for hvorfor de er medlemmer i kirken, men vi trenger mer forskning som forteller oss om hva som knytter medlemmene til kirken og hvor sterk denne tilknytningen er. Slik kunnskap vil bli stadig viktigere for vurdering og planlegging nå som kirkelige reformer og stat-kirke-spørsmålet er på dagsorden.

10. Så et ord om dåpsprosenten. Dåpsprosenten falt fra 79 % til 74 %. Ca 900 færre ble døpt i 2006 enn i 2002. 90 % av foreldrene doper sine barn der minst en av foreldrene er medlem av Dnk, og blant 15-åringer som er medlem av kirken, velger nesten 90 % kirkelig konfirmasjon. (Tilstandsrapporten s. 15– 17)

11. Det var over 4 000 flere som ble konfirmert i 2006 enn i 2002. Det gledelig er at konfirmasjonsprosenten også steg litt i 2006 (uavhengig av hvordan vi regner prosenten) (Tilstandsrapporten s. 18-19). Mange steder er konfirmanttiden er flott opplevelse både for konfirmantene og deres foreldre. Litt konkurranse fra Human-Etisk Forbund har skjerpet mange menigheter til å ha et konfirmantopplegg – ikke minst konfirmantleirer, som er av stor betydning for de unge og deres fremtidige relasjon til kirken. Men det er også menigheter som sliter, og det blir stadig større forskjeller i konfirmanttallet mellom menigheter som satser og lykkes og de som ikke gjør det. Ungdomsundersøkelsen

dokumenterer også at det er mange som er misfornøyde med konfirmantundervisningen, fordi de opplevde at de ikke lærte noe. Det er en stor utfordring at konfirmasjonsprosenten i Oslo bare ligger på 36 %. Selv om det i stor grad skyldes det store antall barn av innvandrede nordmenn (ca 30 % i alderen 0-19 år), skjer det noe der hvor det blir uvanlig å la seg konfirmere. Men i et flerreligiøst by- eller lokalsamfunn kan også interessen for konfirmasjonsopplæring øke.

12. Bildet vi tegner og kurvene viser en nedgang, men det skyldes altså først og fremst at befolkningssammensetningen er annerledes, og ikke at kirkens medlemmer ikke velger å la seg døpe eller konfirmere. (Tilstandsrapporten s. 15)

Ut fra et brukerorientert tjenesteperspektiv er oppslutningen stor til et postmoderne samfunn å være. Overgangsritualene fremstår som viktige og betydningsfulle, enten man betrakter dem som uttrykk for en personlig overbevisning i et teologisk/religiøst perspektiv eller som en del av tradisjonen.

13. Hvordan står det til i Norge sammenlignet med folkekirkene i våre naboland? Det som slår oss er at medlemsprosenten ligger på rundt 80 % i alle kirkene unntatt Sverige. Norge har nest høyest dåpsprosent etter Finland. Norge har lavere konfirmasjonsprosent enn Finland og Danmark, men ligger langt over Sverige. Vigselsprosenten i Norge er lavere enn i våre naboland. Men vi ligger på toppen når det gjelder kirkelige gravferder.

Hva med gudstjenestene?

14. Det avholdes nesten 70 000 gudstjenester pr år. Det er en nedgang på 1,3 % siden 2002. I tillegg kommer ca 45 000 vigsels- og gravferdshandlinger med til sammen flere millioner deltakere. (Tilstandsrapporten s. 22-26)

15. Til sammen var det over 6,5 mill deltakere/besøkende på disse gudstjenestene mot 6.7 mill i 2002. En nedgang, men så var det også 900 færre gudstjenester i 2006 enn i 2002. (Tilstandsrapporten s.22-26).

Ungdomsundersøkelsen viser at det var 7 % av tenåringene som oppga at de gikk i kirken ca en gang i måneden og 7 % ca en gang i uken. 55 % går aldri eller sjelden til gudstjeneste. Folkekirkeundersøkelsen 2000 ga følgende tall: 2,3 % går til gudstjeneste hver uke, 5,9% en gang i måneden og 67,5 % går sjeldent eller aldri til gudstjeneste, samtidig som 68 % opplevde gudstjenesten som meget positiv eller positiv sist de var der.

Hamar bispedømmeråd sier i sin rapport at ”oppslutningen om gudstjenesten tiltar i bredden og avtar i frekvens.” Det er de aktive, de med klar kristen gudstro, som ikke lenger går så ofte til gudstjeneste, sier O.G. Winsnes.

Vil Gudstjenestereformen bidra til gudstjenestefornyelse som gjør det vanskeligere å holde seg borte når menigheten samles?

17. I gjennomsnitt er det litt over 100 personer på en gudstjeneste og dette tallet har holdt seg svært stabilt en lang tid. (Tilstandsrapporten s. 23). Og da er ikke deltakelse i

forbindelse med vigsel eller gravferd tatt med. Myten om de tomme kirker er seiglivet, men faktum er at de 1 000 søndagsgudstjenestene hver uke samler 100 000 mennesker.

Gjennomsnittlig deltakelse per gudstjeneste lå på 102. (Tilstandsrapporten s. 27-31)
Nattverddeltakere 40, dvs. under halvparten av de som går til gudstjeneste går til nattverd. En stor mulighet og utfordring.

Vi må raskt ta med noen andre tall som viser oppslutningen om annet menighetsarbeid.

Dette er helt nye tall som kom inn i årsstatistikkskjemaet i 2005. Men innrapporteringen gjelder kun de aktiviteter som foregår i regi av Dnks menigheter. I tillegg kommer alt arbeid som drives av kristelige organisasjoner på disse områdene og på mer privat basis og ut fra personlig engasjement.

18. Barne- og ungdomsarbeid

Det er nå dokumentert at ca 60 % av alle døpte 4-åringer får 4-årsbok. Dette er ett av de første nyere dåpsopplæringstiltakene i vår kirke, og oppslutningen er bemerkelsesverdig høy. Her bærer langsiktig arbeid sine frukter. (Tilstandsrapporten s. 34-37)

19. Rundt halvparten av menighetene har ulike andre tilbud for barn i ulike aldre, men statistikken gir ikke opplysninger om hvor mange som benytter seg av tilbudene. (Tilstandsrapporten s. 36)

20. KM har mottatt egen rapport om Trosopplæringsreformen, men et bilde fra en babysang- gudstjeneste i Austevoll tar vi med.

21. Trosopplæringsreformen skaper fornyelse og et nytt språk....

22. ... av en raus og tydelig kirke. Hvordan kan vi være kirke i vår tid?

23. Diakonale tilbud.

Dette er et omfattende og ofte ikke så synlig felt, som det er vanskelig å få inn gode rapporter om. Her er tatt med noen tiltak som det spesifikt er spurt om i årsstatistikkskjemaet. Få menigheter har tilbud om ekteskapsgrupper og sorggrupper, men 700 har tilbud om eldretreff og like mange menigheter har andre diakonale tilbud. (Tilstandsrapporten s. 33-44)

24. Kor og konserter

Det er et bredt kor- og musikkliv i menighetene. I gjennomsnitt har hver menighet et barne- eller ungdomskor. Og det avholdes over 6 000 konserter med 800 000 deltakere. Kirke og kultur har mange tilknytningspunkter. (Tilstandsrapporten s. 45-47)

25. Voksenundervisning.

Tidligere hadde mange menigheter torsdagsmøter, bibeltimer og kveldsmøter med bibelske temaer. Menighetsskoler og voksenopplæring. Slike møter synes å være langt sjeldnere i. At kun halvparten av menighetene har registrert tilbud om bibelgrupper/samtalegrupper gir grunnlag for refleksjon, og representerer en utfordring.

At kun 18 000 er med i en slik gruppe, forteller oss at trosopplæring ikke bare er nødvendig for barn og ungdom. (Tilstandsrapporten s. 51-53)

26. Frivillige medarbeidere.

Kanskje noe usikre tall. Mange menigheter synes ikke å ha en veldig god oversikt over de frivillige medarbeiderne sine. Noen kommer og noen går, noen er med på litt (og blir kanskje oversett), mens andre er med på alt... Til sammen over 100 000 medarbeidere. (Tilstandsrapporten s. 48-51)

Vi mangler opplysninger om hva den frivillige innsatsen i menigheten utgjør i årsverk. Den kirkelige virksomhet bæres av de frivillige. Slik skal det være i en kristen kirke. Men frivilligheten er i endring. Før bar nok frivilligheten svært mye alene. I dag krever frivillighet ansatte. Frivillighetsforskningen viser at frivilligheten fungerer bare der det samtidig er ansatte som koordinerer og følger opp de frivillige og deres innsats.

27. Misjon

930 menigheter, dvs 75 % av menighetene rapporterer at de har misjons-, solidaritets- eller vennsapsprosjekter i andre land. Noen menigheter har flere prosjekter. Misjon er i ferd med å få fotfeste som en menighetssak, og er ikke bare en sak for de frivillige misjonsorganisasjonene.

Her burde jeg nevnt flere aktiviteter og arbeidsområder som menighetene er engasjert i. Det gjelder det økumeniske arbeidet, religionsdialog (ROM-prosjektet), arbeidet innen miljø, forbruk og rettferd m.v. For ikke å nevne arbeidet innen samisk kirkeliv. Jeg må henviser til Tilstandsrapporten, og samtidig si at vi mangler en god data på disse områdene. (Tilstandsrapporten s. 53-60)

28. Menighetenes økonomi

3,9 mrd kr er det offentlige tilskuddet til kirken.

Menigheten samler inn 243 mill. Det høres bra ut, men det tilsvarer 63 kroner per medlem i året. Ikke så mye mer enn det hver enkelt gir til den årlige TV-aksjonen. Her er det mye å gå på, og Kirkemøtet i 2004 kom med utfordringen om å legge til rette for et målrettet arbeid for at Den norske kirkes medlemmer tar et økt ansvar for sin kirke gjennom dugnadsinnsats, ofring og givertjeneste.

I parentes står hvor mye av inntektene som går til egen virksomhet. Over halvparten av kirkeofringene går til annen nasjonal og internasjonal virksomhet. 95 % av givertjenesten går til egen virksomhet. Det gledelige er at givertjenesten har økt med over 15 % hvert år siden 2002, mens kirkeofringene bare har økt med 2.5 %. (Tilstandsrapporten s. 65-70)

29. Offentlig tilskudd til kirkene i de nordiske land

Her ser hvor dårlig Norge kommer ut sammenlignet med våre naboland. Tilskuddet til kirken via kirkeskatten m.m. i Sverige og Finland ligger på ca 2 000 kr pr medlem, mens den offentlige bevilgningen i Norge ligger på halvparten.

Vi skulle nok ha innført kirkeskatt for lengst.

30. Bemanningen

Antall stillinger i menighetene er ca 8 000, 6 639 fellestrådsansatte og 1 324 statsansatte prester. (Det er 125 flere prester enn i år 2000, da var det ca 1 200.). Kvinneandelen blant fellestrådsansatte ligger på 56 %, mens for prestene ligger den på 19,3%. (Tilstandsrapporten s. 70-71)

31. Over 2 100 er kirkegårdsansatte og kirketjenere, 900 er kirkemusikere, mens det kun er 186 kateketer og 218 diakoner. (Tilstandsrapporten s. 71-72)

32. Antall medlemmer per prest i Norge sammenlignet med våre naboland. Det som slår en er at Norge har lagt færre prester, men mens en prest i Norge betjener nesten 3 000 medlemmer, ligger tallet i våre nabokirker på ca 2 000.

Så langt tallenes tale.

33. Nyreligiøsitet

Klassekampens artikkel viste at tradisjonell kristentro fortsatt lever sterkt i mange mennesker i vårt land. Men det som nå også ofte kommer til syne er en form for åndelighet som vi som kirke har vanskelig for å kjenne igjen.

Den engelske religionssosiologen Paul Heelas beskriver nyreligiøsitet i dag som en "åndelig revolusjon" som finner sted i store deler av Nord-Europa.

Denne revolusjonen, sier han, kan måles på at det i dag er flere mennesker som tror på "noe guddommelig i mennesket" enn på en teistisk "gud utenfor mennesket". Etablerte "institusjoner" som samfunnsvitenskap og teologi, helsevesen og kirke utfordres av og sliter med å forholde seg til den nye religiøse virkeligheten.

34. Mange ønsker å finne rom for seg selv med sin tro og sine spørsmål innenfor rammen av Den norske kirke eller et annet kristent trossamfunn. For kirken er dette gledelig. Men situasjonen utfordrer også kirken på flere måter. En utfordring er at kirkemedlemskapet for mange blir et passivt medlemskap, eller rettere sagt et medlemskap for de store anledninger i livet: dåp, konfirmasjon, vielse, begravelse.

35. Samtidig går folk med en lengsel etter et "guddommelig nærvær og hjelp" i dagliglivets mange utfordringer. Ofte opplever de at kirken ikke er relevant i forhold til disse lengslene.

36. Kirkens utfordring er å finne et religiøst og diakonalt språk som taler til menneskene i dette landskapet. For gjennom de siste tiår har vi som kirke innstilt oss på å virke i et stadig mer sekularisert samfunn. I det sekulariserte samfunnet var det minimal åpning for den åndelige dimensjonen av tilværelsen, og samtale om slike ting var henvist til det private rom. Dette har skapt en åndelig språkløshet og tafatthet i det sekulære samfunnet, som går langt inn i kirken.

Derfor sliter kirken med å ta mennesker på alvor, snakke med dem og tilby tolkninger når de beretter om åndelige erfaringer. Dermed åpnes det et stort rom for et nyreligiøst språk og virksomhet utenom kirken. Ofte til en høy pris.

37. Hva gjør kirken?

Som alle andre deler av samfunnet, kirken inkludert, må nyåndeligheten stilles i et kritisk lys. Lover den for mye? Tilbyr den enkle løsninger på kompliserte spørsmål?

Til helgen arrangeres alternativmessa i Oslo. Kirken vil være til stede på denne arenaen og bl.a. tilby samtale og bønn om "hjerterets heling".

Kritikk av og polemikk mot nyåndeligheten er ikke en hovedoppgave for kirken. Kirkens oppgave er å møte menneskene der de er på sin vandring, lytte til dem med respekt og åpen nysgjerrighet og forsøke å veilede ut fra Bibelens ord, kirkens tro og kristne menneskers erfaring. Og kirken har mye å bidra med, blant annet med bakgrunn i de siste 25 års arbeid med nyåndelige spørsmål.

38. Det er et utfordrende kulturskifte vi står overfor. Med store muligheter. Det er i slike tidskifter i historien evangeliet om Jesus Kristus har funnet nye veier, nådd lenger ut. Det er det utfordrende og spennende å være med på!

39. En frimodig kirke

Jeg vil avslutte med et sitat fra religionssosiologen Otto Hauglin: Det gror ikke bedre i hagen av å flytte på gjerder og male det! Mitt håp er at vi midt oppe i de mange ordningsspørsmålene, som vil kreve vårt engasjement og bestemme vårt fokus de nærmeste årene, fortsetter å plante og vanne med full frimodighet.

Vedtatt Plan for diakoni (KM 6/07)

Komiteen sitt framlegg til vedtak og Kyrkjemøtet sitt vedtak

Vedtaket gjeld Visjon, forord og kapitla 1 til 5.

PLAN FOR DIAKONI

VISJON:

**Guds kjærleik til alle menneske og alt det skapte,
verkeleggjort gjennom liv og teneste.**

FORORD

Visjonen til Den norske kyrkja er å vere ei vedkjennande, misjonerande, tenande og open folkekyrkje.

Plan for diakoni handlar særleg om den tenande folkekyrkja. Hovudformålet med denne planen er at han skal vere retningsgivande for den diakonale tenkjemåten og utforminga av diakonien i Den norske kyrkja. Planen inngår i ein serie av planar og reformer som Kyrkjemøtet vedtek. Dette vil leggje til rette for ein heilskapleg lokal strategi. Denne planen, som avløyser den førre, skal vere ein rammeplan som gir kyrkjelydane eit godt verktøy til å utarbeide ein lokal diakoniplan.

Planen rettar seg mot sokneråd og kyrkjeleg fellesråd som ansvarlege organ for utarbeiding av lokale planar. Planen vil òg vere ein viktig reiskap for tilsette og frivillige medarbeidarar i kyrkjelyden.

Diakonien kjem til uttrykk på ulike måtar: gjennom enkeltmenneske, ved den organiserte diakonien i kyrkjelydane og gjennom institusjonar og organisasjonar nasjonalt og globalt. Dette har Kyrkjemøtet ønskt å ta på alvor gjennom denne planen. Håpet er at heile mangfaldet av diakoniarbeidarar kan ha glede av og finne inspirasjon i å lese planen.

Det har vore arbeidd med planen over ein toårsperiode. Ei arbeidsgruppe har vore sentral i dette arbeidet. Gruppa, der nokre var med i to år, andre i eitt år, har hatt slik samansetjing: Kari Jordheim, Asbjørn Finnbakk, Sigrid Hurum Flaata, Olav Lægdene, Marit Halvorsen Hougsnæs, Hilde Hem, Kristin Fæhn, Olav Fanuelsen og Guro Hellgren.

Innhald

Kap. 1 Innleiing og samandrag

Kap. 2 Diakonien – det teologiske grunnlaget

Kap. 3 Ei diakonal kyrkje

Eit oppdrag med ulike arbeidsformer

Diakonien i samfunnssamanheng

Kap. 4 Diakonale utfordringar i praksis – lokale planar

Nestekjærleik

Inkluderande fellesskap

Vern om skaparverket

Kampen for rettferd

Kap. 5 Konsekvensar

Kap. 6 Vedlegg

Kap. 1 Innleiing og samandrag

Den første delen av denne planen, kapittel 1–3, legg vekt på den grunnlagstenkinga om diakonien som etter kvart har vunne fram i Den norske kyrkja. Den underslår likevel ikkje dei mange variasjonane og tradisjonane som til saman utgjer ein verdifull heilskap. Den andre delen, kapittel 4–6, peikar på oppgåver og arbeidsmetodar i praksis. Her ligg føringane for korleis ein kan lage egne planar og leggje til rette for det lokale arbeidet.

Planen legg til grunn ein slik definisjon:

”Diakoni er kyrkja si omsorgsteneste. Den er evangeliet i handling og blir uttrykt gjennom nestekjærleik, inkluderande fellesskap, vern om skaparverket og kampen for rettferd.”

Denne definisjonen gir uttrykk for ei ønskt retning for diakonien i åra framover. Dei konkrete, lokale planane må byggje på desse momenta og lagast med utgangspunkt i lokale behov, ressursar og moglege samarbeidspartar og sjåast i samanheng med det samla strategiarbeidet i kyrkjelyden.

Samandrag

Diakonien er ei teneste for medmennesket og skaparverket og ei teneste for Gud. Denne heilskapstenkinga har konsekvensar for gudstenestelivet og for opplæring i kristen tru.

Alle blir utfordra til eit kvardagsliv i teneste. Det gjeld alle aldersgrupper. Diakonien er ein grunntone i alt som skjer i kyrkjelyden, og blir konkretisert i egne tiltak. Diakonien har eit spesielt ansvar der få eller ingen bryr seg. Det grunnleggjande er gjensidig teneste og vørndnad for kvarandre.

Globaliseringa utfordrar diakonien spesielt. Kulturelt og etnisk mangfald gir kyrkjelyden eit rikare liv. Menneske som lid, vedkjem oss anten dei er nær eller held til i andre land. Vern om skaparverket handlar om eit globalt og eit lokalt ansvar. Alt dette kjem til uttrykk i dei lokale diakoniplanane.

Dei diakonale utfordringane er samanfatta i nestekjærleik, inkluderande fellesskap, vern om skaparverket og kampen for rettferd.

Samarbeid er nødvendig og gir store opningar. Vi oppmodar om å få i gang samarbeid i kyrkja, mellom andre kristne kyrkjer og i høve til organisasjonar og institusjonar, offentlege instansar og med grupper frå andre religionar. Det er viktig å tenkje heilskapleg om diakonien ettersom ein ser det diakonale arbeidet i lokalkyrkjelyden og den spesialiserte tenesta ved diakoniinstitusjonar og -organisasjonar i samanheng.

Kap. 2 Diakonien – det teologiske grunnlaget

”Diakoni er kyrkja si omsorgsteneste. Den er evangeliet i handling og blir uttrykt gjennom nestekjærleik, inkluderande fellesskap, vern om skaparverket og kampen for rettferd.”

Den norske kyrkja forstår seg sjølv som ei tenande kyrkje. Diakonien er eit kjenneteikn ved heile det oppdraget kyrkja har. Han pregar fellesskapet og livet til den einskilde.

Det teologiske utgangspunktet for diakonien finn vi i det oppdraget som Gud har gitt kyrkja, og som kjem til uttrykk i vår samla kristne tru.

Det er ei sentral side av det kristne menneskesynet at vi er skapte i Guds bilete til å vere medmenneske. Vi er utleverte til kvarandre, og vi er avhengige av kvarandre og alt anna som lever. Ingen kan heilt og fullt leve av seg sjølv eller for seg sjølv. Vi er skapte til å tene kvarandre, til å ha omsorg for kvarandre. Samtidig er heile skaparverket avhengig av at menneska tek forvaltaransvaret sitt på alvor. Med utgangspunkt i trua på Gud har vi ansvar for verda.

Evna til å gjere det gode er lagd ned i alle menneske (Rom 2,14). Hos den som trur på Kristus, er trua verksam i kjærleik (Gal 5,6). I dåpen får vi del i Kristus og blir ein del av den verdsvide kyrkja. Alle døypte er kalla til å syne omsorg for medmenneska sine – å vere eit ”våpen for det som er rett” (Rom 6,13). Som Kristus elsker oss, skal vi elske kvarandre og syne omsorg for kvarandre som medmenneske.

Den Heilage Ande gir tru og rettleiing til eit liv i fellesskap og teneste. Anden gir styrke i motgang, uthald i tenesta og håp for morgondagen.

Diakoni er både å vere og å gjere. Diakoni er ein del av det å vere eit truande menneske. Slik Kristus gav seg sjølv for oss, skal vi gi livet vårt til andre (1. Joh 3,16). Det er å vere prega av miskunn (Luk 6,36). Diakonien er forankra i og sameina med Guds forsoningsverk i Kristus. ”For i han ville Gud la heile sin fylde bu, og ved han ville Gud forsona alt med seg, det som er i himmelen, og det som er på jorda, då han skapte fred ved hans blod på krossen” (Kol 1,19–20).

Å gjere trua verksam i handling, inneber å spørje om att og om att: ”Kven er nesten min?” (Luk 10,29–37, forteljinga om den miskunnsame samaritanen). Det er òg å stille seg til disposisjon både som fellesskap og enkeltperson, og spørje: ”Kva vil du eg skal gjere for deg?” (Luk 18,41) og å oppsøkje marginaliserte, sjuke, svoltne, tørste og isolerte (Matt 25,35 ff).

Ut frå dette grunnlaget kan ein seie det slik:

Nestekjærleik omfattar alle sider ved mennesket. Det er periodar i livet der ein har evne og høve til å gi, andre gonger treng ein å få. Gjensidig teneste og hjelp er nøkkelord. Livsvilkåra er ulike, nokre har det vanskelegare enn andre. Grunnlaget for endring er forskjellig. Omsorg og nestekjærleik byggjer på gjensidig teneste og hjelp, likeverd og respekt for integriteten til den andre.

Inkluderande fellesskap er eit viktig uttrykk for medmenneskelege omsorg i kyrkja. Bibelen omtalar dette fellesskapet som ein kropp med mange ulike lemmer og funksjonar (1. Kor 12). I dette fellesskapet møtest menneske av begge kjønn med ulike funksjonsevner, ulik kultur og etnisk bakgrunn. I eit inkluderande fellesskap skal den enkelte både sjå og bli sett. Der blir det gitt gjensidig trøyst og hjelp, der blir det frigjort nye krefter og nytt håp.

Vern om skaparverket er ein del av Guds forvaltaroppdrag og inneber eit ansvar for å ta vare på heile integriteten i skaparverket. I dag er det synleg at skaparverket – mange dyre- og planteartar og heile økosystem – er trua på ulike måtar gjennom menneskeleg aktivitet og grådig ressursbruk. Oppfatninga av mennesket som herre og herskar over naturen må korrigerast. Kyrkja treng å styrkje forståinga av at mennesket er avhengig av alle sine relasjonar – til Gud, til medmennesket, til seg sjølv og til resten av skaparverket. Her kan vi hente inspirasjon mellom anna frå den samiske og keltiske tradisjonen. Målet er glede og takksemnd over å vere ein del av det økologiske fellesskapet i skaparverket. Dette fører til tydeleg tale i samfunnet og til konkret handling i eige liv.

Kampen for rettferd inneber å stille seg ved sida av medmennesket, ikkje som passiv tilskodar, men i aktivt engasjement. Mennesket lever i og er avhengig av strukturane i samfunnet. Verdsfemnande system er med og styrer livet vårt. Derfor er det nødvendig å klargjere årsakene til menneskeleg naud og lidning, arbeide for å endre det som gjer at ein

ikkje får slutt på naudsituasjonen, og skape nytt livsgrunnlag. Å vise solidaritet er å ta opp kampen og arbeide for rettferd og fred.

Kap. 3 Ei diakonal kyrkje

3.1 Eit oppdrag med ulike arbeidsformer

Diakonien har vore ein del av kyrkja gjennom heile kyrkjehistoria. Organisering og former har skifta, men i alle epokar har det vore viktig å verne om omsorgstenesta. Den protestantiske fornyinga av diakonien på 1800-talet blei utgangspunktet for det diakonale arbeidet som finst i dag.

Dette diakonale arbeidet i Noreg utgjer eit stort mangfald. Det går føre seg på mange plan og i mange samanhengar. Arbeidet som skjer i Den norske kyrkja, er ein del av denne større heilskapen.

Generelt gir diakonien seg utslag i ein *allmenn diakoni*, slik han kjem til uttrykk i dei mange situasjonane i kvardags- og kyrkjelydslivet. Den enkelte og fellesskapet blir utfordra når medmenneske møter små og store kriser, og på vegen gjennom livet kjem alle i situasjonar der dei treng andre.

Diakonien gir seg òg uttrykk i det *organiserte arbeidet som diakonar og diakoniarbeidarar utfører* på vegner av kyrkjelyden overfor utsette enkeltmenneske og grupper. Det er sokneråd og fellesråd som lagar retningslinjene for dette arbeidet, men diakonen leier diakonitenesta i kyrkjelyden og har medansvar for å rekruttere, utruste og rettleie frivillige medarbeidarar. Diakonen har òg ein særleg kompetanse til å ha det faglege ansvaret for eit målretta arbeid der frivillige og tilsette er saman om å gjere fellesskap, omsorg og solidaritet levande.

Til sist gir diakonien seg òg utslag i den meir *spesialiserte diakonien*, som finn stad i dei mange diakoniinstitusjonane og diakoniorganisasjonane som driv nasjonalt og internasjonalt arbeid innanfor ramma av vedkjenninga til Den norske kyrkja. Ein stor del av dette kan ein definere som *internasjonal diakoni*. Den spesialiserte diakonien kjem til uttrykk der ein kyrkjelyd sjølv eller i samarbeid med andre kyrkjelydar eig og driv diakonale institusjonar. Men òg dei meir sjølvstendige diakonale institusjonane eller organisasjonane definerer si tilknytning til kyrkja både gjennom formelle forskrifter og ved praktisk samarbeid og utveksling på kyrkjelydsplan. Den spesialiserte diakonien handlar på vegner av kyrkjelydane der det er behov for særleg kunnskap og erfaring. I sin tur kan institusjonane og organisasjonane ta med verdifulle impulsar og kunnskap tilbake til lokalkyrkjelyden. I eit meir komplekst samfunn har òg den spesialiserte diakonien særlege føresetnader på vegner av kyrkja for å vere talerør for dei som kjempar for rett og rettferd.

Også den *internasjonale diakonien* tek utgangspunkt i den lokale kyrkjelyden. Dei diakonale utfordringane over landegrensene har engasjert kyrkjelydar diakonale

institusjonar og organisasjonar gjennom ulike misjons- og bistandsprosjekt. Mange kyrkjelydar har knytt vennsksbands med kyrkjelydar på tvers av landegrensene.

Diakoni er likevel ikkje berre tiltak og aktivitetar, men òg ein *dimensjon* som kjem til uttrykk gjennom gudstenestefeiringa, forkynninga, trusoplæringa og barne- og ungdomsarbeidet.

3.2 Diakonien i samfunnssamanheng

Diakoni skjer alltid i ein samfunnssamanheng fordi kyrkja er ein del av samfunnet lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Kyrkja i vårt land er både eit trusfelleskap og ein del av den offentlege forvaltninga. Det er nødvendig å ha eit avklart forhold både til den diakonale eigenarten og til kva ein kan få til og ikkje få til i diakonien. Kva betyr diakoni i samfunnet i dag? Skal han vere eit alternativ til det som det offentlege gjer, eit supplement, eller skal diakonien ta på seg å erstatte offentlege tiltak? Korleis vert diakonien påverka i samhandlinga med det offentlege?

Det som i vår tid pregar samfunnet i Noreg, er velstand og rikdom for folk flest, men vi har òg grupper som lever i *relativ fattigdom*. Gjennom *globaliseringa* blir gapet mellom den rike og den fattige delen av verda stadig meir tydeleg. Dette representerer ei stor etisk og diakonal utfordring for kyrkjene i verda. Vi lever i ein kultur som treng forsoning i mange av dei grunnleggjande tilhøva i livet. Dette gjeld òg i vår forvaltning av skaparverket. For mange av oss er kvardagslivet prega av det *fleirkulturelle og interreligiøse nærværet*. Utviklinga i *media* opnar for nye sosialiseringformer og medfører meir komplekse kommunikasjonsmønster enn tidlegare. Internett hjelper til med å knyte band mellom menneske, men kan samtidig gi tilgang til miljø og kontaktar som kan ha negativ innverknad. Ein dominerande *forbrukarkultur* prøver å fortelje oss at kjøp av materielle ting kan fylle behovet vårt for meining. Sjølvrealisering er sentralt og viktig for mange og stimulerer ei utvikling i nyåndeleg retning som òg er ei utfordring for ulike delar av kyrkja. I åra som kjem, får vi *fleire eldre i Noreg*; det blir prosentvis færre arbeidsføre til å halde velferdssamfunnet ved lag.

Det overordna perspektivet må vere at diakonien i kyrkja står saman med alle menneske av god vilje i arbeidet for å ta vare på dei grunnleggjande verdiane i samfunnet. Det inneber breitt samarbeid og ei samordning av ulike tenester. Kyrkja er på ein særleg måte kalla til å møte dei åndelege eller religiøse behova som ligg innvovne i menneskeleg naud og smerte. Med bakgrunn i den innsikta og erfaringa kyrkja har fått i møte med enkeltmenneske og grupper i ulike livssituasjonar, har kyrkja eit ansvar for å vere pådrivar overfor dei lokale styresmaktene i helse- og sosialsektoren. Kyrkjelydane har særlege føresetnader i lokalmiljøet ved dei banda som er knytte mellom kyrkje og folk. Gjennom dei kyrkjelege handlingane kjem dei kyrkjeleg tilsette i nærkontakt med fleirtalet i folket. Gjennom dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd kjem ein i kontakt med mange ulike livslagnader som utfordrar til diakonalt nærvær og engasjement.

Noreg er bygt på territoriet til to folk – samar og nordmenn, jamfør grunnlova § 110 A. Fornorskinga av samane har skapt djupe sår som enno ikkje er lækte. Den rolla kyrkja har

hatt i denne historia, utfordrar til eit forsoningsarbeid som synleggjer og tek vare på det samiske mangfaldet. Samane og deira rett til eige språk, historie, kulturelle uttrykk, næringsverksemd og medråderett må òg ha ein sentral plass i det diakonale arbeidet i kyrkja.

Diakonien har ei viktig rolle i å skape rom for og å styrkje samisk identitet ved å ta samane på alvor når det gjeld deira liv og røyndomsforståing.

Det er òg andre grupper i det norske samfunnet som ber på ei historie prega av sår i forhold til Den norske kyrkja. Arbeidet med forsoning med taterane er eit eksempel. Andre naudsynte forsoningsprosessar kallar òg på kyrkjeleg engasjement.

Kap. 4 Diakonale utfordringar i praksis – lokale planar

Dette kapittelet peikar på dei diakonale utfordringane i samfunnet i dag. Dei blir beskrivne ut frå strukturen i diakonidefinisjonen som dannar fire arbeidsområde som kyrkjelydane særleg skal rette merksemda mot. Desse områda er:

”nestekjærleik, inkluderande fellesskap, vern om skaparverket og kampen for rettferd.”

Ofte kan dei gli over i kvarandre, og det viktige er ikkje kvar i ein plan eit tiltak blir beskrive. Det viktige er å vurdere utfordringane frå alle arbeidsområda. Arbeidsområda har å gjere med både born, unge, vaksne og eldre. Det ligg ein sterk motivasjon for arbeidet i visjonen: ”Guds kjærleik til alle menneske og alt det skapte, verkeleggjort gjennom liv og teneste.”

Ulike ansvarsnivå

- Soknerådet har ansvar for å innarbeide og utvikle diakonien i soknet, jamfør kyrkjelova § 9.
- Fellestrådet har ofte arbeidsgivaransvar og forvaltar dermed ein viktig ressurs i det diakonale arbeidet. Gjennom ansvaret for overordna mål og planar har fellestrådet òg søkjelys på diakonien i kyrkja, jamfør kyrkjelova § 14.
- Bispedømmerådet har ansvar for at diakonien blir innarbeidd i kyrkjelydane i samsvar med dei nasjonale strategiane. Bispedømmerådet fordeler statleg tilskot til diakonistillingar.
- Kyrkjerådet og Kyrkjemøtet førebur og vedtek strategiar for det diakonale arbeidet på nasjonalt nivå.
- Mellomkyrkjeleg råd og Samisk kyrkjeråd har ansvar for spesielle område og oppgåver. Det same har mange organisasjonar og institusjonar som arbeider i diakonien.

Tverrgående perspektiv

Dei tverrgående perspektiva nedanfor er med i alt arbeid i Den norske kyrkja og må prege det lokale planarbeidet:

- Menneskeverd og menneskerettar
- Kjønn og likestilling
- Kulturelt mangfald og urfolkrettar
- Kontakt og samarbeid med andre kyrkjer
- Tilretteleggjing for og inkludering av menneske med fysiske funksjonshemmingar og menneske med utviklingshemmingar
- Rekruttering og frivillig teneste

To strategiske spørsmål

Lokale planar må ta utgangspunkt i dei lokale tilhøva. Derfor er det viktig å stille desse spørsmåla:

1) Kvar er dei diakonale *utfordringane*?

Utfyllande kan ein spørje: Korleis kan vi uttrykkje nestekjærleiken konkret? Kven er utestengd frå fellesskapet med andre? Kvar er nauda? Kva for globale utfordringar kan vi gjere noko med lokalt? Kva er oppgåva til kyrkja? Kva oppgåve har andre?

2) Kvar er *ressursane*?

Utfyllande kan ein spørje: Kvar finst engasjementet? Kven har tid? Kva ligg det til rette for? Kven kan vi samarbeide med? Kven kan vi rekruttere som frivillige medarbeidarar?

Med å reflektere over desse spørsmåla i sokneråd, diakoniutval og stabar kan ein få hjelp til å prioritere det viktigaste og utvikle eit arbeid i takt med dei behova og ressursane kyrkjelyden har (sjå vedlegg).

4.1 Nestekjærleik

Menneske er gjensidig avhengig av kvarandre. Gjennom heile livsløpet treng vi å bli møtte med nestekjærleik og miskunn. Nestekjærleik i praksis handlar både om små enkle handlingar og om store krevjande tiltak. Miskunn audmjukar ikkje mottakaren, men tek vare på menneskeverdet hans. Attkjenninga – ”det kunne ha vore meg” – er viktig.

Målsetjing

1. Den lokale kyrkjelyden har eit omsorgsarbeid som er retta mot lokale utfordringar.
2. Kyrkje og kyrkjelyd inspirerer til eit liv i nestekjærleik.

I arbeidet med lokale planar kan ein spørje

- Kven er nesten vår i lokalmiljøet?
- Oppmuntrar vi kvarandre til å vise nestekjærleik? Er lokalkyrkjelyden vår og samlingane våre prega av nestekjærleik? Korleis kan ein påverke haldningar?

Viktige arbeidsområde

Kven er nesten vår?

Alle menneske treng å bli møtt med nestekjærleik både i glede og i sorg. I krisesituasjonar og vanskelege periodar er det ekstra stort behov for nestekjærleik og miskunn. Her har vi eit ansvar både som enkeltmenneske og som kyrkjelydsfelleskap. Menneske lid mellom anna på grunn av mobbing, sjukdom, sorg, rusproblem, hiv og aids, fattigdom og kriminalitet. Ofte er det naudsynt med spesialkompetanse og spesiell organisering i tillegg til det vi kan yte på det mellommenneskelege planet.

Familien er ei sårbar eining. Born og unge blir ekstra utsette når omsorgspersonar har problem. Dei mange samlivsbrotta er òg eit teikn på at mange strevar. Det er eit spesielt ansvar både å drive støttande og førebyggjande familiararbeid og å møte dei problema mange opplever etter eit samlivsbrot.

Endringar i tilbodet frå det offentlege gir nye utfordringar i lokalmiljøet. Til dømes kan desentralisering og kortare liggjetid ved dei fleste typar institusjonar utfordre oss som medmenneske i lokalmiljøet med besøks-, handle- og følgjetenester, gjerne i samarbeid med frivilligsentralar. Når det etter kvart blir meir vanleg at menneske dør utanfor sjukehus, vil det lokale behovet for kvalifisert sjelesorgarbeid ved slutten av livet bli større. Soknerådet bør ha planar for korleis ein vil at sjuke og døyande skal bli møtte.

Alle kyrkjelydar må ha lokale planar til bruk ved ulukker og kriser og ved overgrepssaker. Slike planar skal vere samordna med planane i bispedømmet, som òg vil vere ressursar i dette arbeidet.

Samarbeid mellom institusjon og lokalkyrkjelyd blir stadig meir aktuelt i desse ulike samanhengane, til dømes Kirkens bymisjon, Kirkens sosialtjeneste, Kirkens familievern og offentlege og frivillige instansar.

Det er ikkje alltid mogeleg å endre vanskelege livssituasjonar. Av og til er den diakonale oppgåva å vere til stades, hjelpe eit menneske til å leve med smerte, endåtil tole at den andre lid, og å gå eit vegstykke saman med den andre.

Nestekjærleik kan lærast!

Sjølv om vi er skapte til nestekjærleik, lever vi han ikkje alltid ut. Vi må lærast opp til det, trene på det og bli inspirerte til det. Vi må oppmuntre og elske fram ”det diakonale blikket” som ser ein situasjon og gjer noko med han. Ved å setje namn på det som hindrar oss i å vise praktisk nestekjærleik (til dømes det å kjenne seg utrygg, frykt, egoisme, likesæle, forakt), er det lettare å gjere noko med det.

I dei lokale planane er det sagt noko om korleis ein kan gå fram, til dømes ved å profilere forkynninga slik at nestekjærleik med jamne mellomrom er tema i preiker og i andaktar for alle aldersgrupper. Vidare kan ein arrangere kurs og aksjonar med ulike innfallsvinklar. Dei lokale planane for trusopplæring kan ha konkrete mål for dei ulike fasane både når det gjeld kunnskap og handling på dette feltet. Ein kan leggje til rette for artiklar og reportasjar om godt naboskap og liknande i kyrkjelydsblad og lokalavis.

Sjelesorg, forbøn og stillheitsarbeid

Sjelesorg er sentralt i kyrkjediakonien. Mange menneske ønskjer å kunne samtale om eksistensielle spørsmål i livet. Særleg blir unge menneske i dag stilte overfor utruleg mange val. Kan diakonien gi rom for ei rådgivingsteneste, gjerne for unge, med hjelp og støtte i vanskelege vallsituasjonar? Ein kan styrkje det lokale tilbodet om sjelesorg samtidig som ein rekrutterer til teneste i Kirkens SOS. Ein kan utvikle den åndelege rettleiinga i kyrkja og gjere henne kjend. Både den individuelle forbøna i det fortrulege rommet og den offisielle forbøna i gudstenesta kan styrkjast og fornyast. Ein kan begynne med eigne forbønsgrupper.

Mange menneske har større og større behov for å ha det stilt, kvile og vere langsame. Slike behov kan ein møte ved retreat, stille rom, gatekapell, opne kyrkjer, spesielle gudstenester (til dømes med liturgiar frå Taizé), pilegrimsvandringar og anna.

4.2 Inkluderande fellesskap

Tradisjonelle relasjonsmønster og fellesskapsformer er i endring i alle aldersgrupper. Mange blir ramma av einsemd og mangel på ein stad å høyre til. Samtidig blir det skapt nye fellesskapsformer, blant anna gjennom Internett. Dette speglar seg òg av i dei kyrkjelege fellesskapa. Grunnleggjande i kristen tru er at mennesket er skapt til fellesskap. Å styrkje banda mellom menneske og knyte nye band der forhold er gått sund er ei diakonal utfordring. Gode fellesskap gir alle høve både til å yte og å ta i mot. Dei har plass til mangfaldet og syter for at ingen fell utanfor.

Målsetjing

1. Fellesskapa i kyrkjelyden er opne og inkluderande.
2. Kyrkjelyden deltek aktivt med å styrkje fellesskap og nettverk generelt i lokalsamfunnet.

I arbeid med lokale planar kan ein spørje

- *Kven manglar fellesskap, kven fell utanfor i lokalmiljøet vårt? Er dei eksisterande fellesskapa opne og inkluderande? Blir menneske eller grupper ståande isolerte på grunn av fysiske funksjonshemmingar eller psykiske lidningar? Skaper etnisk bakgrunn, kjønn, seksuell legning, alder, utviklingshemming, språk eller sosial posisjon, økonomi og klede avstand? Kva med menneske som lever i institusjon, er dei isolerte frå lokalmiljøet?*

Menneske med tvil, i opposisjon eller med annan livsførsel enn den sosialt aksepterte, finst det fellesskap for dei?

- *Kva er til hinder for fellesskap*, og korleis kan vi gjere noko med desse hindringane? Handlar det om utilgjengelege lokale og geografisk avstand eller vanar, haldningar, manglande kunnskap og frykt for det ukjende?

Viktige arbeidsområde

Fellesskapsbygging

Fellesskap kan ein byggje på ulike måtar. Døme er arbeids- og interessefellesskap, nabofellesskap og sjølvhjelpsgrupper. Arbeid i grupper gir rom for store variasjonar, til dømes sorggrupper, forbønsgrupper, tvil- og trusgrupper eller husfellesskap der menneske møter kvarandre for å dele evangeliet, for å gi og ta i mot omsorg og rekruttere nye.

Internett kan vere eit kommunikasjonstorg, til dømes ved å etablere pratesider etter leirar og minnebøker ved dødsfall.

Store fellesskap kan lyfte og gi inspirasjon. Gudstenester, gjestebod, stemne og leirar kan vere døme. Ved å arrangere felles festar i samband med dåp, konfirmasjon og bryllaup kan ein minske belastningane både i familiar med dårleg råd og med splid og konflikhtar. Slike festar er alkoholfrie og førebyggjer mot vonde rusopplevingar.

Fellesskapa vi byggjer, kan vere med og styrkje familiare og vere stader både for å etablere nye vennskap og for å ta med venner. Born, unge, vaksne og eldre kan trenge sine eigne fellesskap. Samtidig må ein leggje til rette for fellesskap på tvers av generasjonane.

For unge menneske er vennskap spesielt viktig. Utfordringa blir å finne ein god balanse mellom dei virtuelle fellesskapa og møta ansikt til ansikt. Trusopplæringa kan leggje til rette slik at born og unge opplever vennskap og finn deira plass i kyrkjelydsfellesskapet. Majoritetsbefolkninga og menneske med ikkje-vestleg bakgrunn har ofte lite kontakt med kvarandre. I tillegg har Noreg ein lengre historie med fleire folk og kulturar i landet. Dette er ein røyndom som i lange periodar ikkje har vore anerkjent. Alle må kunne ha sin plass i fellesskapet utan å misse sin etniske eller kulturelle identitet. Den enkelte og kyrkjelyden blir rikare når dei gir rom for eit levande mangfald med respekt for kvarandre, til dømes til gudstenester, felles middagar, kulturkveldar og internasjonale festar. Religionsdialog kan vere ein veg til større forståing.

Vennsksaps- og kulturkontaktar gjer det mogeleg å byggje vennskap og å få til gjensidig og likeverdig utveksling på tvers av landegrenser.

Ein må arbeide systematisk med å leggje forholda til rette slik at menneske med funksjonshemmingar kan delta på linje med andre.

Gudsteneste, forkynning og kyrkjekunst

I gudstenesta blir fellesskapet mellom Gud og menneske knytt saman. Før, under og etter ei gudsteneste er det mange høve til å delta, å sjå og bli sett, å gi plass til mangfaldet. For å kunne vere ein aktiv deltakar vil fleire ha behov for følgje. Det er ei diakonal oppgåve å leggje til rette for livgivande møte med Kristus. Gudstenesta kan gi attkjenning av eige liv, både i det som blir sagt, og ved bruk av symbol og handlingar.

Forkynninga kan styrkje og stadfeste mennesket, vere ei hjelp til forsoning, frigjering, tru og håp. Forkynninga kan gjerne vere dristig i utfordringa til teneste og medmenneskeleg omsorg.

Kyrkjemusikk og kyrkjekunst er til hjelp både i sorg og glede. Kor- og konsertarbeid er sterke bidragsytarar i fellesskapsbyggjande arbeid.

Forsoningsarbeid

Nokre gonger er fellesskapet så øydelagt at det er nødvendig med forsoning. Gud har gitt oss forsoningstenesta, forsoningsdiakonien (2. Kor 5,18). Djupast sett handlar dette om forsoninga mellom mennesket og Gud, ei forsoning Kristus har lagt til rette for.

Forsoningsarbeid, der det er mogeleg, er ei viktig utfordring for kyrkja og kyrkjelydane. I ein del samanhengar har kyrkja nettopp den tilliten som trengst i slikt arbeid. Forsoning kan gjelde forhold hos enkeltmenneske, mellom grupper i eit lokalmiljø eller mellom etniske grupper og land eller i forhold til skaparverket. Dette feltet er i utvikling og treng derfor å få tilført kunnskap og innsikt.

Fellesskap mellom kyrkjесamfunn

Diakonien er ei fellesoppgåve i økumenisk samanheng der praktisk handling er det viktigaste kjenneteiknet. Her ligg det derfor spesielt godt til rette for økumenisk samarbeid, og kyrkjelydane har ein særleg sjanse til å finne felleskyrkjelege løysingar på diakonale utfordringar.

4.3 Vern om skaparverket

Vern om skaparverket femner alt Gud har skapt, jorda med planter, dyr og menneske, havet og lufta og heile det økologiske samspelet. "For jorda og alt det som fyller henne, høyrer Herren til" (1. Kor 10,26). Det gjeld òg vårt eige forbruk og livsstilen vår.

Målsetjing

1. Kyrkje og kyrkjelyd arbeider med den bibelske forståinga av Guds skaparverk og mennesket som ein del av det.
2. Kyrkjelyden og den enkelte er aktivt og konkret med på å skape ein positiv livsstil som fremjar balanse og heilskap.

I arbeidet med lokale planar kan ein spørje

- Korleis leggje til rette slik at bibelstudium, gudstenester og andaktsliv òg set vern om skaparverket i sentrum? Korleis kan dette forme livet og haldningane våre?
- Korleis kan vi i ord og handling fremje alternativ til ideala og livsstilen i forbrukarsamfunnet og hjelpe til at vi får ei berekraftig forvaltning av skaparverket?

Viktige arbeidsområde

Kyrkja har eit tredelt oppdrag i miljøspørsmål:

- Å vere ei profetisk røyst i samfunnet.
- Å vere konsekvent og sjølvkritisk i desse spørsmåla i sin eigen kvardag og praksis.
- Å vere kreativ og oppfinnsam i arbeidet med å finne berekraftige løysingar for dei reelle behova til den enkelte og samfunnet.

Her er det viktig med samarbeid både med kyrkjelege nettverk, til dømes Kirkelig nettverk for miljø, forbruk og rettferd, og andre aktuelle aktørar. Spesielt kan det vere viktig å samarbeide med born og unge. I speidarorganisasjonane og Changemaker er dette ein del av spesialområdet.

I dei lokale planane kan ein oppmuntre til oppgjer med ein livsstil prega av overforbruk. Diakonien kan peike på kva ein kan få til i lokalmiljøet. Frå pilegrimstradisjonen kan ein hente verdiar som oppbrot, enkel livsførsel, det å vere stille, leggje uro frå seg og vere villig til å dele. Forsaking og vilje til å gi avkall kan ein relatere direkte til nestekjærleik. Naturen er for mange ein god stad for undring, leiting og kvile. Gudstenesteliv og liturgisk språk gir rom for å lyfte fram utfordringar i kvardagen på dette området òg. Gleda over skaparverket med det økologiske mangfaldet og samanhengen kan få utfalde seg. I gudstenesta kan vi leggje vekt på innhaldet i fastetida og feire Skaparverkdagen. Utan at det skal føre til verdsflukt, kan ein òg setje håpet i sentrum, håpet om Guds skaparmakt og om at Jesus kjem att for å gjere alle ting nye.

Reint konkret kan ein vurdere om kyrkjekontoret skal søkje om sertifisering som miljøfyrtårn. Ein kan samarbeide med ulike instansar og grupper om aksjonar, og kyrkjelyden kan knyte seg til Kyrkjeleg nettverk for miljø, forbruk og rettferd. Ved å auke miljøengasjementet rundt ulike arrangement kan det bli ein sjølvstøtt ting å organisere vennskapsøying og redusere bruken av eingongsartiklar og liknande.

Menneskelivet er òg Guds skaparverk

Menneskelivet og menneskeverdet skal vernast frå livet byrjar og til det endar. Kyrkja må derfor vere ei kritisk røyst i høve til dagens abortpraksis, kjempe mot sorteringssamfunnet og aktiv dødshjelp, og engasjere seg i dei store etiske problemstillingane som bioteknologien reiser. I tillegg møter diakonien dei konkrete utfordringane frå desse områda på det mellommenneskelege planet. Det finst organisasjonar som arbeider spesielt med dette. Lokalkyrkjelyden kan arbeide med desse emna gjennom etisk refleksjon, sjelesorg og praktiske omsorgsoppgåver, til dømes ordningar med barnevakt og støttekontakt.

Kap 4.4 Kamp for rettferd

Alle menneske har rett til å leve eit menneskeverdig liv. Vi kan ikkje stille oss likesæle til menneske som kjempar for livet. Vi må kjempe saman med dei og spele på lag med rettferda og solidariteten.

Som kyrkje er vi utfordra til å arbeide med rettferd og menneskerettar i eit globalt så vel som eit lokalt perspektiv. Dette gjeld utfordringar knytte til globaliseringa, internasjonal handel, illegitim gjeld, fattigdom, krig, fred og forsoning, den teknologiske utviklinga og anna.

Målsetjing

1. Kyrkje og kyrkjelyd engasjerer seg i rettferdig fordeling av ressursane i verda.
2. Kyrkje og kyrkjelyd står opp for menneske som får krenkt menneskeverdet sitt.

I arbeidet med lokale planar kan ein spørje

- Korleis kan vi hjelpe til med å setje urett på dagsordenen i samfunnet?
- Korleis kan vi kjempe mot det som truar livet, helsa og menneskeverdet vårt?

Viktige arbeidsområde

Rettferdig fordeling av ressursane i verda

Kyrkjemøtet har retta merksemd mot etisk handel, urfolksspørsmål, gjeldssanering, klimaspørsmål, miljø- og ressursmedvit. Dei lokale planane bør spegle av dette og korleis ein kan arbeide både lokalt og globalt.

Pengestøtte kan ein gi gjennom ulike former for givarteneste, ofringar og så vidare. Mikrokreditt er ei berekraftig form for hjelp der menneske får billige lån til å setje i gang verksemder som i neste omgang kan gi inntekt til å greie å forsørgje seg sjølv og familien. Konfirmantane og fleire grupper og generasjonar i kyrkjelyden kan arbeide saman om fasteaksjonen som Kirkens Nødhjelp arrangerer kvart år. Det kan òg vere naturleg å delta i andre aksjonar der ein samlar inn pengar til humanitært arbeid, til dømes TV-aksjonen.

I gudstenesta og liturgien er det rom for mange variasjonar. Det er utvikla materiell som handlar om realitetane i rikdommen og fattigdommen, til dømes i opplegg for Nord/sør-søndagen, Freds- og menneskerettssøndagen og Verdsaidsdagen.

Vidare finst det undervisningsopplegg, songar, kurs og program som tek sikte på å skape engasjement for global rettferd. Mange av misjons- og bistandsorganisasjonane har laga gode opplegg for ulike aldersgrupper, og ein må sjølvstilt samarbeide med slike organisasjonar.

Ein kan satse på å bruke kaffi og te og andre varer som er merkte rettferdig handel (Fairtrade).

Stå opp for menneske som får krenkt menneskeverdet sitt

Å kjempe for rettferd handlar òg om å engasjere seg i samfunnsdebatten lokalt når vi ser at menneskeverdet blir krenkt. Korleis kan vi seie frå når vi ser at born og ungdom lid fordi dei blir oversett, at eldre er redde for å bli åleine og gløynde, eller at andre blir stigmatiserte og ekskluderte i samfunnet?

Det blir hevda at fattige i eit velferdssamfunn blir påførte skam og nederlagskjensle. Møte menneske imellom kan verke frigjerande, men dei kan òg understreke forskjellane. Derfor er det om å gjere at kyrkjelyden tenkjer over sin eigen praksis i kontakten med menneske i vanskelege livssituasjonar. Stengjer kyrkjelyden menneske ute fordi dei ikkje kan betale for seg eller yte gjengjeld i kjende former?

Lokalkyrkjelyden kan òg engasjere seg i menneskerettsspørsmål globalt. Det finst døme på kyrkjelydar som har vore med på underskriftskampanjar (som "Slett U-landsgjelda") eller aksjonar gjennom Amnesty International.

Både som personar og som fellesskap har vi ansvar for å melde frå ved mistanke om vald og overgrep: Mange born, kvinner og eldre er utsette for vald. Mykje vald skjer skjult i familien og i påverknad av rus. Mobbing skjer blant born og unge (også på mobiltelefon og Internett) og blant vaksne. Seksuelle overgrep skjer i kyrkjelege miljø så vel som elles i samfunnet.

Å kjempe mot vald inneber òg å arbeide med haldningar. Det må drivast førebyggjande arbeid, blant anna ved aktivt å fremje alkoholfrie soner. Her kan det ligge til rette for lokalt samarbeid med politi, skule, uteseksjon, barnevern og familievern, bymisjon og andre organisasjonar.

Kap. 5 Konsekvensar

Denne planen føreset at det blir laga lokale planar, og at det på bakgrunn av desse planane skjer ei vidareutvikling av diakonien i kyrkjelydane. *Diakoni handlar om å vere og å gjere, det er det planane skal medverke til.*

Ei kartlegging av diakonalt arbeid i Den norske kyrkja har vist at det å ha ein diakon, styrker både det diakonale arbeidet i kyrkjelyden og samarbeidsrelasjonane til det offentlege. Både tradisjonelle soknediakonstillingar og andre stillingar, som til dømes prostidiakonstillingar, er viktige. Det er eit mål at alle kyrkjelydar anten skal ha diakonistilling eller tilgang på diakonal kompetanse. For å nå eit slikt mål blir det kravd eit stort lyft i talet på stillingar.

Nokre av dei verkeområda som denne planen handlar om, kan vere nye og uprøvde i mange kyrkjelydar. Til ein del av dette arbeidet finst det *gode handbøker og andre hjelpemiddel*. Til andre område må det utarbeidast nytt materiell og leggjast opp til kurs og utdanning. Det bør òg leggjast til rette for forsøk og prosjekt som kan vere med på å

vidareutvikle områda. Her kan ein nemne område som diakoni og ungdom, utvikling av samspelstrategiar for lokalkyrkjelyd og diakonale organisasjonar og institusjonar, gudstenestearbeid og diakoni, tiltak for å engasjere fleire menn i diakonien, og anna.

Det diakonale arbeidet blir gjort synleg i budsjetta til kyrkjelyden. Mange av dei verkeområda og tiltaka det er framlegg om i denne planen, krev ikkje store økonomiske ressursar. Ein viktig utgiftspost vil vere pengar til kursing og rettleiing av leiarar (både tilsette og frivillige). Større og meir omfattande diakonale tiltak vil kunne krevje økonomiske tilskot. Ved oppretting av stillingar vil det bli spørsmål om ulike ordningar for finansiering.